JUOZAS DAULIUS

KOMUNIZMAS LIETUVOJE

KAUNAS

335.55(475)

Tiraias 2.200 egz.
Viršelis PETRO PAULIUKAIČIO

Išleido ir spaudė „Šviesos" spaustuvė Kaune, 1937 m.

KOMUNIZMO EKSPANSIJA IR LIETUVA

Šiemet sukanka 20 metų, kai komunizmas viešpatauja Sovietų Rusijoj ir intensyviai vykdo pasaulinės revoliucijos idėją visuose penkiuose pasaulio kontinentuose. Šitos sukaktuvės yra neabejotinai reikšmingas faktas ne tik patiems Sovietų Rusijos vadams, bet ir visam pasauliui. Ar šis laiko tarpas bus tik laimingas prologas tolimesniems komunizmo laimėjimams, ar su juo prasidės skausmingos komunizmo dramos epilogas? Ir nuostabu: niekad, tur būt, šis klausimas nebuvo taip realus, kaip dabar, tiek pačiam komunizmui, tiek ir visam pasauliui. Iš vienos pusės Sovietų Rusija, iki pastarojo laiko buvusi nepakenčiamoj izoliacijoj, dabar išėjo į tarptautinę areną, kaip svarbus politinis veikėjas. Nelengva jai buvo nugalėti susidariusią pasaulio opiniją ateinant į Tautų Sąjungą, pasirašant sutartį su Prancūzija ir t.t. Šiandie ji yra lygiateisis partneris beveik visuose svarbesniuose tarptautinės politikos aktuose.

Tas pats yra buvę ir su Sovietų Rusijos kū-

riniu *Kominternu.* Nors horizontaliai tarptautinė jo veikla buvo pakankamai plačiai išvystyta, vis dėlto vertikaliai jai daug ko trūko. Pasaulio proletariatas krizės nepažįstančio ekonominio gyvenimo dėka mažai tesidomėjo komunizmo siūlomais receptais. Nežiūrint Kominterno pastangų dirbtinu būdu (dumpingų pagalba) pasunkinti ekonominį pasaulio gyvenimą, tarptautinis komunistų veikimas nerodė pagyvėjimo. Tiktai nuo 1929—1930 metų, kai pasaulyje prasidėjo natūrali ekonominė krizė, komunistinio veikimo sąlygos žymiai pagerėjo. Ypatingo pasisekimo komunizmas susilaukė bedarbių masėse, ypač tuose kraštuose, kur valstybė nepadėjo ar mažai tepadėjo jų vargą šalinti.

Nors dėl šitų faktų tiek Sovietų valdžia Rusijoj, tiek ir Komunistų Internacionalas (Kominternas) galėtų triumfuoti, tačiau yra dalykų, kurie šitą sukaktuvinį džiaugsmą komunizmui drumsčia. Iš vienos pusės prieš jį pastaruoju laiku iškilo stiprus nacionalistinis sąjūdis, kuris jau ne viename krašte komunizmui yra sudavęs mirtinį smūgį. Iš antros pusės jau nuo seniau pasireiškią pačių komunizmo vadų tarpe nesutarimai pastaruoju laiku yra išaugę į rimtą tarpusavio kovą ir net skilimą, kuris tiek pačioj Rusijoj, tiek ir visuose pasaulio kraštuose komunistus suskaldė į stalininkus ir trockininkus, tuo būdu, be III Komunistų Internacionalo, sudarydamas dar IV-tąjį (trockininkų) Internacionalą.

Šitie išoriniai ir išvidiniai sunkumai vertė komunizmą ieškoti išeities. 1935 m. rudenį įvykęs VII-sis Kominterno kongresas šitą išeitį bent iš dalies tarėsi radęs, pakeisdamas tarptautinio savo veikimo kryptį plataus visų kairiųjų grupių bendradarbiavimo linkme, ypač kovai su nacionalizmu, ir kviesdamas visus ištikimuosius komunistus į kovą su nukrypimais — ultrakairiuoju (trockizmu) ir dešiniuoju (Amerikos Darbininkų Partija ir kt.). „Šalin fašizmas ir imperialistinis karas!" Štai šūkis, kuris charakterizuoja naująją komunizmo kryptį išorinių priešų atžvilgiu ir jo „kovą su sektantizmu!" (būtent — trockizmu ir kitais nukrypimais) — išvidinių priešų atžvilgiu.

Bijodami imperialistinio karo, kuris suskaldytų pačią Sovietų Rusiją, komunistai visą savo ataką nukreipė į tris, pasak jų, imperialistinių tikslų siekiančias ir kartu fašistines valstybes: Japoniją, Italiją ir Vokietiją. Apsidirbti su šiomis valstybėmis jie bando, jas izoliuodami. Įsigalėdami iš vienos pusės Mongolijoj ir Kinijoj, iš antros pusės Jungtinėse Amerikos Valstybėse, jie mano izoliuoti Japoniją, įsistiprindami Balkanuose ir Pirenuose — Italiją, o stiprindami savo pozicijas Prancūzijoj, Belgijoj (iš vakarų), Olandijoj, Danijoj (iš šiaurės), Pabaltijy (iš rytų) ir Lenkijoj su Čekoslovakija (iš pietų) — jie tikisi apjuosti Vokietiją.

Siekdamas šitų tikslų, komunizmas ypatingai daug tikisi iš naujosios savo taktikos, būtent —

liaudies frontų. Liaudies frontų pagalba sujungęs visas kairiąsias grupes, komunizmas tikisi greičiau sudaryti minėtuose kraštuose sau palankias vyriausybes, kurių uždavinys būtų dvejopas: paremti Sovietų Rusijos politikos interesus prieš jai pavojingus kraštus ir sudaryti palankias sąlygas Kominterno tikslams, būtent — proletariato revoliucijos realizavimui tuose kraštuose.

Liaudies frontus sudaryti komunizmui greičiausiai pavyko Graikijoj, Ispanijoj ir Prancūzijoj. Šitų frontų dėka Prancūzijoj ir Ispanijoj komunistams pavyko susilaukti tikrai jų interesams palankių vyriausybių, o Graikijoj dėl dviejų didžiųjų parlamento grupių lygaus pajėgumo savo prisidėjimu prie vienų ar kitų turėti parlamente faktinai lemiančios įtakos. Nors nelaukti įvykiai Ispanijoj ir Graikijoj ir besireiškiąs nepasitenkinimas liaudies frontu Prancūzijoj liaudies frontų idėją smarkiai diskreditavo, tačiau komunizmas dar nenusimena. Iš vienos pusės jis tikisi atlaikyti savo pozicijas Ispanijoj ir Prancūzijoj, iš antros pusės jis rūpestingai stiprina savo pozicijas kituose kraštuose, tuo tarpu bent ruošdamas liaudies frontams sudaryti reikalingą dirvą.

Pabaltijys, kaip jau buvo pastebėta, yra vienas iš svarbiausių narvelių komunizmo pozicijų grandyje. Ką Vokietijos izoliacijai iš vakarų vaidina Prancūzija, tai Pabaltijys, komunistų

manymu, turėtų atstoti iš rytų. Dėl to Kominternui ir Sov. Rusijai, kaip svarbiausiam Komintemo aktoriui, patikrinimas sau tokių kraštų, kaip Pabaltijo valstybės, yra ne mažiau svarbus rytuose, kaip ir Sovietų-Prancūzų paktas vakaruose ar Sovietų-Čekoslovakų paktas pietuose.

Jei apskritai Pabaltijo laimėjimas Kominternui yra itin svarbus, tai Lietuvos, kaip arčiausiai Vokietijos ir jai šiuo momentu palankios Lenkijos esančio Pabaltijo valstybių nario, yra svarbiausias. Tai sakydami, mes anaiptol nemanome, kad Lietuva būtų išskirtinis Kominterno dėmesio objektas. Galimas daiktas, kad jam (Kominternui) bent šiuo momentu yra daug ir žymiai svarbesnių rūpesčių. Tačiau iš visko galima spręsti, kad Kominternas turi gana svarbių motyvų sustiprinti savo veiklą Lietuvoje daugiau, negu kurioj kitoj Pabaltijo valstybėj.

Šitų reiškinių akivaizdoje darosi itin svarbu susipažinti arčiau su komunizmo veikimu Lietuvoje: jo tikslais, taktika, organizacija ir kitais su tuo susijusiais dalykais, o po to paliesti komunizmo pavojaus Lietuvai realumo ir kovos su komunizmu perspektyvų klausimus.

Kalbėti apie komunizmą Lietuvoje dėl suprantamų priežasčių nėra lengva. Norint išvengti subjektyvumo, teko naudotis daugiausia pačių Lietuvos komunistų pasisakymais jų pačių literatūroje, nors nevengta pasinaudoti ir kitais patikimais šaltiniais, kurie bus nurodomi tekste.

Remtis pačių komunistų šaltiniais, savaime suprantama, teko labai atsargiai: daug dalykų ten yra fiktyvių (ypač skaičių), agitacijos dėliai išpūstų, nors tai, kas liečia jų uždavinius, taktiką, organizaciją, bendrąsias priemones, atrodo, galima priimti be didelių rezervų.

I. KOMUNIZMO TIKSLAI IR TAKTIKA LIETUVOJE

1. Bendrosios pastabos

a. Tarptautiniai komunizmo tikslai bei uždaviniai ir jų vykdymo organizacija

Komunizmo, kaip tarptautinės pajėgos, svarbiausias ir, sakytume, galutinis tikslas yra *pasaulinės* revoliucijos įvykdymas. Kitas, artimesnis, tikslas — tai proletariato revoliucijos įvykdymas *atskiruose kraštuose.* Dar kiti yra tie tikslai, kurie padeda atskiruose kraštuose paruošti revoliuciją ir kuriuos 1918 m. yra nusakę didieji komunizmo vadai: Leninas, Trockis ir kt., būtent: 1) remti visokius tarptautinius konfliktus ir provokuoti įvairius neramumus, dėl kurių šie konfliktai galėtų kilti, 2) remti visuotinus ir dalinius streikus, naikinti fabrikų įrengimus, mašinas, trukdyti susisiekimą, 3) kompromituoti įvairiais būdais įtakingus asmenis, organizuoti pasikėsinimus ir kurstyti sukilti prieš valdžias, 4) kelti nesantaiką tarp karininkų ir kareivių.

Tarptautinės revoliucijos įvykdymu, kaip žinoma, rūpinasi Kominternas = Komunistų Internacionalas, arba Tarptautinė Komunistų Partija. Atskiruose gi kraštuose proletarinės revoliucijos įvykdymu pavesta rūpintis tautinėms Kominterno sekcijoms (pav., Litsekcijai = Lietuvos sekcijai), paprastai vadinamoms tautiniais (atskiroms tautoms — kraštams skirtais) sekretoriatais. Tautiniai sekretoriatai jiems pavestą misiją vykdo per jų kraštuose veikiančias komunistų partijas ir kitas komunistines organizacijas.

Komunistų partijos, remiantis 1934 m. surinktais duomenimis, veikė šiuose pasaulio kraštuose: *Europoj:* Anglijoj, Airijoj, Australijoj, Belgijoj, Bulgarijoj, Čekoslovakijoj, Danijoj, Estijoj, Graikijoj, Italijoj, Ispanijoj, Islandijoj, Jugoslavijoj, Latvijoj, Lietuvoj, Luksemburge, Lenkijoj, Norvegijoj, Olandijoj, Portugalijoj, Prancūzijoj, Rumunijoj, Suomijoj, Švedijoj, Šveicarijoj, SSSR; *Azijoj:* Britanijos Indijoj, Olandijos Indijoj, Indokinijoj, Japonijoj, Kinijoj, Korėjoj, Mongolijoj, Filipinuose, Palestinoj, Persijoj, Sirijoj, Tana-Touvoj, Turkijoj; *Amerikoj:* Argentinoj, Bolivijoj, Brazilijoj, Čili, Ekvadore, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Peru, Kanadoj, Kolumbijoj, Kuboj, Meksikoj, Panamoj, Sansalvadore, Urugvajuje; *Afrikoje:* Alžyre, Egipte, Pietų Afrikoje, Tunise; *Australijoj* ir Naujojoj Zelandijoj.

Šitų tatai vietinių komunistų partijų pagalba

Kominternas tiktai pirmajame savo veikimo dešimtmetyje (1917—1927 m.) buvo įvykdęs ar bandęs įvykdyti revoliucijas šiuose kraštuose: Suomijoj (1918 m. kovo mėn.), Vokietijoj ir Austrijoj (1918 m. lapkričio mėn.), Vengrijoj (1919 m. kovo mėn.) ir Bavarijoj (1919 m. balandžio mėn.), kuriose buvo sudarytos net sovietinės valdžios; Turkijoj (1920 m. sausio mėn.), Italijoj (1920 m. rugsėjo mėn.), kurios dirbtuvėse ir fabrikuose jau buvo įgyvendinta komunistinė tvarka; vėl Vokietijoj (1921 m. kovo mėn.), Bulgarijoj (1923 m. rugsėjo mėn.), Estijoj (1924 m. gruodžio mėn.), Maroke (1925 m. balandžio mėn.), Sirijoj (1925 m. rugpiūčio mėn.), vėl Austrijoj (1927 m.), Kinijoj (1927 m.).

Antrojo dešimtmečio (1927—1937 m.) revoliucijų — sukilimų, ruoštų įvairiuose kraštuose, balansas būtų, gal būt, ne mažiau įdomus, tačiau jo duomenų dar tenka laukti paskelbiant. Tačiau jau ir iš pastaraisiais (1936) metais ruoštų sukilimų Austrijoj, Portugalijoj, Argentinoj, Brazilijoj ir pasikėsinimų Graikijoj ir Belgijoj — galima spręsti apie didelį revoliucinės akcijos atskiruose kraštuose pagyvėjimą. Šitą pagyvėjimą dar labiau rodo praėjusių metų vasarą įvairiuose kraštuose suruošti, o kai kur (pav., Amerikos Jungtinėse Valstybėse) dar ir dabar su pasisekimu tęsiami generaliniai darbininkų streikai, vadovaujami vietinių komunistų partijų.

b. Komunizmo taktikos specifikacija pagal kontinentus ir atskirus kraštus

Savo tikslų komunizmas siekia labai įvairiai. Jis taikosi prie vietos, laiko ir kitų aplinkybių. Tai yra jo taktikos pritaikymo menas.

Esminis komunizmo taktikos skirtumas pastebimas Azijoj ir Afrikoj (geriau sakant, kolonijose), Amerikoj ir Europoj. Kai Amerikoj ir Europoj pasaulinės revoliucijos realizavimui išeinamuoju punktu komunizmas laiko klasių kovą, tai Azijoj ir Afrikoj — tautinę kovą. Vadinas, kai Amerikoje ir Europoje komunizmas siekia sugriauti socialinės santvarkos pagrindus — religiją, teisėtumą, valdžią, pagilinti kovą tarp buržuazijos ir proletariato, sunaikinti tautinio ir valstybinio solidarumo jausmus, tai Azijoj ir Afrikoj jis stengiasi žadinti pavergtų tautų bei giminių tautinius jausmus, gilinti konfliktus tarp okupantų ar mandatą turinčių vyriausybių ir vietos gyventojų, palaikyti nepriklausomų valstybinių organizmų kūrimo idėją. Laikydamiesi šitos taktikos, Amerikos ir Europos kraštų komunistai yra klasių kovos skelbėjai, nepataisomi religijos ir tautybės, kaip tariamų buržuazijos palaikų, priešai, tuo tarpu tokioj Kinijoj jie yra kinai tautininkai, dideli Japonijos priešai, Indijoj — indai patriotai, kovoją prieš anglus, Egipte — eigiptiečiai tautininkai, Maroke — dėl nepriklausomybės kovoją rifkabilai.

Nors klasinė kova ir tautinė kova, atrodo, iš esmės skiriasi, tačiau faktinai veda į tą patį tikslą, būtent — į masių laimėjimą, jų nukreipimą prieš esamąjį komunizmui nepalankų režimą, valdžią ir galų gale į revoliuciją ir komunistinės valdžios laimėjimą. Kadangi kolonijose labiau opūs tautiniai klausimai ir kadangi okupacinės ar mandatinės valdžios kliudo įsigalėti komunizmui, tai masių laimėjimo, okupacinės valdžios (revoliucijos keliu) pašalinimo ir savo valdžios įvedimo priemone čia pasirenkamos tautinės kovos[1]. Tuo tarpu kituose kraštuose labiau opūs socialiniai klausimai, dėl to socialinė arba klasių kova greičiau padeda laimėti mases, jų pagalba susilpninti krašto vyriausybę ir pagaliau parlamentiniu ar revoliuciniu keliu laimėti sau valdžią.

Tokie yra bendrieji tarptautiniai komunizmo tikslai ir bendroji tarptautinė jo taktika. Būtų klaida manyti, kad komunizmas šitais bendraisiais tikslais ir taktika taip ir pasitenkina, vadinas, kad jis nėra susirūpinęs savo tikslų ir taktikos pritaikymu atskiriems kraštams ir jų sąlygoms. Kominternas jau ne kartą yra pareiškęs,

[1] Apie sovietų tikslus kolonijose ir Azijoje prof. *Aug. Janulaitis* štai ką sako: „Dabartiniai rusai stengiasi plėstis, keldami revoliucijas, ateina kaip vaduotojai, o paskui įsivyraus kaip viešpačiai . . . (Kolonijų) išsivadavimo obalsis tai priemonė Rusijai sustiprinti" (žiūr. jo veikalėlį „Lietuva ir dabartinė Rusija", Kaunas 1925, 32 p.).

kad „sprendžiant visus klausimus, atsižvelgti į konkrečias kiekvienos šalies sąlygas ir ypatumus" (viena iš VII kongreso rezoliucijų).

Nesiimdami kalbėti apie kitų kraštų komunistų veikimo antraeilius (pagalbinius) tikslus ir taktiką, mes čia tepaliesime tik tai, kas būdinga mūsų krašto komunistų siekimams. Tačiau ir mūsų krašto komunistų tikslai (žinoma, taip pat antraeiliai) ir taktika ne visais laikais yra buvę vienodi. Vienoki jie yra buvę mūsų nepriklausomybės atgavimo išvakarėse ir tuoj po jos atgavimo, kitoki — jai susitvarkius ir valdant Lietuvą krikščioniškosioms grupėms, dar kitoki — valdžią laimėjus kairiosioms grupėms, vėl kitoki nuo 1926.XII.17 iki 1935 m. ir pagaliau — nuo 1935 m. iki dabar.

2. Nepriklausomybės atgavimo išvakarėse ir tuoj po atgavimo

Komunizmas Lietuvos atžvilgiu iš pradžių turėjo du skirtingu tikslu: a) sukliudyti, kad Lietuva neatsiskirtų nuo Sovietų Rusijos ir netaptų nepriklausoma ir b) jau nepriklausomą Lietuvą okupuoti dar nesustiprėjusią.

a. Pastangos sukliudyti nepriklausomybės atgavimą

Kai Didžiojo karo pabaigoj lietuvių tarpe prasidėjo gyvas savo nepriklausomos valstybės

sudarymo sąjūdis ir kai šis klausimas gyvai buvo svarstomas įvairiuose susirinkimuose ir konferencijose, komunistų vadai per lietuvius komunistus pradėjo varyti priešingą kampaniją.

Štai pora ištraukų iš lietuvių komunistų vadų raštų, tilpusių jų perijodikoj 1917 m. ir 1918 m. pradžioj, rodančių, kaip griežtai jie priešinosi Lietuvos nepriklausomybės idėjai: „Lietuvos (ir lietuviai) darbininkai... griežtai stovi prieš Lietuvos nepriklausomybę. Lietuviai darbininkai gerai žino, kad jiems daug lengviau bus kovot su savo šalies buržuazija dėl klasės reikalų, jei jie turės gerus talkininkus kaimynų darbininkuose. O tie talkininkai bus geresni, jei joki rubežiai dirbtinu būdu neskirs juos nuo rusų, lenkų ar vokiečių ir kitų tautų darbininkų. *Kas dabar stato Lietuvos nepriklausomybės reikalingumo klausimą, tas atlieka reakcijos darbą, prisideda prie kovos su revoliucijos laimėjimais ir atitraukia lietuvius darbininkus nuo bendros kovos* (m. pbr. — *J. D.)*[1].

„Tik jie (buržuaziniai nacionalistai — *J. D.)* gali tuo visų pirma pamatuoti nepriklausomybės reikalavimą, kad Lietuva „nei per maža, nei per menka, kad sudarius atskirą valstybę". Lietuvos darbininkai, kaip mes matėme iš daugelio pranešimų, visiškai nelaukia sau išganymo nuo

[1] Z. *Angarietis, V. Kapsukas* ir kt., Tautų klausimas ir lietuviai bolševikai (straipsnių rinkinys). Voronežas 1918 m. 27 p.

tos „nepriklausomybės" ir visiškai šaltai į ją žiūri. Susipratusieji Lietuvos darbininkai Lietuvos Social-Demokratų Partijos asmenyje jau seniai išmetė Lietuvos nepriklausomybę ir jos pavidalą iš savo programos, kaipo smulkiosios buržuazijos reikalavimą, — tai buvo galutinai padaryta 1907 m. L. S.-D. P. suvažiavime ir tas nutarimas iki šiol turi galę. Dabar toji nepriklausomybė vėl kontrabanda velkama, kaipo L. S.-D. P. reikalavimas, norint ta Lietuvos Soc.-Dem. Partija teapima dabar Lietuvoje tik seniai atitolusį nuo darbininkų klesos kovos inteligentų būrelį. Be jokių atstovų rinkimų jie susikvietė savo artimųjų būrelį ir iškėlė seniau jiems išmuštą iš rankų nuplukusią nepriklausomybės vėliavą... Su tuo mūsų pareiga kuo atkakliausiai kovoti... Juo labiau reikia kovoti su jų kenksminga įtaka, kadangi faktiniai ta jų skelbiamoji nepriklausomybė tai anaiptol nėra nepriklausomybė nuo Vokietijos imperialistų, o *tik nepriklausomybė nuo Rusijos revoliucijos* (m. pbr. — *J. D.).* Tuo labai susirūpinus Lietuvos buržuazija ir ji veikiau sutinka padaryti „amžinas sutartis" su Vokietija, negu leisti panašiai, kaip Rusijoj, darbininkų ir vargingųjų valstiečių revoliucijai Lietuvoje įsigalėti"[1].

[1] *Z. Angarietis, V. Kapsukas* ir kt„ Lietuviai socialpatriotai (straipsnių rinkinys), Voronežas 1918 m. 49—50 p.

b. Pastangos okupuoti Lietuvą, atgavusią nepriklausomybę

Nesutrukdę Lietuvai tapti nepriklausoma valstybe savo agitacija, komunistų vadai, lietuvių komunistų (V. Kapsuko, Z. Angariečio ir kt.) padedami, *ryžos Lietuvą okupuoti.* 1918 m. pabaigoje jų suorganizuojamos „litovsko-ruskije" divizijos, kurios, V. Kapsuko ir k. vadovaujamos, 1919 m. pradžioje užėmė Vilnių, priversdamos iš jo pasitraukti jau įsikūrusią Lietuvos vyriausybę, ties Alytumi sunaikino mūsų kariuomenės I pulką, nukaudamos ir jo vadą Juozapavičių, ir ėmė slinkti prie Kauno, tikėdamosios tuo būdu bematant okupuoti visą Lietuvą. Tačiau nauji mūsų savanorių kadrai jas sulaiko Kaišiadorių-Jonavos linijoj ir priverčia trauktis atgal.

Norėdami sukliudyti tolimesnį savanorių verbavimą, komunistai per savo agentus ėmė agituoti nestoti į lietuvių kariuomenės eiles. Būdavo nemaža tokių atsitikimų, kada kaip tik tuo metu, kai „įvairiuose miestuose, miesteliuose ir bažnytkaimiuose būdavo daromi vieši mitingai, kuriuose būdavo raginami vyrai savo noru stoti į kariuomenės eiles, lygiagrečiai būdavo ir komunistų arba jiems artimų vadinamų socialrevoliucionierių priešingi mitingai. Šių eilučių autorius, kaip šiandie, atsimena vieną tokį komunistinių gaivalų surengtą mitingą, kuriame tarp kitų prieš kariuomenės steigimą pasisakė ir vienas anų lai-

kų studentas tokiais pašiepiančiais argumentais: „Vyrai, kas ant ožkos, kas ant lazdos, — stokite ginti buržųjų pilvų nepriklausomybės! Bet, vyrai, jau per vėlu! Atminkite, kad Rusijos proletariatas turi pakankamai durtuvų ir parako visiems buržųjų bernams žarnas paleisti. Dabar jau šaukštai popiet. Komunizmas viešpatauja didžiulėje Rusijoje. Jis jau įsigalėjo Bavarijoje, Vengrijoje; jis jau diena iš dienos turi įsigalėti Berlyne ir kitur. Todėl Lietuvos buržųjų pastangos yra veltui. Joki savanoriai čia nieko neišgelbės .. ."[1].

Tačiau lietuviai jaunuoliai nesidavė tokių agitatorių suklaidinami. Jie ir toliau gausiai stojo savanoriais į mūsų kariuomenę, kuri sustiprėjus galų gale atstūmė įsiveržusius į Lietuvą bolševikų kariuomenės būrius net iki Dauguvos. Tačiau ir atstumti už Dauguvos, komunistai vis dar nenustojo vilčių okupuoti Lietuvą. Jie ryžosi pakartoti puolimą, pradėdami šiuo kartu jau nuo Varšuvos. Varšuvą paėmę ir lenkų pajėgas sutriuškinę, jie tikėjosi jau be vargo apsidirbti su Lietuvos kariuomene. Norėdami avansu susilpninti mūsų kariuomenės pajėgumą, jie per savo agentus ėmė varyti agitaciją mūsų kariuomenės užpakalyje. Šių agitacijų pasėkoje 1920 metais, Panemunėje kilusios riaušės, kai kieno ma-

[1] *V. Gustainis,* Frontu prieš komunizmą. „Vairas", 1936 m. 12 nr. 374 p.

nymu, taip sudemoralizavusios ir pakrikdžiusios kai kurias mūsų kariuomenės dalis, kad tik dėl to mūsų kariuomenė neįstengė atsispirti lenkų legijonams, kurie, nugalėję ties Varšuva bolševikus, žygiavo okupuoti Vilniaus.

3. Priešus nugalėjus ir viduje susitvarkius

Neįstengę okupuoti ar kitaip sutrukdyti nepriklausomybę atgauti, komunistai ryžosi išsprogdinti Lietuvą iš vidaus, *paruošdami joje proletariato revoliuciją.* Tai buvo (tiesą sakant, ir dabar tebėra) vienas pagrindinių komunizmo tikslų Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti buvo reikalingi du dalykai: a) užkariauti plačiąsias mases ir b) jų pagalba nuversti esamąją vyriausybę.

a. Pastangos laimėti plačiąsias mases

Kad proletariatas galėtų padėti įvykdyti revoliuciją, reikėjo, kad jis būtų gausus. Tačiau tikro darbininkiško proletariato tada, kaip ir dabar, Lietuvoje buvo, palyginti, labai nedaug, nes Lietuva, neturėdama didelių miestų ir pramonės centrų, jo nė negalėjo turėti. Dėl to komunistams *volens nolens* teko nemažą savo dėmesio dalį nukreipti ir į ūkininkiškąjį Lietuvos proletariatą, būtent: bežemius, mažažemius, dvarų kumečius ir samdomuosius žemės darbininkus. Nors darbas su šios rūšies proletariatu buvo nebe visai suderinamas su komunizmo doktrina, tačiau

kitaip būtų buvę sunku Lietuvoje galvoti apie masių paruošimą revoliucijai.

Tiek prie darbininkiškojo, tiek ir prie ūkininkiškojo proletariato masių prieiti komunistų veikėjams iš pradžių nebuvo lengva. Komunizmu ir jo veikėjais ypatingą nepasitikėjimą reiškė ypač ūkininkiškasis proletariatas. Viena—jis per gerai dar atsiminė karinę bolševikų avantiūrą, kuri skaudžiai palietė didelę jo dalį ir kurios padariniai dar vis tebebuvo gyvai jaučiami. Antra—žemės reforma, likvidavusi dvarus ir dvarų kumečius, bežemius ir mažažemius aprūpinusi žeme, be to, ir iš viso tuomet geresni laikai nedavė pagrindo domėtis komunizmo žadamuoju rojumi.

Darbininkiškasis gi proletariatas tais laikais jau buvo sutelktas daugiausia į socialdemokratų eiles, kurios, nors doktrininiu atžvilgiu daug kur derinosi su komunizmu, tačiau taktikos ir ypač tautinių klausimų atžvilgiu buvo griežtai priešingo komunistams nusistatymo.

Norėdami tad prieiti prie šitaip nusistačiusio proletariato masių, komunistai turėjo griebtis labai suktos taktikos. Eidami į ūkininkiškojo proletariato mases, jie turėjo slėptis su savo komunistiškumu ir apsimesti gyvai susirūpinę jų opiųjų interesų gynimu. Norėdami gi atkovoti socialdemokratų laimėtą darbininkiškąjį proletariatą, jie nusistatė slapta eiti į jų organizacijas ir ten atsargiai daryti į jį savo įtaką.

Praktikoje šitą taktiką Lietuvos komunistai taikė šitaip. Plačiųjų ūkininkiškojo proletariato masių laimėjimo tikslu jie ėjo į seimo ir savivaldybių seimelių rinkimus, prisidengę bežemių ir mažažemių sąrašų vardu. Tuo būdu jiems buvo pavykę pravesti net ne vieną savo atstovą tiek į seimą, tiek ir į savivaldybių seimelius. Toliau jie leido plačiosioms masėms skirtų įvairiais nekaltais vardais pavadintų ir atsargiai parinkto turinio leidinių. Buvo steigiama ir įvairių lygų, draugijų, kurios ypač ūkininkiškosios jaunuomenės tarpe ieškodavo sau adeptų. Proletariato laimėjimui kartais būdavo panaudojamos net kitų vedamos valstiečiams skirtos organizacijos ar šiaip institucijos, pav., liaudies universitetai, kuriuose atsargiai būdavo skelbiamos komunistinės idėjos.

Norėdami laimėti socialdemokratų suorganizuotas darbininkų mases, komunistai ypatingai veržėsi į jų profesines sąjungas, jaunimui skirtą „Žiežirbos" organizaciją, jų vedamus darbininkams liaudies universitetus (pav., Šančiuose). Yra žinoma, kad į komunistų rankas buvo patekusios šios profesinės sąjungos: Ukmergės odos darbininkų, Vilkaviškio darbininkų, Panevėžio miesto bendra profesinė sąjunga ir keletas Kauno profesinių sąjungų. Šitų sąjungų veikimui koordinuoti ir vadovauti komunistai buvo sudarę net slaptą profesinių sąjungų centro biurą.

b. Pastangos nuversti esamąją vyriausybę

Nors bet kokios nepalankios vyriausybės nuvertimas Lietuvos komunistams buvo aktualus, tačiau ypatingai aktualus jis pasidarė po to, kai tuometinė krikščioniškųjų grupių vyriausybė intensyviai ėmė likviduoti jų spaustuves, pusiau viešas jų organizacijas (prof. sąjungas) ir jų veikėjus sodinti į kalėjimą.

Vis dėlto šitas vyriausybės nuvertimas, atrodo, nebuvo laikomas jau pribrendusia priemone proletariato revoliucijai Lietuvoje įvykdyti. Šitokiai revoliucijai tada dar nebuvo atėjęs laikas: masės dar vis tebebuvo labai mažai teparuoštos. Svarbiausias tuometinės vyriausybės nuvertimo tikslas buvo pašalinti jos (vyriausybės) sudarytas komunistiniam veikimui (ypač masių laimėjimui) nepakenčiamas sąlygas.

Turint šitokius tikslus, be abejo, teko ir patį vyriausybės nuvertimo būdą pasirinkti kitokį, negu kad paprastai vartojamas proletariato revoliucijos atveju. Vadinas, teko rinktis ne revoliucijos, bet teisėto ir tais laikais pigiai galimo būdo, būtent — daugumos laimėjimo seimo rinkimuose.

Nesitikėdami vieni patys tą daugumą sudaryti, jie ryžosi ieškoti būdų sudaryti bendrą frontą su kitomis kairiosiomis grupėmis. Prieš rinkimus į III seimą Kaune įvykusioje Lietuvos Komunistų Partijos konferencijoje, kurioje dalyva-

vo atstovai iš visų Lietuvos rajonų, buvo padarytas net specialus nutarimas kviesti į bendrą frontą visas kairiąsias partijas, pirmiausia socialdemokratus. Šį nutarimą pavesta vykdyti L. K. P-jos Centro Komitetui.

Vykdydamas konferencijos nutarimą, partijos Centro Komitetas pasiuntė socialdemokratų Centro Komitetui raštą, kuriuo kvietė bendromis jėgomis kovoti prieš krikščionių reakciją ir jungtis seimo rinkimams. Nesulaukęs atsakymo, L. K. P-jos Centro Komitetas pasiuntė pakartotiną raštą, tačiau ir į šį nebuvo atsakyta.

Nusivylę socialdemokratų viršūnėmis, komunistai visą savo dėmesį nukreipė į jųjų apačias ir čia pradėjo varyti akciją už bendrą frontą. Miestų ir valsčių tarybų socialdemokratų frakcijose komunistai rado nelaukto pritarimo. Su jomis tad ir buvo sutarta balsuoti už bendrus „Darbininkų ir kaimo biednuomenės" ir „Darbininku Partijos" sąrašus, o Kaune už „Darbo valstiečių" sąrašą.

Šitas žygis gal būtų ir atnešęs didesnį komunistų laimėjimą naujuose seimo rinkimuose, jeigu ne tuometinės vyriausybės akylumas. Jai laiku padarius atitinkamus žygius, komunistai nepravedė rinkimų akcijos, ir į seimą nebuvo išrinktas nė vienas jų atstovas.

4. Trečiojo seimo valdymo laikais

a. Sąlygų palengvėjimas ir taktiniai sunkumai

1926 m. valdžią laimėjo kairiosios grupės: socialdemokratai ir valstiečiai liaudininkai. Nors jie neatšaukė anksčiau buvusių vyriausybių draudimo viešai veikti komunistinėms organizacijoms, tačiau labai ir nesistengė drausti. Buvo jaučiama, kad naujoji vyriausybė į komunistinį veikimą žiūri pro pirštus.

Nors šitas sąlygų palengvėjimas komunistams nebuvo didelė naujiena, nes jie jau 1926 m. sausio mėnesį III-oje L. K. P-jos konferencijoje, įvykusioje Kaune, buvo pramatę, kad kairiosioms grupėms laimėjus valdžią, komunistinio veikimo sąlygos Lietuvoje gali palengvėti, tačiau tai kėlė jų tarpe ir didelį susirūpinimą dėl taktikos. Iš tikrųjų: įvykus lauktam vyriausybės pasikeitimui, jiems reikėjo iš pagrindų keisti taktiką. Norint išnaudoti vyriausybės palankumą, jiems visų pirma reikėjo ją palaikyti. Tačiau palaikant vyriausybę ir tas grupes, kurios ją sudarė, jiems reikėjo ypatingai budėti, kad tie nariai, kuriuos jie dar iki šiol turėjo, nenueitų pas palaikomuosius. Tai viena. Antra — naudojant palankias sąlygas, buvo galima daug sėkmingiau veikti plačiąsias mases ir jas paruošti revoliucijai. Tačiau intensyvus ėjimas į mases negalėjo likti nepastebėtas tos pačios vyriausybės ir dešiniųjų

grupių, kurios kiekvienu momentu galėjo, jų terminais kalbant, griebtis reakcijos ir vėl grąžinti seniau jiems taikytą režimą.

Visa tai pramatydama, minėtoji L. K. P-jos konferencija jau iš anksto pastebėjo, kad komunistų partijos, esant kairiųjų grupių vyriausybei, laukia *sunki ir pavojinga manevrų taktika,* kuri galinti būti susijusi su dideliais pavojais ir pačiai partijai. Iš tikro, kaip toliau pamatysime, šita „manevrų taktika" komunistams kaip tiktai ir atnešė nelauktų smūgių.

Ir turėdama galvoje minėtus taktinius sunkumus, komunistų partija vis dėlto ryžosi išnaudoti kairiųjų vyriausybės sudarytas sąlygas didesnei plačiųjų masių bolševizacijai ir apskritai jų paruošimui proletariato revoliucijai. Tuo tikslu ji ir toliau ėjo į ūkininkiškąsias ir darbininkiškąsias proletariato mases per pusiau legalias savo organizacijas (profesines sąjungas), per legalias kairiųjų organizacijas („Kultūros" būrelius, laisvamanių organizaciją, sporto klubus ir kt.), į kurias įsiveržda vo ir paimdavo vadovybę į savo rankas, per savo spaudą. Norėdama sėkmingiau laimėti socialdemokratų ir valst. liaudininkų apačias (eilinius narius), šių organizacijose ji steigė slaptas savo partijos grupes ir frakcijas. Tačiau visas darbas turėjo būti varomas tyliai ir su didžiausiu atsargumu.

L. K. P-jos Centro Komitetas, pramatydamas, kad antraeiliai vadai, matydami vyriausybės pa-

lankumą ir nuolaidumą, gali per daug įsidrąsinti ir per anksti pradėti demonstruoti savo veikimą — ruošti demonstracijas, mitingus, išleido raikomams (rajonų komitetams) ir paraikomams (parajonių komitentams) instrukciją, kurioje sakoma: „Laikinai uždrausti visoms komunistų organizacijoms ruošti demonstracijas ir kviesti darbininkus į demonstracijas; jei kiti ruoštų demonstracijas, reikia suturėti nuo jų, išaiškinus, kad *tokios demonstracijos eis kademų ir reakcijos naudai* (m. pbr. — *J. D.).* Čia nereikia bijotis išeiti net partijos vardu (kalbėti), nors gręstų ir arešto pavojus. Tačiau jei liaudininkai ir socialistai atsisakys nuo savo pažadų pildymo ir pradės eiti reakcijos keliu, tada mūsų partija pašauks darbininkus ir valstiečius prie demonstracijų".

Nežiūrint šito uždraudimo, vis dėlto daug kur neiškęsta nedemonstravus, neruošus mitingų. Pirmiausia tokių demonstracijų ir mitingų buvo padaryta Kaune. Progą tam davė 1926 m. birželio mėn. pradžioje baigta nagrinėti „Darbininkų kuopos" byla ir jos dalyvių išteisinimas. Prieš paleidžiant juos iš kalėjimo, didžiulė žmonių minia susirinko jų sutikti ir paskui su revoliucinėmis dainomis juos palydėjo gatvėmis. Birželio 13 d. iš socialdemokratų mitingo kai kurie komunistai, suagitavę minias, padarė vėl demonstraciją su įvairiais ekscesais (kepurių praeiviams

daužymu, net akmenų prieš nepageidaujamus asmenis pavartojimu).

Kauno demonstracijos, nežiūrint komunistų centro komiteto uždraudimo, rado atgarsio provincijoj. Paleistuosius „Darbininkų kuopos" narius su demonstracijomis sutinka Panevėžio komunistai. Šiauliuose ir Vilkaviškyje jų garbei suruošiami mitingai, Telšiuose įvyksta komunistų pasitarimas, kuriame nutariama visose darbininkų organizacijose, mitinguose, susirinkimuose ir demonstracijose stengtis paimti vadovybę patiems komunistams.

Demonstracijos ir mitingai ėmė kelti komunistų ūpą. Matydama komunistų aktyvumą, pradėjo į jų pusę labiau svirti ir socialdemokratiškoji darbininkija. Komunistams be didelio vargo pavyko paimti visos eilės socialdemokratiškųjų profesinių sąjungų vadovybę į savo rankas. Panašiai yra buvę ir su kitomis tiek socialdemokratų, tiek ir valstiečių liaudininkų organizacijomis („Žiežirba", „Jaunimo Sąjunga", „Kultūros" būreliais). Visos į komunistų rankas patekusios profesinės sąjungos ėmė grupuotis apie vadinamąjį „Vienybės Komitetą" ir „Darbininko Atstovo" laikraštį.

b. Pasiruošimas komunistiniam sukilimui ir jo nepasisekimo priežastys

Pasijutę tvirčiau stovį, komunistai pradėjo galvoti ir net savo mitinguose (pav., Kupiškyje,

Kaune zitiečių, Tilmanso salėj ir kitur) viešai pasisakyti už sukilimą ir sovietiškosios valdžios įvedimą. Kaip vėliau patirta, toks sukilimas buvęs numatytas 1926 m. gruodžio mėnesį, naktį iš 24 į 25 dieną. Šitam sukilimui jau buvo pradėta realiai ruoštis. „Vienybės Komiteto" rūpesčiu prie „Maisto" darbininkų profesinės sąjungos buvo įsteigti vakariniai kursai, į kuriuos buvo priiminėjami partijos nariai, tarnavę kariuomenėje, ir kuriuose, be kitų dalykų, buvo dėstomas ir karinis paruošimas. (Šitas dalykas buvo pavestas Karosui — buvusiam Lietuvos kariuomenės karininkui). Karinio paruošimo tikslas buvo paruošti karo vadus, kurie, ištikus komunistų sukilimui, galėtų vadovauti. Be to, komunistų partijos nariams partijos vadovybės buvo įsakyta stoti į Šaulių Sąjungą ir kariuomenę — surinkti žinių apie šaulius ir kariuomenę, patraukti savo pusėn šaulius ir kareivius ir būti arti ginklų, kad, reikalui atėjus, būtų galima juos panaudoti savo tikslams.

Ar sukilimą komunistai tikrai būtų suruošę ir ar jis būtų jiems pavykęs, tuo tarpu sunku pasakyti. 1926 m. gruodžio 17 dienos įvykiai dalykų eigą pakreipė kita kryptimi ir bent laikinai sustabdė komunistų įsibėgėjimą. Komunistų veikimui Lietuvoje tuo būdu buvo padarytas didelis smūgis.

Ieškodami šito nepasisekimo priežasčių, Lietuvos komunistų vadai pirmiausia kaltina save

— savo taktikos nevienodumą, paskui tuo laiku valdžioje buvusias grupes — socialdemokratus ir liaudininkus, kam šie „davę dideles laisves fašistams organizuotis". Dėl savo taktikos, jie (plg. Z. Angarietis, Lietuvos Komunistų Partijos Darbas VII Kongreso Tarimų Šviesoj) pastebi, kad jau 1924—1925 m. jų „partijoje ėjo ginčai", kuriuose „vieni, nurodydami dalinę stabilizaciją Lietuvoje, labiau pabrėždavo prieštaravimų augimą ir darbininkų judėjimo atgyjimą, kiti labiau pabrėždavo kapitalizmo stiprėjimą. Pirmieji 1924—1925 m. nurodydami, kad jau pradeda atgyti darbininkų judėjimas, aiškino, kad ir mūsų partija turi geriau pasiruošti savystoviam vadovavimui ekonominėse ir politinėse kovose. Antrieji tvirtino, kad Lietuvos darbininkų judėjimas dar nepriaugo savystoviems politiniams išstojimams, todėl svarbiausia dabar vien dalyvauti komunistams su savo obalsiais bendruose (kitų kairiųjų — *J. D.)* politiniuose išstojimuose, o ne savystovių išstojimų ruošimas". Vis dėlto „Lietuvos darbininkų judėjimas nuėjo pirmuoju keliu", t. y. jie pradėjo savarankiškai veikti politinėje plotmėje. Kaip tiktai „dėl to judėjimo pakilimo turėjo pulti kademų (krikščionių demokratų — *J. D.)* valdžia". Tačiau ir po to „partija nebuvo pakankamai pasiruošus vadovavimui kovai naujose kovos sąlygose. Viduj partinė kova dėl taktikos neužsibaigė pilnu tų ar kitų pažiūrų laimėjimu. Ant

kiekvieno žingsnio greta mėginimų savarankiškai vadovaut kylančiam judėjimui, kad stovėt jo priešaky ir vystyt jį, jautėsi ir vilkimasis judėjimo uodegoj" (Z. Angarietis, t. p., 4 p.)- „Partijos nariai dalinai auklėjami nusistatymuose, kad mums pakanka vien dalyvaut su savo obalsiais kitų ruošiamuose politiniuose išstojimuose, turėjo būt didesnėj ar mažesnėj iliuzijų įtakoj. Jie manė, kad kiti (būtent, esantieji opozicijoj kademams) gal būt tikrais arba beveik tikrais kovotojais prieš fašistinius kademus. Daugelis darbininkų manė, kad 1926 m. laisvės jie gavo ne iš savo kovos, o iš atsidūrusių valdžioj liaudininkų ir socialdemokratų malonės. Iš tų klaidingų nusistatymų augo darbininkų iliuzijos, kad nauja (t. y. liaudininkų=socialdemokratų — *J. D.)* vyriausybė padės jiems jų padėties pagerinime. Mes pirmu metu nesugebėjom tinkamai blaškyti tas iliuzijas, ir blaškymo metu darėm klaidų.

„1926 m., kada socialdemokratai ir liaudininkai buvo valdžioj, kada toji valdžia pradėjo didint reakciją ir davė dideles laisves fašistams organizuotis, mes, taikindami bendro fronto taktiką, centran statėm klausimą apie profsąjungų vienybę ir kovojom prieš socialdemokratų vadų skaldymo politiką. Tokia taktika buvo teisinga. Ji rado didelio pritarimo darbininkų masėse, tame skaičiuje ir socialdemokratinėse, ir pradėjo didint mūsų įtaką.

„1926 m. vis labiau kilo fašizmo pavojus. Nors mes aiškinom jo pavojų, bet mes nesugebėjom įtikint mases, kad tikrai tas pavojus yra, ir nepakankamai buvo vystoma kova prieš fašizmą. Be to, ir mūsų eilėse buvo nemaža tokių, kurie netikėjo, kad fašizmas galėtų laimėt. Jie manė vis, kad liaudininkų ir socialdemokratų valdžia neprileis fašistų prie valdžios. Tai, aiškus dalykas, sunkino mūsų kovą su besikuriančiu fašizmu. Iš kitos pusės, ir mūsų obalsiai buvo nepakankami, kad jie galėtų geriau mobilizuoti platesnes mases į kovą prieš fašizmą. Mes šaukėm „Šalin fašizmas!" Tai buvo teisinga, bet to obalsio nepakako. Tiesa, mes negalėjom remt liaudininku ir socialdemokratų vyriausybės, nes tai buvo vyriausybė, kuri ėjo prieš komunistus ir augantį darbininkų judėjimą ir kuri lengvino fašistams organizuotis perversmui. *Mūsų pareiga buvo daug drąsiau eit su bendro fronto taktika į socialdemokratų ir liaudininkų apačias, kad įtraukti jas į kovą prieš fašizmą, ir jų pagalba spirti s. d. ir liaudininkų vyriausybę keist* savo *taktiką* (m. pbr. — *]. D.)* ...

„Galima pasakyt, kad nukrypimai 1926 m. mūsų partijoj buvo dviejų rūšių: vieni perkainavo s. d. (socialdemokratų — *]. D.)* ir liaudininku rolę kovoj su fašizmu, manydami, kad s. d. ir liaudininkai patys tą kovą ves (dešinysis nukrypimas), o kiti neįvertino s. d. ir liaudininkų rolės kovoj su fašizmu, manydami, kad s. d. ir

liaudininkai tai kovai visai netinka („kairysis" nukrypimas, tampriai surištas su dešiniąja praktika). Pirmieji s.d. ir liaudininkų apačių nusistatymą taikė prie pačių partijų (vadovybių — *J. D.)* ir vadovaujančią rolę kovoj su fašizmu palikdavo socialdemokratams ir liaudininkams, antrieji gi, matydami antikomunistinius nusistatymus pas s.d. ir liaudininkų vadus ir jų prielankumą antikomunistiniam fašistų veikimui, tapatino apačias su tomis viršūnėmis, ir nepasitikėdami vien tik komunistų jėgomis, beviltiškai žiūrėjo į galimumą suturėt fašizmo augimą. Vieni ir kiti nusistatymai dažnai pasireikšdavo pas tuos pačius draugus (vienais klausimais — vieni nusistatymai, kitais — kiti) ir kliudė jie mūsų kovai su fašizmu Mūsų partija nesugebėjo 1926 m. tinkamai nušviest vienų ir kitų nusistatymų klaidingumą ir jų žalingumą. Reikia pasakyt, kad dalinai tie nusistatymai randas mūsų partijos viduje tarp kai kurių jos sluogsnių ir šiandien. Nesuvaldymas tų žalingų nusistatymų dar ne vieną kartą atnešė mums žalos" (Z. Angarietis, t. p., 5 p.).

5. Po 1926 m. gruodžio 17 d.

Nors pasikeitus politinei situacijai, žymiai pasikeitė ir komunistinio veikimo sąlygos Lietuvoje, tačiau iš pradžių jų veikime nebuvo matyti jokio esminio taktikos pakeitimo. Kurį laiką dar

vis tebegaliojo bendro fronto su kitais kairiaisiais taktika. Iškilo tik naujas momentas, būtent — kova su fašizmu ir pastangos jį likviduoti dar neįsigalėjusį. „Tuoj po fašizmo perversmo mūsų spaudoj buvo duoti nurodymai, kad reikia toliau vystyt kovą prieš fašizmą, toj kovoj reikia taikyt bendro fronto taktiką ... Buvo pastatytas uždavinys mėgint jėgos pagalba, iki fašistų sustiprėjimo, nuverst fašistų valdžią" (Z. Angarietis, t. p., 5 p.). Tačiau kiek vėliau šita taktika buvo pakeista.

a. Naujoji taktika ir jos nesėkmingumas

Naujoji taktika buvo daugiau traukimosi taktika. „Vieton kovingumo (karingumo — *J. D.)* kėlimo, buvo duotas nurodymas, kad nėr ko dabar plėst aštresnę kovą prieš fašizmą, nes fašistai apkaltins mūsų partiją sukilimo ruošimu ir imsis didesnių represijų. Taip lygiai buvo nuimtas obalsis apie revoliucinę liaudies vyriausybę, nes klaidingai buvo tvirtinama, kad fašistų valdžią nuvertus, galės būt vien sovietų valdžia" (Z. Angarietis, t. p., 5 p.).

„Šiedu pakeitimai mūsų taktikoj (ne visi partijos nariai su tais pakeitimais sutiko) smarkiai susilpnino mūsų partijos kovingumą ir sumažino jos įtaką. Mūsų klaidomis gana greit pasinaudojo socialdemokratų vadai. Jie pagriebė mūsų palaikomą antifašistinį obalsį apie revoliucinę

liaudies valdžią ir perdirbo jį į obalsį kovos dėl liaudies valdžios, sudarytos parlamentariniu būdu. Socialdemokratai ir, dalinai, liaudininkai pasinaudojo mūsų išsižadėjimu plėst aštresnę kovą prieš fašizmą ir patys ėmėsi kurt antifašistinius komitetus, rišo juos su ruošimusi prie antifašistinių sukilimų ir tuom įgijo nemaža simpatijų tų darbininkų ir valstiečių eilėse, kurie laukė tikro sukilimo prieš fašizmą"...

,,... Fašizmui laimėjus įvyko pakairėjimas kai kuriose s.d. ir liaudininkų sluogsniuose ir ... mūsų pareiga buvo panaudot tą pakairėjimą ...

„1927 metų pradžioj buvo puikios sąlygos sudarymui plataus antifašistinio fronto, kurio priešaky neišvengiamai būtų atsidūrus darbininkų klesa ir mūsų partija[1]. Mes mėginom eit tuo keliu ..., bet klaidingai pakeitėm tą kelią. Reik čia pasakyt, kad į tą pakeitimą didelės įtakos turėjo A. Bucharinas, kuris tuo laiku smarkiai krypo į dešinę ir negalėjo mums duot teisingų patarimų". Tautininkų agentai, atėję pas liaudininkus, išprovokavę priešus, tikslu sutriuškinti kairėjančius liaudininkus ir linkstančius į bendrą frontą socialdemokratus (Z. Angarietis, t. p., 5 ir 6 p.).

„Mūsų partija mėgino taisyt savo klaidas ... Bet vėliau viršų paima klaidingi nusistatymai...

[1] Tur būt, tuo tikslu 1927 m. buvo paskirta 50.000 aukso rublių propagandai Pabaltijo valstybėse.

Dėl socialdemokratijos skaldymo politikos ir dėl mūsų klaidų pasisekė (fašistams) 1927 m. šiek tiek sustiprėt. 1927—1928 metų žiemą nebuvo Lietuvoj jokios antifašistinės revoliucinės situacijos" (Z. Angarietis, t. p., 7 p.) .. .

b. Ekonominė krizė įneša pagyvėjimo į komunistinį veikimą

1928—1929 m., pradėjus reikštis ekonominei krizei, komunistinis veikimas, kaip visur, taip ir pas mus, vėl pagyvėjo. Pradėta vėl taikyti bendro fronto taktika. Iš pradžių ji lietė tik kovą dėl profesinių sąjungų atgaivinimo, kuris tada, uždarius ir socialdemokratines prof. sąjungas, buvo ypatingai aktualus ir socialdemokratams. Taigi „kada buvo uždarytos ir reformistinės (suprask, socialdemokratų — *J. D.)* profsąjungos, centraliniu klausimu. .. jau buvo kova prieš fašizmą dėl profsąjungų atidarymo ir dėl jų laisvės. Mes tą kovą vedėm, bet nepakankamai traukėm į ją socialdemokratines mases. Kada 1934 m. fašistų valdžia ir vėl atidarė visas profsąjungas, tame skaičiuje ir reformistines, mes šaukėm darbininkus sudaryt vieningą frontą dėl atstatymo profsąjungų, tame skaičiuje ir reformistinių. Tai buvo teisinga. Bet mes nepakankamai tą teisingą liniją gyveniman vykdėm, nes ne visi partijos nariai pakankamai teisingai suprato klausimą ir kai kas abejojo, ar galim mes kovot dėl

reformistinių profsąjungų atstatymo. Tuo tarpu *šiandien mes kovosim prieš fašistų pastangas likviduoti ir katalikiškas organizacijas* (m. pbr. — *J. D.),* nes ta kova bus antifašistinė, nes ji turės mums padėt didint ir stiprint fašistų priešų eiles. Iki fašistinio perversmo mes savo darbo centran statėm plėtimą mūsų įtakos esančiose prosąjungose ir kovą dėl jų vienybės. Po fašistinio perversmo iki 1934 m. mes centran turėjom statyt ir statėm kovą dėl pačių profsąjungų gyvavimo. Vienodai klausimo statyt nebuvo galima, nes buvo įvairios mūsų darbo ir kovos sąlygos" (Z. Angarietis, t. p., 3 ir 4 p.).

Apskritai, „per 1928—35 metus, t. y. nuo VI iki VII (Kominterno — *J. D.)* kongreso mūsų partija, kaip ir kitos (kitų kraštų — *J. D.)* kompartijos, žymiai sustiprėjo, išaugo, sudaužė, svarbiausia, dešinįjį nukrypimą mūsų eilėse, sustiprino savo ryšius su masėmis, geriau vadovavo darbininkų klasės kovai prieš kapitalo ir fašizmo puolimą" („Tiesa" 1935 m. 8 nr. 1 p.).

6. Nuo 1935 m. rudens

Iki šiol dažnai negailestingai savo spaudoje puolę socialdemokratus[1], liaudininkus ir buržu-

[1] Štai vienas iš daugelio pavyzdžių: „Visa socialdemokratų partija tai darbininkų priešų partija. Kam tikrai rūpi kova dėl darbininkų klesos reikalų, tas, jei randasi

azinius laisvamanius[2], vadindami juos socialfašistais, fašistų klapčiukais ir p., Lietuvos komunistai dabar staiga ištiesia jiems ranką, kviesdami sudaryti bendrą frontą prieš fašizmą. Dar labiau stebėtina tai, kad į šitą bendrą frontą komunistai ryžosi kviesti net katalikus. Be atsišaukimų į socialdemokratų, liaudininkų, žydų sionistų — socialistų, jaunimiečių centrų vadovybes, jie yra išleidę atsišaukimų, adresuotų ir ateitininkams, Krikščionių Darbininkų S-gai, pavasarininkams, kuriuos taip pat kviečia į bendrą frontą[3].

LSDP •eilėse, tur netikėt „kairiesiems" manevrams, bet tuoj apleist jos eiles" („Balsas" 1932 m. 1 nr. 14 p.).

[2] Plg. *V. Vainis,* Buržuaziniai laisvamaniai, kai žlunga religijos, „Komunistas" 1931 m. 3 nr. 23—27 p.

[3] Koks anksčiau yra buvęs komunistų nusistatymas katal. org-jų atžvilgiu, rodo kad ir šis „Balso" (1932 m. 1 nr. 15 p.) pareiškimas pavasarininkų ir komunistų santykių reikalu: „Varžų kaime kunigėlio rūpesčiu sulipdyta „Pavasario" kuopa, į kurią prisirašė daug apylinkės da< vatkų. Vietos kompartijos kuopelė į tai reikiamai nereagavo. Kuopelė prieš steigiamąjį pavasarininkų susirinkimą posėdžio nepadarė ir todėl nežinojo, kaip laikytis. Tik atskiri kuopelės nariai išstojo pavasarininkų susirinkime prieš. Kiti sėdėjo namie — jiems buvo „nei šilta, nei šalta". O vienas kuopelės narys liko „Pavasario" nariu. Kuopelės posėdy jis pasiteisino, kad tai privertė jį padaryti asmeniniai sumetimai; mat, jo mylimoji dėl tėvų nuėjo į pavasarininkus, o paskui ją ir jis. Kuopelė nutarė, kad jis ne tik privalo išeiti pats iš „Pavasario", bet ir kitus iš jo išvesti, antraip jis atsidurs už partijos".

a. Kodėl padarytas pastarasis taktikos pakeitimas

Pastarasis taktikos pakeitimas padarytas ryšium su pakitėjusiomis ne tik pas mus, bet ir visame pasaulyje sąlygomis. Iš vienos pusės „pakilęs negirdėtas ekonominis krizis", o su juo „pakilęs ir revoliucinis darbininkų judėjimas bei masių revoliucingumas", iš antros pusės „susilpnėjusios buržuazijos vis platesnis ėmimasis fašistinių valdymo būdų, naikinimas senos buržuazinės demokratijos, pakeliui daužymas socialdemokratų partijų (Vokietijoj, Austrijoj)" (Z. Angarietis, op. cit., 1 p.) — visa tai vertė Kominterną keisti bendrą taktiką. Kaip žinoma, 1935 m. VII-ame Kominterno kongrese Maskvoje komunistų veikimo taktika kaip tiktai ir buvo pakeista. Ne tik atsisakyta iki šiol nedraugingo kitų kairiųjų grupių atžvilgiu nusistatymo, bet dar imtasi jas visas burti j bendrą frontą prieš fašizmą.

Kodėl pasirinkta šita, o ne kuri kita kryptis? Šitą kryptį pasirinkti Kominternui padiktavo taip pat gyvenimas, jo sąlygos. „Vokietijos ir Austrijos socialdemokratijos subyrėjimas suteikė didelį smūgį socialdemokratams darbininkams, kurie tikėjosi reformų keliu pasiekti socializmo. Ir socialdemokratinių darbininkų eilėse auga nusistatymai, kad reikia rūpintis sudarymu didesnio vieningumo darbininkų eilėse, be ko nenuversi fašizmo, kur jis laimėjo, ir nesuturėsi jo augimo tenai, kur jis siekia prie valdžios. Bendro fronto taktika liko tokiu praktišku klausimu darbininkų

kovoje, kad visoj eilėj valstybių s. d. (socialdemokratų — *J.* D.) vadai net nepajėgia suturėt savo pasekėjų nuo domėjimosi bendru frontu. Priešingai, net visa eilė socialistinių aktyvistų linksta į kairę, artinasi prie komunistų. Tai turi palengvint susidėjimui su kairiaisiais socialdemokratais į vieną bendrą partiją". Be to, dar vienas dalykas vertė komunistus keisti taktiką — tai baimė karo prieš SSSR-ą iš Vokietijos pusės, kuri siekianti padaryti galą Rusijos komunizmui (žiūr. Z. Angarietis, Liet. Kom. Partijos Darbas VII Kongreso Tarimų Šviesoj, 1—2 p.).

Taigi motyvai, kurie vertė komunizmą keisti viso tarptautinio savo veikimo taktiką, atrodo, bus buvę šie: nacionalistinio sąjūdžio, vadinamo fašizmo vardu, pasireiškimas įvairiuose kraštuose ir jo pavojus internacionalinėms komunizmo pretenzijoms, socialdemokratų pakrikimas įvairiuose kraštuose ir iš jų pusės atsiradęs natūralus noras jungtis kovai prieš bendrą priešą — nacionalizmą ir pagaliau padidėjęs iš kai kurių nacionalistinių—militaristinių valstybių pusės pavojus pačiai Sovietų Rusijai, vertęs ją ieškoti naujų sąjungininkų tiek viešajai opinijai jos atžvilgiu praskaidrinti, tiek užpuolimo atveju susilaukti realios pagalbos.

Iš to galima spręsti, kad pastarasis taktikos pakeitimas yra ne tik vieno Kominterno, kaip pasaulinės revoliucijos vykdytojo, bet ir Sovietų Rusijos, kaip valstybės, išskaičiavimų reikalas.

b. Naujoji taktika Kominterno išskaičiavimų šviesoje

Klausimas, kokių išskaičiavimų galėjo turėti Kominternas, skelbdamas naująją taktiką? Pirmiausia, be abejo, jam rūpėjo sutelkti visas kairiąsias ir kitas artimas grupes prieš naujai iškilusį galingą fašizmo pavojų, kuriam atsispirti komunizmas pats vienas savo jėgomis pasirodė sunkiai beįstengiąs. Konkrečiai atskiruose kraštuose Kominternas siekė naujosios taktikos pagalba sėkmingiau *nuversti fašistinę valdžią,* kur ji jau buvo sudaryta, ir sulaikyti fašizmo įsigalėjimą ten, kur jis dar tik siekė valdžios. Kadangi nuvertus fašistinę valdžią ar sukliudžius jos įsigalėjimą atskiruose kraštuose, ne visuomet, kaip patirtis rodo, Kominternui pavykdavo sudaryti komunistinę valdžią, tai dabar jis pirmon eilėn naująja taktika siekė *sudaryti liaudies fronto vyriausybę,* kuri duotų plačių galimybių taip padirbėti „darbininkų sąmonės kėlimui", kad jau paskui be didelio vargo būtų galima sudaryti *grynai komunistinę=sovietinę valdžią ir ją laimingai savo rankose išlaikyti.*

Šituos Kominterno išskaičiavimus labai gražiai apibūdina, žinoma, turėdamas galvoje mūsų kraštą, Z. Angarietis savo rašte „Lietuvių Komunistų Darbas VII Kongreso Tarimų Šviesoje". Jis ten rašo: „Traukdami darbininkų mases į bendrą frontą ir plačiausias mases į liaudies frontą,

mes negalim ganėdintis vien kova dėl kasdieninių darbo žmonių ekonominių reikalavimų ir kova dėl demokratinių laisvių. Mums turi rūpėti *fašistų valdžios nuvertimas* (m. pbr. *J.* D.). Prieš kiekvieną, ką mes traukiam į liaudies frontą, kils klausimas, o kas toliau bus, jeigu bus nuversta fašistų valdžia. Seniau mūsų partija, kaip ir kitų šalių komunistų partijos, atsakydavo — Sovietų valdžia. Vienok mes negalėjom sėkmingai traukti

į bendrą frontą ar liaudies frontą labiau klesiniai atsilikusius darbininkus ir valstiečius, kurie dar nepriaugo prie supratimo su šaukimu, kad reik kovot dėl sovietų valdžios. *Jei iš visų bendro fronto šalininkų reikalausim, kad jie kovotų dėl sovietų valdžios, tai bendras frontas neišeis, nes labiau atsilikę prie jo nesidės* (m. pbr. *J.* D.). Traukimas į bendrą frontą ir reikalavimas, kad reik kartu kovot ir dėl sovietų valdžios, būtų tolygus traukimui į bendrą frontą išimtinai revoliucinių darbininkų. Tuo tarpu *bendro fronto sudarymas tur eit darbininkų sąmonės kėlimui* (m. pbr. *J.* D.); bendras frontas tur apimt ir labiausiai atsilikusius darbininkus. Traukimas į bendrą frontą tur eit taip, kad mes sugebėtume kovą dėl opiausių darbininkų reikalų surišti su kova prieš fašizmą.

„Reik dar žinot, kad revoliucinė kova prieš fašizmą gal taip susidėt, kad jau bus jėgų fašistų diktatūrą nuverst, bet dar nebus galimybės sovietų valdžią užkariaut. Ką tuo atveju daryt?

VII Kongresas sako, kad tokiu metu galės būt sudaryta bendro fronto arba liaudies fronto vyriausybė. Mūsų CK irgi pasisakė, kad *Lietuvoj galės kovos prieš fašizmą sąlygos taip susidėti, kad bus galimybės nuverst fašistų valdžią, bet dar nebus galimybės įkurt sovietų valdžią. Tuomet bus sudaryta bendro fronto arba liaudies fronto vyriausybė* (m. pbr. — *J. D.).* Tokioj vyriausybėj galės dalyvauti komunistai, o taipgi liaudies fronto šalininkai socialdemokratai ir liaudininkai" (Z. Angarietis, t. p. 11 p.). Kiek toliau jis vėl rašo: „Mums rūpi nuversti fašistų valdžią, kad užkariaut (sau) valdžią, vienok pakeliui, jei to reikalaus revoliucinės kovos susidėjusios aplinkybės, mes remsim ir bendro fronto arba liaudies fronto vyriausybės sudarymą. Mes statom dabar sau kaip vieną pamatinių uždavinių sudarymą bendro fronto ir liaudies fronto. Ir mes esame įsitikinę, kad jei vis platesnes mases įtrauksime į kovą prieš fašizmą, jei vis geriau dirbsim, jei kelsim pasitikėjimą darbo masėse savo jėgomis, tai *mums pasiseks fašistinę Lietuvą revoliucijos keliu pakeisti į socialistinę Lietuvą* (m. pbr. J. D.), tai mums vargo, skurdo ir fašistinės sauvalės šalį pasiseks revoliucijos keliu pakeisti į laimingą darbo žmonių gerovės šalį. Visų mūsų pareiga taip dirbti, taip kovoti, kad greičiau tas įvyktų". (Z. Angarietis, t. p. 16 p.).

Tą patį, ką 1935 m., vadovaudamasis VII Kominterno kongr. direktyvomis, pareiškė Z. An-

garietis, jau ketveriais metais anksčiau yra pareiškęs savo instrukcijose ir LKP-jos Centro Komitetas. „Reikia plačiau aiškint apie proletarinės revoliucijos neišvengiamumą Lietuvoj ir jau dabar populiarizuot tą, ką duos Lietuvos darbo žmonėms sovietų valdžia, kada ir pas mus laimės proletarinė revoliucija. Aiškint, kad darbininkų kovos pasisekimas reikalauja *vis platesnių darbo masių traukimo kaip į ekonominę kovą dėl kasdieninių darbo masių reikalavimų,* taip ir į politinę kovą, kuri turi būti *kuo tampriausiai surišta su kova prieš fašizmo valdžią dėl darbininkų ir darbo valstiečių sovietų valdžios Lietuvoje* (m. pbr. — *J. D.).* Šiuo klausimu išleist atskirą knygutę, kurioj išdėstyt, kas bus įvykdyta proletarijato revoliucijai laimėjus Lietuvoj" („Komunistas" 1931 m. 1 nr. 33 p.).

c. Naujoji taktika SSSR-o išskaičiavimų šviesoje

Sovietų Rusija iš naujosios taktikos taip pat tikisi turėti tam tikros naudos. Visų pirma, susidarius įvairiuose kraštuose liaudies frontams, ji laukia viešosios opinijos jos atžvilgiu sušvelnėjimo. Be to, ji mano, kad sudarius liaudies frontus, įvairiuose kraštuose pavyks sudaryti jai palankias vyriausybes, kurias bus galima nesunkiai įtraukti į savo politikos orbitą ir tuo būdu apjuosti „geležiniais lankais" kai kurias jai itin pavojingas (fašistines) valstybes, o ir tų pačių pa-

vojingų valstybių pajėgumą, sutelkus visas to krašto kairiąsias ir apskritai antifašistines grupes į bendrą frontą prieš fašizmą, bus galima nesunkiai susilpninti iš vidaus.

Tiesa, šitos naudos, bent iš dalies, Sov. Rusija galėjo turėti ir faktinai turėjo iš atskirų kraštų komunistų partijų ir jų pagalbinių organizacijų varomos Sovietų Rusijos laimėjimų propagandos ir Sov. Rusijos interesų gynimo. Juk tautiniai sekretoriatai, esą Maskvoje, ne kartą primindavo savo tautų komunistams, kad „ne tik mūsų spaudoj, bet ir agitacijoj gyvu žodžiu reikia plačiau ir nuodugniau populiarinti Sovietinės Sąjungos pasisekimus sovietinės statybos srityje, neužmirštant nurodyti ir tuos sunkumus, su kuriais susiduria SSSR, ir kelius, kuriais einama prie tų sunkumų pašalinimo" (LKP CK tarimas 27.XI 1930, „Komunistas", 1931 m. 1 nr. 33 p.).

Taip pat netrūko pastangų (jei imsime mūsų krašto komunistus) nustatyti Lietuvos visuomenę prieš tuos jos kaimynus, kurie Sovietų Rusijai yra pavojingi, ir remti interesus tų kaimynų, kurie SSSR-ui yra draugingi, nors Lietuvai ir ne. Pavyzdžiui, 1931 m., kada Sovietų Rusija, matyt, dar buvo nepakankamai apsiginklavusi ir dėl to bijojo Lenkijos militarinio pasiruošimo, Lietuvos komunistų spauda reiškė didelę baimę, kad tik Lietuva nesusitartų su Lenkija dėl Vilniaus (žiūr. Z. Angariečio str-nį „Ruošia dirvą susitarimui su Lenkija", „Komunistas", 1931 m.

1 nr. 5 p.)- Lietuvos komunistai rėmė ir vokiečių interesus Klaipėdos krašte, ypač tuo metu, kai prieš Hitlerio atėjimą į valdžią SSSR santykiai su Vokietija dar buvo neblogi. Savo „Balse" (1932 m. 5 nr. 75 p.), kuris tada buvo spausdinamas Prūsuose (Vokietijoj), jie rašė: „Mes, kaip seniau, taip ir dabar sakom, kad mes kovojom ir kovosim dėl pilnos Klaipėdos apsisprendimo teisės. Mes reikalaujam, kad Lietuvos valdininkai, žvalgyba ir kariuomenė tuč tuojau būtų išvesti iš Klaipėdos krašto. Mes prieš Klaipėdos krašto priskyrimą ir laikymą prie Lietuvos smurto keliu, jėga". Tas pats jų „Balsas" (1932 m. 7 nr. 129 p.) organizuotą lietuvių pasipiktinimą, kilusį dėl Dr. Vernerio Esseno knygoje apie Lietuvą įdėto žemėlapio, kuriame Klaipėdos kraštas buvo priskirtas prie Vokietijos, ir pareikštą reikalavimu išmesti tą knygą iš Kauno vokiečių knygyno lango, — vadina „pogromu prieš vokiečius".

Visos šios Lietuvos komunistų pastangos, nors ir buvo labai naudingos SSSR-ui, vis dėlto labai pripuolamos ir mažai reikšmingos. Be abejo, visai kas kita būtų, jei visa kairioji visuomenė ir jos spauda būtų panaudota sovietinės technikos pažangos, jų meno, literatūros populiarinimui ir politinių Sov. Rusijos interesų gynimui. To viso kaip tiktai ir laukia Sov. Rusija iš liaudies frontų.

d. Liaudies ir bendrieji frontai ir pastangos juos sudaryti Lietuvoje

Kalbant apie frontus, tenka skirti dvi sąvokas: liaudies fronto ir bendrojo fronto. Liaudies frontas paprastai reiškia plačiųjų neorganizuotų liaudies masių sutelkimą prieš fašizmą. Tuo tarpu bendrasis frontas reiškia sutelkimą į bendrą kovą prieš fašizmą tų atskirų visuomeninių sluoksnių, dažniausiai organizuotų vienetų, kurie jau savaime vienu ar kitu atžvilgiu dėl vieno ar kito dalyko reiškia ar gali reikšti nepasitenkinimą fašizmu. Taip, pavyzdžiui, telkiami į bendrą frontą visų pažiūrų darbininkai bendromis jėgomis ginti savo klasės interesams prieš fašizmą, kaip tariamą darbo klasės priešą, arba telkiami į bendrą frontą kultūrininkai, pacifistai bendromis jėgomis (su komunistais) ginti kultūrai ir taikai nuo fašizmo, kuris priespauda ir militarizmu grasąs pasaulio kultūrai ir taikai. Panašiai raginami demokratinio nusistatymo žmonės sudaryti bendrą frontą su komunistais prieš fašizmą, kaip didžiausią demokratijos priešą. Net katalikai — ir tie yra kviečiami sudaryti su komunistais bendrą frontą prieš fašizmą, nes šis skaudžiai paliečiąs ir jų reikalus. Šitaip suprantamą bendrą frontą komunistai vadina telkimu įvairių visuomenės sluoksnių „apie dalinius reikalavimus".

Kalbant dabar apie šitų frontų sudarymo pa-

stangas Lietuvoje, tenka atskirai liesti plačiąją liaudį ir atskirus sluoksnius liečiančias komunistų pastangas.

1⁰. Pastangos sudaryti liaudies frontą

Kadangi mūsų tautos liaudį sudaro daugiausia ūkininkija, tad į ją dabar ir nukreiptas visas liaudies fronto organizatorių dėmesys. Tiesa, negalima sakyti, kad ir anksčiau komunistai ūkininkija nebūtų domėjęsi. Tačiau pirmiau ir pati ūkininkija, būdama nepaliesta ekonominės krizės, mažiau terodė susidomėjimo „žemės rojaus" skelbėjais, o ir tie patys skelbėjai dažnai nesugebėdavo prie jos prieiti. Tuo tarpu dabar, iškilus ekonominei krizei, ūkininkija labiau yra linkusi klausytis įvairių naujų nors ir nerealių pažadų, o ir tie patys pažadų (rojaus) skelbėjai savo misiją atlieka daug sumaniau, negu anksčiau tai darydavo.

Palenkti mases į liaudies frontą komunistai daugiausia stengiasi įtikinėjimais, kad fašizmas nesuprantąs jų vargo ir nesirūpinąs jų reikalais ir kad jie — komunistai — moką jas geriau suprasti ir norį joms padėti. Bet jie negalį joms padėti tol, kol fašizmas nebūsiąs pašalintas, o jam pašalinti reikią visiems telktis į liaudies frontą.

Štai praktiniai nurodymai komunistų veikėjams, kaip jie turi palenkti ūkininkijos mases į

liaudies frontą. Visų pirma jie turi stengtis *išeiti iš opiausių ūkininkijos reikalų.* „Kasdieninis darbas tarp darbo valstiečių, — rašo „Komunistas" (1931 m. 1 nr. 10 p.), — turi būt pradedamas nuo kėlimo opių vietos klausimų, nuo aiškinimo darbo valstiečių padėties fašistų Lietuvoj ir reikalingumo kovos tai padėčiai pagerint. Tiek ir tiek yra klausimų, kurie opūs darbo valstiečiams: mokesčiai, skolos, licitavimas ūkių, kelių taisymas, ganyklos, malkos, karo pavojus, krizių bedarbė ir kiti. Ne visi, ne visur ir ne visada lygiai tie klausimai opūs. Už tat reik stengtis kelt tokius klausimus, kurie toj vietoj ir tuo laiku opiausi. Bet negana žinot, kad tas ar kitas klausimas opus. Reik dar mokėt komunistiškai tuos klausimus statyt, komunistiškai jų rišimą rast. Todėl dirbantiems tarp valstiečių reik žinot ne tik partijos tarimus tuo ar kitu šio darbo klausimu, bet nuolat skaityt mūsų spaudą, nuolat kelt savo politinio išsilavinimo laipsnį, kad sugebėt pačiam orientuotis, pačiam atrast to ar kito klausimo sprendimas".

Antra — komunistų veikėjai liaudyje turi *pastebėti ir pabrėžti kiekvieno kaimo vargo reiškinį, sužadinti nepasitenkinimą esamąja tvarka.* Štai to kaimo vargo reiškinių pastebėjimo ir pabrėžimo klasiškas pavyzdys:

„Valstiečių jaunimas, gyvenantis su tėvais žemės sklypely, vargsta, kartu ir smaugia juos įvairaus plauko kapitalistai bei monopolijos

„Lietūkis", „Pienocentras", mokėdami žemas kainas už valstiečių prekes. Kai už rugių centnerį moka tik 3—4 litus, sviesto klg. 1,50 lt. ir pan., reikalingiausi produktai, kaip druska, trąšos, cukrus labai brangūs, nors paskutinį beveik nevartoja, nes jis valstiečių žodžiais tariant „tik ponams skirtas". Fašistų valdžia tiesioginiai ar netiesioginiai padeda dar daugiau smaugti valstiečius. Atidariusi užsienio kapitalui degtukų monopolį, draudžia vartot „benzinkas", kas būtų daug pigiau. Draudžia augint tabaką, kad tik tabako sindikatui daugiau pelno tektų. Kelia importuojamoms prekėms muitus, taip pav., dėl pakėlimo muitų, geležis pabrango dvigubai. Be to, leidžia įvairius, nukreiptus prieš valstiečius įstatymus, kaip bekonų ir pan. Valstiečiai dėl tokių gyvenimo sąlygų visai bankrutuoja. Jų ūkiai parduodami iš varžytynių" (Vincas, Apie kaimo jaunimą, „Darbininkų ir Valstiečių Jaunimas", 1935 m. 9 nr. 2 p.).

Trečia — komunistų veikėjai turi *gyvai paremti kiekvieną spontaniškai pasireiškusį neramumą, turi jį gilinti ir plėsti.* „Auga konfliktų skaičius kaime tarp darbo valstiečių (dėl negalėjimo mokėt mokesčių, skolų, dėl valstiečių turtų licitavimo), o mūsų partija ligi šiol per maža kreipė domės į tuos konfliktus, kad imt į savo rankas vadovavimą darbo valstiečių kovai", skundėsi 1931 m. „Komunistas" (1 nr. 2 p.). 1935 metų „Tiesa" (8 nr. 2—3 p.) jau kitaip kalba: „Kom-

partija visomis išgalėmis remia valstiečių kovą. Ji stengiasi valstiečių judėjimą išplėst po visą Lietuvą ir įtraukt į jį kuo plačiausius valstiečių sluoksnius ir visus darbo žmones, kad bendromis plataus antifašistinio fronto jėgomis lengviau būtų galima iškovot jų padėties pagerinimo ... Reikia kuo plačiausiai išvystyt kompaniją prieš fašistų terorą. Organizuokime protesto mitingų eisenas prie savivaldybių ir kt. išstojimus. Reikalaukim paleist visus areštuotus valstiečius ir kitus antifašistus. Reikia rūpintis areštuotųjų ir jų šeimų rėmimu. Reikia plačiai organizuot jų naudai aukų rinkimą.

„Valstiečių judėjimo ir jų vienybės reikalingumo supratimas reikalauja nuo visų priešfašistinių partijų, kurioms rūpi eit su valstiečių judėjimu, sudaryt *liaudies fronto komitetus valstiečių kovos vadovavimui* (m. pbr. — *J. D.).* Kuo bus daugiau ir stipresni liaudies fronto komitetai įvairiose Lietuvos vietose, tuo bus geresnis vadovavimas šiam judėjimui, tuo bus greitesnis šios kovos laimėjimas. Bet kartu turim žinot, kad plačiau įsitraukiant valstiečiams į šį judėjimą, *neužtenka tų kovos būdų, kurie yra dabar vartojami* (m. pbr. — *J. D.).* Reikia traukt visus prie aktyvaus veikimo, o ne pasyvaus sėdėjimo tik mokesčių nemokant ir produktų nevežant parduot". Tas aktyvus veikimas turės būti šitoks: „šaukt seniūnijose sus-mus ir reikalaut: paliuosuot visus areštuotuosius, streikininkus, paliuo-

suot nuo mokesčių biedniokus, panaikint skolas lupikams, panaikint sindikatus" („Tiesa" 1935 m. 9 nr. 2 p.).

Ketvirta — *dalyvauti svarbesniuose valstiečių viešojo gyvenimo aktuose, pravesti į* viešąsias vietas (pav., į seniūnus) savo *žmones, kliudyti antikomunistinių ar komunistams nepalankių idėjų bei nutarimų pravedimą.* „Aktingai dalyvaut seniūnų rinkimo susirinkimuose. Juose rūpintis rinkt darbininkų komitetus ar darbininkų atstovus, kurie gal būt pridengti ir seniūnų vardu. Dalyvaut ir seniūnų rinkimuose ir rūpintis neįleist į seniūnus fašistų ir jų agentų, o rinkti tikrus darbininkų atstovus iš revoliucinių darbininku. Tenai, kur geriau paruošta dirva, reikia mėgint ir patiems per partijas, kuopeles arba profsąjungas šaukt seniūnų rinkimų susirinkimus ir juose rinkt seniūnus iš revoliucinių darbininku. Ne seniūnų rinkimo boikotas, o platus išnaudojimas seniūnų rinkimų kaip *vienos legalios galimybės geresniems ryšiams su darbininkų masėms ir kovai su fašistais* (m. pbr. — *J. D.).*

„Jei tik kur nors bus rinkimai narių į darbo teismus, tenai aktingai dalyvaut rinkimuose, pačiuose rinkimų susirinkimuose pasisakyt prieš darbo teismus, kaip naudotojų įrankį kovai su darbininkų streikais, pasirūpint pravest darbininkuose pasisakymą prieš rinkimus į darbo teismus. Vienok jei susirinkusių dauguma pasisakytų už rinkimus, statyt savo iš anksto numa-

tytus kandidatus ir rūpintis neprileisti prie išrinkimo fašistų. Po rinkimų gi darbininkų išrinkti atstovai atsisako dalyvaut fašistiniuose darbo teismuose. Kartu rūpintis, kad darbininkai niekur nepripažintų darbo teismų tarimų, nukreiptų prieš darbininkų reikalus.

„Kuo plačiausiai išnaudot visokius fašistų šaukiamus susirinkimus, į juos eit gerai pasiruošus: iš anksto numatyt susirinkimų prezidiumus, kalbėtojus, sustatyt siūlymus ir numatyti jų įnešėjus, siūlymo įnešimo metu pačius siūlymus platinti tarp susirinkusių, net vest kovą dėl jų pasilikimo susirinkimuose, jei fašistai mėgintų kairesnius išvaryti. Jei susirinktų didesnis darbininkų skaičius, o fašistai neturėdami susirinkime pasisekimo, mėgintų susirinkusius išvaikyti su policijos pagalba, tenai pat susirinkimą keisti į demonstraciją gatvėje" (LKP CK plenumo, posėdžiavusio 1934 m. rudenį, rezoliucija).

Tai tiek dėl liaudies fronto sudarymo pastangų.

2°. *Pastangos sudaryti bendrąjį frontą*

Siekdami sudaryti bendrus frontus su įvairiomis grupėmis, komunistai paprastai renkasi du keliu. Vienas kelias—tai pradėti nuo viršūnių, taip tariant nuo įvairių visuomeninių sluoksnių vadovybių, ir, joms sutikus, toliau jau eiti į apačias — į eilinius tų sluoksnių narius. Antras kelias —

tai susitarti bendro fronto reikalu su tų sluoksnių eiliniais nariais ir jų pagalba paskui priversti dėtis j bendrą frontą ir pačias vadovybes.

Kaip visur, taip ir pas mus, komunistų vadai pirmiausia išbandė pirmąjį kelią, būtent susitarti su organizacijų vadovybėmis. Pradėjo nuo ideologiniu atžvilgiu artimesniųjų grupių — socialistų ir liaudininkų. Tuo tikslu 1935 m. balandžio mėnesį Lietuvos Komunistų Partija oficialiai kreipėsi į socialdemokratų ir sionistų-socialistų centro komitetus bendro fronto sudarymo reikalu. Panašiai buvo kreiptasi ir į valstiečių liaudininkų vadovybę. Tačiau tiek pirmųjų, tiek ir pastarosios vadovybės į komunistų pasiūlymus atsakė neigiamai. Panašiai Liet. Kom. Jaunimo S-ga kreipėsi į jaunimiečių centro vadovybę, tačiau ir ši davė neigiamą atsakymą.

Po šitokio nepasisekimo Z. Angarietis „Tiesoje" (1935 m. 4 nr.) rašė, kad socialistų vadų atsisakymas sudaryti bendrą frontą nieko nereiškiąs. Ir prancūzų socialistų vadai iš pradžių atsisakę sudaryti liaudies frontą. Bet kadangi apačios buvusios už liaudies frontą, vadai buvę priversti nusileisti ir susitarti. Taip buvę ir Graikijoj. Dėl to ir „mūsų pareiga, — kreipiasi į saviškius, — taip dirbti lietuvių socialdemokratų apačiose, kad daugiau jų pasisakytų už bendrą frontą. To maža. Su tais bendro fronto šalininkais reikia sudaryti bendro fronto komitetus ir petys į petį su jais kovot... Jei mums (apačiose,

su eiliniais nariais — *J. D.)* pasiseks sudaryti bendrą frontą, tai tuomet ir socialistų vadai jau nebepajėgs ardyt bendrą frontą".

Taigi Lietuvos komunistai buvo priversti pasirinkti antrąjį kelią, būtent — eiti į organizacijas (jų skyrius) ir ten užmegzti pažintis su paskirais asmenimis, įtikinti juos, kad reikalinga sudaryti bendrą frontą, su jų pagalba palenkti daugiau narių ir tuo būdu laimėti ištisus tų organizacijų vienetus (skyrius). Tačiau šita procedūra nėra lengva. Čia reikia ir nusimanyti, kaip veikti, ir turėti garantijų, kad tas veikimas duos laukiamų vaisių. Tuo tikslu bendro fronto organizatoriai duoda reikiamų informacijų, kurių dalis ir čia paduodama.

Į klausimą, kaip prieiti prie priešingų organizacijų jaunuolių ir dirbti jų tarpe, „Valstiečių ir Darbo Jaunimas" (1935 m. 2 nr. 1 p.) taip atsako: „Komjaunimo organizacijų, komitetų ir kuopelių uždavinys gerai pažinti tų org-jų sąstatą, ten priešų vedamą darbą, pavienių narių nusiteikimą ir t.t. Tai žinant, reikia kiekvienam atvejuj nustatyt savo veikimą: kaip prieiti ir veikti atitinkamose org-jose. Imkim vieną pavyzdį. Prie tokių jaunuolių, kurie yra savo vadų bei globėjų išauklėti religiniai ir tautiškai fašistiškai nusiteikę, negalima iš karto prieit, sakant: jūs esat davatkos, jokio Dievo nėr, jūs esat apmulkinti ir t.t. ir tuoj pradedant piršt komunizmą. Tokiu būdu galima vien nugąsdint ir atstumt

tuos jaunuolius. Bet kadangi skurdas ir vargas tuos darbo jaunuolius slegia, kaip ir visus kitus darbininkus ir darbo jaunuolius, kadangi karas juos, kaip ir kitus darbo jaunuolius pirmoj eilėj liečia, tai su jais reikia pradėt kalbėti nuo kasdieninių darbininkų ir biednuomenės reikalų. Reik aiškint, kame to skurdo priežastys, kaip jas pašalint, kaip kovot prieš tas blogybes ir t.t. Palengva reik juose skiepyt *bendrų darbininkų ir darbo jaunuolių interesų ir solidarumo jausmus ir aiškint bendro veikimo ir kovos reikalingumą* (m. pbr. — *J. D.).* Priėjimas turi būti lankstus, taktiškas ir nuoseklus. Sulig savo įtakos išplėtimu, kelt vis į aukštesnį laipsnį politinio aiškinimo formas, eit prie jų sąmonės kėlimo. Toks darbo pastatymas reikalauja iš komjaunimo nenuilstamo, sistemataus ir ištvermingo veikimo į org-jų jaunuolius".

Įsiveržus į kitas organizacijas, dirbti jose ne bet kaip, o *organizuotai.* Tuo tikslu svetimose organizacijose veikią komunistai turi sudaryti savo kuopeles. „Kai kurie komjaunuoliai, — rašo „D. ir V. Jaunimas" (1935 m. 4 nr. 2 p.), — klausia: jei jau dirbt tarp tų organizacijų jaunuolių, tai kam mums ten sudaryt kuopelių, juk galim ir taip suėję kalbėt? Kiti gi sako, kad nėra žmonių, sugebančių dirbt tose organizacijose. Tuo labiau naujieji ten užverbuoti nieko nedirbs ir ištirps. Dar kiti vėl sako: ką galės daryt, pavyzdžiui, mūsų draugas, būdamas „jaunalietu-

viu": juk jam neorganizuotieji darbo jaunuoliai netikės? Jį dar gali įtart žvalgybininku, nes kaip jis gali, būdamas fašistinėj organizacijoj, kalbėt prieš fašizmą. — Tokios ir panašios kalbos, kurios tenka išgirst iš mūsų draugų, rodo, kad daugelis nesupranta, kaip ir kodėl mes turim dirbt mums svetimose organizacijose. Netiesa, kad svetimose organizacijose esantieji jaunuoliai pasidavę priešui. Tie darbo jaunuoliai tik apgauti, suvilioti. Todėl kaip tik turim dirbt jų tarpe ir jiems išaiškint tų organizacijų žalingumą darbo žmonėms ir jų jaunimui...

„Kad geriau eitų mūsų darbas tarp svetimų organizuotų jaunuolių, mes turim ten kurt savo kuopelių. Tokiose sąlygose mums bus lengviau jose dirbt: mūsų komjaunuoliai geriau galės jo? se orientuotis ir greičiau reaguot į visus įvykius. Jei mūsų komjaunuoliai taip sau „suėję kalbės", tai iš to nieko neišeis, kaip iki šiol iš to nieko neišėjo. Aktyvistų iš dangaus nekrinta. Tad mes turim tam darbui pasiųst iš tų, kuriuos mes turim, o darbe jie jau išsidirbs. Tiesa, iš turimų komjaunuolių turim tam darbui pasirinkt idealo-giniai daugiau sutvirtėjusių, daugiau tinkamų, o ne mechaniškai paimt tam darbui. Mūsų komjaunuoliai svetimose organizacijose turi dirbt slaptai, neišstot atvirai, nes prie mažiausio įtarimo, kad jie dirba revoliucinį darbą, jie tuoj metami iš tų organizacijų. Prie svetimų organizacijų jaunuolių mūsų komjaunuoliai turi prieiti

taktiškai, pradėt iš kasdieninių reikalų, liečiančių darbo jaunuolius".

Kad dirbą svetimose orgijose nariai neišskystų, jiems patariama *sudaryti tam tikras frakcijas,* kurioms vadovautų tarsi prezidiumas, vadinamas biūru. „Jei mes norim geriau pastatyti mūsų darbą masinėse organizacijose, mes turime kurt tose organizacijose savo frakcijas. Tiesa, frakcijas sudaro visi ten esantieji partijos nariai, bet mūsų frakcijos nebus veiklios, jei jos neturės savo organų, būtent, frakcijų biūrų. Frakcijos biurus, jei yra galimybė, renka bendras frakcijos narių susirinkimas. Ten, kur dėl konspiracijos negalima turėt rinkto frakcijos biūro, jį sudaro LKP vietos komitetas. Jei masinės partijos vaidybai priklauso mūsų partijos nariai, tai jie tenai sudaro irgi komfrakciją. Jei tų narių yra didesnis skaičius, jie renka iš savo tarpo biūrą, kuris kartu yra ir visos organizacijos (profsąjungos, R. P. organizacijos) kompartijos biuras. Jei Valdyboj tik keli nariai partijos, tai jie stačiai sudaro komfrakcijos biūrus. Išrinktus komfrakcijos biurus patvirtina partijos komitetas, kuris kartu, jei frakcijos biuras silpnas, gal jį papildyti ir ne tos organizacijos nariais. Tai ir daroma tikslu, kad sustiprint komfrakcijos biūro darbą.

„Visus svarbesnius komfrakcijos klausimus riša komfrakcijos biuras savo posėdžiuos ir jau bendrame susirinkime su nepartiniais nariais. Visi kompartijos ir komjaunimo nariai privalo laikytis

kompartijos biūro nutarimo. Biuras taipogi vykdo visus partijos komiteto nutarimus, vykdo ir tuomet, kai su jais nesutinka. Nei vienas komunistų partijos narys negali taip veikti nepartinėj organizacijoj, kaip jam asmeniniai patinka. Jis tur laikytis kompartijos ir komfrakcijos nutarimų. Jei tas ar kits narys nesutinka su partijos nutarimu, jis savo nesutikimą gali pareikšt vien partijos kuopelės susirinkime, bet negal pareikšt nepartiniam susirinkime. Nepartiniam susirinkime gali būti pareikšta vien partijos nuomonė" („Partijos Darbas" 1932 m. 2 nr.).

7. Išvados

Baigiant kalbėti apie Lietuvos komunistų tikslus ir taktiką, tenka padaryti šias išvadas:

1. Komunizmas, nesukliudęs Lietuvai tapti ir išsilaikyti nepriklausoma valstybe, dabar siekia įvykdyti joje proletariato revoliuciją arba, kitais žodžiais tariant, įvesti sovietų valdžią. Tai jis tikisi padaryti, laimėjęs plačiąsias mūsų tautos mases.

Šitie Lietuvos komunizmo tikslai glaudžiai susiję su tarptautiniais Kominterno ir valstybiniais Sovietų Rusijos tikslais ir interesais. Tačiau jie absoliučiai priešingi tautiniams ir valstybiniams mūsų tautos tikslams ir interesams.

2. Komunizmas, matydamas, kad anksčiau buvusi taktika, būtent — užsidarymas siauroje dar-

bininkų ir tai komunistiškai nusistačiusiųjų klasėje, neatnešė reikiamų vaisių, pastaruoju laiku pasuko plačiųjų masių telkimo kryptimi, visai nežiūrėdamas jų socialinių, intelektualinių, tautinių ir net konfesinių skirtumų.

Eidamas į plačiąsias mases, komunizmas kol kas nekalba joms apie tiesioginius savo tikslus ir neskelbia savo pasaulėžiūrinės ir socialekonominės doktrinos. Jis tik kelia jose nepasitenkinimą esamąja tvarka, siūlo ją keisti ir kviečia dėtis į bendrą frontą tai tvarkai sėkmingai pašalinti.

Kviesdamas plačiąsias mases į liaudies frontą ir atskiras grupes į bendrąjį frontą prieš fašizmą, komunizmas tai daro ne liaudies teisių, demokratybės, kultūros gynimo tikslu, bet greičiau siekdamas laimėti diktatūrą: „Tas klysta, kas mano, kad Kominternas pakeitė savo taktiką, nes ji seniau buvo neteisinga ... Kominternui, kaip seniau, taip ir dabar rūpi proletarinės revoliucijos keliu nuverst kapitalizmą ir užkariavus proletariato diktatūrą eiti prie komunizmo" (Z. Angarietis, t. p., 3—4 p.).

II. KOMUNISTŲ ORGANIZACIJOS IR JŲ VEIKIMAS LIETUVOJE

1. Bendrosios pastabos

Kas tiesiogiai siekia komunizmo tikslų realizacijos Lietuvoje ir kas vykdo jų taktiką? Atsakymas aiškus — Lietuvos komunistų organizacijos. Bet kas jos yra, kokia jų vidujinė santvarka, kaip plačiai jos Lietuvoje išsiplėtusios, kokie jų tarpusavio santykiai ir koks kontaktas su SSSRm? Štai klausimai, į kuriuos kiekvienas mūsų norėtų gauti atsakymą.

Lietuvoje, kaip ir visur, kur tik reiškiasi komunistinis veikimas, yra dviejų rūšių komunistų organizacijos: tiesioginės ir netiesioginės, arba pagalbinės. Prie tiesioginių priklauso Lietuvos Komunistų Partija (LKP), kuri pas mus yra uždrausta ir dėl to veikia slaptai. Prie netiesioginių — pagalbinių priklauso Lietuvos Komunistinio Jaunimo Sąjunga (LKJS), Lietuvos Raudonoji Pagalba (LRP), profesinės sąjungos ir kitos įvairiais nekaltais vardais prisidengusios organizacijos.

Siekiant užkariauti plačiąsias mases, komunizmui kaip tiktai ir svarbu turėti netiesioginių — pagalbinių organizacijų. „Mes negalime tenkintis vien partinėmis (tiesioginėmis — *J. D.)* organizacijomis. Reik kuo daugiausia įvairių nepartinių masinių organizacijų ir pirmoj eilėj profsąjungų. Profsąjungų tinklu tur būt apimtos visos didesnės įmonės ir visos didesnės darbo vietos miestuos ir kaimuos. Profsąjungos savo narius tur skaityt tūkstančiais. Kaip lygiai reik rūpintis Lietuvos raudonosios pagalbos plėtimu, ypatingai provincijoj, kur yra daug didesnis atsilikimas; reik taip pat dirbti, kad LKJS taptų tikrai masinė organizacija, apimtų tūkstančius jaunuolių. Kas yra ištikimas ir nori dėtis prie LKJS, tą drąsiai galima priimti į LKJS. Organizavimosi gi būdai pas Komjaunimą tur būt daug įvairesni, kaip partijoj.

„Be legalių partinių organizacijų, dar reik turėt įvairių įvairiausias pagelbines legales ir pusiaulegales organizacijas: kultūros, sporto, moterų ir panašias. Galima mėginti kurti „Kultūros" būrelius, laisvamanių skyrius arba laisvamanių organizacijas, butų nuomotojų sąjungas, gaisrininkų draugijas kaimuos ir miesčiukiuos, visokius pasilinksminimo ratelius ir t.t." (Z. Angarietis, Liet. Kom. Part. Darb. VII Kongr. Tarim. Šviesoj, 15 p.).

Iš pagalbinių organizacijų vienos yra labiau

artimos LKP-jai, kitos tolimesnės. Prie pirmųjų priklauso Lietuvos Komunistinio Jaunimo Sąjunga (LKJS), Lietuvos Raudonoji Pagalba (LRP), vadinama dar Mopro vardu, ir profesinės sąjungos. Prie antrųjų Proletariškosios Laisvamanybės Org-ja, Draugija SSSR-o Tautų Kultūrai Pažinti ir kt.

Vienos iš komunistinių organizacijų, kaip LKP ir LKJS, veikia visai slaptai, kitos, kaip LRP, profesinės sąjungos, — pusiau slaptai ir dar kitos, kaip Draugija SSSR Tautų Kultūrai Pažinti ir kt., — viešai. Pirmųjų nariai yra visi komunistai, antrųjų dauguma arba žymi dalis komunistų ir trečiųjų tik nedidelė dalis komunistų arba net visi nariai nekomunistai (formaliai), tačiau jų veikimo kryptis labai artima komunizmui.

Pirmiausia susipažinsime su tiesiogine, o paskui su pagalbinėmis komunistų organizacijomis ir jų veikimu Lietuvoje.

2. Lietuvos Komunistų Partija (LKP)

Viena svarbiausių pajėgų — jei iš viso galima kalbėti apie Lietuvos komunizmo pajėgą — yra Lietuvos Komunistų Partija. Ji įsikūrė Lietuvoje 1918 m Vienas iš svarbiausių LKP steigėjų buvo lietuvis Vincas Mickevičius-Kapsukas. „Iki to laiko Lietuvoje bolševikų-komunistų partijos

nebuvo. Buvo vien pavieni bolševikai ir artimi bolševikams. Lietuvos komunistų partija 1918—1919 m. stovėjo priešakyje proletarinės revoliucijos Lietuvoj. Ji buvo proletarinės revoliucijos vadas" (Lavinimosi rateliams I pam. — „Kas tai ira Bolševikų Partija", 1935 m. litografuotas leid.). Nuo 1920 iki 1925 metų Komunistų Partijos veikimas Lietuvoje buvo beveik apmiręs. Atgijo jis ir stipriau pasireiškė 1926 metais, kada valdžią Lietuvoje buvo laimėjusios kairiosios grupės. Po 1926 metų sukilimo iki 1928 m. komunistų veikimas Lietuvoje vėl buvo sustojęs. „Per 1928—35 metus, t. y. nuo VI iki VII (Kominterno — *J. D.)* kongreso mūsų partija, kaip ir kitos (kitų kraštų — *J. D.)* kompartijos, žymiai sustiprėjo, išaugo, sudaužė, svarbiausia, dešinjjį nukrypimą mūsų eilėse, sustiprino savo ryšius su masėmis, geriau vadovavo darbininkų klesos kovai prieš kapitalo ir fašizmo puolimą" („Tiesa" 1935 m. 8 nr. 1 p.). „Ir šiandien LKP stovi darbininkų klasės ir visų Lietuvos darbo žmonių revoliucinės kovos priešaky. Ji vadovauja kovai prieš naudotojus, reakciją ir fašizmą. *Lietuvos komunistų partijai rūpi nuverst fašistų valdžią Lietuvoje, kad tuo nuvalyt kelią prie sovietų valdžios Lietuvoje* (m. pbr. — *]. D.).* LKP kovoja dėl komunizmo, būtent, dėl tokios tvarkos, kada nebus naudotojų, kada gamyba bus visų darbo žmonių rankose" („Lavinimosi rateliams I pamoka" ...).

Taigi LKP vadovauja visam komunistiniam veikimui Lietuvoje, duoda jam kryptį ir toną ir yra atsakinga už viso komunistinio veikimo sėkmingumą prieš Kominterną.

a. Partijos vadovybė

Kas sudaro Lietuvos Komunistų Partijos vadovybę? Vyriausioji LKP vadovė yra Litsekcija (Lietuvos sekcija), esanti tiesioginėje Kominterno Vykdomojo Komiteto žinioje. Tai Lietuvai skirtas sekretoriatas, esąs, kaip ir kitų tautų sekretoriatai, Maskvoje. Šio, sakytume, vyriausiojo Lietuvos reikalams skirto sekretoriato priklauso ir Lietuvos Komunistų Partijos Centro Komitetas (LKP CK) ir Lietuvos Komunistų Partijos Politinis Biuras (LKP PB), kurie, kad ir būdami SSSR-o teritorijos ribose (berods Minske), faktinai vykdo Lietuvos Komunistų Partijos vadovavimo darbą. Vyriausias ir ilgametis LKP CK ir Politbiuro vadas yra buvęs žinomas lietuvis Vincas Mickevičius-Kapsukas, miręs 1935.11.17. (Plačiau apie jo politinę veiklą galima rasti „Tiesoje" 1935 m. 3 nr. 1 p.). Kitas svarbus LKP CK-to narys, dabar, berods, einąs V. Kapsuko pareigas, yra taip pat lietuvis Z. AleksasAngarietis.

Lietuvos teritorijoje vyriausias LKP-jos organas yra LKP-jos CK-to *Sekretoriatas.* Tačiau šis Sekretoriatas yra ne kas kita, kaip CK-to,

esančio SSSR-e, planų ir nutarimų vykdytojas. CK-tui jis priklauso absoliučiai: jis negali nieko daryti savarankiškai, nebent tuos dalykus, kurie yra mažos reikšmės. Jis privalo duoti CK-tui atskaitomybę.

Klausimas, kaip LKP-jos CK-tas, būdamas SSSR»o teritorijoje, gali susisiekti su savo Sekretoriatu, esančiu Lietuvos teritorijoje, ir perduoti jam direktyvas arba priimti iš jo raportus, veikimo apyskaitas? Juk viešosios korespondenčių jos būdu to nepadarysi. Šitą tautinių sekretoriatų ir jų centro komitetų (esančių SSSR=e) susižinojimą su atskiruose kraštuose esančiais partijos (o taip pat ir Komunistinio Jaunimo S-gos, Raudonosios Pagalbos ir kitų) sekretoriatais atlieka speciali Kominterno įstaiga, skirta specialiai ryšių palaikymo, susižinojimo reikalams. Kaip tai daroma, mums būtų ir nelengva ir nepatogu atsakyti. Svarbu tai, kad ši operacija yra sutvarkyta taip gerai, jog jos dėka komunistinio veikimo vadovavimas ir kontroliavimas atskiruose kraštuose CK-tams, esantiems SSSR«e, nesudaro jokio sunkumo.

Be CK-to Sekretoriato, Lietuvoje dar veikia *rajonų komitetai* = raikomai (RK). Kadangi LKP-jos rajonų Lietuvoje yra ne vienas, tad ne vienas yra ir rajono komitetas. Vadinas, kiekvienas rajonas turi atskirą savo komitetą. RK-tą sudaro apie 10 žmonių, kuriuos renka rajono konferencija ir tvirtina pats CK-to

sekretoriatas. RK-tas savo darbą vykdo per *sekretoriatą,* sudaromą iš 3 narių: sekretoriaus, pirmojo ir antrojo pavaduotojų, renkamų rajono komiteto, bet tvirtinamų CK-to sekretoriato. Raikomo sekretorius savo ruožtu dar turi visą eilę *pagalbininkų* atskiriems darbams, pav., spaudos darbui, finansų rinkimo ar kitiems specialiems darbams. Tiesioginėje rajono komiteto žinioje dar yra vadinamoji *instruktorių institucija,* kurią sudaro skirtiniai didesnių įmonių (miestuose) ar šiaip tam tikros vietos (pav., mokyklos) ar tam tikros apylinkės (pav., valsčiaus) kuopelių sekretoriai. Instruktoriai paskirstomi į 2-3 grupes, kurių kiekviena daro pasitarimus atskirai, nerečiau vieno karto į mėnesį.

Be rajonų komitetų yra dar *parajonių komitetai* = paraikomai, kurie vadovauja parajonio veikimui. Parajonio komitetą sudaro stipresnių kuopelių sekretoriai, renkami parajonio konferencijos ir tvirtinimai rajono komiteto. Kandidatus į paraikomą iš anksto numato raikomo sekretoriatas. Išrinktas į paraikomą, kuopelės sekretorius išeina iš kuopelės sekretoriaus pareigų.

Žemiausią vadovybės laipsnį sudaro *kuopelių sekretoriai ir jų pavaduotojai,* skiriami paraikomo iš veiklesniųjų kuopelės narių.

Taip tad atrodo LKP-jos vadovybė ir visas vadovybės aparatas, kurio pagalba vykdomas

Lietuvoje komunistinis veikimas. Apie šito aparato funkcionavimą įdomių žinių duoda CK-tas savo 1935.VII.15. instrukcijoje, adresuotoje „Visoms Kauno organizacijos kuopelėms". Susirūpinęs komunistinio veikimo pagyvinimu, jis duoda šiuos rajono ir parajonių vadovybę liečiančius nurodymus: „Dabartinį raikomą reikia nuodugniai reorganizuoti. CK tarimu sudaromas naujas raikomas iš 7—9 narių. CK skiria raikomo sekretoriatą, susidedantį iš 3 narių (pirmasis sekretorius, pirmasis jo pavaduotojas darbui ypatingai Kaune ir antrasis jo pavaduotojas darbui ypatingai Kauno rajone). Raikomo sekretoriato pareiga ne vėliau, kaip per dvi savaiti po šio laiško gavimo numatyti 4 kandidatus į raikomą, pastatyt CK sekretoriate klausimą apie jų užtvirtinimą. Tais kandidatais turi būti numatyti kuopelių įmonėse sekretoriai arba kitų tvirtesnių kuopelių sekretoriai, kurie kartu skiriami instruktoriais tose gamybos šakose, kurioms jų kuopelės priklauso. Raikomo sekretorius be savo pavaduotojų dar privalo turėt savo pagelbininkus (ne iš RK sąstato) visokiems darbams: a) ryšiams su technika, b) ryšiams su instruktoriais (pastaraisiais gali būti ir pavieniai instruktoriai), c) ryšiams su r. p. (raudonąja pagalba — *J. D.);* d) ryšiams su komjaunimo raikomu; e) įvairiems specialiems darbams ir t.t.

„Raikomas privalo turėti savo techniką (reiškia spausdinimo priemones — *J. D.)* ir jos ve-

dėją, raikomų organų redakcijas (redakcijų nariais gali būti kaip raikomų nariai, taip nenariai). Be centralinio raikomo organo gali ir privalo dar būt organai paskirti atskiroms gamybos šakoms. Tie organai leidžiami RK vardu. Jų redakciją skiria RK. (Redaktoriais gal būt paskirti ir RK atitinkamų gamybos šakų instruktoriai). Raikomo posėdžiai įvyksta bent sykį į mėn., o RK sekretoriato posėdžiai bent du kartu į savaitę. Uždedama ant RK sekretoriaus pareiga kontroliuoti, kad visi Kauno org-jos nariai (išskyrus paliuosuotus nuo nario mokesčio) reguliariai mokėtų nario mokestį. Kas iš nepaliuosuotų nuo n. mokesčio nemokės mokesčio, tas neskaitomas partijos nariu" („Visoms Kauno orgijos kuopėlėms" 2 p.).

Į parajonių komitetus „kaip taisyklė ... rinkt stipresnių kuopelių sekretorius ... Ne vėliau CK paskirto laiko visi paraikomai sušaukia savo parajonių konferencijas, kur turės būt išrinkti nauji paraikomai... Raikomo sekretoriatas iš anksto tur numatyt kandidatus į naujus paraikomus, kaip lygiai gerai apsvarstyt paraikomų sekretorių kandidatūras (pastarąsias kandidatūras reikia suderint su CK sąstatu)" ... Į paraikomą renkami 3 asmens. „Kas išrinktas, išrinktiems praneša RK atstovas po rinkimų patvirtinimo RK sekretoriate" (t. p., 3 p.).

b. Instruktorių institucija

Instruktoriai yra pats judriausias, lanksčiausias ir geriausiai paruoštas komunistų organizacijų elementas. Tai tarsi rajonų komitetų įgaliotiniai atskiroms komunistinio darbo sritims. Jais paprastai skiriami veiklesni didesnių įmonių ar šiaip tam tikrų įstaigų (pav., mokyklų) ar tam tikros vietos (pav., valsčių) kuopelių sekretoriai; jie tvirtinami RK-to sekretoriato ir CK-to sekretariato. Naujoms gamybos šakoms instruktorius skirti ar senuosius keisti RK-to sekretoriai tas gali tik su CK-to žinia ir jo sutikimu.

Visi instruktoriai gali turėti po 1-2 savo pavaduotojus ir įgaliotinius atskiriems darbams didesnėse savo gamybos šakos įmonėse ten, kur dar nėra partijos kuopelių. Instruktorių pavaduotojai tvirtinami tik RK-to sekretoriato.

Instruktoriai savo darbui paruošiami šitaip. Visi rajono instruktoriai yra suskirstomi į 2-3 grupes, kurios nerečiau vieno karto per mėnesį daro pasitarimus. Be to, instruktoriai ir jų pavaduotojai sudaro vadinamuosius *lavinimosi ratelius,* kuriuose yra supažindinami „su parstatyba ir masinio darbo pamatais, su LKP-jos istorija, pamatiniais Kominterno ir LKP taktikos klausimais, su VII kongreso tarimais". Be to, svarstomi svarbesni partijos taktikos klausimai ir dienos klausimai, ypatingai liečiantieji bendro fronto taktiką. Instruktoriai... moki-

nami kovot su atitrūkimu nuo gyvenimo momento klausimų, su visokiais nukrypimais ir t.t." (LKP-jos visoms Kauno org-jos kuopelėms instrukcija, 1936.VII.15, 2,3 p.).

Instruktoriai turi duoti atskaitomybę iš savo veikimo. Pagal nuveiktų darbų gausumą jie gauna ir atitinkamą atlyginimą. Apskritai, jie gauna apie 400—500 litų per mėnesį.

Ryšius tarp instruktorių ir raikomo palaiko raikomo sekretorius, kuris sykį per 2 savaites susitinka su kiekvienu jų (instruktorių), patikrina jų darbą, duoda nurodymų.

Nors rūpestingai prižiūrima ir kontroliuojama, instruktorių institucija iki pastarojo laiko vis dėlto nestovėjo savo aukštumoje. Dažnai į ją patekdavo tam darbui visai netinkamų žmonių. Be to, pats jų paskirstymas pagal atskiras gamybos šakas dažnai būdavo neracionalus. Tuo susirūpinęs, Centro Komitetas 1935.VII.15 yra išleidęs instrukciją pirmon eilėn „Visoms Kauno organizacijos kuopelėms", kurioje „pavedama naujai sudaromam raikomui peržiūrėti instruktorių sąstatą. Drg. Mad ... ne tik išvedamas iš raikomo, bet jis kartu nuimamas ir nuo instruktoriaus tarp susisiekimo darbininkų, kaip tam darbui netinkamas. Kaip lygiai nuimamas nuo instruktorių d. Cem ... tarp metalistų, kaip tam darbui netinkamas. CK pažymi, kad buvo padaryta didelė klaida su paskyrimu instruktorium Mam ..., nes ji negali būt prileista prie jokio

vadovaujančio darbo. Kadangi jos veikimas neša daug žalos partijai, pavedama RK sekretoriatui geriau susipažinti su jos veikimu ir padaryt CK pranešimą apie josios veikimą. Nors CK nuomone, iškarto buvo paskirta per daug instruktorių, CK palieka maždaug tas pačias gamybos šakas, kurios ir buvo, bet su šiais pakeitimais: instruktoriais, kaip taisyklė, tur būt skiriami didesnių įmonių kuopelių sekretoriai arba bent stipresni sekretoriai iš atatinkamos gamybos šakos kuopelių. Metalistams ir geležinkeliečiams paskirt naujus instruktorius. Darbui tarp susisiekimo darbininkų skiriamas atskiras instruktorius. Viešiesiems darbams ir bedarbiams skiriami nauji instruktoriai. Jei seniau buvo instruktorius darbui tarp bedarbių arba tarp viešųjų darbų darbininkų, palikt jį vienur ar kitur, ir papildomai paskirt naują instruktorių. Patikrint ar tinka instruktoriais paskirti darbui tarp tekstilės darbininkų, tarp medžio ir maistininkų darbininku ir darbui *tarp kareivių* (m. pbr.— *J. D.).* Jei jie tinka tam darbui, tai palikt. Jei netinka, pakeist naujais. „Adatos" darbininkai tur būt atskirti nuo tekstilės darbininkų ir jiems susitvarkius su pirmaisiais instruktoriais, paskirti atskirą instruktorių. Paskirt naują instruktorių spaudos darbininkams (jei dar nepaskirtas, arba jei naujai paskirtas tam darbui netinka). Statybos darbams laikinai instruktoriaus neskirt. Jį reikės paskirt susitvarkius su kitais instruktoriais. Bet

jei padidėtų statybos darbai, tai paskirti. Prekybos ir pramonės instruktoriaus institucija panaikinama. Paraikomas gali turėt savo instruktorius parajonių ribose darbui tarp prekybos tarnautojų. Darbui tarp studentų ir inteligentų instruktoriaus institucija panaikinama. *Darbui un-te vadovauja ten esanti kuopelė ir jei bus 3 ir daugiau kuopelių, tai RK skiria biūrą* (m. pbr. — *J. D.).* Jei pasirodytų didesnių įmonių, neįeinančių į gamybos šakas, neapimtų instruktoriais, joms skiriami tam tikri įgaliotiniai darbui tose įmonėse. Įgaliotinius skiria pats raikomas arba raikomas paveda įgaliotinį paskirt paraikomui. Jei toj įmonėj yra ir kuopelė, tai įgaliotiniai neskiriami, bet pavedama paraikomų sekretoriatui ypatingai rūpintis tų kuopelių darbu".

c. Kuopelių veikimas — partijos veikimo pagrindas

Kuopelių veikimą LKP-ja laiko pagrindiniu veikimu. „Jei kuopelės blogai dirba, tai visas mūsų partijos darbas šlubuoja. Mūsų partijos darbo centras turi būti kuopelėse ir pirmoj eilėj kuopelėse didesnėse įmonėse. Mūsų partija silpna ir ji nesustiprės, kol nesustiprės mūsų kuopelės. Mūsų partija silpna, nes dar neturim stipresnių kuopelių didesnėse įmonėse. Jei geriau dirbs mūsų kuopelės, jei mes turėsim kuopeles visose didesnėse įmonėse, tai tada sugebėsim geriau vadovauti streikams ir stovėsim visos Lie-

tuvos darbo žmonių kovos priešakyje. Revoliucinės kovos pasisekimas Lietuvoje reikalauja mūsų darbo pagerinimo kuopelėse" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 26 p.). „Kuopelės pareiga rišt visus svarbiausius partijos ir vietos darbo klausimus" („Komunistas" 1931 m. 1 nr. 44 p.). Kuopelė daro susirinkimus ne rečiau vieno karto savaitėje (Plg. „Kom." 1931 m. 1 nr. 44 p.). Kuopelę gali sudaryti net 3—5 nariai.

Kad susidarytų aiškesnis kuopelės veikimo vaizdas, čia duodame vieną kitą pavyzdį[1]. Viena kuopelė, pav., per vasario mėnesį yra nusistačiusi: „įtraukti į partiją 13 narių, į moprą (Raudonąją pagalbą — *J. D.)* 17, komjaunimą 2, pravesti 5 mitingus, iškelti 2 vėliavas, pravesti 21 pasitarimą, pagaminti 187 plakatus, surinkti partijai 74,5 lt., partijos nario mokesčio — 18,5 lt., mopro nario mok. — 11,5 lt." (Iš „Partijos Darbo", 1931 m.). Pranešime iš Kauno kuopelių 2 mėnesių veikimo pastebima, kad „kuopelė N 6... per 2 mėn. turėjo tik 3 susirinkimus (vieton 8), priimti į partiją 2 nariai, aukų partijai surinkta 19 lt. 50 c. ir R. pagalbai 495 litai. Kuopelė netur ryšių su darbininkais iš įmonių. Narių dalis dirba profsąjungoj ir mopre" (26 p.).

[1] Davinių tikrumo mes, žinoma, nesiimame garantuoti: galimas daiktas, kad jie agitacijos dėliai perdėti. Įdomu mums tik patys darbai, kuriuos turi atlikti kuopelės nariai.

Kuopelė Nr. 10 — „susideda iš studentų", bet neaktyvi. Kuopelė N. 11 į profsąjungą įtraukė 9 narius, į partiją nė vieno. Posėdžius turėjo tik du. Surinkta aukų partijai 20 litų, moprui 250 litų ... Narių dauguma dirba mopre ir profsąjungose. 1 rugpiūčio kompanijoj nedalyvavo" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 27 p.).

Kuopelių veikimas, apskritai imant, nėra džiuginantis. „Imu 16 narių iš Kauno organizacijos. Jie visi kartu partijoj buvo apie 5 metus ir įtraukė naujų narių tik 15, vadovavo tik 8 streikams. Iš 16 draugų demonstracijose dalyvavo tik 10. Iš 16 tik 6 silpnesni, o kiti dirba profsąjunguose, Raudonojoj pagalboj ir įvairiuose veikimo skyriuose. Iš jų tik 6 turi ryšius su įmonių darbininkais ir tik 6 draugai lanko lavinimosi ratelius. Revoliucinėse lenktynėse dalyvauja tik 12. Jei pažiūrėt visą tą narių darbą, tai matyt, kad jie labai mažai dirba. Priežastis to mažo darbo ta, kad jų sąstatas mažai darbininkiškas. Iš 16 tik 7 darbininkai, o kiti tarnautojai. Jei pažiūrėt, kas iš jų turi ryšius su įmonių darbininkais, tai visi darbininkai, jaunesni partijos nariai. Pastarieji ir į partiją daugiau įtraukė narių, jie ir streikams vadovavo" („Šis tas iš Kauno organizacijos", „Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 24 p.).

Nors kuopelių darbą LKP-ja laiko pagrindiniu darbu, vis dėlto nemažiau svarbiais yra lai-

komi ir kitų vienetų, pav., parajonių, darbai. Jei kuopelė rūpinasi vietos darbo klausimais, tai parajonė ar rajonas tam tikros apylinkės darbu. Vienas iš svarbesniųjų dalykų yra rajonų arba parajonių konferencijos. Nors jos yra griežtoj CK-to kontrolėj ir jo priklausomybėj (CK-tas nustato joms laiką, darbotvarkę, tvirtina nutarimus — rezoliucijas ir išrinktus organus), vis dėlto „jos turi didžiausios reikšmės partijos gyvenime": jos „įneša daug gyvumo į visą darbą, lengvina partijai iškelt naują aktyvą ir stiprina visą darbą" (plg. „Visoms Kauno kuopelėms" instrukciją, 2 p.). Štai iliustracijai Prienų parajonės konferencijos nutarimai: „1. Ligi 1 kovo turi būt pravesti visose įmonėse pasitarimai su bepartiniais darbininkais; 2. pritraukt daugiau darbininkų į komunistų partiją; 3. daugiau darbuotis tarp kaimo biednuomenės ir kaimo darbininku; 4. kiekvienoj įmonėj įkurti partijos kuopelę; 5. provincijoj sudaryt iš bepartinių Raud. pagalbos kuopeles ir komitetą; Prienų parajonės Konferencija, išklausiusi pranešimą apie Maskvoje teisiamą kontrrevoliucinę Kompartiją, ardžiusią sovietų pramonę ir padėjusią ruošt intervenciją prieš SSSR, nutaria kuoplačiausiai aiškint darbo masėms apie kontrrevoliucinį veikimą ir karo ruošimą prieš SSSR" („Komunistas, 1931 m. 1 nr. 43 p.).

d. Narių lavinimas ir vadų ruošimas

Kadangi kuopelių ir, apskritai, viso komunistinio veikimo sėkmingumas pareina nuo eilinių narių sąmoningumo ir vadų paruošimo, tad LKP-ja į šiuos dalykus ir kreipia didelį dėmesį. „Kaip viena priemonių, kaip pakelt politinį narių išsilavinimą CK plenumas ragina organizuot *politinio lavinimosi ratelius* (m. pbr. — *J. D.).* Deja, lig 1931 metų pradžios mažai kas buvo daryta toj srityj. Pradžioj 1931 metų Kauno miesto agitpropas organizavo visą eilę politinio lavinimosi ratelių. Sudarė ir aukštesnius ratelius. Jų uždaviniu buvo padėt kitų ratelių darbui. Taip pat agitpropas išplėtė savo darbą kuopelėse. Bet kaip dabar darbas stovi? Ar jau toli nužengėm pirmyn? Deja, ne! Nevyksta regulariai posėdžiai. Mat, kai kurie draugai mano, kad lankyt politinio lavinimosi ratelius ne taip svarbu. Posėdžių pasikalbėjimuose ne visi aktyviai dalyvauja; išklauso kalbėtoją ir tuo pasitenkina. Klystų tie draugai, kurie manytų, kad pakanka politinio lavinimosi ratelių, kad pakelt savo žinias. Reikia dar skaityt laikraščius ir knygutes. Būdami daugiau teoretiniai išsilavinę, turėdami gilesnį klesinį susipratimą partijos nariai tvirčiau laikysis partijos ir geriau savo darbą dirbs" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr.).

Be eilinių narių sąmoningumo, ypatingai dar rūpinamasi vadų ruošimu. VII-sis Kominterno

kongresas į šį reikalą yra atkreipęs ypatingą dėmesį. Vienoje iš jo rezoliucijų sakoma: „Sistemačiai padėti kadrams ir tikriems bolševistiniems vadams komunistų partijos suburti ir išauklėti, kad partijos, pasiremdamos komunistų internacionalo kongresu ir KIPK (Komunistų Internacionalo Pildomojo Komiteto — *J. D.)* plenumų tarimais, galėtų esant staigiems įvykių pasisukimams, greitai ir savystoviai rasti teisingą komunistinio judėjimo politinių ir taktinių uždavinių išrišimą" („Komunistų Internacionalo VII kongreso rezoliucija" ..., litograf. leid.). Vadų paruošimo tikslu „raikomas šaukia atskirus svarbesniųjų kuopelių sekretorių ir jų pavaduotojų pasitarimus svarstymui įvairių darbo ir politinių klausimų (taip ruošia jiems pranešimus iš LKP istorijos, partijos darbo, politiniais klausimais). Aiškus dalykas, kad tur būt keliamas politlavinimasis ir kitų kuopelių sekretorių ir narių. Tuo užsiima RK instruktoriai ir paraikomai. Rinkt komitetų narius ir skirt svarbesnių šakų instruktorius, kaip taisyklė iš svarbesniųjų kuopelių narių. Dažniau šaukt paraikomų ir kuopelių sekretorių ir kitų aktyvistų pasitarimus. Aktyvistus rūpintis iškelt ir stiprint kiekvienoj org-joj (kuopelėj, parajonėj) ir darbo vietoj (nedidelėj įmonėj, kaime ir t.t.) („Visoms Kauno org-jos kuopelėms", 4 p.).

Be bendro, daugiau teorinio, vadų paruošimo, dar yra praktinis praktiniams darbams pa-

ruošimas. Vienas iš svarbesniųjų praktinio paruošimo darbų yra *mitingų vedimo pamokos.* Šio dalyko moko agitpropas. Iš vieno nusiskundimo matyti, kad mitingams paruošimas ne visuomet būna sėkmingas. „Kuopelė nepatenkinta, kad d. K. gavo išbarimą už mitingą. Kuopelė sako, kad kaltas agitpropas, kuris turėjo jį prie mitingo paruošt, tik tuomet siųst mitingan ... Reikia dar žinot, kad kalbėtojai išsidirba ne kokiose tai pamokose, o pirmoj eilėj praktikoje" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 28 p.).

e. Partijos spauda

Svarbiausi perijodiniai LKP-jos leidiniai iki 1933 metų buvo šie: „Komunistas", „Balsas" ir „Partijos Darbas", leisti Tilžėje. Pirmasis buvo leidžiamas kas mėnesį knygelių išvaizdos, antrasis — dvisavaitinis žurnalo išvaizdos ir tretysis — mėnesinis taip pat žurnalo išvaizdos. Pirmajame buvo daugiau svarstomos įvairios komunizmą apskritai arba jo realizavimą liečiančios problemos, kai tuo tarpu pastaruosiuose tebuvo informuojama ir propaganda varoma.

Dabar LKP-ja leidžia tik vieną spaustuvėje spaudžiamą laikraštį, „Tiesą", kuris, palyginti su pirmaisiais, yra skurdus tiek išorine išvaizda, tiek kalba, tiek (bent iš dalies) ir turiniu. Be „Tiesos", leidžiamas dar rotatorium spausdintas laikraštėlis „Kova", skirtas inteligentams.

Be šių, buvo ir yra leidžiama dar įvairių kitų komunistiškų laikraščių. Bet kadangi jų leidimu rūpinasi kitos komunistinės Lietuvos organizacijos, tai apie juos teks dar užsiminti vėliau, kai bus kalbama apie pačias tas organizacijas.

f. Partijos apimtis

Kalbant apie LKP-ją, ne vienam gali kilti klausimas, kaip plačiai ji yra mūsų krašte išsikerojusi, kiek ji turi rajonų, parajonių, kuopelių ir narių. Kadangi veikimas vyksta slapta, tai daviniai apie patį veikimą, suprantama, negali būti tiksliai sužinomi. Iš jų perijodinės spaudos matyti, kad veikimas daugiau koncentruojasi Kaune. Čia yra rajonas ir keli parajoniai. Be Kauno, rajonai dar yra ar yra buvę šiose vietose: Šiauliuose, Panevėžyje, Vilkaviškyje („Balsas", 1930 m.), Plungėje („Tiesa" 1935 m., 3 nr.) ir kitur,o parajoniai: Biržuose, Mažeikiuose, Prienuose, Anykščiuose, Kaišiadoryse ir kt. Kuopelių, atrodo, esama svarbesniosiose įmonėse (Kaune, Klaipėdoj ir kt. miestuose), kai kuriose mokslo įstaigose (gimnazijose, aukštosiose mokyklose), kai kuriuose miesteliuose, kaimuose ir net dvaruose, o taip pat kalėjimuose. Paskirų narių taip pat netrūksta įvairiose Lietuvos vietose.

Tačiau, kaip iš visko matyti, komunistų veikimo tinklas, bent iki šiol nebuvo išplėstas vi-

soje Lietuvoje, taip tariant, visose jos vietose. Jų veikimas reiškėsi dar labai sporadiškai, atskirais mazgais, kurie dėl tam tikrų priežasčių dažnai keisdavosi ir tebesikeičia, o laiks nuo laiko ir visai išnyksta.

Vis dėlto Lietuvos komunistų vadai svajoja artimoj ateity savo veikimą išplėsti taip, kad jis apimtų visą Lietuvą ir kad jo organizacinė santvarka galėtų būti priderinta prie Lietuvos administracinio padalinimo. „Mums taip reikia susitvarkyti, kad mes galėtume apimt mūsų darbu visas gamybos šakas ir visus apskričius ir valsčius. Kaune ir kituose didesniuose miestuose mums reik eit prie tolimesnio mūsų organizacijų kūrimo pagal gamybos šakas. Provincijoj gi *mūsų organizacijų ribas reikės taikyti prie apskričių ir valsčių ribų* (m. pbr. — *J. D.).* Kiekviena apskritis privalo turėt savo apskrities partinę organizaciją su partiniu centru apskrities centre arba kitam svarbesniam mieste. Kiekvienam valsčiuje tur būt įkurta valsčiaus organizacija, susidedanti iš įvairių kuopelių. Tiesa, taip susitvarkius, didėja rajonų skaičius, kas sunkins CK ryšius su didesniu rajonų skaičiumi. Bet už tai prie tokios tvarkos mums lengviau bus vest darbą įvairiose masinėse organizacijose, kurios organizuos prisitaikius prie administratyvių ribų, ir t.t.

„Kas link CK ryšių su rajonais, tai vadovavimo palengvinimui galima bus keliose vietose

įkurt centro biurus. Kol yra 1500 narių, mes dar galim tvarkytis ir taip, kaip dabar yra. Bet mes turim orientuotis į mūsų partijos augimą, o ne į jos sustingimą. Jei mūsų partija išaugs, pav., iki 3000 narių, tai dabartinis organizavimas ne tik kliudys mums toliau augti, bet ir tinkamai tvarkytis partijos viduje. Partinių organizacijų ribos neatitiks partijos darbo platumui. Aiškus dalykas, kad tie organizaciniai pakeitimai negal būt ūmai pravesti. Be to, reikės gerai apgalvot naują organizacinį susitvarkymą ir laipsniais įvykdyt. Aplamai, mes negalime užsiskleist pastoviose susiorganizavimo formose" (Z. Angarietis, Lietuvių Komunistų Partijos Darbas VII Kongreso Tarimų Šviesoje, 15—16 p.).

3. Lietuvos Komunistinio Jaunimo Sąjunga (LKJS)

a. Organizacinė santvarka ir priklausomybė nuo LKP

LKJS-ga buvo įsteigta apie 1920 metus. Ji yra Komunistinio Jaunimo Internacionalo sekcija ir priklauso šio Internacionalo Vykdomojo Komiteto. Tai yra fiksuota net LKJS-gos įstatuose, slaptai išleistuose 1925 m. 1 § sakoma: „Lietuvos komunistinė jaunimo sąjunga yra komunistinio jaunimo internacionalo sekcija. LKJS

savo veikime vaduojasi jaunimo internacionalo kongresų ir pildomųjų (vykdomųjų — *J. D.)* komitetų nutarimais".

Organizacinė LKJS-gos santvarka yra visai panaši į LKP-jos santvarką. Skirtumas tik tas, kad LKJS-gos Centro Komitetas yra Lietuvoje, o ne Sov. Rusijoje, kaip LKP-jos CK-tas. Turėdama CKt-ą Lietuvoje, LKJS-ga, matyt, nereikalinga CK-to *sekretoriato,* kurį, pavyzdžiui, turi LKP-ja.

Kad ir būdama savarankiška organizacija ir turėdama vyriausią savo vadovybę (Centro Komitetą) ir žemesniuosius vadovus (raikomus, paraikomus ir t.t.), LKJS-ga vis dėlto priklauso ir LKP-jos, bent yra jos ypatingoje globoje. LKJS-gos įstatai šitą jos priklausomybę LKP taip nusako: „Lietuvos komunistų partija vadovauja politiniam sąjungos darbui. Visas LKP direktyvas sąjunga nuosakiai vykdo gyveniman. LKJS centro komitetas betarpiai priklauso nuo LKP centro komiteto ir klauso visų jo nutarimų. Vietinės L. K. J. organizacijos dirba vadovaujant atatinkamoms partijos organizacijoms" (42 §).

Šita LKJS-gos priklausomybė nuo LKP-jos kai kada virsdavo visiška LKP-jos diktatūra. Siekdama politinių tikslų, LKPS-ga darė visas pastangas, kad ir LKJS-ga vykdytų tuos pačius uždavinius. Kai LKJS-ga panorėdavo būti savarankiškesnė ir tenkintis tik „glaudžiu kontaktu" su partija, tai partijos žmonės griežtai protestuoda-

vo: „Darbas negali pasitenkinti glaudžiu kontaktu, bet komunistų partijos organizacija privalo vadovauti komjaunimo organizacijai. *Lietuvos komunistinio jaunimo sąjunga nėra stačiai atskira organizacija, o dirbanti prie Lietuvos Komun. Partijos vadovavimo. Be Liet. Komun. Partijos vadovavimo negali būti komunistų jaunimo sąjungos"* (Partijos Darbas, 1932 m. 3 nr.).

Po pastarojo kominterno kongreso LKJS-gos priklausomybė LKP buvo dar labiau sustiprinta.

b. Pastangos atsipalaidoti nuo LKP

Pirmuosius metus sąjunga savo veikimu labai mažai tesireiškė. 1923 metais Tilžėje buvo pradėtas leisti „Darbininkų Jaunimas", mėnesinis „darbininkų ir kaimo biednuomenės jaunimo laikraštis". Jis ėjo iki 1932 metų, tačiau labai nereguliariai. Daugiau gyvumo LKJS-goje buvo atsiradę 1926-siais metais, tačiau po to vėl keletą metų beveik nieko neveikta. Apie 1929—1930 metus vėl pradėjo reikštis atkutimas, bet kartu ir tam tikras skilimas nuo LKP-jos. Jaunieji komunistai panorėjo veikti savarankiškai ir nusikratyti per didelės partijos žmonių globos. Kartais tuo tikslu jie išprašydavo iš savo susirinkimų partijos atsiųstus asmenis. Dėl to, žinoma, kildavo aštrių konfliktų tarp komunistų partijos ir komunistinio jaunimo sąjungos.

To laiko LKJS-gos būklę ir jos santykius su

LKP-ja gražiai pavaizduoja 1931 metų „Partijos Darbas" (2 nr. 17—18 p.). Straipsnyje „Partija ir jos vadovaujančioji rolė komjaunimui" rašoma: „ryškų to pavyzdį, kaip iškrinka ir šalinasi nuo komunistų partijos komjaunimas, pasilikęs be vadovavimo, mes matom Lietuvoje. Paskutiniais laikais mūsų vietos organizacijos vis blogiau rūpinosi komjaunimo darbu ir savo laiku nepastebėjo to, kas dedasi... Net LKP Kauno organizacija apsileido savo darbe ir leido smulkiai buržuaziniam elementui įsivyrauti komjaunime ir įnešti tenai pilną iškrikimą. Priėjo prie to, kad paskendę skolose ir plepėjimuose komjaunuoliai visai šalinosi nuo komunistų partijos ir pasisakė prieš vadovaujančią LKP rolę LKJS darbe. Komjaunime užviešpatavo pilnas pasyvumas ir atsitolinimas nuo darbo masių. Visa eilė gerų jaunuolių, įtrauktų į LKJS greit pasitraukdavo, nes vieton revoliucinio LKJS darbo rasdavo vien pasyvumą ir skolas ...

„Kada tas klausimas dar paaštrėjo, tuoj smulkiai buržuazinis elementas komjaunimo kartu su pasidavusiais smulkiais buržuazinėms įtakoms elementais pakėlė tikrą maištą prieš LKP ir atsisakė klausyti partijos nutarimų ir dar smarkiau ėmė tolintis nuo tikro darbo. Girdi, partija neturi teisės anuliuoti LKJS nutarimus (jeigu jie net ir žalingi būtų!), nes LKJS tai savistovi organizacija. Po priedanga to savystovumo jiems rūpėjo visai atsikratyti nuo LKP vadovavimo.

Faktinai jie nuvedė LKJSąjungą į socialfašizmo pelkes".

Visa tai privedė prie to, kad LKP-ja 1931 m. visai uždarė senąją komunistinę jaunimo sąjungą ir suorganizavo naują, paklusnesnę, kuri tebeveikia ir šiandien. LKP-jos laikraštis „Partijos Darbas" (1932 m. 3 nr.) skelbia motyvus, dėl kurių komunistinė jaunimo sąjunga buvo paleista, būtent dėl to, kad sąjungos nariai: 1. „norėjo atsiskirti nuo partijos vadovavimo", 2. „LK JS organai stačiai varydavo partijos atstovus", 3. „partijos atstovai negalėdavo susikalbėt su jaunuoliais, nes paskutinieji nenorėdavo pasiduoti partijos nutarimams ir nurodymams. Svarbiausis komjaunuolių motyvas buvo: mes ėsam savystovūs. Šis žalingas nusistatymas rado tinkamą dirvą komjaunimo organizacijoj".

LKJS-gos separatistinių pastangų padarytą nuostolį kompensavo 1931 ir 1932 metais daugiau gyvumo parodžiusi komunistiškoji studentija, susibūrusi apie „Auroros" draugiją. 1931 m. „Studentų atstovybės rinkimuose revoliucinė studentija („Auroros" sąrašas) buvo gavusi 120 balsų" (Darb. jaunimas, 1932 m. 1 nr. 8 p.). Nors dėl to „universiteto vadovybė tik praėjusį (1931 m. — *J.* D.) pavasarį likvidavo studentų marksistų draugiją „Aurorą" ir pašalino iš universiteto du jos valdybos narius, taip pat uždarė „Žydų kalbai ir literatūrai remt Draugiją" vien tik dėl to, kad jos buvo suruoštas gegužės mėn. 1 d. vie-

šas studentų susirinkimas — mitingas, tačiau, ne, žiūrint reakcijos, kairioji studentija ir šįmet (t. y. 1932 m. — *J. D.)* per studentų atstovybės rinkimus gavo didelį laimėjimą, būtent, jos sąrašas gavo 230 balsų ... Savo balsų skaičium kairieji studentai pralenkė socialistus,aušrininkus šešis kartus (27 balsai) ir žaizdrininkus tris kartus (80 balsų). Taip pat kairieji studentai jau žymiai pralenkė varpininkus (185 balsai) ir žydus sionistus,socialistus (202 balsai) ir beveik pasivijo mylimiausius fašistų valdžios studentus tautininkus,neolituanus (249 balsai)" („Balsas" 1932 m. 22 nr. 428 p.).

c. Naujai pertvarkytos LKJS=gos veikimas

Naujai suorganizuota LKJS vienus kitus metus vegetavo. Daugiau gyvumo ji pradėjo rodyti 1933 m. pabaigoje. 1934 metais rugsėjo mėn. pradėta leisti naujas laikraštis, būtent — „Darbininku ir Valstiečių Jaunimas". Jis buvo „leidžiamas pačių jaunuolių pradedant straipsniais ir baigiant techniišku personalu. Jis spausdinamas savo komjaunimo spaustuvėj drg. Greifen, bergo vardu ir išeina reguliariai" („Darb. ir Valstiečių Jaunimas" 1935 m. 8 nr. 1 p.). Šis laikraštis buvo LKJS,gos CK,to organas, einąs kas mėnuo 4—6 puslapių didumo. Iš šito laikraščio skiltyse tilpusių straipsnių matyti, kad dar ir dabar „Lietuvos Komunistinė Jaunimo Sąjunga

atsilikusi kaip narių skaičiaus atžvilgiu, taip ir organizaciniai nuo to, kaip ji turėjo būt. Nors ji turėjo būt narių skaičiaus atžvilgiu didesnė, negu partija, nes į ją reikia plačiau priiminėt, negu į partiją, ji teturi tik trečdalį to, kiek narių partija turi. Vargu, ar LKJS šiandien suskaitys 500 narių, nes visa eilė rajonų komitetų (Jonavos, Panevėžio, Plungės) su daugeliu vietų nustojo ryšių" („Darb. ir Valst. Jaunimas" 1935 m. 3 nr. 1—2 p.).

Ir iš viso ligšiolinis veikimas nebuvo sėkmingas. „Lig šiol daugumos kuopelių sudarymas buvo atsitiktinio pobūdžio, be tvirto pamato priešų sukurtose organizacijose, arba įmonėse, kur dirba darbo jaunimas. Jų darbas, su maža išimtimi, buvo literatūros platinimas, vėliavų kabinimas, mitingų ruošimas, pasitarimai ir traukimas naujų narių. Tų mitingų ir pasitarimų pravedimas labai sunkiai sekėsi: komjaunuoliai neturėjo ryšių su fabrikais, kuriuose dirbtų didesnis jaunuolių skaičius, o dirbtuvėlėse, į kurias ėjo komjaunuoliai, dirbo tik pavieniai jaunuoliai. Tas atimdavo pas komjaunimą daug be gerų rezultatų išleisto laiko. Vėliavų ir plakatų kabinimas irgi daugiausia turėjo atsitiktinį charakterį arba tai buvo daroma, kur negyvena darbo jaunimas. Mažai kuopelės rūpinosi ir politlavinimusi. Neskaitydavo mūsų spaudos. Laike posėdžių nesvarstydavo politinių klausimų. Atėjus į posėdį politilavintojui, jo tik išklausydavo, o pa-

tys į klausimų svarstymą neįsitraukdavo. Tos kuopelės darėsi politiniai atsilikusios ir neturėjo įtakos į savistovumą masiniam darbe. Priėmimas į komjaunimą nors ir praplėstas, bet vis dar persiauras. Neretai būdavo, kad jaunuoliai, norintieji auklėtis komunistinėj dvasioj ir padėt mūsų darbui, būdavo nepriimami į komjaunimą dėl dar nepakankamo jų drąsumo platinti literatūrą ir kabinti vėliavas. Juos laikydavo kaip simpatikus, arba rateliuose, kas, suprantama, trukdė komjaunimui augti. Kad komjaunimas virstų masine, apimančia plačius darbo jaunimo sluogsnius organizacija, mes turim savo darbą sukaupti ten, kur randasi didesnis jaunimo skaičius" („D. ir V. Jaunimas" 1935 m. 8 nr. 3 p.).

d. Persiorientavimas pagal naująją taktiką

Taip atrodė LKJS-gos veikimas iki 1935 metų. VII Kominterno kongresas ir VI-sis pasaulinis Komunistinio Jaunimo Internacionalo kongresas, įvykęs 1935. IX. 25—X. 11 d., kuriame dav lyvavo ir LKJS-gos du atstovai (Plg. „D. ir V. Jaunimą" 1935 m. 11 nr. 1 p.), be abejo, bus davę nemaža impulsų LKJS-gos veikimui pagyvinti. Kominterno kongresas rado reikalinga priminti „nedakainavimą svarbumo masinio darbo tarp jaunimo" ir „šio darbo silpnumą eilėj šalių" ir ypatingai „pasiūlyti komjaunimo organizacijų užsiskleidimui nugalėti įpareigot jaunuolius ko-

munistus įeit į visus buržuažiniai — demokratinių, reformistinių (socialistų — *J. D.)* ir fašistininių partijų, o taip pat religinių susivienijimų įkurtas masines darbo jaunimo organizacijas (profsąjungas, kultūrines, sportines) ir šitose organizacijose vesti sistemačią kovą už įtaką į plačias jaunimo mases, mobilizuojant jaunimą į kovą prieš militarizaciją, prieš privatinio darbo lagėrius, dėl jo materialės padėties pagerinimo, dėl darbo jaunosios kartos teisių, siekiant šitiems tikslams sudaryt platų visų nefašistinių masių jaunimo organizacijų bendrą frontą" („Komunistų Internacionalo VII kongreso rezoliucija", 5°).

Šitų Kominterno ir Kom. Jaunimo Internacionalo nutarimų įtakoje pradėjo persiorientuoti ir LKJS-ga. „V. ir D. Jaunimas" (1935 m. 8 nr.) konstatuoja, kad „paskutiniu laiku komjaunimo organizacija žymiai pakeitė savo vaizdą: senus organizacijos narius, dažnai amžiumi per senus pakeitė jaunesniais. Kartu su tuo komjaunimas pradėjo keisti ir savo darbo į jaunimo mases (kryptį), pav., vakariškų jaunimo pasivaikščiojimų ruošimas ir t.t. Žengta pirmi žingsniai darbe tarp priešo sukurtų jaunimui organizacijų, kaip „Jaunalietuviai" ir kiti.

„Dabar jaunimo masės koncentruotos žymioj dalyj priešų sukurtose jaunimui organizacijose, įvairiose mokyklose, arba įmonėse, kur dirba didesnis jaunimo skaičius. Todėl ir mūsų darbas turi būti nukreiptas ten. Darbas išlauk tų orga-

nizacijų arba pasiuntimais ten pora komjaunuolių yra nepakankamas. Mūsų uždavinys priešų sukurtose jaunimo organizacijose, kaip „Žiežirboj", „Darbo Jaunime", „Sionistų socialistų", ,,Jaunimiečių", Pavasarininkų ir kt. kurti savo kuopeles. Tų kuopelių uždavinys turi būti: *traukti tų organiz. narius kovon už kasdieninius savo reikalus, už demokratizmą viduj tų organizacijų, prieš reakcinius jų vadus. Ten plėst mūsų įtaką pagalba įvairių sekcijų, kaip dramatinių, dainavimo, žaidimo, skaitymo ir panašių, esančių viduj tų organizacijų* (m. p. — *J. D.).* Toks komjaunimo darbas apima platesnes jaunimo mases, kaip lig šiol būdavo, o atsišaukimų platinimas, vėliavų kabinimas, mitingai ir panašūs darbai bus kaip pagelbinė priemonė plačiam komjaunimo masiniam darbe. Šalia darbo tarp jaunimo, pomjaunimo kuopelėse turi svarbią vietą užimti darbas tarp vaikų. Darbui tarp vaikų gali būti išskirtos ir atskiros kuopelės, bet tuo darbu turi rūpintis ir kiekviena komjaunimo kuopelė. Kad komjaunimo kuopelės galėtų gerai vesti masinį darbą ir auklėtis komunistinėj dvasioj, reikalinga tinkamam laipsnyj pastatyti kuopelių politinį lavinimąsi. Kiekvieno komjaunuolio pareiga politiniai lavintis. Gali būti komjaunimo kuopėlių, kurių svarbiausias uždavinys būtų lavinimasis. Tada ir komjaunimo darbas bus produktingesnis. Taigi narių priėmimas į komjaun. turi būti laisvesnis ir platesnis, kaip kad lig šiol bu-

vo. Į komjaun. gali būti priimami visi jaunuoliai nuo 15—20 met., norintieji auklėtis komunistinėj dvasioje ir padėti mūsų darbe.

„Artimiausiu laiku reikia likviduoti visus nelegalius jaunimo ratelius esančius prie komjaunimo. Visų tų ratelių narius kviečiam stoti į LKJS ir visus kitus jaunuolius, norinčius komunistiškai auklėtis ir padėti mūsų darbe. Tam platesniam jaunimo priėmimui į LKJS turi būti sudaromos palankios sąlygos ryšy su mūsų persiorganizavimu. *Legalūs* rateliai prie komjaunimo gali būti kaip priemonė jaunimo organizavimui" („Darbininkų ir Valstiečių Jaunimas" 1935 m. 8 nr. 3 p.).

Taigi, ligšiolinis, daugiau uždaras komjaunimo veikimas keičiamas ėjimo į plačiąsias neorganizuoto ir ypač organizuoto jaunimo mases kryptimi. „Lig šiol komjaunimas kūrė, kaip antai, Kaune, beveik išimtinai pripuolamas kuopeles. Kaimuose kūrė kuopeles pavieniuose kaimuose arba vieną kuopelę bendrą keliems kaimams. Ar tokios kuopelės padėdavo komjaunimo darbui jaunimo eilėse? Kaime jos padėdavo, jei jos būdavo veiklios. Reikia nuodugniai mainyt būdus tarp jaunimo. Komjaunimas būtinai turi įtraukt į savo eiles jaunuolių iš įvairių viešų org-jų ir į pagalbą kurt tose org-jose jaunimo sekcijas. Visai eilei komjaunuolių reikia duot uždavinį pasirūpint įeit į visokias jaunimo org-jas, kad ten plėst komjaunimo įtaką ir kurt jose kuopeles. Ir

aplamai reikia turėt komjaunimo kuopeles įvairiose jaunimo orgijose, kad jų pagalba plėst savo įtaką" (Z. Angarietis, Reikia perrikiuot savo eiles, „D. ir V. Jaunimas" 1935 m. 3 nr. 2 p.).

e. Naujosios taktikos taikymas praktiniame veikime

Praktiniame komunistinio jaunimo veikime naujoji kryptis, atrodo, intensyviai vykdoma. Iš pranešimo apie Anykščių komjaunimo veikimą, matyt, kad prieš krypties pakeitimą čia „organizacija ... buvo labai sektantiška. Ji turėjo tik 2 kuopeles su 6 nariais. Dėka komjaunimo persitvarkymo naujais būdais, dabar jau yra 5 kuopelės su 25 nariais ir einam prie tolimesnio augimo, nes dirva darbui gera. Per tą laiką komjaunimo kuopelė vadovavo trims iškilusiems jaunuolių streikams: aulininkams, kojinių darbininkams (18 jaunuolių) ir pučiotojams (prie batsiuvių, 8 jaunuoliams). Aulininkų ir pučiotojų streikai buvo laimėti — pakeltos algos. Kojinių darbininkų pralaimėtas. Prieš streiko baigimąsi sušaukėm streikuojančių jaunuolių pasitarimą ir išsiaiškinom pralaimėjimo priežastis.

„Mes vedam darbą ir dėl sudarymo jaunosios kartos fronto ir manom, kad tai pasiseks. Patys išleidžiam šapirografuotų atsišaukimų. Taip pat ligi rugpiūčio mėnesio visai nebuvo darbo tarp vaikų. Dabar jau turim neblogus rezultatus, vie-

nok turim ir toliau tobulinti pasivaikščiojimus, klubų programas, kad galėtume dar daugiau vaikų pritraukti. Dar statome uždavinį sustiprint darbą tarp lietuvių jaunuolių ir tarp lietuvių vaikų, kuris dar šlubuoja. Mes jaučiam didelį trūkumą, tai silpną vadovavimą iš centro, kas blogai atsiliepia ir mūsų darbe" („D. ir V. Jaunimas" 1935 m. 11 nr. 4 p.).

Kauno „pirmos parajonės komjaunuoliai per gruodžio mėnesį pravedė 3 vakaruškas, kurios apėmė 42 darbininkų jaunuolius iš įvairių įmonių, 2 pasitarimus, sudarė 2 Raudonosios pagalbos (RP) ratelius po 3 jaunuolius, įtraukė 10 jaunuolių į LKJS, surinko komjaunimo spaudai 3 litus 40 centų, RP naudai 32 lt. 60 centų, Ispanijos revoliucionieriams 7 lt. 15 ct. Be to, patys padarė 133 plakatus ir juos iškabino, iškabino 3 vėliavas ir išleido 6 karvelius su raudonais kaspinais ir obalsiais. Per gruodžio mėnesį buvo sušauktas sekretorių pasitarimas. Komjaunuoliai turi ryšius su Šmidto, Nemuno, Tilkos ir kitais fabrikais. Taip lygiai turi ryšius su geležinkeliečių jaunuoliais, su įvairiom spaustuvėm ir panašiai" („Darbin. ir V. Jaunimas" 1935 m. 1 nr. 2 p.). Kitos Kauno parajonės komjaunuoliai sako: „per 6 savaites pravedėm 11 pasitarimų su 70 jaunuolių, pravedėm 8 vakaruškas su 211 jaun., įtraukėm 15 jaunuolių LKJS, sudarėm 3 RP ratelius, 2 jaunuolių ratelius, iškabinom 200 plakatų ir 6 vėliavas, išleidom 9 karvelius.

Be to, protesto rezoliucijomis prieš politkalinių kankinimus apėmėm 250 jaunų darbininkų, vadovavom dviem konfliktams („Maisto" fabrike ir mokykloj). Surinkom 120 litų RP reikalams, 49 lit. 80 ct. Ispanijos revoliucionieriams ir 32 litu 10 centų LKJS naudai" („D. ir V. Jaunimas" 1935 m. 1 nr. 2 p.).

Tai praktinio veikimo balansas skaičiais. Įdomiau, kaip šitie skaičiai paverčiami tikrove. Viena žydų komunistų jaunuolių grupė ryžosi užkariauti žydų tautininkų — sionistų jaunuolių organizaciją. „Mes energingai ieškojom kelio į tą org-ją. Kas vakaras lankėm org-jos sus-us, drauge vaikščiojom su org-jos nariais. Dalyvavom org-jos pasivaikščiojimuose. Būdami org-jos viduje, stengėmės kuo geriau sužinot org-jos stovį... Nors dauguma org-jos narių mažai uždirba, bet iki šiol jie turėjo mokėt 2 lit. mėnesinio nario mokesnio. Mes pasiūlėm parašyt kolektyvinį prašymą dėl nario mokesnio sumažinimo ir mes laimėjom: nario mokesnis sumažintas iki 50 c.

„Pastebėjom, kad daugelis susirinkimuose nuobodžiauja. Mes sudarėm dainų ratelį, kuris apima jau nuo 10 iki 15 draugų. Jie užsiima dainų mokimuisi bei platinimu sionistinių bei revoliucinių. Be to, pastebėjom dar skaudų klausimą — tai futbolo žaidimo klausimas. Nepasiekusieji 10 (?) metų amžiaus į org-jos futbolo komanda nepriimami. Mes tuoj suoreanizavom sa-

vo komandą, kuri apima 10—12 narių. Dabar pradeda veikti mūsų orkestras, kuris yra surištas su mūsų dainininkais bei futbolistais. Organizacija mus žino kaip aktyvius narius. Kai kas iš mūsų net pažymėtas „geroj lentoj".

„Org-joj jau stipriai jaučiamas mūsų komunistinio veikimo darbas. Taip, pav., mes jau turim omeny greitu laiku sudaryt kuopelę pačioj organizacijoj". Giriasi suorganizavę biblioteką ir suruošę jos skaitytojams vakaruškų, kurių metu prikalbinėję juos į kuopelę („Darb. ir Valst. Jaunimas" 1935 m. 10 nr. 2—3 p.).

Iš šitų praktinio veikimo pranešimų matyti, kad komjaunimas daug dėmesio kreipia į vakaruškų organizavimą. Pasirodo, kad jos yra gera priemonė eiti į neorganizuotą kaimo, o taip pat ir miesto jaunimą. Tuo užimamas nuobodžiaujantis jaunimas ir randama progos su juo suartėti. Nuobodžiaujantis jaunimas ypatingai yra atkreipęs LKJS-gos dėmesį. Štai būdinga korespondencija iš Klausučių kaimo (Biržai): „To kaimo jaunimas vakarais, neturėdamas jokios pramogos, renkasi gatvėj. Pastovi, pasistumdo ir išsiskirsto. Komjaunimas tuo turi susirūpint, turint omeny, kad artinasi žiema ir gatvėj stovėt bus šalta. Jau dabar reikia kreipt jaunimą kita linkme. Kurkit šaškų bei šachmatų, dainavimo bei skaitymo ratelius. Ten aiškinkitės jaunimą liečiančiais klausimais ir kreipkit jį į kovos kelią" („Darb. ir Valst. Jaunimas" 1935 m. 9 nr.

4 p.). Bandoma užimti ir nuobodžiaujančius Kauno jaunuosius vežikus: „Kuopelė 16 Nr. (2 par.) susirišo su jaunuoliais vežikais. Jie mums pasakojo, kad dirbdami nuo ryto ligi 12 val. nakties, miegodami ir valgydami vežime uždirba nedaugiau 5 lit. į dieną. Mes jiems papasakojom kaip gyvena jaunuoliai Sovietų Sąjungoj, kokios ten galimybės jaunimui mokytis, kokią gražią ateitį ten turi jaunimas. Taip pat paaiškinom, kad mes taip skurstam už tai, kad esame po turčių jungu ir reikia kovoti, kad savo padėtį pagerint. Vežikai buvo labai patenkinti pasikalbėjimu ir prašė kitu kartu ateiti" („Darb. ir Valst. Jaunimas" 1935 m. 10 nr. 4 p.).

4. Lietuvos Raudonoji Pagalba (LRP)

Lietuvos Raudonoji Pagalba yra sekcija Tarptautinės Raudonosios Pagalbos (Mopro = Meždunarod. obščestvo pomošči revol.), kuri yra įsteigta 1922 metais organizuoti kapitalą šelpimui nukentėjusių dėl komunistinio veikimo, kovai su fašizmu ir kitiems komunistinio veikimo darbams.

a. Pradžia ir ryšiai su LKP,ja

Nors LRP,bos veikimas reiškiasi jau nuo 1924—25 m., tačiau iki pastarojo laiko jis nebuvo griežtai atskirtas nuo LKP-jos veikimo. Tie pa-

tys nariai priklausė partijai ir R Pagalbai. Partijos nariai tam reikalui rinkdavo aukas, ir tai būdavo vienas iš svarbiausių LKP-jos narių darbų. Maždaug 1930 metais pradėta šioje srityje gyvesnė akcija: šalia LKP-jos kuopelių pradėtos steigti LRP-bos kuopelės, į kurias imta įtraukti ir pašalinių žmonių. 1931-ųjų metų „Komunistas" (1 nr. 44 p.) jau rašė, kad „Mopras (Raudodonoji Pagalba) nepartinė organizacija: jai gali priklausyti, kaip mūsų partijos nariai ir komjaunuoliai, taip ir nepartiniai. Mums tik rūpi vadovauti Mopro (Raudonosios Pagalbos) komitetams ir kuopelėms. Vadovauti reikia per ten esančias mūsų partijos frakcijas. Labai gerai prieniečiai daro kurdami Raudonosios Pagalbos kuopeles. Bet kad jų darbas geriau eitų, tai ir partijos nariai privalo stot į Raudonosios Pagalbos kuopeles".

1931 m. jau bandoma ruošti savarankiška LRP-bos dienos (gruodžio 27 d.) kampanija. „Nors tos kompanijos pravedimu ypatingai turi rūpintis pati LRP, bet ir LKP CK komfrakcijos ir visos LKP pareiga žiūrėt, kad ta kompanija geriau praeitų. Gi kompanija geriau galės praeiti, jei LKP per savo frakcijas LRPagalboj tinkamai vadovaus visam LRP darbui... Prie šių metų RP kompanijos jau laikas ruoštis ... Kas reikia dabar atlikt, kad geriau ta kompanija praslinktų? Visos LKP ir LKJS kuopelės ir visos komfrakcijos tur sušaukt specialius pasitarimus,

kad išdirbt savo veikimo planus. Veikimo planai tur numatyt sušaukimą visos eilės darbininkų ir darbo valstiečių pasitarimų ir mitingų įmonėse, dvaruos, kaimuos, miesteliuos, tarp bedarbių, moksleivių ir panašių. Tuose pasitarimuos ir mitinguos statyt klausimus apie siaučiantį baltąjį terorą Lietuvoj ir kitose buržuazinėse valstybėse apie vis smarkesnį fašistų puolimą ant politinių kalinių, apie fašistų užsimojimą suardyt Raudonosios pagalbos darbą, apie kovą prieš baltąjį terorą ir prieš fašistus, apie teikimą moralės pagalbos politiniams kaliniams, tremtiniams ir jų šeimynų nariams. Reikia pagerint aukų rinkimą ir traukt į LRP org-jas daugiau naujų narių. Reikia pasirūpint, kad gruodžio mėnesį LRP dvigubai išaugtų. Kartu reikia ruoštis prie demonstratyvių išstojimų prie kalėjimų, teismų, miestų ir kaimų gatvėse ir aikštėse ir t.t." (Be aut., Raudonosios pagalbos kompanija, „Partijos Darbas", 1931 m. 2 nr. 17 p.).

b. Pastangos pagyvinti LRP-bos veikimą

Daugiau judrumo Raudonoji Pagalba ėmė rodyti nuo 1932 m. Kelis mėnesius prieš tarptautinį Mopro kongresą, kuris turėjo įvykti 1932 m. lapkričio mėn. Mopro dešimtmečio proga, „Balsas" pradėjo raginti tiek L. Raud. Pagalbos CK-tą, tiek visą organizaciją „imtis darbo". Matyt, Lietuvos komunistų vadams buvo nepatogu lauk-

ti kongreso turint labai menkus šios veiklos davinius. „Kas pirmoj eilėj turi būt padaryta? Reikia pasirūpint tinkamai informuot mūsų spaudą („Balsą") apie politinių kalinių padėtį visuose kalėjimuose, apie visus areštus, apie politines bylas, apie ištrėmimus. Reikia visose LRP kuopėlėse pastatyti klausimą apie Mopro kongresą. Reikia plačiau šaukti dar neorganizuotų darbininku, darbo valstiečių, tarnautojų ir kitų susirinkimus ir pasitarimus, juose statyti klausimą apie reikalingumą remt politinius kalinius, rinkt jiems aukas, apie kovą prieš fašistinį terorą, apie naujų narių traukimą į raudonąją pagalbą. Iki kongreso visos raudonosios pagalbos organizacijos tur būt dvigubai ir trigubai padidintos, o kur LRP organizacijų dar nėra reikia jas įkurti. Geriau reik pastatyt aukų rinkimą politiniams kaliniams pinigais, maistu, drabužiu, baltiniais. Ir aplamai reikia rodyt ko daugiausia veiklumo ir vis platėsnes darbo mases traukt ir į politinių kalinių ir jų šeimų rėmimą ir kovą prieš fašistinį terorą.

„Lietuvos raudonoji pagalba negali būt nuošalyj kovos prieš karus. Karas, kada jisai prasidės, ypatingai daug aukų pareikalaus. Prieš pat karo pradėjimą ir karo pradžioj mūsų priešai, kad lengviau būtų vest karą prieš Sovietų sąjungą ir svetimas žemes grobt, imsis masinių areštų ir žudymų. Todėl ruošimasis prie Mopro tarptautinio kongreso tur būt tampriausiai surištas su dalyvavimu kovoj prieš imperialistų ruošiamą.

jį karą, o Lietuvoj tur būt tampriai surišta su kova prieš fašistų valdžios ruošimąsi aktyviai dalyvauti tam kare imperialistų pusėj prieš Sovietų sąjungą. Visos Lietuvos raudonosios pagalbos kuopelės tur parodyt didesnio aktingumo, o Lietuvos komunistų partijos organizacijos vadovaut tam darbui" („Balsas" 1932 m. 17 nr. 31 p.).

Matyt, šito „Balso" paraginimo įtakoje buvo sušaukta Kauno Raudonosios Pagalbos Rajono konferencija, kurioje padaryta visa eilė svarbių nutarimų, liečiančių Raud. Pagalbos veiklos išplėtimą. „I (II) Konferencija nutarė: 1) sąstatas tur būt daugiau internacionalizuotas. 2) Dirbti priešo organizacijose ypač socialdemokratų darbininkų tarpe. Visi RP nariai turi aktingai veikti profsąjungose, dirbti daugiau tarp moksleivijos, kreipti dėmesį į RP darbą tarp vaikų ir tuo rei, kalu tampriau susirišti su pionieriais. 3) LRP Kauno rajono organizacija turi iki kongreso mažiausia dvigubai padidėt. 4) Konferencija nustato, kad pamatinis LRP darbas yra masinis, kuris iki šiol nebuvo tinkamai vedamas. 5) Konferencija nutarė, kad kuopelės per literatūros platinimą, pasitarimus ir mitingus populerizuotų LRP tikslus masėse. 6) Konferencija nutarė dėti pastangas įtraukti į RP įmonių darbininkus, kaimo biedniokus ir vidutioniokus. II (IV) 1) Konf-ja konstatuoja, kad aukų rinkimas nebuvo organizuotu būdu vedamas fabrikuose ir dirbtuvėse. 2) Konfe-

rencija nutarė, kad aukoms rinkt kuopelės turi ateity planingai susirišti su įmonėmis ir dirbtuvėmis, kad būtų apimtas visas įmonių tinklas. 3) Iki pasaulinės Mopro konferencijos surinkti per mėnesį dvigubai kaip dabar surenkama. Šiuo klausimu konferencija pageidauja, kad prof. C. B. padėtų organizuoti rinkliavą. 4) Konferencija nutarė tampriai susirišti su politkaliniais, juos geriau aprūpint medžiaginiai ir moraliniai, taip pat jų šeimas daugiau supažindint su revpolitkalinių padėtim" („Balsas" 1932 m. 21 nr. 398 p.).

c. Persiorientavimas pagal naująją taktiką

Kaip visas komunistinis veikimas, taip ir Mopro veikla nuo 1935 m. pakrypo nauja kryptimi. Iki šiol, kaip sako patys komunistai, LRP-ba „kopijuodavo" LKP-ją: kaip ši pastaroji kuopeles sudarydavo iš 3—5 žmonių, taip ir pirmoji. Ji net ir tą patį kuopelės vardą vartodavo. Jau seniau LKP CK-tas nutarė „keist iš pagrindų organizacinę RP pusę". Kuopelės pavadintos rateliais. „Raudonoji Pagalba turi būt plati masinė nepartinė organizacija. Ratelis iš 3—4 narių — tai sena užsisklendusi kuopelė. Daugiau nieko. Kiekvienas ratelis privalo turėt bent po 10 narių, iš kurių 2—4 sudaro ratelio branduolį, o kiti — laisvesni ratelio nariai. Reikia žinot, kad R. P. nariais gali būt be komunistų ir revoliucionierių net nerevoliucionieriai, gali būt vien prijaučian-

tieji revoliucionieriams, pakliuvusiems į kalėjimus ir nukentėjusiems nuo fašistų valdžios, ir norintieji teikt pagalbą toms baltojo teroro aukoms. Tiesa, jais turi būti darbo žmonės. Ratelio narys ne tas, kas ir partijos kuopelės narys. Kas reguliariai moka nario mokestį, reguliariai aukoja arba reguliariai renka aukas, tas ir yra to ratelio narys. Ne iš visų ratelio narių mes reikalaujam, kad jie lankytų visus ratelio susimus. Ratelio susius, kaip taisyklė daro tik jo branduolys, o kiti nariai į ratelio branduolio susius net nekviečiami. Tiesa, ir kitų ratelio narių tarpais reikia daryt *atskirus* pasitarimus (vienam pasitarime dalyvauja vieni ratelio nariai, kitam kiti ir *neprivalomai)* arba darom pasikalbėjimus pavieniais klausimais. Tie, kurie sutinka remt politkalinius ir jų šeimas, bet kurie nenori *visiškai* lankyt pasitarimus ir pasikalbėjimus, kurie nesilaiko ir nenori save laikyt nariais, kad ir laisvesniais, tokius vadinam rėmėjais.

„Pagelbiniai rateliai — tie, kurie turi arba vieną funkciją arba kelias, kaip pav., juridinės pagalbos teikimą, arba šelpimą kokios šeimos, arba kurie nori veikt organizuotai, bet oficialiai nenori prisidėt prie RP, kaip nelegalės organizacijos, o faktinai padeda RP darbe" („Apie RP ratelius", „Tiesa", 1935 m. 1—2 nr.).

Seniau Raudonoji Pagalba rūpindavosi tik komunistų kalinių ir jų šeimų šelpimu ir smerkdavo kiekvieną pastangą panaudoti jos

veikimą kitų pažiūrų kalinių šelpimui[1]. Dabar gi ji stengiasi, bent sakosi besistengianti, rūpintis ir visomis nuo fašizmo nukentėjusiomis aukomis. Vesdami propagandą už Raudonąją Pagalbą, „LRP nariai ir aktyvistai Lietuvos liaudžiai, nepartiniam ir ypatingai įvairių partijų nariam turi aiškint: kad LRP neveikia vienos ar kitos kurios nors partijos naudai, kad LRP nėra susirišusi su vienos ar kitos kurios nors partijos ideologija ar programa; LRP tiesioginiai neorganizuoja ir nevadovauja kovom su fašizmu. LRP tiesioginiai neorganizuoja ir nevadovauja kovom tarp darbo ir kapitalo. LRP tiesioginiai neorganizuoja ir nevadovauja kovom už pakeitimą vienos ekonominės santvarkos kita. Todėl LRP ir negali būt surišta su vienos ar kitos partijos ar organizacijos veikla. *LRP tikslai ir uždaviniai — padėti ir gint visas fašistų teroro aukas ir jų šeimas* (m. pbr. — *J.* D.). Ir tik tiek LRP yra

[1] Tuo atžvilgiu labai būdingas yra šis faktas: „Vienam mūsų kuopelės nariui buvusis liaudininkų frakcijos seimo narys pasiūlė rinkti aukas politiniams kaliniams. Šitas liaudininkas jam sakė, kad tos aukos eisią visiems politiniams kaliniams. Jis davėsi apgaunamas ir po kaimus surinkęs 20 litų atidavė tam fašistų pagelbininkui. Gėda tokiems komunistams, kad jie dar negali suprasti suktų fašistų pagelbininkų kalbų. Vienkart šitas pavyzdys rodo, kad kaimuose su pasisekimu mūsų draugai gali rinkti aukas revoliuciniams politkaliniams, bet šitai atlikti nevisuomet mūsų draugai reikiamai sugeba" („Balsas" 1930 m. 1 nr. 15 p.).

surišta su visom partijom, organizacijom ir nepartiniais (antifašistiniai nusistačiusiais) teikdama pagalbą kovotojam prieš fašizmą, reakciją, karus, liaudies išnaudojimą ir pavergimą, nepriklausomai nuo jų politinių, tautinių ir tikybinių pažiūrų skirtumo" („Raudonoji Pagalba" 1936 m. 16 nr. 3 p.).

d. Įvairių kampanijų ruošimas

Viena iš naujausių Raudonosios Pagalbos pastangų — tai kampanija už politinių kalinių amnestiją. 1936 m. „nuo balandžio 15 d. Kauno Rajone ir gegužės 1 d. kituose Rajonuose turi prasidėt pirmoji amnestijos kompanija ir stadija. LRP rateliai ir nariai išneša protesto rezoliucijas, nurodant kurios RP organizacijos ratelis, žmonių skaičius, ratelio nariam nepasirašant. Rateliai šaukia pasitarimus, pasikalbėjimus, ruošia vakaruškas, sueigas ir t.t. Juose raudonpagalbiečiai aiškina politkalinių padėtį, teroro sistemą kalėjimuose, renka aukas politkaliniam ir jų šeimom ir visi dalyvaujantieji išneša atitinkamas rezoliucijas. Pastarosios dar nepasirašomos, o tik nurodoma protestavusių skaičius, profesija, darbo ir mokslo vieta ir t.t. Gegužės pirmoji — darbininkų ir darbo žmonių solidarumo diena — turi virst visos liaudies, inteligentijos ir pažangiosios visuomenės kovos diena už amnestiją visiem politkaliniam. Raudonosios Pagalbos organiza-

cijos turi išnaudot visas rinkimų kompanijas (Klaipėdos seimelio ir į Darbo Rūmus), kad populiarizuoti plačiausiose masėse amnestijos reikalavimą ir kad įtraukt pažangiąją visuomenę į kovą už amnestiją. P. S. Protesto rezoliucijos siunčiamos Teisingumo ministeriui, o jų nuorašai — LRP CK-tui" („Raudonoji Pagalba", 1936 m. 16 nr. 3 p.).

Be šios, Raud. Pagalba organizuoja įvairių kitų kampanijų, pvz.: žiemos pagalbos, Suvalkų kr. neramumų reikalu ir p. „Per įvairias kompanijas buvo apimta 7000 su viršum žmonių (daviniai tik už 3 mėnesius). Iš jų per kompaniją su I-ju viso pasaulio lietuvių kongresu buvo apimta 500 žmonių, per žiemos pagalbos kompaniją — 2000, per kompaniją prieš 56 kameros (Kauno kai.) politkalinių nubaudimą — 1600, per protesto ir pagalbos kompaniją Suvalkijoj terorizuojamiems valstiečiams remti — 1700 ir per kompaniją dėl Telmano (vokiečių komunistų vado — *J. D.)* išlaisvinimo — 1750" („Raudonoji Pagalba" 1936 m. 16 nr. 10 p.).

Dėl įvairių kampanijų, ypatingai stipriai varomų pastaruoju laiku, RP-bos judėjime esąs jaučiamas pagyvėjimas. Pranešama, pav., iš Zarasų, kad ten „parajonės organizacija per paskutinius tris mėnesius trigubai išaugo ... Kas savaitę įvyksta komiteto posėdžiai. Taip pat ir rateliai kas savaitę posėdžiauja. Planas taip sudarytas, kad kiekvienam ratelio nariui žinoma, kas

veikt jam reikia, ir ratelis gali kiekvieną kontroliuoti, ant kiek jis planą yra įvykdęs. Pastaruoju laiku sukūrėm du ratelius dviejuose kaimuose. Darom rajonines rinkliavas". Arba, pav., iš pranešimo iš Kauno matyt, kad „Kauno organizacija tikrai pradeda milžinišką darbą. Apie tai liudija jos biudžetas, kuris į mėnesį siekia 2000 lt. su viršum. Bet visas tas darbas pravedamas tik kelių asmenų pastangomis. Jie yra apkrauti visokiais darbais, kad niekaip negali užsiimti organizaciniais organizacijos klausimais. Dėl to organizacija ir pradėjo nykti, o kai kuriuose parajoniuose prasidėjo tiesiog irimas. Šia savo padėtim susirūpino Kauno Rajono K-tas. Pastaruoju laiku nutarė vykdyti gyveniman seną, dar gruodžio mėn. LRP CK nutarimą, pagal kurio nuostatus prie komiteto turi būti sudaromi *aktyvistų kadrai* (m. pbr. — *J. D.),* kurie padeda komitetams. Įvyko pirmas tokio aktyvistų kadro pasitarimas. Buvo daug kalbėta ir tartasi. Nuo to pasitarimo praėjo jau pora savaičių ir dar neteko girdėti, kad tie aktyvistai imtų traukti į darbą. Ir pats aktyvistų kadras nėra patenkintas. Sako, kalbėjom, tarėmės ir vėl viską „užmiršom". Arba vėl iš Mažeikių: „Vasario pirmą dieną Mažeikių Rajono organizacija skaitė 44 narius. Iš jų branduoly buvo 25 žmonės. Narių dauguma yra darbininkai — 25 žm., valstiečių 13, o kiti 6 įvairių profesijų. Tautiniu atžvilgiu nariai skirstosi šiaip: 34 lietuviai ir 10 įvairių

mažumų. Per sausio mėn. surinkta 45,40 lit., iš kurių politkaliniams išėjo 13,90 lt., o šeimoms 22 lt. Aplankyta 16 butų. Nuolatinių aukotojų skaičius siekia 57" („R. P." 1936 m. 16 nr. 8 - 9 p.).

e. Praktinis LRP-bos veikimas

Klausimas, ką gi praktiškai nuveikia Lietuvos Raudonoji Pagalba? Visų pirma ji aprūpina medžiagiškai kalinius komunistus. Kaip rašo „Raudonoji Pagalba" (1936 m. 16 nr. 2 p.) politkaliniui į mėnesį duodama 4 litai, kaliniams ligoniams — 6 lt. ir ypatingiems ligoniams — 8 lt. Raud. Pagalba rūpinasi ir kalinių šeimomis. „Kiekvienos (vietos RP-bos — *J.* D.) organizacijos garbės dalykas turi būti, kad nei vieno politkalinio šeima jų veikimo ribose neliktų be paramos. (Tačiau) politkalinių šeimos tik tuomet naudojasi Raud. Pagalbos parama, jei suimtasis ar suimtoji išlaikydavo ar bent kuo padėdavo tai šeimai. Ir šiuo atveju remiami tik tie šeimos nariai, kurie dėl savo amžiaus (vaikai iki 15—16 m. ir seniai), sveikatos ar dėl kitų priežasčių (motina negalinti eiti į darbą dėl mažų vaikų) negali dirbti" („Raud. Pagalba" 1936 m. 16 nr. 2 p.). Toliau Raud. Pagalba rūpinasi išėjusiais iš kalėjimo ir ištremtaisiais, ypač tuo atveju, kai jie yra sveiki ir negauna darbo arba kai yra suardę sveikatą ir reikalingi sanatorinio ar kitokio

gydymo. Raud. Pagalbos pastangomis samdomi advokatai tuo atveju, kai reikia ginti kurį nors komunistą, įkliuvusį už veikimą. (Tokių advokatų, kurie už Raud. Pagalbos pinigus gina komunistus, pas mus taip pat netrūksta.) Raudonajai Pagalbai priklauso ir komunistinės spaudos išlaikymas, organizatorių algomis aprūpinimas, jų įvairių kelionių apmokėjimas. Be to, tam tikra surenkamų pinigų dalis skiriama užsieniui (vokiečių komunistams kaliniams, Ispanijos vyriausybininkams). Žodžiu, Raudonoji Pagalba yra savos rūšies Lietuvos komunistų finansų ministerija, kuri rūpinasi pinigu, jo organizavimu ir jo disponavimu.

f. LRP biudžetas ir jo sudarymas

Kiekvienam būtų įdomu žinoti, koks yra Lietuvos komunistų veikimo biudžetas. „Raudonoji Pagalba" (1936 m. 16 nr-yje) 1935 metų II-jo pusmečio biudžetą paduoda tokį:

Pajamos		Išlaidos	
1935 m. I-mo pusm. saldo	Lt. 957.15	Kalėjiman .	11.794,85
Lietuvoj surinkta .	19.680,90	Politkalinių šeimom	3.500,10
Iš Mopro Pildkomo (Maskvoje - *J. D.)* gauta . . .	3.600,00	Ištremt, ir išėjus. iš kal. . . .	1.500,00
Užsienių draugų . .	126,30	Sanatorijom ir vasamam. (išėjus iš kal. sveikat. pat.) .	2.000,00
Iš viso	24.364,35		

Juridinei pagalbai	328,00
Spaudai . .	561,00
Kelionėm . .	1.140,40
Organizatoriam	2.142,50
Įvairios smulkmen.	103,70
Iš *viso*	23.070,55

Iš pridedamos prie šio biudžeto pastabos matyti, kad šitie „piniginiai atskaitos skaičiai liečia tik grynų pinigų apyvartą. Surinkti produktai, drabužiai, knygos, suteikta medicinos pagalba ir vaistai išėjusiem politkaliniam ir jų šeimom į atskaitą neįtraukta. Apitikriu apskaičiavimu jie sudaro nemažiau 10.000 lt.".

Iš šito pusmetinio biudžeto, jeigu jis būtų realus, t. y. ne agitacijos dėliai išpūstas, galima būtų padaryti labai plačių išvadų. Tačiau, neturėdami davinių dėl jo realumo[1], mes susilaikome ir nuo išvadų. Viena tik galima pastebėti, kad komunistinis veikimas Lietuvoje yra išlaikomas be kitko ir mums patiems finansiškai prisidedant. Ne paslaptis, kad Raudonosios Pagalbos veikėjai laiks nuo laiko atsilanko į įvairias privatines ir net viešesnį pobūdį turinčias įstaigas, o taip pat ir pas privačius asmenis, prašydami aukų politkaliniams. Būna įstabu, kai atsi-

[1] Atrodo, kad vargiai Lietuvoje per vieną pusmetį buvo galima surinkti 19.680 litų ir vargiai Maskvos Pildomasis (Vykdomasis) Mopro Komitetas taip mažai (3.600) būtų siuntęs. Greičiausia pozicijos sukeistos.

sakius paaukoti, pagrasinama „atsiminsi kada". Aukų rinkimas ypatingai gerai pastatytas darbininku tarpe. Algų gavimo dieną beveik iš visų darbininkų paimamas tam tikras procentas politkalinių šelpimui. Panaudojami dar ir kiti būdai. Kokios nors legaliai veikiančios, bet komunistiškai besiorientuojančios organizacijos, pav., kokios profesinės s-gos vardu suruošiamas vakaras, kurio pelnas ar tam tikra jo dalis skiriama Raudonosios Pagalbos reikalams.

5. Profesinės sąjungos

a. Pradžia ir tolimesnis pusiau viešas veikimas

Kairiosios profesinės sąjungos Lietuvoje pradėjo steigtis jau 1919 metais. Iš viso tais metais jų buvo įsteigta net keliolika[1]. 1920, 1921 ir 1922 metais taip pat vis steigta naujų profesinių s-gų[2].

[1] Iš šių paminėtinos: Laikrodininkų ir auksakalių, Virėjų oficiatų, Kauno m. elektros energijos darbininkų, Kauno vežėjų, Degtukų darbininkų, Kauno m. spaudos darbininkų, Kauno m. metalistų, Tartotkų ir malūnų darbininkų, Odininkų, Prekybos ir pramonės tarnautojų, Juodadarbių ir nešėjų, Kauno centralinė amatininkų s-ga ir Centrinis Kauno prof. s-gų biuras.

[2] Šiuo laiku įsteigta: 1920 m. — Lietuvos geležinkelininkų, Kauno valstybinių ir visuomeninių įstaigų tarnautojų, Papirosų ir gilzų fabr. darbininkų, Liet. kooper. darbininkų; 1921 m. — Batsiuvių meisterių, Kauno apskr.

Visos šitos s-gos daugiausia buvo socialdemokratų rankose. Tačiau jų tarpe buvo ir aiškiai komunistiškų prof. sąjungų. Ir vienų ir antrų profesinės sąjungos, be profesinių, turėjo ypatingai ryškius politinius tikslus. Jos ruošė politinio pobūdžio streikus, aktyviai reiškėsi rinkimų į seimus kampanijose. 1923 m., kada net socialdemokratų profesinėse sąjungose stipriai ėmė reikštis komunistai, tuometinė vyriausybė apie tuziną jų uždarė. 1924 metų pradžioje buvo uždaryta dar pusė tuzino komunistuojančių profesinių sąjungų.

Į uždarytųjų vietą komunistai ir socialdemokratai ėmė steigti tas pačias (kiek pakeitę vardus) ir naujas prof. sąjungas. 1923 m. tokių s-gų įsteigta dvi — Liet. žemės ūkio darbininkų ir Liet. kooper. tarnautojų ir darbininkų prof. s-gos, o 1924 m. keturios, būtent: Liet. šoferių ir automechanikų, Liet. prekybos, pramonės įmonių ir visuom. įstaigų tarnautojų, Liet. maisto darbininkų ir Liet. metalo pramonės darbininkų. Viena kita profesinė sąjunga (Liet. rūbų, skalbinių ir kepurių amato, Liet. geležinkelių darbininkų ir tarnautojų, Odos pramonės darbininkų ir Bendra darbininkų prof. s-ga) buvo įsteigta ir 1925 metais.

žemės ūkio darbininkų, Lietuvos geležinkelių darbininkų ir tarnautojų, Statybos darbų darbininkų; 1922 m. — Kauno artistų muzikų, Pašto, telegrafo ir telefono tarnautojų, Tabako, papirosų ir gilzų darbininkų, Vandens transporto darbininkų, Kauno kirpėjų.

1926 m., kairiosioms grupėms laimėjus rinkimus į seimą, profesinių sąjungų veikimas ypatingai pagyvėjo. Per trumpą laiką buvo įsteigtos net aštuonios naujos s-gos[1]. Komunistai ėmė rodyti nepaprastą gyvumą. Savo profesinių s-gų susirinkimuose jie atvirai iškeldavo raudonas vėliavas ir Lenino paveikslą, ruošė gatvėse demonstracijas, grasindami smurtu praeiviams, nereiškiantiems jų atžvilgiu solidarumo.

Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo naujoji vyriausybė ėmė uždarinėti naujas ir senas komunistuojančias profesines sąjungas. 1927 m. ji uždarė septynias ir 1928 m. — aštuonias tokias s-gas. Į uždarytųjų vietą komunistai vėl įsteigė keletą naujų: 1927 m. — Liet. spaudos darbininkų ir 1928 m. — Kauno tarnautojų, Liet. litografinių ir kartonažo įmonių darbuotojų, Kauno adatos darbininkų ir Kauno maisto produktų darbininkų ir tarnautojų. Pradėjus kai kuriose prof. s-gose vėl stipriau prasikišti komunistiniam elementui, vyriausybė 1929 m. vėl aštuonias jų uždarė. 1931 m. buvo uždaryta dar 10 prof. sgų, jų tarpe ir šešios krikščioniškosios[2], o 1932 m.—4.

[1] Iš šiais metais įsteigtų paminėtinos: Lietuvos kirpėjų darbininkų, Liet. cheminės pramonės darbininkų, Liet. tarnaičių, Liet. paštų telegram. ir telef. tarnautojų, Lietuvos sodininkystės, daržinin. ir bitininkystės, Lietuvos savivaldybių tarnautojų, Liet. šerių ir šepečių darbininkų ir Liet. darbininkų ir tarnautojų prof. s-gų centro biuras.

[2] Iš šių Mažažemių ir naujakurių (įst. 1925 m.), Liet.

b. Slaptas prof. s-gų veikimas po 1932 m.

„Fašistų valdžiai uždarius kairiąsias Kauno darbininkų profsąjungas,—1932 m. skundėsi komunistų „Balsas",—socialfašistų (reiškia social-, demokratų — *J. D.)* vadai visokiais būdais šmeižę žvalgybai kairiąsias profesines sąjungas atsiekė dabar savo tikslą: kairiosios profsąjungos liko pasmaugtos, jie dabar vieni viešpatauja tebegyvuojančiose profsąjungose. Tai dar kartą rodo jų artimą giminystę su fašistų valdžia.

„Ką gi tur daryt dabar komunistai ir kairieji darbininkai? Ar turi jie pasiduot fašistų valdžios uždraudimui ir, išsigandę jos persekiojimų, mest bet kokį kairiųjų profsąjungų darbą? Ne, tai būtų didelė klaida. Tai būtų tiesiog prasižengimas prieš darbininkų klasę. Kairieji darbininkai, dirbą profsąjungose, turi ir toliau dirbt. Negali atvirai dirbt — turi dirbt slaptai. Turi sudaryt dirbtuvėse ir fabrikuose slaptas kairiąsias profesines grupes, sudarant tų grupių slaptą biūrą, kuris vadovautų jų darbui. Kartu reikia dirbt tarp darbininkų reformištinėse profsąjungose ... Nereikia bėgt... ir iš socialfašistų sąjungų, o iš vidaus jose dirbt... (Bet) tose profsąjungose ir profopozicijose reikia tvert komu-

geležinkelininkų, Liet. garlaivių darb. ir tarnautojų, Liet. plentų, vieškelių ir žemės nusausinimo darbų darbininkų. Miškų ir lentpiūvių darbų darbininkų ir Liet. metalo darbininkų (visos įsteigtos 1927 m.).

nistų frakcijas, kurios vadovautų visam darbui... O kad gali jos kovot ir slapta veikdamos, geriausia tai rodo Lenkijos pavyzdžiai. Reikia kovot taip pat ir dėl naujų klasinių profsąjungų atidarymo. Reikia išplėst ši kova ne tik Kaune, o ir kitose vietose, kur iki šiol visiškai nėra profsąjungų" („Mūsų uždaviniai uždarius kairiąsias Kauno darbininkų profsąjungas", „Balsas" 1932 m. 4 nr. 60—61 p.).

Taigi, ir uždarius komunistines profesines sąjungas, darbas šioje srityje nebuvo sustabdytas. Veikta dviem kryptim: organizuotas slaptas komunistinių profsąjungų veikimas bei kovota dėl jų atgaivinimo ir eita j kitas kairiąsias ir net dešiniąsias arba, kaip jie vadina, geltonąsias profesines sąjungas[1]. Slaptąjį komunistinių organizacijų veikimą komunistų vadams ne taip jau buvo lengva atgaivinti. Net pats „Balsas" (1935 m. 6 nr. 102 p.) skundėsi, kad „platesnio darbo profsąjungų atgaivinime nematyt", lygiai „kaip ilgai dar nėra tikros kovos prieš kairiųjų profsąjungų uždarymą". Tam pačiam „Balsui" (ten pat) teko raginti kauniškius komunistus „pasispirt ir traukt darbininkų mases į ko-

[1] Iš šių galima paminėti: Kauno kepėjų ir cukrainininku, Liet. darbininkų ir tarnautojų suvienyta prof. s-ga, Lietuvos tepliorių darbininkų, kurios buvo uždarytos 1934 m., Kauno mūrininkų ir tinkorių, uždaryta 1935 m., Lietuvos kirpėjų korporacija ir Liet. šoferių ir auto tarnautojų s-ga, kurios ir šiandien tebeveikia.

vą prieš kairiųjų profsąjungų uždarymą ir dėl naujų buvimo".

Dvejais metais vėliau LKP-jos CK-tui teko konstatuoti, kad slaptas profsąjungų darbas vis dėlto varomas, tačiau ir pasiskųsti, kad jis nepakankamai sėkmingas. „Profsąjunginiam darbe reikia duoti daugiau iniciatyvos profsąjunginiams darbuotojams, vengt žalingo globotumo, kas užmuša profsąjungų aktyvumą. Komitetai netur kištis į profsąjungų veikimo smulkmenas. Profsąjungų klaidos reikia taip kritikuoti, kad patys profdarbuotojai suprastų, kaip jos taisyti. Tai palengvins mums iškelt naują profaktyvą, sugebantį savistoviai dirbti" („Kova dėl viešo profsąjungų veikimo", LKP CK plenumo, buvusio 1934 m. rudenį, rezoliucija).

c. Naujosios taktikos taikymas

Einant bendro fronto taktika, komunistų veikėjams teko daug dėmesio kreipti į socialistines profesines sąjungas. Darbas šioje srityje nebuvo jiems taip jau labai sunkus, nes čia dar galima buvo rasti bendrą bazę. Bet „stiprint darbą reformistinėse (socialfašistinėse) profsąjungose ... nepakanka. Mūsų pareiga stipryt mūsų darbą ir geltonose profsąjungose. Prie geltonų profsąjungų Lietuvoj priklauso klerikalų įkurta darbo federacija, dar iš Caro laikų užsilikusi šv. Juozapo darbininkų draugija, Šv. Zitos tarnaičių

draugija, įvairios lenkiškos darbininkams mulkyt draugijos, fašistų įkurta šoferių sąjunga. Tų organizacijų narius darbininkus reikia traukt į kovą prieš naudotojų puolimą ir dėl dalinių reikalavimų. Įtraukus juos į kovą lengviau bus sudaryt su jais bendrą kovos frontą ir tuomi paliuosuot nuo klierikalinių ir tautininkiškų fašistų įtakos. Darbo federacijos ir panašių organizacijų vadai skelbia klasių vienybę, kad atitraukt darbininkus nuo kovos su naudotojais. Mūsų pareiga aiškint tokiems darbininkams reikalingumą kovos su naudotojais.

„Kada dabar eina bendras kairėjimas, tai nesunku bus iššaukt opoziciją įvairiose geltonose sąjungose — tik reikia smarkiau pasidarbuot. Nereikia bijotis geltonųjų organizacijų, bet reikia dirbti tarp ten esančių darbininkų" („Balsas" 1932 m. 22 nr. 432 p.).

Bandymų veržtis ir į „geltonąsias" profesines organizacijas ir įnešti į jas komunistinio raugo ar panaudoti jas tam tikriems komunistams svarbiems triukams, be abejo, netrūko, tačiau, kad būtų kas nors pozityvaus laimėta, bent kol kas, nematyti. Vis dėlto gana to, kad komunistų veikėjų akys labai stipriai nukreiptos ir į dešiniuosius profesinius mūsų vienetus.

Daugiausia, be abejo, komunistai laimi viešųjų darbų, melioracijos, plentų vedimo darbų darbininkų tarpe. Šį darbą jiems lengvina dar ir

ta aplinkybė, kad tos mokyklos, kurios išleidžia šitų darbų instruktorių ir vedėjų, kartu nemažai paruošia ir komunistiniam veikimui vadų.

d. Streikų ir demonstrancijų organizavimas — svarbiausias prof. s-gų uždavinys

Svarbiausias komunistų uždavinys, veikiant svetimose profsąjungose, yra vadovavimas įvairiems jų teisių gynimo ar šiaipjau veiksmams, nukreiptiems prieš darbdavius ir vyriausybę. Tai darydami, komunistai siekia ne darbininkų interesų gynimo, bet politinių tikslų. Ypatingai tai tenka pasakyti dėl streikų. „Smulkesni ekonominiai streikai, jei mes gerai imsimės jiems vadovaut, išsilies į platesnius streikus ir prie mūsų partijos vadovavimo priims aiškesnį politinį pobūdį. Išsiliejimas į platesnius streikus ir priėmimas politinio pobūdžio neprivalo eit gaivalingai. Mūsų pareiga priduot jam organizuotumo pobūdį, priskubyt jį ir vadovaut jam" (Z. Angarietis, Ekon. krizis L-oj ir mūsų uždaviniai, „Komunistas" 1931 m. 1 nr. 2 p.).

Siekdami šitų tikslų, komunistų vadai smerkia kiekvieną savo narių apsileidimą streikų vadovavime ar nesugebėjimą išnaudoti tinkamų streikams sukelti ir juos plėsti progų. „Pastaruoju metu atsigaivinusiam Lietuvoj streikų judėjime pasireiškė didelis partijos ir kairiųjų profsąjungų atsilikimas nuo masių aktingumo augi-

mo. Ištisa eilė streikų praėjo be partijos ir kairiųjų profsąjungų vadovavimo arba joms silpnai ir nemokančiai vadovaujant („Universal", „Avoda", „Silva" ir kit.). Ypač reikia pabrėžt, kad didysis darbininkų streikas Telšių — Kretingos geležinkelio statyboj praėjo be partijos vadovavimo, nepaisant visos eilės CK duotų nurodymų apie darbą tarp tų darbininkų ir tam tyčia literatūros išleidimo.

„CK mano, kad viena didžiausių kliūčių, esančių revoliucinių proletariato jėgų išsivystymo kelyje, yra tai, kad kairiosios profsąjungos dar nenugalėjo socialdemokratinių įtakų, stumiančių kai kuriuos darbininkus į taikaus konfliktų išsprendimo, susitaikymo su samdytojais kelią, vietoj streikų kovos plėtimo ir gilinimo ir jos pakėlimo į aukštesnį laipsnį. (21 p.).

„Konstatuodamas, kad daugely streikų buvo sudaromi streikų komitetai, CK tačiau kreipia partijos org-jų dėmesį į tai, kad tie komitetai beveik visad buvo renkami paskubom, dėl to į juos pakliūdavo taip pat pripuolami elementai, kurie nemoka vadovaut narių kovai. Todėl ateity streikų komitetų rinkimus reikia atydžiai paruošt, kiekvieną kandidatą gerai apsvarstyt. Prie streikų komitetų rinkimų privalo būt pritrauktos plačiausios masės.

„Sudarant bendrą kovos frontą iš apačios ir su tais darbininkais, kurie priklauso priešingoms partijoms, *numaskuojant šalia to pačiu ryžčiau-*

siu būdu tų partijų vadus. Sudarant bendrą kovos frontą iš apačios, reikia taip pat vest kovą už sąjungos nuvalymą nuo aiškių ir pasislėpusių žvalgybininkų, nuo išdavikų ir streiklaužių.

„Sąjungos privalo stengtis savo laiku sudaryt streikų fondus. Reikia skatint visokius proletarinio solidarumo pasireiškimo ir paramos būdus streikuojantiems darbininkams, bedarbiams (kepėjų pavyzdys) ir kt. Streiko metu vienoj įmonėj organizuot solidarumo streikus tos pat pramonės šakos įmonėse net ir kituose miestuose". Toliau raginama imti ruošti streikus žemės ūkio darbininkų tarpe. „Ligšiol beveik nieko nepadaryta melioracijos darbininkų organizavimo srityje. Partijos komitetų darbo tarp moterų skyriai privalo išvystyt platų darbą tarp darbininkių įtraukiant jas į aktingą streikų kovą, pritraukiant aktingiausias jų į streikų komitetus. Reikia organizuot streikuojančių darbininku žmonas, išvedant jas gatvėn į pagalbą streikuojantiems" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 21-23 p.).

Be vadovavimo streikams, komunistai dar stengiasi ruošti darbininkų demonstracijas—vadinamuosius masinius darbininkų išvedimus į gatves. Tai ypač daroma po to, kai nepatenkinami jų reikalavimai. Tokią, pav., darbininkų demonstraciją komunistai buvo suruošę 1932 m. Žaliakalnyje ar 1936 m. darbininko Karnausko laidotuvių proga. Dėl Žaliakalnio demonstracijos

„Balsas" (1932 m. 7 nr. 123 p.) prisipažįsta, kad „iš viso tos dienos išstojimuos, *kuriems vadovavo kompartija* (m. pbr. — *]. D.),* dalyvavo virš 500 darbininkų".

Daug rūpesčio rodo komunistai ir bedarbiais. Jų reikalams jie yra paskyrę specialią dieną metuose. Tai vadinamoji bedarbių diena, kurią komunistai skelbia apie gruodžio arba sausio mėnesių vidurį. Prieš tą dieną išplatinami Kaune ir provincijoj į bedarbius adresuoti atsišaukimai, kuriuose jie kviečiami organizuotai susirinkti prie miestų ar valsčiaus valdybų reikalauti darbo. Vadovaudamas šitiems bedarbių reikalavimams, komunizmas laimi jų simpatijų. „Matot, draugai, kad tik vieningoj kovoj šį tą išlupom iš fašistų miesto valdybos" („Balsas" 1932 m. 6 nr. 104—105 p.) — pasako komunistų vadai po to, kai jiems pasiseka kas nors laimėti bedarbiams.

6. Antireliginės akcijos organizacija

Visame pasaulyje yra organizuojamos proletariškosios laisvamanybės sąjungos, kurias jungia Proletariškosios Laisvamanybės Internacionalas Maskvoje. Tai pagalbinė komunistų organizacija, kurios uždavinys ruošti mases *pasaulėžiūriniu atžvilgiu,* taip tariant, pačius komunistus daryti sąmoningais bedieviais ir kartu kovoti su religija, kaip „buržuazijos ramsčiu" ir „fašizmo palaikytoja".

a. Antireliginės kovos pagrindas

„Bedieviai marksistai mokina, kad kol bus naudojimas, tol bus ir tikybos, kaip naudotojų įrankis. Kada bus nuverstas naudotojų viešpatavimas visam pasauly, tuomet visame pasauly bus suteiktas mirtinas smūgis ir tikybai, ir ji po truputį išnyks. Ne tikyba gimdo naudojimą, bet naudojimas gimdo tikybą, kad ji remtų naudojimą. Darbo masės vis plačiau mato, kad religija tai vienas kapitalizmo įrankių, kad jo pagalba suturėti darbo mases nuo kovos su kapitalizmu. Darbininkai, kovodami prieš naudotojus vis plačiau supranta, kad tą kovą reikia rišti su kova prieš tikybą" („Balsas" 1932 m. 20 nr. 390 p.).

Proletariškosios laisvamanybės s-gos pas mus komunistai dar nėra įsteigę. Vis dėlto „kova prieš tikybą" jau nuo seniai varoma. Pav., jų laikraštis „Balsas" beveik kiekviename nr-yje yra turėjęs „Bedievio" skyrių, kuriame aiškinta komunisto santykiai su religija, „bedievio pareigos" ir t. p. Į klausimą, ar komunistas gali tikėti Dievą, „Balsas" atsako šitaip: „Komunistai — istorinio materializmo šalininkai. Istorinis materializmas ne tik atmeta viršgamtiškos jėgos kišimąsi į žmonių visuomenės gyvenimą ir į gamtos apsireiškimus, bet atmeta ir visokias viršgamtiškas jėgas, kaip nesančias. Istorinio materializmo mokslu jokio dievo, kaip viršgamtiškos jėgos, nėra. Dievą sutvėrė patys žmonės pagal išvaizdą savo. Komunistai negal tikėt to, ko nėra. Kas tiki

dievą, tas ne komunistas. Komunistai negali pildyti bent kokių tikybinių apeigų, dalyvauti tikybinėse ceremonijose, vaikščiot išpažinties, į bažnyčią ir pan. Kas šito nesilaiko, tam ne vieta komunistų partijoj. Jei komunistas, partijos narys tuo ar kitu būdu paturi tą ar kitą tikybą, tai jis tuo pat stiprina buržuazijos įrankį, paskirtą darbininkams naudoti. Komunistai gali būti vien bedieviais" („Balsas" 1932 m.).

b. Antireliginės komunistų akcijos skirtumas nuo buržuazinės laisvamanybės akcijos

Jei „komunistai gali būti vien bedieviais", kodėl jie negalėtų pasitenkinti buržuazinės laisvamanybės varomąja ateistine akcija? Kam dar jiems propaguoti kažkokią proletarinę laisvamanybę? Pagrindas yra šis: „Buržuaziniai laisvamaniai šaukia, kad tikyba su mokslu nesuderinama; kunigai gi šaukia, kad suderinama. Kieno teisybė? Ir vienų ir kitų neteisybė. Dalykas tame, kad įvairus yra mokslas. Dabar yra du pamatiniai mokslai: kapitalistų, naudotojų klesos mokslas ir proletarų, naudojamų klesos mokslas. Tikyba pilnai suderinama su kapitalistų mokslu, nes ji padeda kapitalistams naudoti darbininkus ir kitus darbo žmones. Tikyba su proletariato mokslu ne tik nesuderinama, bet yra didžiausias proletariato mokslo priešas, nes ji tarnauja kapitalistams jų kovoj su proletariatu. Reikia žinoti,

kad net buržuaziniai mokslinčiai bedieviai sugeba savo mokslą sutaikyti su tikyba. Pavyzdžiui, bedievis Volter mokino, kad tikyba liaudžiai būtinai reikalinga, kad tos tikybos pagalba naudotojai galėtų liaudį laikyti savo paklusnybėj. Volter stačiai pasakė, kad jei nebūtų Dievo, tai jį reikėtų sutverti. Jei kas klausia, ar suderinama tikyba su mokslu, tai visuomet reikia paklausti su kokiu mokslu: su buržuaziniu ar su proletariniu ir atatinkamai duoti atsakymą. Su buržuaziniu mokslu suderinama, o su proletariniu mokslu nesuderinama. Visokių buržuazinių mokslų šalininkai gali ir dievą skelbt; marksistas gi negal tikėti į jokius dievus ir netiki" („Balsas" 1932 m. 14 nr. 271 p.).

Štai kodėl Lietuvos komunistai nepasitenkina mūsų Laisvamanių Etinės Kultūros D-jos veikimu ir sielojasi dėl proletariškosios laisvamanybės ratelių steigimo. „Mes, kalbėdami apie visokių ratelių kūrimą, kartu kalbėjom apie reikalingumą kurt ia bedievių ratelius. Tuo tarpu dar negirdėti apie tokių ratelių pasirodymą. Laikas pradėti kurt įvairiuose Lietuvos kampuose darbininkų ir valstiečių bedievių rateliai. Tie rateliai gali būti kuriami įvairiais vardais, kaip ana: „bedievių rateliai", „darbininkų laisvamanių rateliai", „valstiečių laisvamanių rateliai", „darbininkų ir valstiečių laisvamanių rateliai" ir pan. Jų visų vyriausias uždavinys turi būti *skleidimas tikrai moksliškų pažiūrų į tikybą, skiepyjimas istori-*

niai materialistinės pažiūros į tikybą, kova su tikybiniais prietarais, kėlimas aikštėn visų tikybų bažnyčių tarnavimo buržuazijai ir aplamai naudotojams, platinimas bedieviškos literatūros ir t.t. (m. pbr. — *J. D.).* Šie uždaviniai rodo, kad darbininkų ir valstiečių bedievių arba laisvamanių rateliai negali turėt nieko bendro su Šliupiniais buržuaziniais laisvamaniais, kurie tarnauja buržuazijai, o dabar Šliupo lūpomis garbina fašizmą. Darbininkų ir valstiečių bedievių rateliai gali vien kovot su šliupiniais buržuaziniais laisvamaniais, kaip su darbo žmonių mulkintojais, kaip su buržuazijos agentais. Reikia rūpintis, kad darbininku ir valstiečių bedievių ir laisvamanių rateliai kurtųsi viešai, o jei kur negalima viešai, tai reikia organizuoti pusiau viešai arba net slaptai. Slapti rateliai turi statyti sau uždavinį išeit viešumon" („Balsas" 1929 m. 1 nr. 19—20 p.).

Proletariško laisvamanio „bedievio pareiga kovot prieš tikybinius prietarus ir tikybą, kaip klesinio buržuazijos viešpatavimo įrankį, bedieviai privalo kelt aikštėn bažnyčių ir kunigų juodus darbus, jų tarnavimą buržuazijai ir fašizmui. Bedievis negali šiokiu ar tokiu būdu patūrėt tikybinių prietarų, tikybos ir bažnyčios, neturi vaikščioti į bažnyčią ir pildyti bent kokias tikybines pareigas. Bedievio pareiga ir kitus atkalbinėt nuo pildymo įvairių tikybinių pareigų ir nuo vaikščiojimo į bažnyčias, cerkves, sinagogas. Bedievis ir pats negali duot kunigui ant mišių arba duot

kokių nors aukų bažnyčiai ir kunigams ir privalo kitus atkalbinėt nuo to. Bedievis negali imt šliūbo bažnyčioj, sinagogoj, cerkvėj, neturi teisės krikštyt ar apipiaustyt savo vaikų ir privalo kitus atkalbinėti vengt bažnyt. šliūbų, krikštų, apipiaustymų. Bedievio pareiga platint bedieviškus raštus ir kurt bedieviškas organizacijas" („Balsas" 1929 m. 1 nr. 20 p.).

c. Persiorientavimas pagal naująją taktiką

Keičiant bendrąją komunizmo taktiką, buvo pakeista ir proletariškosios laisvamanybės taktika buržuazinių laisvamanių atžvilgiu. Griežto nusistatymo prieš šiuos pastaruosius šiandien jau nepastebėsime. Priešingai, stengiamasi net plačiu baru eiti į buržuazinius laisvamanius ir čia bendru frontu vesti antireliginę kovą. 1935 m. balandžio mėn. Prahoje įvykęs laisvamanių tarptautinis kongresas yra proklamavęs proletariškųjų ir buržuazinių laisvamanių vienybę. Šita abiejų tarptautinių ateizmo pajėgų vienybė dabar vykdoma atskiruose kraštuose. Vienur ji jau yra įvykdyta, kitur dar vykdoma. Pas mus, kaip galima spręsti iš jau viešumon iškilusio vieno kito fakto, komunistai smarkiai veržiasi į Lietuvos Laisvamanių Etinės Kultūros Dr-jos skyrius ir bando laimėti sau buržuazinių laisvamanių mases. Mūsų laisvamanių vadai, kaip buvo matyti iš paskutinio jų suvažiavimo Šiauliuose, vienybei

su komunistais dar nepritaria, tačiau, sprendžiant iš paskutiniųjų „Laisvosios Minties" nr-ių, galima manyti, kad netaip jau ir baidosi. Liaudies fronto idėja, už kurią mūsų buržuaziniai laisvamaniai nevengia pasisakyti, neabejotinai galės būti ta platforma, ant kurios atsistojus, nesunku bus rasti bendrą kalbą ir kitais klausimais.

7. Kultūrbolševistinės akcijos organizacija

a. Inteligentų vaidmuo antifašistinėje akcijoje

Kaip visur, taip ir pas mus, komunistai ypatingai daug dėmesio kreipia į inteligentus, ypač rašytojus, menininkus, mokslo žmones. „Į kovą ideologiniam fronte mums rūpi įtraukt ir plačius inteligentijos sluogsnius. Mums rūpi, kad geresnioji inteligentijos dalis liktų aktingais antifašistinio fronto dalyviais. Tačiau mes ne tik negalim reikalaut, kad nepatenkinta fašistais inteligentija tučtuojau nutrauktų visokius ryšius su buržuazinėmis partijomis ir buržuazine spauda, bet, priešingai, mums turi rūpėti, kad surišta su buržuazine spauda ir buržuazinėmis partijomis inteligentija įsitrauktų į kovą prieš fašizmą ir panaudotų tą spaudą kovai prieš fašizmą. Įsitraukusi į kovą prieš fašizmą inteligentija gal mums daug padėt nušvietime masių akyse tikro fašistų veido ir visokių tautininkų šunysčių. Tame darbe

gal mums daug padėt ir rašytojai. Vienok mes iš anksto sakom, kad mes ne tik turim saugotis tokių rašytojų, kaip Cvirka, kurie viešai ėjo neva į kairę, o slaptai dirbo fašistų naudai. Mums pavojingi ir tokie, kurie dangstos revoliucinėmis frazėmis, lenda į mūsų partiją, ardo partinę discipliną ir konspiraciją ir kartu remia visokius renegatus ir fašistų agentus. Mes nereikalaujam iš rašytojų, išeinančių iš buržuazinių sluoksnių, kad jie tučtuojaus liktų revoliuciniais rašytojais. Pilnai pakanka, jei jie pradžioj tuo ar kitu būdu mums padės kovot prieš fašizmą ir karą" (Z. Angarietis, Lietuvos Komunistų Part. Darbas VII Kongreso Tarimų Šviesoj, 14 p.).

Šitai „kovai prieš fašizmą" komunistai jau bando praktiškai panaudoti ne tik mūsų paskirus rašytojus, bet net Rašytojų Draugiją. Štai būdinga tuo atžvilgiu pačių komunistų spaudos žinutė: „Lietuvos Rašytojų Draugija savo visuotiniame susirinkime nutarė prisidėt prie Paryžiaus kongreso deklaracijos gint kultūrą nuo fašizmo. Tai ji padarė *spiriama tų rašytojų, kuriems tikrai rūpi kova su fašizmu* (m. pbr. — *J. D.).* Vienok 1 lapkričio tos draugijos valdyba nuvyko sveikint Smetoną, o paskui ir Tūbelį. Kam rūpi kova su fašizmu, tas nesveikina fašizmo atstovus" (Ant dviejų kėdžių, „Tiesa" 1935 m. 8 nr. 4 p.).

b. Kultūrbolševistinė spauda

Šalia šito mūsų kultūrininkų panaudojimo grynai antifašistinei akcijai, buvo jausti jau nuo seniau pas mus pasireiškianti ir gilesnė bei planingesnė kultūrbolševistinė akcija. Daugiausia ji reiškėsi tam tikroje specialioje spaudoje. Antai, šitą akciją varė tam tikrą laiką eilė jaunųjų ir vienas kitas senesniųjų mūsų rašytojų ir poetų, susibūrę apie „Trečio Fronto" žurnalą. Šį vyriausybei uždarius, 1931 m. buvo pradėtas leisti „Žaibas" — „visuomenės, politikos ir literatūros mėnesinis žurnalas" (32 p. in 8°), kuriame buvo puolamas kapitalizmas, socialdemokratija, giriama Sov. Rusijos petiletka ir apskritai jos santvarka ir gyvenimas. Ir šitą laikraštį uždarius, 1935 m. buvo pradėjęs eiti „politikos, meno, ūkio, mokslo mėnesinis žurnalas" „Aš esu virsur" (SSSR?). Jame buvo dedami Karolio Radeko, Andrė Gide'o (dar „negrįžusio" iš SSSR-o), J. Spaskij, Pierre Mėrin'o ir eilės kitų žinomų komunistų raštai, paimti iš „Literaturnaja Gazeta" (Maskva), „Izvestijų", „Monde" (Paris), „Die Neue Weltbuhne" (Praha) ir kitų komunistų laikraščių. Šitie raštai kritikavo priešingų srovių (pav., nacionalsocializmo) ideologiją, gyrė Sov. Rusiją; juose keliami komunistiniai rašytojai (Henri Barbusse ir kt.), peršami liaudies frontai. J. Gedminas savo straipsnyje „Meno parodos proga", kurį

redakcija pasisako dedanti dėl to, kad „iki šiol *marksistinėj lietuvių literatūroj* (m. pbr. — *J. D.)* meno klausimais beveik nieko nebuvo rašyta", vienoj vietoj sako: „Savo peizažuose šie (senesnieji lietuviai — *J. D.)* menininkai stengiasi pavaizduoti buožiškos sodybos idiliją. Kad tie peizažai būtų malonūs kiekvienam Rymo katalikui, beveik kiekvieno jų fone riogso bažnyčios bokštas, ar stypso kur pakelėj kryžius" („Aš esu visur", 1935 m. 5 nr. 137 p.). Ir toliau jis rašo: „Gražiausios visų amžių svajonės pildosi: mūsų laikais pradedama įgyvendinti socializmas". Dėl aiškios komunistinės tendencijos ir šis laikraštis negalėjo ilgiau išsilaikyti: ir jis buvo uždarytas, kaip ir pirmieji du jo pirmatakai. Nepraėjus metams (1936 m.), buvo pradėtas leisti dvimėnesinis „literatūros, meno ir kultūros žurnalas" „Literatūra". Nors šį žurnalą leisti ėmėsi tūla Humanitarinių Mokslų Fakulteto Literatūros Skyriaus dėstytojų draugija „Universitas", į kurią įeina prof. M. Biržiška, V. Mykolaitis, V. Krėvė, V. Dubas, B. Sruoga ir doc. Pr. Augustaitis ir nors redaguoti jį ėmėsi prof. V. Krėvė su M. Biržiška ir V. Dubu, tačiau jo kryptis buvo neabejotinai marksistinė. „Žurnalas suteikė visas pirmenybes komunistams, marksistams ar mažiausiai kairiesiems liberalams . . . , savo programiniuose straipsniuose atstovavo marksizmo ideologiją bei kultūrinį bolševizmą"

(Vairas, 1936 m. 10 nr. 206 p.)[1]. Jei tikėti vieno profesoriaus, tos draugijos nario, išsireiškimu, kad „Literatūros" leidimą finansuoją sovietai, tai jos krypties komunistiškumas būtų visai suprantamas. Tačiau kaip tiktai gal dėl to laikraščiui nebuvo lemta ilgiau pagyventi: 1936 m. gale jo leidimas buvo sulaikytas.

Sovietinės kultūros propagandai kai kada pasitarnaudavo ir kiti *ex pvofesso* ne kultūrbolševistinės krypties laikraščiai, kaip „Naujas Žodis" (plg. jo 1931 m. 21 nr. str-nį „Piatiletka").

c. Draugija SSSR Tautų Kultūrai Pažinti ir jos vaidmuo

Be įvairių kitų pagalbinių organizacijų, Kominternas dar turi kultūrinių organizacijų, kurių uždavinys propaguoti SSSR-o bolševistinę kultūrą. Tai Sov. Rusijos Draugų ir VOKS (Vseukrainskoje Obščestvo Kulturnoj Sviazi z Zagrnicej = V.O.K.S. = Ukrainos Draugija kultūriniams santykiams su užsieniu palaikyti) draugijos.

Draugija SSSR-o Tautų Kultūrai Pažinti, kuri pas mus įsteigta 1929 m. (įregistruota tų pačių metų spalių 4 d.), neabejotinai yra minėtų pagal-

[1] Plačiau apie kultūbolševistinę „Literatūros" kryptį žiūr. *A. Valkiniškio* str-nį „Universitetas ir politika", „Vairas", 1936 m. 7—8 nr.

binių kultūrinių Kominterno organizacijų filiale. Tokios įvairiais vardais vadinamos organizacijos veikia atvirai (vadinas, neslėpdamos savo komunistinio charakterio) tuose kraštuose, kur komunistinis veikimas nėra draudžiamas ir kur bijotis dėl komunistiškumo nėra pagrindo. Lygiai tuo pačiu vardu, kaip ir mūsų SSSR-o Tautų Kultūrai Pažinti Dr-ja, Šveicarijoj veikianti organizacija oficialiai yra pripažinta komunistine (plg. leidinį Contre les sans Dieu, Geneve 1934).

Apie kultūrbolševistinę SSSR-o Tautų Kultūrai Pažinti Dr-jos kryptį galima spręsti ir iš jos darbų. Jos pastangomis 1931.XII.18 — 1932.1.8 V. D. U-to didžiojoj salėje buvo suruošta Tarybų Ukrainos grafikos paroda. Šiai parodai „visą reikalingą medžiagą ji yra gavusi iš (mūsų jau minėtos) «Ukrainos Draugijos kultūriniams santykiams su užsieniu palaikyti® V. O. K. S... Voks'as pats aprūpino parodos eksponatus lietuviškomis antraštėmis, o taip pat patiekė žinių ne *tik apie grafiką, bet ir šiaip apie Tarybų Ukrainos kultūrinę statybą"* (m. pbr. — *J. D.)* (Tarybų Ukrainos Grafikos Parodos Katalogas, Kaunas 1931 m., 3 p.).

Apie šitą parodą „Naujoji Romuva" (1932. 1.10, 2 nr. 43 p.) rašė: „Kas aplankė šią parodą, tas matė, kad „grafika" joj antraeilis dalykas. Pirmą vietą čia užėmė moksliškai organizuota bolševizmo propaganda. Daugiausia joje reklamuota Sovietų kolektyvinė ūkio sistema, Sovietų

statyba, grasinta *buožėms,* pulta buržuazinė Vakarų Europa ir t.t. Ir grynieji grafikos veikalai persunkti bolševizmo tendencijomis. Kad „parodos" vyriausias tikslas bolševizmo propaganda, gali įrodyti štai kokia citata iš vieno joj pakabinto „paaiškinimo": *„Tik bolševikų partijos vadovaujami darbininkai ir valstiečiai tegalėjo taip negirdėtai (sic!) pakelti žemės ūkį.* Visuotinė kolektyvizacija ir tarybų ūkių milžinų sudarymas paruošė aršiausio darbo žmonių priešo — buožijos *likvidavimą. Buožė, kapitalistinis žemės ūkio išsirutuliojimo kelias, jau nebeįveiks. Socializmo pergalė, socialistinio žemės ūkio išsirutuliojimo kelio pergalė, Tarybų Sąjungos yra užtikrinta* ir t.t."

Įstabu tai, kad net tos „parodos" katalogas, kurį išleido ta pati „Lietuvių Draugija SSSR Tautų Kultūrai Pažinti", yra daugiau panaudotas Sovietų kultūrinės statybos, pramonės, žemės ūkio propagandiniams straipsniams (17 p. in 8°), negu pačiam grafikos dalykų sąrašui — katalogui (13 p.).

Nieko nuostabaus, kad ta pati „Naujoji Romuva" (ten pat) galėjo iš šitos parodos padaryti tokias išvadas: „Pikta ir liūdna. Didžiausiomis aukomis laimėjome sau nepriklausomybę. Policija seka ir varžo bolševikų veikimą. Bet čia pat universitete gudriausiu būdu viešai varoma bolševizmo propaganda. Mūsų vyriausybė jokiu būdu neturėjo leisti laisvoje Lietuvoje organi-

zuoti tokią „parodą". Bet kas per fenomenas toji Sovietų, Rusijos Tautų Kultūrai Tirti Draugija (kuri šią parodą ruošė — *J. D.)?* Argi toje barbariškiausioje pasaulio šalyje manoma rasti kokia nors „Kultūra"?! O Vakarų Europos kultūrai tirti draugijos neturime! Ir keisčiau atrodo, kai tą Draugiją sudaro mūsų įžymūs profesoriai ir žinomi mūsų visuomenės vadai. Juk tai savižudystė! Ir bergždžios bus visos pastangos gintis nuo bolševizmo, kai iš kitos pusės viešai ir laisvai V. D. Universiteto salėje bus skleidžiama bolševizmo propaganda".

Panašų tikslą turėjo ir 1935 m. V. D. Muziejaus patalpose suorganizuota Sovietų spaudos paroda, kurios eksponatai po to dovanoti (sic!) V. D. U. bibliotekai. Panašius, atseit — sovietinės kultūros ir komunizmo idėjų propagandos, tikslus turi ir organizavimas ekskursijų į SSSR-ą, mums atvežamos sovietų filmos, sovietų perijodika ir sovietų menininkų gastrolės Kaune. Dėl to visai nenuostabu, kad inteligentams skirta komunistų „Kova" (1936 m. 2 nr. 9 p.) taip išdidžiai džiūgauja dėl sovietų menininkų pasisekimo Lietuvoje. Be abejo, nemažiau jie turėtų džiaugtis ir dėl sovietų filmų pasisekimo mūsų ekranuose ir sovietų spaudos (ypač „Izviestijų"[1]) pasisekimo mūsų visuomenėje ... Tačiau jie turi

[1] Šių kasdien išplatinama po 1500 egz.

ko ir liūdėti. Juk 1935 m. sovietų spaudos parodos knygos, V. D. Un-to bibliotekai dovanotos, vis dėlto, kaip jie tikėjosi, mūsų visuomenei skaityti nebuvo leistos.

8. Pacifistinė ir antimilitarinė akcija

a. Pacifistinės ir antimilitarinės akcijos tikroji prasmė

Komunizmas, kaip žinoma, skelbia pacifizmą, taiką ir kovoja su militarizmu. Nors tai absoliučiai nesiderina nei su komunizmo esme, nei su jo didžiojo vykdytojo — Sovietų Rusijos — elgsena, — komunizmas, keldamas pasaulyje klasių neapykantą, ginklo pagalba siekdamas pasaulinės revoliucijos, vykdydamas smurtą ir terorą, o Sovietų Rusija, būdama viena stipriausių ir agresyviausių militarinių valstybių, labiausiai gresia pasaulio ir tautų taikai, — vis dėlto komunistai šitos akcijos nemano išsižadėti. Kodėl? — Šita akcija komunizmui ir jo tikslams yra itin naudinga. Visų pirma, skelbdamas pacifizmą, komunizmas tikisi laimėti nuoširdžiai trokštančių taikos masių simpatijas. Vadinas, jis šiuo atveju nori prekiauti taikos trokštančių žmonių jausmais. Toliau, kovodamas su militarizmu, vesdamas antikarinę ir antimilitarinę propagandą atskirų kraštų kariuomenėse ir plačiosiose ma-

sėse, komunizmas siekia susilpninti tų kraštų militarinį pajėgumą, kuris kliudo realizuotis proletariato revoliucijai atskiruose kraštuose ir kuris visuomet yra pavojingas Sovietų Rusijos — to pasaulio koloso — saugumui. Vadinas, antikarinė propaganda galų gale padeda geriau pasiruošti pasaulinės revoliucijos realizavimui ir patikrina Sovietų Rusijai didesnį saugumą.

Šitos tariamo pacifizmo idėjos propagavimui komunizmas steigia įvairius tautinius ir tarptautinius „kovos prieš karą ir fašizmą" komitetus, „kovos už taiką ir laisvę", „už taiką ir nusiginklavimą" (moterų) lygas, „taikos, laisvės ir progreso" (jaunimo) draugijas. Šitos organizacijos turi apimti plačiąsias visuomenės mases, jas nukreipti prieš fašizmą, kaip karo provokatorių, ir, žinoma, laimėti pačiam komunizmui. Tuo tikslu yra ruošiami ir taikos kongresai. Antikarinei ir antimilitarinei propagandai vesti atskirų kraštų kariuomenėse komunizmas naudoja paskirus asmenis (kariuomenėn patenkančius savo veikėjus) ir iš jų sudarytas vadinamąsias „revoliucines kuopeles". Šiuo atžvilgiu komunistai vykdo Lenino valią, kurią jis yra pareiškęs šiais žodžiais: „Kovos prieš karą priemone skelbiamas ne streiko iškėlimas (kaip sako socializmas — *J. D.),* bet *revoliucinių kuopelių sudarymas kovojančiose armijose, jų paruošimas prie revoliucijos vykdymo"* (m. pbr.—*J. D.)* („Komunistas", 1929 m. 1 nr. 32 p.). Vadinas, revoliucinių kuopelių

sudarymas kariuomenėje turi tikslą ne tiktai sukliudyti karą prieš SSSR,ą, bet ir paruošti proletariato revoliuciją viduje. Sovietų armijos maršalas Tuchačevskis savo „Klasių kovos" brošiūroje kalba apie naminį karą, kuris, būdamas destruktyvinis faktorius, labiau, negu kas kita, pastumia pirmyn revoliucijos eigą (52 p.). Dėl to III Internacionalas turįs paruošti viso pasaulio proletariatą pasauliniam naminiam karui. Tačiau šiam naminiam karui vesti geriausiai tinkanti „permanentinė kariuomenė", o ne milicija, kaip kad mano II Internacionalas (socializmas). Revoliucinių kuopelių organizavimas „buržuazinių" kraštų kariuomenėse, aišku, geriausiai gali paruošti reguliarios kariuomenės dalis naminiam karui, kuris, anot Tuchačevskio, yra tik preliudija į proletariato revoliucijos įsigalėjimą[1].

b. Pacifistinė ir antimilitaristinė akcija mūsų visuomenėje ir kariuomenėje

Nors mūsų krašte, atrodo, dar nėra viešai veikiančių komunistų ar jiems artimų pacifistinių organizacijų, tačiau pati „pacifistinė" akcija ty, liai ir atsargiai varoma mūsų visuomenėje, ypač liaudyje ir moksleivijoje, tiek žodžiu, tiek ir raštu.

[1] Plg. str-nį „Raudonoji armija — aktyvus pasaulinės revoliucijos avangardas", „XX Amžius", 1937 m. 45 nr. 4 psl.

Šita akcija yra nukreipta daugiau antimilitaristine kryptimi ir varoma mūsų kariuomenėje ir kariuomenėn besiruošiančios jaunuomenės tarpe. Būdingas tuo atžvilgiu yra J. E. vysk. Būčio pastebėjimas („Židinyje", 1935 m. 7 nr. 4 p.), kaip „su būriu naujokų į kariuomenę važiavo pacifizmo agitatorius, kurio nurodymų jie jau buvo pratę klausyti. Pirmą kartą sutiktam žmogui tas jaunasagitatorius išdrįso peikti Bažnyčią, Lietuvos valstybę ir jos kariuomenę. Su silpnabūdžiais ir geriau pažįstamais draugais jis, be abejonės, buvo daug atviresnis. Jis yra gudrus. Ne kartą išprovokavęs juos ištarti paiką žodį, jis mokės juos pabauginti, jei jie jo primetamos jiems tvarkos nepanorės klausyti. Atkaklius jis mokės ir vyresnybei įskųsti, pats neišsiduodamas savęs, kas esąs. Šitoks elgesys visiškai atitinka jo komunistinę etiką ... Dieve neduok, kad koks nevidonas būtų suorganizavęs, be mažko, visose naujokų ėmimo stotyse taip, kaip tai įvyko šiemet Pilviškiuose".

Kad pacifistinės propagandos darbas vyksta mūsų kariuomenėje, net kariūnų tarpe, tai tenka patirti iš pasikalbėjimų su kai kuriais mūsų kariais. Tai rodo ir specialiai kariuomenei skirta agitacinė spauda (lapeliai), kurioje kareiviai kurstomi neklausyti karininkų, jiems priešintis, šaukiama „šalin Lietuvos Kariuomenė]" ir „lai gyvuoja Raudonoji Armija!"

Kad galima būtų suprasti, kaip komunistai veikia kariuomenėje, čia paduodami vieno komunisto parodymai. „Buvau pašauktas atlikti karinę prievolę ir paskirtas į X p. p. X mieste ryšių kuopos raštininku. Kadangi aš, jau prieš įstodamas į Lietuvos kariuomenę, prigulėjau prie komunistų partijos ir veikiau jos naudai, todėl ir stodamas kariuomenėn taip pat turėjau ryšius su komunistų partijos nariais (čia išvardyta visa eilė asmenų). Man, įstojus jau kariuomenėn, nebuvo patogu palaikyti ryšiai su M. ir C., todėl mane C. ir M. X mieste X kavinėje supažindino su vienu iki to laiko nematytu asmeniu — žyduku. Kada mane supažindino su minimu asmeniu, M. ir C. pareiškė, kad nuo to laiko aš visuomet turėsiu su tuo asmeniu palaikyti ryšius, priimti literatūrą ir t.t.

„Pasimatydavau su minimu asmeniu per mėnesį po kartą ir daugiau. Laike pasimatymo jisai man duodavo nurodymus ir instrukcijas, kaip man reikalinga veikti kariuomenės tarpe komunistų naudai. Jis nurodinėdavo, kad man reikalinga vesti kareivių tarpe agitaciją, nurodant, kad daug kareivių be reikalo sėdi kalėjime, *kad nereikalinga yra Lietuvai kariuomenė, kad kariuomenė Lietuvai reikalinga tik ginti Lietuvos buržuazijos reikalus* (m. pbr. — *J. D.).* Gi Rusijos kariuomenė yra pastatyta ginti darbininkų reikalus; išrodinėdavo, kad nereikalingas yra Lietuvos karininkų su kareiviais griežtumas ir t.t.

Būdavo atsitikimų, kad su tuo žmogum pasimatydavau ir pačiame mieste, X kavinėje X gatvėje. Laike pasimatymo tas asmuo man atnešdavo ir komunistinės literatūros, kaip antai: „Kareivių tiesą", „Komunistą", „Darbininkų Jaunimą" ir įvairių komunistinių atsišaukimų. Iš minimo asmens kalbos sužinojau, kad nėra vietinis, o atvykęs iš kitur.

„Kadangi jam nebuvo patogu (kaip jis pats sakėsi) kiekvieną kartą daryti su manim pasimatymus, todėl jis mane supažindino su komunistu Š. Su minimu Š. aš susitikdavau gana dažnai (per savaitę kartą ir daugiau) prie kareivinių X p.p. Prieš gegužės mėn. Š. man įteikė komunistinės literatūros — atsišaukimų gegužės mėnesio 1 dienai ir prašė, kad aš tą literatūrą išplatinčiau kareivių tarpe. Susitikdamas sutartoje vietoje Š. įkalbinėjo mane, kad aš vesčiau kareivių tarpe agitaciją ir t.t.

„Kaip Š., taip ir tas asmuo, žydukas, kuris su manim pasimatydavo, prašydavo, kad aš suteikčiau žinių apie kareivių santykius su karininkais nurodydamas, kurie karininkai yra kai--resnio nusistatymo ir t.t. Taipgi prašydavo manęs žinių ir teiraudavosi manęs, kurios nuomonės karininkai yra apie tuo metu (1926 m. — *J. D.)* buvusią valdžią, apie fašistus ir bendrai apie visą kariuomenės gyvenimą. Kada tas žydelis ir Š. sužinojo, jog aš esu ryšių kuopos ūkvedys ir turiu savo žinioje kuopos ginklų sandėlį, prašė

mane, kad aš jokiu būdu nuo tų pareigų nepasitraukčiau ir būčiau visur atsargus, žodžiu, kad neišsiduočiau.

„Gerai nepamenu, bet regis, kad p. m. gegužės mėn. Š. ir minimas žydukas mane pakvietė, kad dalyvaučiau X rajono komunistų plenumo posėdy. Vieną vakarą atėjo pažįstamasis žydukas ir išsivedė mane į tą plenumo posėdį. Tame pat posėdy dalyvavo ir kokis asmuo, panašus į studentą. Tas asmuo mane ilgai klausinėjo apie kariuomenės padėjmą, kokios aš nuomonės apie kareivius, ištikus sukilimui Lietuvoje, būtent, ar galima būtų pasitikėti kareiviais, *jeigu ištiktų Lietuvoje komunistinis sukilimas.*

„Po šitos konferencijos minimas žydukas man perdavė parolį „*Pravda*" ir pasakė X p.p. kareivio pavardę, prašydamas, kad aš su minimu kareiviu susipažinčiau. Kareivis J., man pasakius parolį „*Pravda*", turėjo atsakyti paroliu „*Tiesa*". Susipažinęs su J., aš komunistų partijos naudai dirbau su juo kartu. Komunistinę literatūrą, gautą iš žyduko ir Š., aš perduodavau ir J. Pastebėjau, kad pastarasis yra gana žymus komunistų partijos veikėjas, nes yra buvęs Rusijoj.

„Nužiūrėjęs, kad p.p. ryšių kuopos kareivis L. yra kairiųjų pažiūrų, aš paklausiau minimą žyduką ir Š., ar nežino ir nepažįsta kareivio L., kaip kilusio iš vietinių. Žydukas ir Š. man pranešė, kad L. yra jau kandidatas į Lietuvos komunistinės jaunuomenės sąjungą. Jiedu prašė,

kad minimą L. aš prirengčiau į komunistų partiją ir su juo palaikyčiau ryšius. Pradėjau, bet netrukus L. papasakojo kai kuriems kareiviams, kad aš esu komunistas ir veikiu komunistų partijos naudai. Po to mane pradėjo persekioti kareiviai ir pulko karininkai. Pranešiau žydukui, kad aš esu persekiojamas ir kad pulkas žino, jog esu komunistas. Žydukas patarė man palaukti keletą dienų, iki jis tuo reikalu pasitars su rajono komitetu. Po kelių dienų jis man pranešė, kad rajono komiteto nutarta mane pasiųsti į Rusiją, o sandėlį ginklų ir kitą vertingesnį turtą perduoti bolševikų komunistų partijos X rajono komitetui. Tą pat vakarą aš su minimu žyduku susitikau 11 val. vakaro miesto sodne. Jis pranešė, kad tą naktį 1 1/2 val. būčiau prisirengęs ginklų sandėlį perduoti komunistams .. ."[1].

9. Organizuota veikla kalinių tarpe

a. Bendros žinios

Kasmet nemaža uolių komunizmo veikėjų patenka į kalėjimus. 1932 metais, kaip praneša „Darbininkų Jaunimas" (1932 m. lnr. 3 p.), mūsų kalėjimuose yra buvę 285 vyrai ir 81 moteris, taigi, viso 366 komunistai. 1936 m., kaip praneša

[1] Komunistų veikimas Lietuvoje ligi 1926 m. gruodžio 17 d., 15-17 psl.

„Raudonoji Pagalba" (1936 m. bal. mėn. 16 nr.), buvo viso jau 437. Įskaičius ir administracinę bausmę atliekančius, viso susidarytų apie 500 žmonių.

Visas šitas rinktinių komunistų skaičius yra paskirstytas maždaug 12 vietų. Daugiausia, žinoma, tenka Kauno (apie 200), paskui Šiaulių (apie 100) kalėjimams.

Savaime suprantama, kad šitie gerą komunistinio veikimo stažą atlikę dar būdami laisvi, o dabar Raudonosios Pagalbos pinigais, maistu ir literatūra gerai aprūpinami žmonės nesėdi juk rankas sudėję. Jie veikia ir veikia gerai organizuotai.

Kalėjimo komunistų organizacija vadinasi komunistų kolektyvo = *komkolektyvo* vardu. Komkolektyvas apima visus kalinius komunistus ir jų simpatikus, nežiūrint į tai, ar jie kalėjimo administracijos yra koncentruoti vienoje vietoje, ar išblaškyti po visus kalėjimo skyrius. Kolektyvo nariai, kad ir griežčiausiai izuoliuoti, randa būda palaikyti ryšius tarpusavy ir su laisvėje esančiais draugais bei vadais.

b. Komkolektyvo vadovybė

Oficialiąją, o iki 1929 m. ir faktinąją komkolektyvo vadovybę sudarė viso kalėjimo kolektyvo komitetas — *kolkomas,* atskirų skyrių komitetai ir atskirų kamerų komitetai.

Kolkomas yra aukščiausias kalėjimo kolektyvo organas, renkamas pusei metų ir susidedąs paprastai iš.,5-7 žmonių: pirmininko, sekretoriaus, „švietėjo" arba švietimo reikalų vedėjo ir keleto narių. Pirmininkas vadovauja visam kolkomo darbui, sekretorius palaiko ryšius su visais kalėjimo skyriais ir su Mopru-Raudonąja Pagalba (vadinas, jo rankose yra visi kalėjimo tarpusavio ir su miestu ryšių siūlų galai), švietimo reikalų vedėjas rūpinasi komunistine agitacija kolektyve ir visame kalėjime, o nariai dalyvauja tik posėdžiuose.

Visas kolkomas posėdžiauja paprastai į savaitę vieną kartą. Esant svarbių reikalų — posėdžiaujama ir dažniau. Smulkesnius ir skubius reikalus apsprendžia kolkomo prezidiumas: pirmininkas, sekretorius ir „švietėjas". Kadangi į kolkomą įeina žmonės ne iš vienos kameros, tai kolkomo posėdžiai vyksta kalėjimo kieme pasivaikščiojimo metu. Visi kolkomo nariai susitelkia vienon vieton ir, bevaikščiodami, greit viską apsvarsto ir nutaria. Jei klausimas būna painesnis, tai jo svarstymas kartais užtrūksta net keletą dienų iš eilės.

Be organizacinių reikalų, kolkomas dar sprendžia įvairius dienos klausimus, nesusipratimus tarp kolektyvo narių, maisto paskirstymą ir t. p.

Be kolkomo, kuris vadovauja visam kolektyvui, dar yra, kaip jau buvo pastebėta, atskirų skyrių komitetai. Kiekvienas kalėjimo skyriaus

komitetas tvarko, žinoma, pagal kolkomo duotas direktyvas savo skyriaus kalinių komunistų veikimą. Jo žinioje yra ir atskirų kamerų veikimas.

Žemiausias kolektyvo organas yra kameros komitetas, kurį sudaro trys asmenys. Šis komitetas paprastai nieko savarankiškai nedaro: jis priklauso absoliučiai skyriaus komiteto ir kalkomo.

Tokia yra buvusi viso komkolektyvo ir jo dalių faktinoji, o dabar tik oficialioji vadovybė.

c. Komkolektyvo vadovavimo sistemos pakeitimas

Nuo 1929 m. pradžios Kauno, o vėliau ir kituose kalėjimuose įsigalėjo nauja vadovavimo sistema. Nuo to laiko faktiškasis kolektyvo dirigentas yra komunistų frakcija-komfrakcija, t. y. slaptas sambūris tų komunistų, kurie laisvėje būdami priklausė LKP-jai ar LKJS-gai. Šitie „seni vilkai" ir čia, kalėjime, dabar sudaro dvi atskiras organizacijas: kompartijos ir komsomolo (komunistų jaunimo). Kiekviena šių organizacijų turi atskirai veikiančias savo kuopeles, kurių yra beveik kiekvienoje kameroje ir kurioms vadovauja kuopelės sekretorius, kalėjimo skyrių komitetus ir atskirus centro komitetus — CK. Šitie CK-tai, geriau sakant, kompartijos CK-tas, nes komjaunimo CK-tas taip pat priklauso kompartijos CK-to, — ir yra tas faktinasis kalėjimo komunistų kolektyvo vadovas. Kolkomas

ir kiti (skyrių ir kamerų) komai jam yra tik įrankis, kuriuo jis vis dėlto randa reikalinga naudotis. Naudojasi jis jais, pravesdamas į juos savo numatytus asmenis, kuriuos neva demokratišku būdu renka visas kolektyvas.

Baigiantis kolektyvo organų kadencijai (pusmečio gale) kompartijos CK-tas savo posėdyje numato visą eilę jam ištikimų žmonių, kurių vienus jis skiria į kompartijos CK-tą, kitus — į komjaunimo CK-tą, trečius — į kolkomą, ketvirtus — į skyrių komitetus ir kamerų komitetus. Po šitokio neoficialaus organų išrinkimo įvyksta dar antri — oficialūs rinkimai. Kiekviena kuopelė gauna kandidatų sąrašą, iš kurio gali pasirinkti, ką nori, arba gali siūlyti ir kitus narius. Tačiau, nors kuopelės ir padarytų pakeitimų, vis tiek išrenkami tie, kurie numatyti, nes visiems komfrakcijai priklausantiems nariams slaptai įsakoma balsuoti tik už numatytuosius. Komfrakcijos nariai yra įpareigojami savo kamerose pravesti agitaciją nefrakcijos žmonių tarpe, kad šie balsuotų už sąraše įvardytus asmenis. Tuo būdu kompartijos CK-to numatyti asmens visuomet praeina ir per oficialiuosius rinkimus.

Kad kolkomas, kaip oficialiai vyriausias komkolektyvo organas, vykdytų kompartijos nutarimus ir valią, į jį (kolkomą) paprastai išrenkama 2 kompartijos (vienas jos CK-to narys) ir 1 komjaunimo (taip pat CK-to narys) žmonės.

d. Naujosios sistemos atsiradimo priežastys

Vadovavimo sistemos pasikeitimo klausimu įdomių žinių patiekia *Viktė G.* straipsnyje „Kalėjimas ir komunistų «jačeikos»" („Rytas" 1932. IX.7, 202 nr.). Ten rašoma, kad šito pasikeitimo priežasčių reikia ieškoti Kauno kalėjime. „1928 m. už storų Kauno kalėjimo sienų komunistų kolektyve kilo opozicija, kurią ... Kapsukas pakrikštino dešiniosios opozicijos vardu. Opozicijos priešakyje stovėjo kada tai buvę komunistų partijoje įtakingi komunistai — Glovackis, Šumauskas ir Gervickas. Bet jie, Kapsuko manymu, nukrypo nuo «generalinės linijos». O jei taip — (tai) reikia juos «mušti». Na, ir «mušė». Opozicija buvo nuslopinta. «Mušimo darbus» atliko tuo laiku papuolę į kalėjimą apmokamieji L. K. P. vadukai — Grosmanas, karjeristas, žydas, Bielevičius ir Lifšicas.

„Už šiuos nuopelnus jie įgijo didelių simpatijų Angariečio ir Kapsuko akyse. O kad atrodžius dar didesniais revoliucijonieriais, — jie visus kalinius, prieš daugelio valią, privedė ligi to, kad 1929 m. vasario mėn. buvo paskelbtas neribotas badavimas. Tačiau po 8 dienų badavimas buvo nutrauktas. Jis nieko gero nedavė, o tik daugeliui atėmė sveikatą.

„Po šio badavimo prieš minėtą trejukę sukilo visas kolektyvas. Tik mažutė saujelė, — tie, kurie tikėjosi gauti laisvėje šiltas vietas, stojo ginti Grosmano ir k.

„Kalta likti ši kompanija nebenorėjo: kitaip galėjo žūti Kapsuko malonė ir tuo pačiu taip malonūs Maskvos pinigai. Todėl Grosmano kompanija, gynimosi tikslais, siuntė melagingus Kapsukui laiškus ir juose visą kaltę vertė buvusiems 1928 m. opozicijos vadams. Be to, jie pradėjo iš visos gerklės rėkti, kad, būk, prieš juos Glovackis ir kiti kelia skloką ir t.t. Reikėjo Grosmanui rasti pagelbos kolektyve. Bet daugelis kolektyvistų ėjo prieš jį ir jo kompaniją, nežiūrint į tai, kad ir ne vienam jie siūlė apmokamą vietą išėjus laisvėn organizacijos darbe ar universitetą Rusijoj. O tuo tarpu visas kolektyvas laukė kolkomo rinkimų, kurie būtų nušlavę nuo «valdžios vairo Grosmano kompaniją. To ši kompanija bijojo daugiau, nei mirties. Jie viską būtų atidavę už išsilaikymą kolkome. O jų galvas laužė klausimas, kaip priversti balsuoti už juos kolektyvo daugumą. Ir išgalvojo. Nutarė visus tuos kolektyvistus, kurie laisvėje priklausė komunistų organizacijoms, suorganizuoti į kuopeles ir disciplinos pagalba sužvejoti daugumą. Taip ir buvo. Naujame kolkome buvo senasis kolkomas. — Ir nuo šios dienos kalėjimuose (pirma Kauno, paskui ir kituose — *J. D.)* pradėjo veikti komunistinės «jačeikos» — L. K. P. ir komsomolo organizacijos kuopelės.

„Ir nuo šio laiko kalėjimuose įsigalėjo lietuviški Stalinai — Grosmanai, Bielevičiai, Joffės ir kt., prieš kuriuos lanksto galvas eiliniai nariai ir

kurie kolektyvą ir bendrai kalinius padarė kažkokiu eksperimentų objektu. Dabar kolektyvas pasidarė jau bejėgis. Jis yra stipriai pažabotas partijos C. K. ir turi šokti taip, kaip Grosmanas ar Joffė nori.

„Vargas tam, kas su jais nesutiks, nes jis bus išmestas ir iš partijos ar komsomolo ir iš kolektyvo. O tai reiškia — tapti žmogumi, kurį visi spiaudo, stumdo ir terorizuoja. Tai reiškia: kalėjime turėti antrą kalėjimą".

e. Komkolektyvo veikimas

Praktinis komkolektyvo veikimas reiškiasi gana įvairiai. Daromi įvairūs atskirų kuopelių narių, viso skyriaus kuopelių delegatų susirinkimai, viso kalėjimo kuopelių atstovų konferencijos (visa tai vyksta kieme pasivaikščiojimo laiku), švenčiamos įvairios komunistų šventės kartu su laisvėje esančiais draugais, bendradarbiaujama komunistinėje lietuvių spaudoje ir leidžiami pas save laikraštėliai, ruošiami įvairūs patiems komunistams kursai komunizmo doktrinai giliau pažinti, vedama agitacija kalinių nekomunistų tarpe.

Kalėjimo komunistų veikimas yra diriguojamas laisvėje esančių komunistų vadų. Jie duoda tuo reikalu laiks nuo laiko instrukcijų. „Visų kalėjimų politkaliniai tur pasirūpint išleist savo laikraštukus ir atsišaukimus, pasiųst savo atsi-

šaukimus ir laiškus į laisvę, kamerų susirinkimuose nušviest baltojo teroro augimo klausimus Lietuvoje ir kitose buržuazinėse valstybėse" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 17 p.).

Kad suprastume, kaip pravedami įvairūs iš viršaus duodami įsakymai vienu ar kitu reikalu, čia duodamas vienos komunistės aprašymo, būtent — kaip kalinės komunistės šventė rugpiūčio mėn. 1 d. šventę, fragmentas. Rugpiūčio mėn. 1 diena, kaip žinoma, komunistų yra švenčiama, kaip antikarinė, arba kovos prieš imperialistinius karus, diena. Paprastai tą dieną kalbama apie karo pavojų prieš SSSR-ą. Tos dienos šūkis yra „Ginkim Sovietų Sąjungą — viso pasaulio darbo žmonių tėvynę!" Ir štai, rugpiūčio 1 dieną „iš pat ryto,—rašo korespondentė komunistė, — prisisegėm raudonus ženkliukus. 10 valandą mes pradėjom dainuot „Internacionalą". Laike dainavimo į kamerą įsiveržė gauja raktininkų su vienu valdininku priešaky ir reikalavo, kad nustotumėm dainavusios. Viena draugė atsakė, kad pas mus šiandien revoliucijos šventė, o mes visos nenustojom dainavusios. Tuomet raktininkai mus po vieną ištraukė į karidorių ir nuplėšė ženkliukus. Mes vistiek tęsėm dainavimą. Kad mums neduot švęsti, jie padarė kratą, asmenišką ir kameroj. Ne visos draugės šventė kameroj. Aštuonios draugės tuomet buvo karcery, bet ir ten jos šventė, kaip mes kameroj. Vienai draugei, kuriai reikėjo operaciją daryti,

fašistai tyčia paskyrė operacijai dieną 1 rugpiūčio. Toji draugė, eidama prie operacijos, prisisegė raudoną ženkliuką. Fašistai reikalavo, kad nuimtų ženkliuką, bet ji atsisakė ir patys fašistai nuplėšė. Pas visas drauges buvo pakeltas ūpas. Popiet buvo referatas ir pasikalbėjimas" („Balsas" 1932 m. 2 nr. 33 p.).

f. Svarbesnieji komkolektyvo tikslai ir priemonės

Ko siekia komunistai organizuotai veikdami kalėjime? — Pirmaeilis jų veiklos tikslas, be abejo, yra išlaikyti kalėjiman patekusių draugų komunistinį nusistatymą taip, kad jie, atlikę bausmę, galėtų vėl būti naudingi LKP-jai ir kitoms jų organizacijoms. Be to, gabesniuosius iš jų jie nori paruošti vispusiškai išlavintais ir užgrudintais komunistinės veiklos vadais ateičiai, būtent grįžus į laisvę. „Dėl to šiandien, — pasak A. Jevaičio (Mūsų kalėjimai ir bolševizmas, Kaunas 1929 m. 4 p.), — bolševikai netraukia žmonių į Maskvą, kad ten išėję tam tikrus kursus galėtų varyti piktą darbą Lietuvoje. Maskvos kursus dabar atstoja kalėjimai".

Norėdami, kad kalėjiman patekę žmonės, ypač jaunieji, išeitų čia gerą paruošimo mokyklą, kalėjimo komunistų vadai stengiasi dar prieš teismą taip juos paveikti, kad jie, vietoj teisinęsi, pultų teismą, Lietuvos valstybę ir tuo būdu gautų daugiau metų kalėti.

Kitas nemažiau svarbus komunistų veiklos kalėjime tikslas verbuoti naujų komunizmo simpatikų ir net narių iš kitų kalinių tarpo, kad šie, išėję į laisvę, padidintų komunistų eiles. Šito tikslo komunistai siekia tiek agitacijomis, tiek moraline ir net fizine prievarta. Agitacija varoma žodžiu ir raštu (atsišaukimais, literatūra). „Tai agitacijai Maskvos despotai siunčia daug pinigų, griežtai ją kotroliuoja ir vadovauja jai. Bolševikų propaganda mūsų kalėjimuose tiek ankštai rišasi su Maskvos darbais, kad, sakysime, bedieviškos propagandos mūsų kalėjimuose visuomet supuola su ruošiamomis Bolševikijoj bedievių demonstracijomis, bedievių kongresais ir t.t. Visoj daugumoj mūsų kaliniai dvasiniai priklauso Maskvai, yra jos žinioje ir su ja surišti. Maskva juos aprūpina maistu, dvasiniu ir medžiaginiu, ir net rūbais. Kai kurie mirusieji ir gyvieji Maskvos despotai yra daugumos mūsų kalinių dievinami, garbinami, apie juos dainas dainuoja" (A. Jevaitis, t. p., 13—14 p.).

Be agitacijos, komunistai kitų kalinių atžvilgiu vartoja moralinį ir fizinį terorą. „Mūsų kalėjimuose už administracijos akių vyrauja griežtas bolševizmo režimas, griežta bolševikiška diktatūra. Toji diktatūra grobia į savo nagus ne vien tiktai patenkančius kalėjiman bolševikus, bet ir šiaip nieko bendro su socializmu neturinčius žmones. Patekai kalėjiman ir turi stoti bolševikų kolektyvan, kitaip tau gresia didžiausias perse-

kiojimas, paniekinimas kiekviename žingsnyje ir net pavojus gyvybei. Tuo tarpu kai prisidėjimas prie bolševikų garantuoja: 1) tam tikrą pašalpą maistu ir rūbais, 2) duoda mokslinimą ir 3) visokeriopą paramą kasdieniniuose reikaluose. Tuo būdu iš vienos pusės terorizuodami į juos nepriklausančius žmones, iš kitos pusės teikdami savo nariams medžiaginę ir moralinę pagalbą, bolševikai pagrobia savo tinklan kone visus, kam tenka patekti kalėjiman, o ypatingai jaunuolius ir tuos, kurie yra nuteisti ilgesniam laikui" (A. Jevaitis, t. p., 5—6 p.). „Tuo būdu, per kalėjimus eina mūsų tautos kūno pavergimas bolševizmui. Maskvos pinigai, o mūsų širdys, Maskvos nuodai, o mūsų kraujas, bolševizmo kartuvės, o mūsų žmonės" (A. Jevaitis, t. p., 14 p.).

10. Vaikų ir mokinių organizavimas

a. Komunistų susirūpinimas Lietuvos vaikais

Pati naujausia komunistinio veikimo sritis, bent pas mus, tai vaikų organizavimas. Klausimas, kodėl komunistams parūpo vaikai. Viena — gal būt, dėl to, kad prisiaugintų komjaunuolių kadrus, o antra—kad per vaikus galima būtų lengviau prieiti ir prie tėvų. Imdamasis organizuoti vaikus, komunizmas ar nebus tik bandęs pamėgdžioti fašistus, kurie juk seniai jau yra suorganizavę vaikų armijas.

Vaikų ir moksleivių organizavimo darbas yra pavestas LKJS-gai. Ji šio darbo ir imasi. „V. ir D. Jaunime" (1935 m. 8 nr. 4 p.) išspausdintame straipsnyje „Kodėl ir kaip reikia dirbti tarp vaikų?" stengiamasi į šio darbo reikalą pažiūrėti iš Lietuvos gyvenimo perspektyvos. „Lietuvių, žydų, lenkų ir kitose pradžios mokyklose darbininkų ir valstiečių vaikai negauna jokio gyvenimui paruošimo. Tose mokyklose mokiniai priversti didesnę laiko dalį atiduoti religijai ir patriotizmo mokymuisi. Bet, kad ir tokias mokyklas, ne visi neturtingų tėvų vaikai gali baigti: vieni meta mokslą todėl, kad neturi iš ko pragyventi, kiti ir visai nestoja. Tuo tarpu fašistų valdžia neleidžia susikurti tokioms organizacijoms, kurios rūpintųsi mokyklų steigimu darbininkų vaikams. Be to, fašistai ir pusiau fašistai kuria įvairias organizacijas, kad auklėti vaikus ištikimais išnaudotojams jaunuoliais. *Komjaunimas turi vesti platų darbą tarp neturtingų vaikų ir auklėti juos klesiniai susipratusiais darbininkais — jaunuoliais ir dėl masinės bazės komj. išplėtimo* (m. pbr. — *J.* D.). Iki šiol darbas tarp vaikų buvo vedamas Kaune ir Jonavoj, gi kituose rajonuose yra tik pradžia. Be to, ten darbas buvo klaidingai pastatytas, nes faktinai buvo lyg atskira darbo partija su netikusiais darbo metodais. Bet ten, kur komj. dirbo tarp vaikų ir traukė juos iš gatvės su visomis jos blogomis ypatybėmis į organ., pasivaikščiojimais mokino

vaikus gražaus kolektyvinio gyvenimo, turim nemaža faktų, rodančių, kad jų tėvai pasidarė mūsų bičiuliais bei rėmėjais. Nuo 1933 m. organiz. forma bei darbo metodai tarp vaikų pastatyti ant legalaus pagrindo.

„Pasivaikščiojimai, žaidimai ir t.t. apima didelę vaikų masę ir visgi darbas dar neįgavo plataus pobūdžio. Dar neišvystytas darbas tarp lietuvių vaikų. Tai buvo todėl, kad taip svarbus darbas buvo vedamas pavienių komjaunuolių, o didesnėse vietose *vaikų komisijų* (m. pbr. — *J. D.).* Kad darbą tarp vaikų išplėsti plačiu mastu ir vesti jį visoj Lietuvoj ir tarp visų tautų, reikia, kad visos kuopelės apsvarstytų ir vykdytų šį opų uždavinį. Komitetai turi žiūrėti, kad kuopelės dirbtų toj srity. Bet turi būti kuopelės, kurių pagrindinis darbas dirbti tarp vaikų" („Darbo ir Valstiečių Jaunimas" 1935 m. 8 nr. 4 P-)-

b. Darbo su vaikais ir mokiniais pobūdis

Komjaunuoliai, dirbdami su vaikais, „turi rūpintis įdomių programų išdirbimu vaikų pasivaikščiojimams, rinkti dainas, žaidimus ir t.t. Kiek galint padėti futbolo ir kitų žaislų įsigalėjimui, supažindinti vaikus su kitų šalių vaikų gyvenimu" („Darbo ir Valstiečių Jaunimas", 1935 m. 8 nr. 4 p.).

Tarp mokyklų vaikų komjaunuolių darbas yra įvairus. *„Geresnius vyresnius revoliucinius mokinius reikia traukti į komjaunimą ne tik darbui tarp vyresnių mokinių, bet ir darbui tarp jaunesnių* (m. pbr. — *J. D.).* Yra ir tokių mokyklų, kur mokinas vien maži vaikai. Ir ten reikalingas darbas. Aiškus dalykas, kad darbe tarp mokinių vaikų priseina laikytis tų pat nurodymų, kurie buvo straipsnyje „Kaip pradėti darbą tarp vaikų" (žiūr. „D. J." 1931, 3 nr.). Tik, žinoma, čia dar prisideda ir nauji dalykai. *Vaikus mokyklose galima įtraukti į kovą prieš žiaurius mokytojus. Reikia statyti reikalavimus, kad mokytojai mandagiau apseitų su mokiniais, kad jų nekoliotų ir tuo labiau nemuštų. Nepataisomiems mokytojams stačiai galima net boikotą paskelbti. Reikalauti, kad nevarytų priverstinai eiti į bažnyčią ir pildyti tikybines pareigas ir tikybos mokslo mokintis* (m. pbr. — *J. D.).* Jei mokykloj kuriamos fašistinės ar kitokios darbo žmonėms priešingos organizacijos, agituoti, kad niekas į jas nestotų ir rūpintis ištraukti iš tų organizacijų mokinius kilusius iš darbo žmonių eilių. Saugotis šnipų, sugautus mokinius šnipus boikotuoti ir rūpintis juos išvaryti iš mokyklos.

„Reikia traukti į kovą mokinius ir jų tėvus, kad mokslas mokyklose darbo žmonių vaikams būtų nemokamas, kad darbo žmonių vaikams

LIETUVOS KOMUNISTŲ ORGANIZACIJOS IR JŲ RYŠIAI SU S.S.S.R.-U

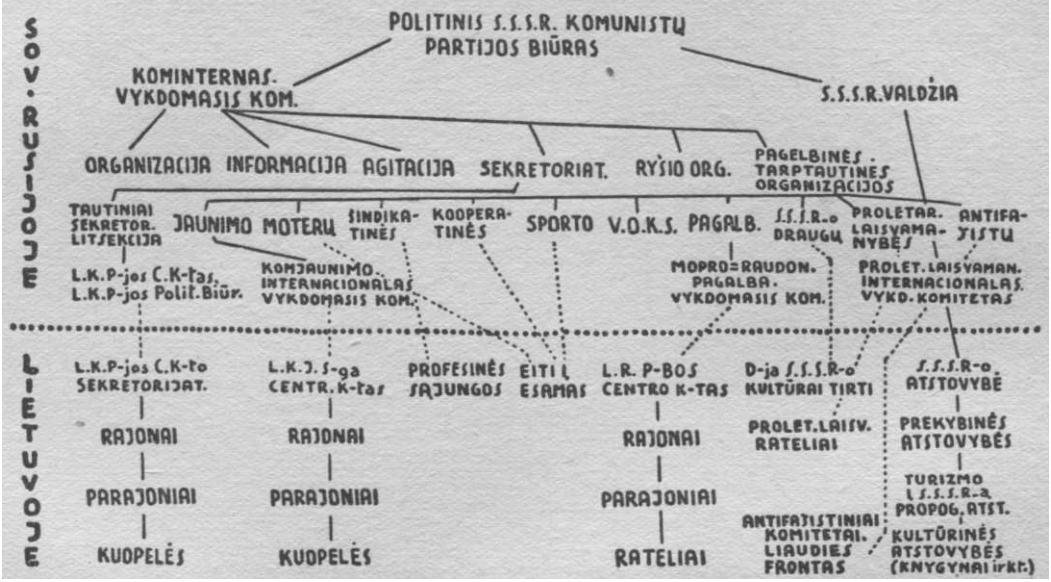

veltui būtų karšti pusryčiai ir mokslui reikalingos knygos duodamos" („Partijos Darbas" 1931 m. 2 nr. 30 p.).

11. Išvados

Baigiant kalbėti apie komunistines organizacijas, galima padaryti šias išvadas:

1. Komunizmas Lietuvoje bando apimti plačiąsias mases, nežiūrint jų amžiaus, lyties, profesijos ir net ideologinių skirtumų. Būtent—jis bando apimti tiek suaugusius, jaunimą ir vaikus, tiek darbininkus, ūkininkus (nors jiems specialios organizacijos pas mus, kaip kituose kraštuose, dar neturi[1]), tiek moksleivius, studentus ir inteligentus, tiek vyrus ir moteris (atskiros orgijos, tiesa, joms dar neturi, bet stengiasi eiti į jau esamąsias, ypač kairiųjų moterų orgijas), tiek kairiųjų pažiūrų, tiek liberalinių, tiek ir teistinių bei krikščioniškų pažiūrų žmones ir jų organizacijas. Taip pat jis stengiasi apimti visas sritis: kultūrinę (spaudą, mokyklą, meną), ekonominę (mopras, kooperatyvai[2]), kūno kultūros

[1] 1931 m. Sovietai yra gavę Lietuvos vyriausybės leidimą steigti Lietuvoje legalius Sovietų ūkinių organizacijų skyrius (filijas) (plg. Notą, liečiančią Socialistinių Tarybų Respublikų Sąjungos Valstybių ūkiškųjų organizacijų skyrių steigimo klausimą Lietuvoje, „Vyriausybės Žinios", 1931 m. spalių mėn. 31 d., Nr. 366, 14 p.).

[2] Juos pas mus atstoja sovietų prekybinės atstovybės,

(einama į sporto, jachtklubo ir kt. panašias org-jas), militarinę (ėjimas į kariuomenę su pacifistinėmis idėjomis), pasaulėžiūrinę (proletariškosios laisvanybės akcija).

2. Plačiųjų masių laimėjimo darbą komunizmas varo organizuotai ir planingai. Jam vadovauja SSSR-e esą, bet mūsų kraštą ir mūsų sąlygas gerai pažįstą ir, be to, gerai informuojami vadai. Jį vykdo negausi, bet gerai organizuota Lietuvos Komunistų Partija. Jai padeda visa eilė pagalbinių organizacijų, įkurtų atskiriems ar atskiros srities uždaviniams realizuoti. Šitam masių laimėjimo komunizmo tikslams darbui vykti padedame ir mes patys, prisidėdami pozityviai prie kai kurių dalinių jų tikslų siekimo, ar negatyviai — neįspėdami mūsų žmonių, nekovodami su komunizmo įtaka ar kovodami vienpusiškomis priemonėmis, be to, savo kai kuriais viešaisiais veiksniais sudarydami jam sąlygas plisti masėse.

kurios turi ekstrateritorialumo teisę (plg. „Vyr. Žinios", 1931 m. Nr. 366).

III. KOMUNIZMO PAVOJAUS LIETUVAI REALUMAS

1. Bendrosios pastabos

Kalbant apie komunizmo pavojų Lietuvai, visų pirma reikia skirti tą pavojų, kuris kyla iš tarptautinės komunizmo galybės padidėjimo, nuo to, kurį sudaro specialiai mūsų krašte pasireiškiančios komunistų pastangos, mūsų visuomenės jam rodomas pritarimas ir tos sąlygos, kurios jo įsigalėjimą daro pas mus galimą. Pirmąjį pavojų galėtume pavadinti daugiau *išoriniu,* antrąjį — *išvidiniu,* taip tariant, grynai mūsų vidaus pavojumi.

Sprendžiant apie *išorinį* komunizmo pavojų mūsų kraštui — apie pavojų, kuris kyla iš bendro visam pasauliui jo pavojaus, reikia skirti komunizmą, kaip politinį veiksnį ir kaip idėjinį sąjūdį. Kaip *politinis veiksnys,* komunizmas siekia pirmon eilėn įvykdyti politinę pasaulio revoliuciją per atskirų kraštų proletariato revoliucijas. Kaip *idėjinis sąjūdis,* komunizmas siekia įvykdyti idėjinę revoliuciją, kuri, be abejo,

paruoštų dirvą politinės revoliucijos laimėjimui ir sudarytų sąlygas laimėjimą padaryti pastovų. Nors vienas ir antras momentas — politinis ir idėjinis — komunizme yra neatskiriamai susiję, vis dėlto mes bandysime apie juodu ir iš juodviejų kylančius pavojus kalbėti atskirai.

Išvidinis komunizmo pavojus mūsų kraštui gali grėsti tiek iš *objektyvaus* komunizmo įsigalėjimo mūsų krašte bei iš objektyvių jo pastangų palenkti mūsų kraštą sau, tiek ir iš mūsų visuomenės nesąmoningumo, idėjinio jos priartėjimo prie komunizmo, ar tam tikrų specifinių mūsų krašto sąlygų, kurios sudaro palankią bazę komunizmui įsigalėti ir dėl to *subjektyviai* gali būti nemažiau pavojingos, kaip ir objektyviosios komunizmo pastangos.

Pirmąjį pavojų mums neša mūsų krašte veikiančios komunistų organizacijos, jų spauda ir kiti *tiesioginiai* komunizmo veiksniai bei jų veikėjai — įvairūs apmokami ir neapmokami jų agitatoriai, propagandininkai, slaptai veikią įvairiose mūsų institucijose, organizacijose, miestuose, miesteliuose ir kaimuose. Antrąjį pavojų sudaro tie mūsų sluoksniai, institucijos, paskiri asmenys ir sąlygos, kurios, tiesiogiai nepriklausydamos prie komunizmo veiksnių, veikėjų ir tos sąlygų kategorijos, kuri komunizmo įsigalėjimą daro neišvengiamą, silpnindamos tuos pradus, kurie komunizmui kliudo įsigalėti mūsų krašte,

arba propaguodamos tas idėjas, kurios sudaro komunizmo doktrinos ir taktikos bazę, vis dėlto *netiesiogiai* padeda ar jau yra padėjusios ruošti jo įsigalėjimui dirvą.

2. Išorinis politinis pavojus

a. Politinių komunizmo pretenzijų visuotinumas

Berods, nesunku suprasti, kad komunizmo pavojaus Lietuvai realumo klausimas negali būti sprendžiamas visai atitrauktai nuo šito pavojaus padidėjimo ar pamažėjimo visiems kraštams. Būtų nelogiška manyti, kad komunizmas, kaip tarptautinė politinė pajėga, siekianti įvykdyti pasaulinę revoliuciją, pasitenkintų įsigalėjimu tik viename ar kitame krašte. Tai būtų ne tik nesuderinama su jo principais, bet ir su jo taktika. Komunizmo vadai puikiai supranta, kad tiktai vieno kito krašto laimėjimas neatneštų laukiamų vaisių: nekomunistiški kraštai, nepakęsdamį šalia savęs sukomunistintos valstybės, pasistengtų ją bematant likviduoti. Dėl to komunizmas stengiasi taip paruošti dirvą proletariato revoliucijai atskiruose kraštuose, kad, revoliucinei bangai prasidėjus vienur, ji bematant galėtų persimesti kitur — į kitus kraštus ir užlieti jei ne ištisus kontinentus, tai bent tam tikras stambesnes jų dalis. Šitoks eksperimentas, berods, buvo daromas 1918—1921 metais, kada ištisoje eilėje Europos

ir kitų kontinentų kraštų buvo įvykdyta ir vykdoma komunistų revoliucija. Tačiau iš vienos pusės dar per silpnos tuomet paties komunizmo pajėgos, iš antros pusės per menkai paruošta tuose kraštuose dirva neleido realizuoti užsimotų žygių arba realizuotuosius išlaikyti.

Tokių bandymų komunizmas yra daręs ir vėliau. Tačiau nuolatinis nepasisekimas, atrodo, komunizmo vadus bus pamokęs, kad pučai ir revoliucijos be reikiamo politinio masių paruošimo yra bergždžias darbas. Ir jie pasinešė plačiųjų masių užkariavimo ir jų paruošimo proletariato revoliucijai kryptimi. Ne kitą tikslą juk turi ir naujoji taktika.

Kuriuose kraštuose šitos taktikos dėka jiems yra pavykę pakenčiamai įsitvirtinti masėse, parodė ir praėjusių (1936) metų vasarą suruošti ir dabar teberuošiami generaliniai darbininkų streikai. Tai yra savotiški generaliniai manevrai, iš kurių komunizmo vadai gali spręsti, kiek kuriuose kraštuose masės jau yra paruoštos lemiamam proletarinės revoliucijos mūšiui.

Taigi šiaip ar taip, komunizmo revoliucijos pavojus yra nedalomas pagal atskirus kraštus. Jis yra *visuotinis* — visiems kraštams jis gresia lygiai, gal, tik su tuo skirtumu, kad vienus jis gali užklupti anksčiau, kitus vėliau.

Šitą komunizmo pavojaus visuotinumą ir nedalomumą puikiai supranta tiek mūsų, tiek ir kitų kraštų nekomunistiškai besiorientuojanti vi-

suomenė. Gyvai reaguodama į Ispanijos įvykius ir rūpestingai sekdama Prancūzijos vidaus politikos raidą, ji, tarsi, sakyte sako, kad jai ne vis tiek, kuo baigsis komunistų pastangos vienur ir kitur.

Panašiai galvoją nesislepia ir komunistai. Mūsų komunistų vadai jau 1931 m. yra pareiškę, kad „revoliucinės bangos pakilimas kitose buržuazinėse valstybėse, ypatingai Vokietijoj ir Lenkijoj, pakels Lietuvos darbininkų kovos pastūmėjimą pirmyn ir Lietuvoje. Prisidės taipogi tolimesni sovietų sąjungos darbininkų klasės pasisekimai socialistinės statybos srityje" (Z. A., Ekonominis krizis Lietuvoje ir mūsų uždaviniai, „Komunistas", 1931 m. 1 nr. 2] .

b. Politinio komunizmo pajėgumo padidėjimas

Kad komunizmas, kaip politinis veiksnys, graso visiems kraštams, su tuo, berods, visi sutinka. Ne visi nori sutikti tiktai su tuo, kad komunizmas būtų jau tiek pajėgus, jog jis *realiai* galėtų ištisoje eilėje kraštų įvykdyti proletariato revoliuciją arba, atviriau sakant, paimti valdžią į savo rankas. Vieni mano, kad pastaruoju laiku komunizmas tapęs mažiau pavojingas, nes tarptautinę jo galybę žymiai susilpninęs trockizmas (iš vidaus) ir nacionalizmas (iš oro), o, be to, ir pati naujoji (liaudies frontų) taktika dažnai patarnaujanti ne tiek komunistams, kiek jų

priešams. Jau pati naujoji taktika rodanti, kad komunizmas pats vienas, be kitų kairiųjų pagalbos, pasijutęs esąs bejėgis atsispirti prieš nacionalizmą. Griežtos ir nervingai skubios pastangos likviduoti kilusią opoziciją viduje (trockizmą) taip pat rodančios, kad ji (opozicija) nėra taip jau menka ir nepavojinga komunizmui. Bendro fronto taktika duodanti šansų ne tik komunistams „suvirškinti" kitus kairiuosius, bet ir kitiems kairiesiems „suvirškinti" komunistus.

Kiti gi mano priešingai. Nors komunizmas pastaruoju laku turįs nemaža sunkumų, tačiau jo pozicijos esančios žymiai sustiprėjusios. Jie tvirtina, kad naujoji taktika, nors ir duodanti šansų kitoms kairiosioms grupėms „suvirškinti" komunizmą, tačiau šiais šansais faktinai naudojasi komunizmas. Jam tai padaryti yra lengviau dėl to, kad pastaruoju laiku tiek socializmo, tiek ir kairiojo liberalizmo (radikalų-liaudininkų) pozicijos yra žymiai pašlijusios. Daugelyje kraštų jų buvusi galybė yra visai palaidota. Tarptautiniai ryšiai, kurie anksčiau dar buvo palaikomi, dabar yra beveik visai pairę. Tautiniai barjerai suskaldė socializmo ir liberalizmo tarptautinę galybę. Suvaime suprantama, kad prieš šitaip suskaldytas, krizę pergyvenančias minėtas kairiąsias grupes nesunkiai galės atsilaikyti jaunas, pilnas energijos, be to, gerai tarptautiškai organizuotas, puikiais finansiniais ištekliais ir gerai paruoštų bei puikų stažą atlikusių vadų kad-

rais aprūpintas komunizmas. Kad komunizmas turi daugiau šansų „suvirškinti" kitus kairiuosius, tai rodo ir ta rimtis, kurią bendras frontas jam garantuoja iš kitų kairiųjų grupių pusės ir kuri labai daug pasitarnauja masių, kuriomis rėmėsi kiti kairieji, laimėjimui. Jei komunizmui galėjo būti kada nors pavojus iš kitų kairiųjų grupių pusės, tai jis buvo kaip tiktai tuomet, kai jų nerišo bendro fronto ryšiai. Tuomet kiti kairieji komunistus negailestingai puldavo, nustatydavo prieš juos sau ištikimas mases ir tuo būdu komunistus priversdavo pasilikti izoliacijoj. Būdami puolami, komunistai negalėdavo prieiti prie plačiųjų darbininkų masių, paimti jas į savo rankas, vadovauti jų viešiesiems žygiams, išvesti jas į gatves ar įsakyti joms užbarikaduoti dirbtuves ir fabrikus. Kiekvieną jų pastangą šioje srityje paprastai suardydavo budrios kitų kairiųjų grupių organizacijų vadų pastangos.

Esant šitokiai situacijai, komunistinis veikimas tegalėdavo reikštis tik siauruose organizaciniuose rėmuose. Narių skaičius neaugdavo arba augdavo labai pamažu. Visai ką kitą jam lemia bendrojo fronto taktika. Bendras frontas jam padeda gražiu būdu likviduoti, popiciją ir gauti laisvas rankas plačiosiose masėse, kurias jis jau be didelio vargo užkariauja ir kurių pagalba paskui tikisi diktuoti savo valią kitų kairiųjų vadams, o po kiek laiko ir visam kraštui.

Taigi iki pastarojo laiko buvęs izoliacijoje ir

neturėjęs šansų plisti, užkariauti mases, komunizmas dabar naujosios taktikos dėka įjungia į savo uždavinių realizaciją ištisas grupes, seniau jam buvusias priešingas taktikos ar kai kuriais kitais atžvilgiais, o visus kitus esmiškai jam priešingus veiksnius jis sumaniai stengiasi neutralizuoti.

Masių užkariavimas, kurio ypatingai ir siekia pastaroji taktika, pasidarė nepalyginti lengvesnis dar ir dėl to, kad, kaip sako Pijus XI, „pastaraisiais laikais komunizmo propaganda gauna mažiau brutalias ir iš pažiūros mažiau bedieviškas formas tam, kad galėtų įsiskverbti Į iki šiol mažiau prieinamą aplinką ir sulaukti — kaip tai iš tikrųjų įvyksta — neįtikėtino pritarimo ar bent, kas mažiausia, tylėjimo ir toleravimo, o tai yra neapsakomai didelis laimėjimas reikalui blogio ir tai turi skaudžiausių pasėkų reikalui gėrio" („Tiesos Kelias", 1936 m. 6 nr. 335 p.).

Sprendžiant dabar apie komunizmo jėgų pozicijos pakitėjimą ryšium su trockizmo ir nacionalizmo pastangomis, atrodo, taip pat sunku daryti per daug optimistiškas išvadas. Tiesa, kad trockizmas mažina komunizmo jėgą *iš vidaus.* Griežtai pasisakydamas prieš naująją Kominterno taktiką, aštriai kritikuodamas dabartiniuosius SSSR-o vadus, įkurdamas IV-ąjį Internacionalą, steigdamas kiekviename krašte trockininkų partijas ir verbuodamas į jas narius, troc-

kizmas neabejotinai daug yra pakenkęs ir tebekenkia komunistinei veiklai įvairiuose kraštuose. Kad trockizmas nėra taip jau menka jėga, rodo ir tas faktas, kad dabartinieji SSSR-o vadai jam numalšinti ėmėsi griežčiausių priemonių.

Nepaslaptis, kad trockininkai veikia ir Lietuvos komunistų tarpe. Jie leidžia litografuotą laikraštį „Lenino Keliu", kuriame labai aštriai puola Staliną ir stalininkus. Norėdami susilpninti šių pastarųjų veikimą, jie stengiasi veržtis į jų eiles, užimti atsakingas vietas ir sprogdinti juos iš vidaus.

Tačiau tiek tarptautinėje plotmėje, tiek ir pas mus trockizmas vaidina ir kitą vaidmenį. Diferenciacija pačiame komunizme ir dviejų srovių tarpusavio kova paties komunizmo, kaip tokio, ne tik nesilpnina, bet dar jį stiprina. Savarankiškai veikdamos, turėdamos du paralelinius tarptautinius ir tautinius štabus, leisdamos dvigubai daugiau literatūros, šios dvi srovės gali išaugti į tokias dvi pasaulines galybes, kurių susijungimas galėtų greičiausiai sukurti pasaulinę revoliuciją. Tuo būdu trockizmas, dabartinio komunizmo vidinė opozicija, komunizmą silpnina tik labai reliatyviai.

Kai kieno manymu, komunizmo objektyvinį pajėgumą daugiau už trockizmą silpnina nacionalizmas, bent *išoriniu* atžvilgiu. Nacionalizmas atsistojo prieš komunizmą, kaip reali, gerai organizuota, tiesa, tuo tarpu tik atskiruose kraštuo-

se tepasireiškianti pajėga, bet, einant blokų politika, jis greit galės tapti ir tarptautine pajėga. Tuo būdu nacionalizmas, likvidavęs komunizmą -atskiruose kraštuose, ilgai netrukus galėsiąs likviduoti jj ir tarptautinėje plotmėje. Pripažindami dalį tiesos šitam galvojimui, mes vis dėlto negalime nepastebėti ir to, kad tas pats nacionalizmas nemažai ir pasitarnauja komunizmui, atviriau sakant, jj stiprina. Jei komunizmas šiandien savo naująja taktika, kaip jau pastebėjome, yra daug labiau pavojingas, negu jis buvo anksčiau, tai kaip tiktai nacionalizmo dėka. Nacionalizmo įsigalėjimas kai kuriuose kraštuose ir jo griežta ir, sakytume, daugiau kumščiu vedama kova su socializmu ir komunizmu privertė Kominterno vadus pakeisti taktiką visų, kaip jie sako, antifašistinių grupių jungimo kryptimi. Kad nacionalizmo jėga kovai su komunizmu yra labai reliatyvi, tai rodo ir tas faktas, kad kai kuriuose nacionalistinio režimo kraštuose (pav., kad ir Vokietijoj) komunizmas vis dar, nors ir slaptai, tebeveikia ir darosi kaskart vis stipresnis. Liaudies frontų susiformavimas kai kuriuose kraštuose, ypač Prancūzijoj, taip pat įvyko didele dalimi dėl bekylančio tuose kraštuose nacionalistinio sąjūdžio. Taigi, nors nacionalizmas kilo kaip reakcija prieš komunizmą tikslu jį likviduoti, tačiau, kaip matome, jis nemažiau ir pasitarnauja pačiam komunizmui, priversdamas susitelkti apie jį visas kairiąsias grupes į bendrą frontą prieš fa-

fašizmą ir padėdamas bent neutralizuoti visas kitas antifašistiškai nusistačiusias grupes.

Iš šitų visų pastabų galima daryti išvadą, kad objektyvinis komunizmo, kaip politinio sąjūdžio, pajėgumas pastaruoju laiku ne tiktai nėra sumažėjęs, bet dar padidėjęs, o su juo, neabejotinai, yra padidėjęs ir paties komunizmo pavojus kaip visiems kraštams, taip ir mūsų kraštui.

3. Išorinis ideologinis pavojus

a. Komunistinės idėjos — komunizmo pavojaus pagrindas

Tarptautinis komunizmo pavojus kyla ne tiktai iš politinių jo pastangų, bet ir iš jo idėjų. Tačiau daugumas žmonių, matydami, kaip komunizmas reiškiasi objektyvia galybe, kuri darosi pavojinga valstybėms ir tautoms, lengvai padaro išvadas, kad komunizmo pavojus kaip tiktai ir glūdi jo politiniame sąjūdyje ir tose jo formose, kuriomis jis reiškiasi, o ne tose klaidingose idėjose, kuriomis jis remiasi. Nors, tiesą sakant, komunizmas, kaip politinis sąjūdis, nėra atskiriamas nuo jo idėjų, nes savo idėjomis jis ruošia dirvą politiniam įsigalėjimui, o įsigalėjęs politiškai jis stengiasi atbaigti ir įdėjinį vsuomenės paruošimą, vis dėlto šitas politinis sąjūdis yra

kilęs iš pačių idėjų (marksizmo-leninizmo), jomis remiasi ir visą savo politinę akciją nukreipia Į jų realizavimą gyvenimo tikrovėje. Taigi, komunizmo idėjos galų gale ir yra tai, kas pagimdė pasauliui politinę komunizmo jėgą ir jos pavojų.

Politinių savo pretenzijų realizavimui idėjini visuomenių ir tautų paruošimą, atrodo, ir pats komunizmas laiko pagrindiniu reikalu. Kaip grynai politinis sąjūdis, komunizmas niekad negalėtų pavergti tautų, jeigu jis pirma savo idėjomis nepavergtų jų sąmonės. Net politiškai pavergęs tautas, komunizmas negalėtų ilgai išsilaikyti, jeigu prieš tai ar kartu su tuo nebūtų sunaikinęs arba bent stipriai susilpninęs tų pradų, kuriais remiasi tautos, valstybės, jų kūrėjas ir palaikytojas — asmuo ir šio pastarojo formuotoja — šeima.

Šitai puikiai suprasdamas, komunizmas ir stengiasi visų pirma savo idėjomis sunaikinti visas aukštesniąsias vertybes: religiją, asmens vertę, šeimos šventumą, visuomenės tvarką bei saugumą, tautinius ir valstybinius pagrindus, dvasinę kultūrą ir žmoniškumą. Tik šitas vertybes sunaikinęs (nors ir ne visai) jis tikisi ir politinių savo tikslų pasiekti.

b. Klaidingosios idėjos, kuriomis komunizmas remiasi

Štai tos klaidingosios komunizmo idėjos, sudarančios didžiausią jo pavojaus pagrindą:

1. Racionalistinis *materializmas,* kuris sudaro svarbiausią komunizmo pagrindą. Komunizmas, tepripažindamas tik matomą pasaulį, būtent medžiagos pasaulį, net žmogų laiko tik „pačia save suorganizavusia medžiaga". Asmeninį pradą žmoguje komunizmas visai neigia. Nuosekliai eidamas toliau, jis paneigia ir Dievą, kaip galingiausią, absoliutų Asmenį, o tuo pačiu paneigia ir bet kokią religiją. Iš čia atsirado jame (komunizme) ir ta kova ne tik su krikščionybe, bet ir su kiekviena religija. Tuo būdu komunizmo ateizmas ir atsirado kaip tiktai iš jo materializmo.

2. *Antipersonalizmas,* kitaip tariant, asmens paneigimas, kuris komunizme kyla iš to paties materializmo. Paskiras žmogus komunizmui neegzistuoja. Į žmogų jis žiūri, kaip į masės, kolektyvo dalelę, elementą. Šitas paskiro žmogaus nevertinimas komunizme prieina net iki visiško jo subagatelizavimo. Apskritai, komunizmas stengiasi sunaikinti visa, kas tik primena žmogujedvasinį pradą, kaip asmens substratą (pagrindą). Dėl to jis kovoja su šeima ir moteryste, kurios apeliuoja į nuosavų asmens gyvenimą, jis

paneigia ir objektyvias dorovės normas, kurios remiasi, be kitko, asmens sąžine. (Jų vietoje komunizmas kuria kolektyvinės dorovės normas, pagal kurias dora yra tai, kas naudinga komunistų partijai, ir nedora tai, kas jai kenkia).

3. *Ekonominių dalykų primatas.* Ekonominius klausimus ir dalykus laikydamas aukščiausiais, komunizmas degraduoja visas kitas vertybes — dorovines, kultūrines, dvasines. Dar daugiau, išeidamas iš istorinio materializmo principų, komunizmas visas tas vertybes suveda tik į ekonomines funkcijas. Pagal šitas ekonominės funkcijas jis sprendžia ir visus gyvenimo klausimus, kaip laisvės, žmogaus vertės, šeimų laimės ir p. Tuo atžvilgiu jis prilygsta kapitalizmui ir tampa tokiu pat bedvasiu, beasmeniu Molochu, kaip ir šis pastarasis. Šitoks gyvenimo supratimas suduoda didžiausią smūgį bet kokiam dvasinių vertybių pasireiškimui, o ypač dvasinei kultūrai.

4. *Žemiškasis mesianizmas,* kuris komunizme reiškiasi pastangomis realizuoti žemiškąjį rojų pasaulyje. Apsimesdamas esąs pašauktas pasaulį restauruoti ir įgyvendinti jame tobulą tvarką, jis tai tikisi padaryti vienos klasės įsigalėjimu ir tai, būtent, revoliucijos pagalba. Šitas grynai natūralinėmis ir dargi revoliucinėmis priemonėmis pasaulio restauravimas yra gryna iliuzija. Paneigus asmenį ir visai ignoruojant paskirų asmenų atnaujinimą, negalimas ir žmonijos atnaujini-

mas: kas yra žmonija, jei ne paskirų asmenų suma. Kadangi paskirų asmenų atnaujinimas galimas tik dvasinių vertybių pagalba, o šios pastarosios aukščiausiame laipsnyje realizuojasi krikščionybėje, tai tikras pasaulio atnaujintojas gali būti tik Kristus, kaip krikščionybės kūrėjas. Jis, o ne kas kitas gali būti laikomas vieninteliu pasaulio Mesiju. Visi kiti mesijai, kaip Jis pats sako, yra klaidingi pranašai.

Žemiškasis mesianizmas, kurį skelbia komunizmas, yra neteisingas ir tautiniu požiūriu. Kiekviena tauta turi specifiškus papročius,, temperamentą, savas sąlygas. Kaip asmens,, taip ir tautos, būdamos skirtingos, turi skirtingu būdu siekti ir savęs atnaujinimo. Paneigdamas tautinius skirtumus, komunizmas verčia siekti savęs atnaujinimo visai neįmanomu ir nepriimtinu būdu.

5. *Tautiškumo paneigimas.* Išeidamas iš žemiškojo mesianizmo idėjos, komunizmas, kaip ir įvairių rūšių socializmas, siekia realizuoti pasaulyje universalinę respubliką. Šitos respublikos pagrindą sudaro universali darbininkų klasė ir jos kova su universaliu savo priešu — kapitalizmu. Kadangi tautiškumas esąs sena buržuazinė dogma, įkalta per prievartą vaikams buržuazinės valstybės mokyklose, tai darbininkų klasė jo iš esmės negali pripažinti. Gindami tėvynę, darbininkai gintų išnaudojimą ir vergiją, o tai darydami, jie elgtųsi patys prieš

savo interesus. Tėvynės idėja esanti glaudžiai susieta su nuosavybės idėja, o ši juk esanti vienas iš pagrindinių kapitalizmo principų. Tėvynės idėja — tai kriminalinė idėja, nes ji gimdanti karus. Šitą idėją, sugalvoję patys žmonės. Ji ypatingai esanti pragaištinga darbininkų klasei: darbininkas savo klasę turįs mylėti, kaip motiną, ir kitus darbininkus, kaip brolius, o tuo tarpu tėvynės idėja ir tautiškumas gimdąs darbininkų klasėje neapykantą ir skaldąs ją[1]. Dėl to darbininkų „priedermė vietoje seno obalsio, kuris daro iliuzijas, būk gali būti bendri „tautos" reikalavimai, statyti kitus obalsius, tinkamus visų tautų darbininkams. Ne tautų apsisprendimas, bet darbininkų klesos apsisprendimas, ne visos tautos kova dėl bendrų tautos reikalavimų, bet visų šalių darbininkų kova dėl bendro tikslo, dėl komunizmo"[2].

„Spalių revoliucija kaip ant delno parodė, kad dabar jau nebegali būt mažiausių reikalavimų, kurie eitų visos „tautos" labui. Tauta dabar nėra — ji iš tikrųjų faktinai niekados ir nebuvo — koks tai visuomeninis vienetas. Ji visuomet buvo iš atskirų priešingų klasių, ir tautiniu gyvenimu gyveno tik valdančios klasės ir joms artimi sluogsniai. Tokiu būdu, lig šiol palaikomas

[1] Plg. „Le Mouvement Socialiste", 1905, 40—468 p.

[2] Z. *Angarietis, V. Kapsukas* ir kt., Tautų klausimas ir lietuviški bolševikai, Voronežas 1918 m., 5 p.

„tautų apsisprendimo teisės" obalsis, vien vienyjo (dirbtiniu būdu) visus vienos kokios nors tautos sluosnius ir klases, trukdė klasiniam darbininkų susipratimui, švelnino klasių kovą. Mes dabar obalsį apie „tautų apsisprendimo teisę" turim pakeisti obalsiu apie „visų kraštų proletariato apsisprendimą", t. y. kad visuose kraštuose proletariatas nuverstų buržuazinį surėdymą ir viską paimtų į savo rankas. Ir tik tuomet bus išrištas „tautų ir kalbų" klausimas"[1]. Darbininkams „neturi rūpėti vienos tautos apsisprendimo laisvė, bet tik kiekvienos tautos, kiekvieno krašto proletariato apsisprendimo laisvė. Dėl to ir priseina senus obalsius, tinkamus buržuazijos viešpatavimo metu, mainyti naujais, tinkamais proletariato revoliucijos metu"[2].

6. *Valstybės totalizmas,* kuris komunizme pasireiškia aukščiausiame laipsnyje. Valstybei, pagal komunizmą, priklauso viskas: ir asmuo su visu asmeniniu jo gyvenimu, laisve, turtu, įsitikinimais ir visais jo reikalais ir visos gyvenimo sritys, kaip mokslas, menas, mokyklos, spauda, organizacijos. Žodžiu, viskas, kas tik yra, — valstybės kompetencijoje. Ši pastaroji komunizmo valstybėje yra neribota. Savaime suprantama, kad šitokia valstybė savaime pamina po kojų natūralias paskirų asmenų,

[1] t. p., 20 p.
[2] t. p., 23.

šeimos ir kitų bendruomenių (pav., Bažnyčios) bei institucijų teises. Tuo būdu valstybinis komunizmo totalizmas yra pasityčiojimas iš bet kokių teisių.

7. *Technikos dievinimas.* Komunizmas mechanina ir sutechnina visą gyvenimą. Mašinos ritmas jam turi pakeisti šeimos ir tautos vertybę. Iš technikos jis laukia žmonijos išganymo. Technika, statyba — tai komunizmo Dievas. Ja jis gyvena, ja stengiasi hipnotizuoti mases. Šitoks technikos, užmušančios dvasinį žmogaus pradą, sudievinimas yra giliai priešingas Vakarų kultūrai ir apskritai bet kokiai kultūrai. Technikos pastatymas visų didžiųjų vertybių vietoje yra didelis pavojus krikščioniškajai Vakarų kultūrai.

8. *Brutalūs jėgos metodai* ir į nieką neatsižvelgiančios priemonės, kuriomis komunizmas siekia savo tikslų. Nepaslaptis, kad komunizmas, savo tikslų siekdamas, nesiskaito su jokiomis priemonėmis. Jam nėra baisus joks kruvinas žygis, joks, kad ir baisiausias, kalėjimas. Neapykantos dvasia, kuri reiškiasi jo kovos metoduose, prievarta ir smurtas, taikomi kiekvienam priešininkui, plukdymas kraujuje kiekvienos priešingos jam nuomonės ir nusistatymo—visa tai juk yra absoliučiai nesuderinama ne tik su krikščionybės reikalavimais, bet ir su paprastu žmoniškumu.

Taigi, racionalistinis *materializmas,* iš kurio išplaukia nusistatymas prieš antgamtines vertybes (ateizmas), asmens paneigimas (antipersonalizmas) ir visų gyvenimo vertybių suvedimas į ekonomines funkcijas, žemiškasis *mesianizmas* su tarptautinėmis pretenzijomis, paneigiančiomis tautines vertybes ir interesus, valstybinis *totalizmas,* paneigiąs ne tik asmens, bet ir visuomeninių vienetų teises, *technikos sudievinimas,* pakertąs šaknis krikščioniškajai Vakarų kultūrai, visas tas *metodų ir priemonių brutalumas,* griežtai priešingas paprastam žmoniškumui, — visa tai kaip tik ir sudaro komunizmo idėjinius pagrindus, kuriais remiasi politinė jo agresija ir šiosios pavojus valstybėms.

c. Idėjinio komunizmo sąjūdžio pavojaus visuotinumas

Iš to, kas pasakyta apie komunizmo idėjinius pagrindus, matyti, kad idėjinis komunizmo pavojus yra taip pat *visuotinis,* kaip politinis pavojus. Jei komunizmas, kaip politinis veiksnys, gresia visoms valstybėms, tai kaip idėjinis sąjūdis, jis gresia visoms vertybėms ir visiems jų palaikytojams. Kaip būtų naivu manyti, kad komunizmas politiniu atžvilgiu gresia tiktai Ispanijai ar Prancūzijai, taip lygiai būtų naivu teigti, kad komunizmas idėjiniu atžvilgiu gresia, pav., tiktai religijai ir jos palaikytojai

Bažnyčiai ar tariamai buržuazinei Vakarų kultūrai ir ją palaikantiems sluoksniams. Ne. Komunizmas gresia ne vienai kuriai vertybei ir jos palaikytojams, bet visoms — tiek religinėms, tiek kultūrinėms, tiek tautinėms, tiek teisinėms, tiek dorovinėms, tiek politinėms, tiek profesinėms, ir visiems jų palaikytojams — tiek Bažnyčiai, tiek mokyklai, tiek tautai, tiek šeimai, tiek valstybei, tiek profesijoms, neišskiriant nė pačių darbininku profesijos, kurios vardu viskas daroma, tiek visiems režimams, neaplenkiant nė demokratiškojo, kurį jis sakosi ginąs nuo fašizmo.

Nesileisdami plačiau kalbėti apie šitą bendrą visuotinį pavojų, mes norime sustoti ties tuo pavojum, kuris iš komunizmo pusės ypatingai gresia tautinėms vertybėms, nes dėl to daug kas yra kitokios nuomonės. Manoma, kad nors komunizmas teoriškai ir kovoja su tautiniais pradais, tačiau faktiškai, bent SSSR-e, jis juos palaiko. Tačiau šitoks manymas yra didelė klaida. Laisvas tautų apsisprendimas komunizme yra tokia pat nesąmonė, kaip ir sąžinės laisvė, nors apie ją komunizmo vadai kalbėtų gražiais žodžiais ir ją garantuotų savo konstitucijose. Kaip daugelis kitų skambių šūkių, pav., kad komunizmas gina demokratiją nuo fašizmo, kad jis siekia taikos, garantuoja sąžinės laisvę, gina kultūrą nuo jos priešų, taip ir šis — tautų laisvo apsisprendimo— šūkis yra nei daugiau nei mažiau, kaip paradoksas, vartojamas *dlia prostoj* n*arod.* Jei So-

vietų Rusijoj šiek tiek respektuojami tautiniai interesai, leidžiama turėti savus laikraščius, mokyklas, tai nedaugiau, kiek įvairiose nacionalistinėse valstybėse. „Pažiūrėjus į rusų komunistų partijos organizaciją, — sako prof. *A. Janulaitis,* — matyti, jog tai ne lygių atskirų tautų partijų sąjunga, o tik rusų partija, rusų interesams dirbanti, o kitos tautos turi rusams tarnauti. Dargi visos Europos (ir viso pašaulio — *J. D.)* komunistų partijos, įeinančios į Maskvos internacionalą, turi jai tarnauti, jos politiką sekti, jos nurodymų klausyti. Ne be reikalo Lietuvos komunistai biaurisi tais, kurie nori Lietuvos nepriklausomybės[1]. Iš pradžių dar žo-

[1] „Lietuviai darbininkai į Lietuvos nepriklausomybės klausimą turi žiūrėti ne iš tautinio atžvilgio, kuris paprastai būna buržuazinis, bet iš klasinio. Jei darbininkų klasei Lietuvos nepriklausomybė būtų naudinga, ji remtų ją. Bet lig šiol mes nematėm jokių prirodymų, kad net lietuviams darbininkams (nekalbu jau apie visą darbininkų klasę) Lietuvos nepriklausomybė būtų naudinga" (Z. Angarietis, V. Kapsukas ir kt. op. cit. 29 p.).

„Mes žiūrim į šitą (tautos apsisprendimo — *J. D.)* tiesą, kaip laisvą Lietuvos darbininkų ir mažažemių susirišimą su kitų tautų darbininkais ir mažažemiais, kad paėmus valdžią į darbininkų ir mažažemių rankas eiti ne prie naujų valstybių tvėrimo, bet prie visasvietinės (viso pasaulio — J. *D.)* proletariato valstybės" (t. p., 30 p.).

„Lietuvos (ir lietuviai) darbininkai... griežtai stovi prieš Lietuvos nepriklausomybę. Lietuviai darbininkai gerai žino, kad jiems daug lengviau bus kovot su savo šalies buržuazija dėl klasės reikalų, jei jie turės gerus talkininkus

džiais sutinka duoti laisvę, tik darbuose ne, o paskui ir žodžiais nebesutinka"[1]. Sov. Rusijoj negali būti ir nėra jokių tautinių organizacijų. „Darbininkų klasės reikalai reikalauja, idant visų Rusijos tautų darbininkai dėtųsi vien į tokias proletariato organizacijas, prie kurių gali priklaussyti visų tautų darbininkai. Neleistinos bent kokios politinės, profesinės, kooperatyvinės, apšvietimo ir kit. darbininkų organizacijos, *norinčios būti grynai tautinėmis"* (m. pbr. — *J. D.)* (Z. Angarietis ..., Tautų klausimas ir lietuviai bolševikai, 7 p.).

Kariuomenėje ir įvairiose kitose įstaigose privaloma tik rusų kalba. Atskirų tautybių mokytojai skiriami dažnai ne į savo, bet į svetimos tautybės mokyklas, kad tuo būdu greičiau pavyktų surusinti vaikus. „Rusinimui varyti, — sako prof. *Janulaitis,* — vartojamos įvairios priemo-

kaimynų darbininkuose. O tie talkininkai bus geresni, jei joki rubežiai dirbtinu būdu neskirs juos nuo rusų, lenkų ar vokiečių ir kitų tautų darbininkų. Kas dabar stato Lietuvos nepriklausomybės reikalingumo klausimą, tas atlieka reakcijos darbą, prisideda prie kovos su revoliucijos laimėjimais ir atitraukia lietuvius darbininkus nuo bendros kovos" (t. p., 27 p.).

[1] Prof. Augustinas Janulaitis, Lietuva ir dabartinė Rusija, Kaunas 1925, 17 p. Šis veikalėlis yra labai svarbus tuo, kad jis puikiai nušviečia Sov. Rusijos ir komunizmo santykį su įvairių tautų ir mūsų tautos tautiniais interesais. Jis išsklaido visas iliuzijas apie komunizmo ir atskirų tautų tautinių interesų suderinamumą.

nės: siunčiami komunistai į vietas, kur išpiauti ar išvaryti vietos gyventojai; įstaigose, kurios priklauso nuo centro, kaip tai geležinkeliai, finansai, kariuomenė ir t.t. — įvesta privaloma rusų kalba, o kultūros ir švietimo srityje atima kultūros darbuotojus, siunčia juos į rusų gyvenamą šalį arba į svetimas jiems tautas, kad jas rusintų, nes nemoka vietos kalbos. Sulyginus, kiek raštų išleista kokia kalba, matyti, jog kitoms, ne rusų, tautoms maža pinigų teskiriama, o kad truputį sumažintų nelemtą santykį, raštus rusų kalba leidžia Ukrainos, Gudų, Kaukazo ir t.t. įstaigoms; atrodo, lyg tie nerusai taip ir prašos rusų kalbos, o savos jie nenori. Pažiūrėję į rusų apyskaitas apie kultūros ir mokymo darbą, dažnai rasime „darbininkų" ir „mažažemių ūkininkų" nutarimus, kur jie pasiilgsta ruso mokytojo, savo kalbos nenorį, todėl vietos kalbos mokytojus Maskva gali ramiai siųsti kur toliau, į grynai rusų kraštą, o ir „Komunizmui" sveikiau būsią. Lygiai taip pat daroma, kaip caro valdžia darė pas mus prieš karą: ukrainiečiai rusina lenkus, lenkai lietuvius ir t.t.

„Kitų ne rusų kalbų vartojimas trukdo didžiosios Rusijos lipdymui, dėl to komunistai prieš tat visokiais būdais kariauna. O kova dabar daug sunkesnė, nes tautinis atgimimas tikrai pagavo ir tuos klodus, kurie prie caro snaudė, ko širdyje nenorėjo rusai komunistai. Žinoma, nedaug pas mus tepateko žinių apie visų tautų ko-

vas prieš rusinimą, nes spauda visa valdiška, ir yra tokia baisi cenzūra, kuri Rusuose tebuvo prieš 100 metų.

„Vėliau rusų spauda ėmė skelbti, jog rusų valdžia pamainius frontą, pakeitus iš pamatų savo politiką tautiniu klausimu, dabar tai pripažinsią mažųjų tautų kalbas, jas palaikysią. Pamatan deda tokį aiškinimą: komunizmas pasirodo neturėjęs kloties, o revoliuciją daryti reikia; Azijoj tegalima esą kelti tautas, žadinant nacionalizmą. Bet ir tai tik tušti žodžiai. Atmainų iki šiol nepadaryta. Ukrainos armijai žadėjo įvesti „jeigu ir kur bus galima" ukrainiečių kalbą ... Tuo tarpu viskas eina rusiškai. Viršūnės tos pačios, taigi ir darbai tie patys"[1].

Taigi, atskirų tautų interesus komunistinė Rusija respektuoja ne daugiau, kaip ir kitos nacionalistinės valstybės savo tautinių mažumų, kurias stengiasi „suvirškinti". Tačiau tautinius pradus ji naikina daug sėkmingiau, negu šios pastarosios savo tautinių mažumų tautines vertybes. Kai nacionalistinės valstybės uždraudžia tautinių mažumų spaudą, organizacijas, mokyklas, vis dėlto jos nepajėgia užgniaužti tautinio momento pasireiškimo šeimose, bažnyčiose, individualinėje tautinėje kūryboje: dainose, drožiniuose, audiniuose, kalboje. Tuo tarpu Sovietų Rusija, kad ir neva palaikydama atskirų tautų

[1] Prof. A. Janulaitis, t. p., 27—29 p.

savą spaudą (kiek ji, žinoma, reikalinga komunistinei propagandai tos tautos — mažumos žmonėse) ir mokyklas (kurios yra valstybinės, kaip ir kitose valstybėse, tik su sava dėstomąja kalba), vis dėlto netiesioginiu būdu, būtent, naikindama pačių tautinių tradicijų nešiotojus — šeimas ir bažnyčias, išdildydama tuos skirtumus, kuriais remiasi tautinė individualybė, supurtydama pačius tautinio atsparumo pagrindus — dorovę, atimdama bet kokias galimybes pasireikšti tautinio momento palaikytojams — vadams, juos griežtai izoliuodama nuo masių ir net atimdama jiems laisvę — daug greičiau ir daug sėkmingiau sunaikina atskiras tautas, negu bet kuri kita, kad ir šovinistiškiausia, valstybė.

4. Išvidinis idėjinis pavojus

Vertinant išvidinį pavojų, gresiantį iš objektyvių mūsų komunistų pastangų, reikėtų skirti politines mūsų komunistų pastangas nuo ideologinių. Politines pastangas, bent jų dydį, objektyviai ir tiksliai įvertinti yra sunku ypač dėl to, kad komunistų politinės organizacijos ir visas jų veikimas reiškiasi slaptai. Nenorėdami vadovautis bendrais teigimais ir jų grįsti tik, gal būt, iš dalies galimais patikrinti faktais, mes nuo šito vertinimo ir susilaikome. Tai darome dar ir dėl to, kad pats šitas pavojus ir jo padidėjimas, ro-

dos, nesunkiai gali būti numanomas jau ir iš to, kas buvo kalbėta II skyriuje apie mūsų komunistų organizacijas ir jų veikimą.

Tačiau faktinasis komunizmo pavojus ne visuomet, — ypač ten, kur komunizmas yra draudžiamas, — pareina nuo komunistinių organizacijų ir jų narių skaičiaus ar jų spaudos organų bei jų tiražo kiekybės. Daugiau reikšmės čia turi idėjinė atmosfera, kurią komunizmui pavyksta krašte sudaryti, idėjinis visuomenės priartėjimas prie komunizmo. Šiuo atžvilgiu mūsų komunistų pastangos yra jau labiau, nors taip pat ne visai pilnai apčiuopiamos.

Vienas iš pavojingiausių šiuo atžvilgiu dalykų yra mūsų visuomenės jautrumo sumažėjimas idėjinės komunistų propagandos atžvilgiu. Mūsų visuomenė pasidarė abejutiška ir indiferentiška komunistų varomai Atsargiai idėjinei akcijai, kuri reiškiasi per mūsų vietinę ir iš sovietų ateinančią spaudą, literatūrą, meną, filmas, radio.

a. Pavojus iš kultūrbolševistinės mūsų spaudos ir literatūros

Apie mūsų kultūrbolševistinę perijodinę spaudą jau esame rašę. Tiesa, pas mus ji negali kaip reikia įsigalėti, tačiau ne dėl visuomenės neigiamo nusistatymo jos atžvilgiu, bet dėl mūsų administracijos organų akylumo. Mūsų visuomenei, atrodo, dėl jos nei šilta nei šalta. Šios rūšies spaudą, atrodo, ji galėtų mielai pakęsti.

Dar blogiau yra su grožine kultūrbolševistine literatūra — beletristika. Mūsų visuomenė jos atžvilgiu yra visiškai dezorientuota. Šitą dezorientaciją įneša nelemta pačių mūsų literatų sudaroma opinija, kad svarbu stilius, forma, o ne turinys. Mūsų kritikai ėmė vertinti veikalus taip pat tik formaliniu atžvilgiu — jų kompoziciją, žodingumą, psichologiškumą ir t. p., beveik visai neliesdami arba tik vienu kitu sakiniu tepaliesdami pačias idėjas. Tur būt, šito pačių mūsų literatų vienpusiškumo suklaidinti, kai kurie mūsų knygų leidėjai ėmė premijuoti neabejotinai kultūbolševistinio turinio romanus. Ką apie tokius veikalus turi manyti eilinė skaitančioji mūsų visuomenė, ypač moksleivija, kuri dar nėra pratusi beletristiką vertinti tik formaliniu atžvilgiu? Aišku, kad tokių veikalų premijavimas tik dar labiau paskatina mūsų skaitančiąją, deja, ne visuomet pakankamai kritišką visuomenę susidomėti kultūrbolševistinėmis idėjomis. Nereiktų, rodos, užmiršti, kad juo gražesne forma šitos idėjos išreikštos, juo didesnę įtaką daro į skaitytojus ir juo greičiau juos padaro komunizmo simpatikus. Tuo būdu tokia „grožinė literatūra arba beletristika tam tikromis aplinkybėmis gali komunizmui kelią ruošti dar sėkmingiau negu anksčiau minėtos politinės doktrinos"[1].

[1] *V. Gustainis,* Frontu prieš komunizmą, „Vairas" 1936 m. 12 nr. 380 p.

Prie šitokios komunizmui kelią ruošiančios literatūros priskirtina ir „tam tikro žanro grožinė literatūra, kuri tam tikrais atvejais gali visai neturėti nei komunistinių tikslų, nei komunistinių tendencijų. Komunistinėms idėjoms *paruošiamąjį* darbą puikiai atlieka tie grožinės literatūros veikalai, kurie skelbia moralinio *nihilizmo* ir *skepticizmo* idėjas. Kai sugriaunami seni moralės pagrindai, kai *dorovinis nihilizmas, estetinis cinizmas ir socialinis abejingumas* sutirštintomis spalvomis išryškinama, tai tokią mokyklą perėjusi publika jau yra paruošta „socialistinės pasaulėžiūros" statybai ant komunistinių pagrindų" *(V. Gustainis,* t. p. 377-8 p.).

Mūsų menas — plastinis ir teatrinis — taip pat randa būdų pareikšti komunistines idėjas. „Kad Lietuvoje ne kartą komunizmo idėjoms rodo simpatijų ne kas kitas, kaip literatūros ir meno pasaulio atstovai, (tai), matyt, (dėl to, kad) jiems rusų literatūra yra, pirmiausia, žymiai prieinamesnė kalbos požiūriu. Juk tenka konstatuoti, kad daugumas mūsų rašytojų bei kitų sričių menininkų geriausiai moka ne kurią nors Vakarų Europos, bet tik rusų kalbą ir daugiausia naudojasi ta kalba. Tradiciniai geri diplomatiniai santykiai su Sovietų Rusija taip pat turi savo netiesioginės įtakos. Ir štai visas Kaunas kalba apie tai, kad tam tikriems Lietuvos menininkams bei rašytojams komunistinė Sovietų tvarka labai

imponuojanti... Argi musų plačioji visuomene tuo neturėtų susirūpinti"? *(V. Gustainis,* t. p. 381 p.).

b. Pavojus iš Sovietų spaudos, filmų ir radio

Komunistinei atmosferai kurti Lietuvoje daug pasitarnauja ir gana plačiai paplitusi oficialioji Sovietų spauda. Kadangi „Sovietų Rusija Lietuvai yra drauginga valstybė, todėl netenka stebėtis, kad Lietuva įsileidžia sau draugingos valstybės spaudą. Tačiau neužmirškime, kad Sovietų spauda sykiu yra ir komunistinė spauda. Tegu joje nieko nėra prieš Lietuvos valstybę, tegu ji mums nieko nekenkia tarptautiniuose santykiuose, bet, kai *mūsų piliečiai* pripranta ją vis uoliau ir uoliau skaityti, tai komunistinės idėjos pas mus negali nesisunkti. Juk neseniai mūsų laikraščiuose buvo rašyta, kad vieno Maskvos oficiozo „Izviestija" Lietuvoje išplatinama ne mažiau, kaip 1500 egz. kasdien. Skaičius visai ne toks jau mažas" (F. *Gustainis,* t. p. 376 p.).

„Nieko konkrečiai prieš komunistinę Sovietų spaudą čia nesakydamas, noriu betgi nurodyti kai kuriuos mūsų gyvenimo kurijozus. Kaip iš komunistinių bylų praktikos tenka patirti, keletą metų sunkiųjų darbų kalėjimo gauna Lietuvos pilietis už tokio turinio raštelį: „Šalin fašistų diktatūra. Lai gyvuoja L.K.P." (Lietuvos komunistų partija). Mūsų teismai griežtai baudžia tuos

piliečius, pas kuriuos randama smulkių komunistinių atsišaukimų, kuriuose yra tik bendri šūkiai ar tai prieš *tariamą* sumanytą karą prieš S.S.S.R., ar kuriuose raginama padėti Ispanijos raudoniesiems. Tačiau kiekvienas pilietis turi teisės visai *legaliai* skaityti ir laikyti komplektus komunistinių didžiulių laikraščių, išleistų Maskvoje. Kažin, ar tai labai nuoseklus dalykas?

„Kaune Maskvos komunistiniai laikraščiai viešai pardavinėjami kioskuose ir kavinėse. Kavinėse Sovietų oficiozas yra išrašomas, o laikraščių pardavėjai — vaikai kavinių lankytojams „Izviestija" siūlo sykiu su „Lietuvos Aidu". Nes svarstant čia reikalo tikslumo ir nesigiriant „fašistinės" Lietuvos tolerancija komunistinių spaudinių atžvilgiu, tenka konstatuoti tasai nenuoseklumas traktuojant užsieninę ir vietinę *komunistinę literatūrą.* Teko patirti, kad šito nenuoseklumo nesupranta ir kaimiečiai.

„Taip, iš vieno valsčiaus į kitą buvo ištremtas vienas siuvėjas už tai, kad jis simpatizuoja komunistams. Tačiau ir savo ištrėmime tas siuvėjas pasiliko „Izviestijų" uolus skaitytojas ir jų komplektų rinkėjas. Ir ką jūs manote? Skaitydamas „Izviestijose" apie didžiulius „socialistinės statybos" laimėjimus, tasai žmogus buvo šventai Įsitikinęs, *kad Sovietų Rusijos žmonėms daug geriau gyventi negu Lietuvoje.* Vienintelis dalykas, kuris tam siuvėjui atrodė vis dėlto nesuprantamas — tai S.S.S.R. piliečių *drabužiai,* kaip

jie atrodo iš paveikslų „Izviestijose". Siuvėjo akis tuose Sovietų piliečių aprėdaluose, kaip jie matyti paveiksluose, nemato tokio puošnumo bei patogumo, kaip mūsų krašto žmonių rūbuose. Savotiškas galvojimas ir savotiška logika" ... (*V. Gustainis,* t. p. 376—377 p.).

Dar vienas dalykas, artinąs mūsų mases su komunistine ideologija, tai sovietų pas mus rodomos filmos. „Tos filmos ... beveik visos turi arba ryškią, arba labai gudriai meno skraiste pridengtą *komunistinę* bei *kolektyvistinę* tendenciją, kurią gali pastebėti tik prityrusio politiko bei psichologo akis, bet kuri publikos daugumai yra visai nepastebima. Ir kuo tendencija meno arba literatūros dalyke yra geriau paslėpta, mažiau ryški, tuo labiau ji veikia žmogaus pasąmonę, tuo giliau joje įsišaknyja. Šiais laikais kino filmų visokeriopa įtaka yra milžiniška. Kai politiškai naivi publika mato puošniai bei meniškai pastatytas Sovkino filmas, ji nejučiomis pradeda galvoti apie tai, kad komunistinė santvarka anaiptol nėra tokia bloga, kaip apie ją „fašistų" spauda kartkartėmis parašo, kaip vienas kitas komunistinę tvarką ant savo kailio patyręs pasakoja" (V. *Gustainis,* t. p. 377 p.).

Pagaliau „yra dar viena labai moderniška, technikos stebuklų sukurta mūsų laikų gyvenimo sritis, kurios įtaka praktikoje prašoka literatūros ir meno sričių įtakas, drauge sudėtas, tai *radio propagandos* sritis. Kominternas, kaip ži-

nome, turi galingiausią pasaulyje radio siųstuvą. Be to, jam tarnauja dar visa eilė kitų taip pat labai galingų siųstuvų. Tie visi siųstuvai puikiai yra girdimi Lietuvoje. Ir ne vienas jų propagandos, labai gudrios propagandos, klauso.

„Lietuvoje dar niekas negalvoja apie tai, kam nors atimti radio aparatą už tai, kad jis, pavyzdžiui, klauso Varšuvos ar Kominterno radio siųstuvų. Reikia tikėtis, kad Lietuvoje niekada ir neatsiras tokių obskurantų, kurie į tai kėsintųsi[1]... Tačiau tuo mes dar anaiptol neišsprendžiame Kominterno labai gudriai vedamos komunistinės propagandos" (F. *Gustainis,* t. p. 381—382 p.).

Mūsų visuomenės priartėjimą prie komunizmo gal daugiau negatyviu būdu didina dar ir ta aplinkybė, kad „tarptautinėje plotmėje Lietuva turi tradicinius gerus santykius su komunistine didžiąja S.S.S.R. valstybe ... (Tie) geri politiniai santykiai tarp abiejų kraštų daro tam tikros įtakos ir paties komunizmo įvertinimui pas mus ... Geri santykiai tarp abiejų kraštų netiesioginiai, be jokios valios iš vienos ar kitos pusės, savo

[1] Deja, sovietai ne tik draudžia klausytis, bet net skaudžiai už tai baudžia. Taip, pavyzdžiui, 1934 m. lietuvis Stasys Mičiuda, 40 m. amžiaus, gyvenąs Troškūnų vienkiemy (Mogiliavo gub.), buvo nuteistas 10 metų kalėjimo už tai, kad pats klausė ir susirinkusiems pas jį kitiems žmonės leido klausyti iš Kauno bazilikos transliuojamų pamaldų.

daro. Pavyzdžiui, lietuvių spauda vengia rašyti aštrius straipsnius prieš komunizmą, *klaidingai* bijodama tokiais straipsniais Sovietuose sukelti nemalonaus ūpo. Tikrovėje gi reikia labai griežtai skirti tarptautinius santykius nuo vidaus santykių ir Lietuvos komunizmą nuo Sovietų komunizmo" *(V. Gustainis,* t. p. 376 p.).

5. Išvidinis netiesioginis (iš sąlygų pusės) pavojus

Kalbėdami apie netiesioginį komunizmo pavojų mes stengsimės paliesti ekonomines, tautines, politines, ideologines ir profesines mūsų krašto sąlygas ir pažiūrėti, kiek jos yra palankios komunizmui pas mus įsigalėti ir kiek ne.

a. Pavojus iš ekonominių sąlygų pasunkėjimo

Ekonominės mūsų krašto sąlygos, apskritai imant, rodos, nėra palankios komunizmui pas mus plisti. Jau nepriklausomybės pradžioje pravesta žemės reforma iš vienos pusės likvidavo didžiuosius ūkius, o su jais ir stambiąją buržuaziją, iš antros pusės — didžiąją bežemių ir mažažemių dalį sulygino su vidutiniu mūsų ūkininku. Taigi, šiuo atžvilgiu pas mus labai maža begali būti žmonių (čia kalbama apie ūkio darbininkus — žemdirbius, kurių pas mus absoliuti dauguma),

kurie norėtų komunizmo ir jam, kaip socialiniam reformatoriui, pritartų.

Miestų darbininkų, kurie paprastai labiausiai būna palinkę į komunizmą, pas mus, palyginti, ne taip jau daug. Be Kauno ir Klaipėdos, kitose vietose pramonė labai menka. Tiesa, nestinga jei ne darbininkų, tai bent smulkių amatininkų ir šiaip varguomenės ir kituose mūsų miestuose bei miesteliuose. Mūsų miestai, nebūdami gausūs darbininkais, nėra gausūs ir buržuazija, bent tokia, kokią turi užsieniai, vadinas, tokia, kuri žadintų darbininkijos neapykantą. Jeigu ir yra stambių pramonininkų ir prekybininkų, tai labai nedaug, ir tie patys daugiau iš nelietuvių tarpo.

Taigi mūsų ekonominės sąlygos, apskritai imant, nėra tokios, kurios savaime brandintų mūsų krašte komunizmą. Vis dėlto jos nėra ir taip jau geros, kad iš jų pusės jokio pavojaus nebūtų. Mūsų kraštas, palyginti, vis dėlto labai neturtingas. Tiesa, mūsų žmonės dar nuo prieškarinių laikų yra įpratę ir mažai pasitenkinti. Tačiau kylanti civilizacija ir kultūra (puošimosi, apsirėdymo, geresnių patalpų, mokslo, vaikų, mokymo reikalai) stato naujus reikalavimus, kurių mūsų žmogus nebeišgali patenkinti. Iš to savaime kyla nepasitenkinimas. Šitas mūsų krašto civilizacijai kylant didėjąs materialinių gerybių pareikalavimas pastaruoju laiku (nuo 1929 metų) susidūrė su tų gerybių vertės nepaprastu sumažėjimu. Ekonominė krizė, kuri trunka jau aštunti me-

tai, pagaliau pradeda išsemti žmogaus viltis: jis ima urzgėti, reikšti atvirą nepasitenkinimą ir tuo būdu darosi prieinamas tam, kurs žada rojų. Šitą aplinkybę mūsų komunizmo vadai labai gerai supranta. Jau 1931 m., vadinas, ekonominės krizės pradžioje, Z. Angarietis rašė: „Ekonominis Lietuvos krizis vis toliau auga. Nors ir eina kalbos apie naujų įmonių statymą, bet nuolat siaurinami darbai jau esančiose įmonėse. Auga ir žemės ūkio krizis. Tokio žemės ūkio krizio, kokis dabar yra, Lietuva dar niekados nematė. Kartu su juo auga valstiečių nubiednėjimas (pauperizacija). Skurdas mieste ir kaime didėja. Be vidujinių priežasčių ir pasaulinis ekonominis krizis vis labiau didina ekonominį Lietuvos krizį, ypatingai daug sunkumų teikia žemės ūkiui, kuriam vis sunkiau rast rinką savo produktams parduot. O vidujinė rinka dėl skurdo didėjimo mieste vis mažėja ... Tas ... rodo, kad susideda geresnės sąlygos visam mūsų darbui. Susideda sąlygos, kada mūsų partijai lengviau rištis su darbo masėmis, vadovaut tų masių kovai ir stiprint savo eiles vis naujais revoliuciniais kovotojais. Vienok mes negalim atsidėt ant to, kad pačios sąlygos gerintų mūsų darbą ... Mūsų pareiga taip įtempti visas mūsų darbo jėgas, kad geriau pasinaudojus geresnėmis darbo sąlygomis daug geriau pastatyt visą mūsų darbą" (Z. A., Ekonominis krizis Lietuvoj ir mūsų uždaviniai, „Komunistas" 1931 m. 1 nr. 1—2 p.).

Nors pastaruoju laiku lyg ir jaučiamas ekonominių sąlygų pagerėjimas, tačiau įsisiūbavusį nepasitenkinimą jis vargiai galės pašalinti. Juoba, kad skolos yra taip išaugusios ir įvairūs nuo seniai užtęsti reikalai yra taip gausūs, kad net sugrįžus anksčiau buvusiems „rojaus metams", vargiai būtų patenkinti visi reikalavimai.

Nepasitenkinimui pagrindą duoda dar ir mūsų smulkioji buržuazija, kuri, palyginti, dar gana ištaigingai gyvena. Įvairūs baliai, užsieniniai gėrimai, brangi užsieninė kosmetika verčia išmes sti dideles pinigų sumas. Visa tai dar labiau didina plačiųjų ir ypač neturtingųjų masių nepasis tenkinimą ir kartu nusistatymą prieš turtingess niuosius. Šitą nusistatymą visuomet žadinę komunistai dabar gauna daugiau racijos žmonių akyse, ir dėl to jų įtaka masėse darosi kaskart vis didesnė.

b. Pavojus iš nepakankamo tautinio susipratimo

Tautiniu ir tautinio susipratimo atžvilgiu mūsų sąlygos, atrodo, nėra taip komunizmui palankios, kaip, pav., Lenkijoj. Ten didelį gyv. procentą sudaro mažumos, kurių nepasitenkinimą, kylantį dėl tautinių motyvų, komunistai paprastai labai sumaniai panaudoja. Be to, ten yra, kaip skelbė mūsų Elta (1936.VI.9), 3,5 mil. žydų, kurie daugiausia simpatizuoja komunistų akcijai. Pas mus nei iš viso tautinių mažumų, nei žydų

procentas nėra taip jau didelis, kad juo galėtų perdaug pasitikėti komunistai. Pačių lietuvių tautinis susipratimas taip pat, rodos, ne tik nemažėja, bet dar kyla. Vadinas, internacionalinėms komunizmo pastangoms dirva pas mus neturėtų būti tinkama.

Vis dėlto, mes negalim tvirtinti, kad ir šituo tautinio susipratimo atžvilgiu mes jau esame pakankamai atsparūs prieš antitautinį komunizmą. Daugumas mūsų senesniosios kartos inteligentų yra subrendę rusų kultūros lopšyje ir dėl to jaučia natūralią simpatiją jai, o su tuo ir jos tęsėjai sovietiškajai kultūrai. Tai rodo kad ir Sovietų Kultūrai Pažinti Dr-jos egzistavimas, gausus „Izviestijų" skaitymas, organizuotos kelionės į SSSR-ą, didelis sovfilmų pamėgimas, gausūs vertimai į mūsų kalbą rusiškųjų ir net sovietiškųjų (Maxim Gorki ir kt.) autorių. Šituos senųjų rusiškai besiorientuojančių mūsų inteligentų kadrus papildo jau nepriklausomos Lietuvos mokyklose išaugę jaunieji sovietofilai, pav., „Trečio Fronto" atstovai ir į juos panašūs.

Taigi tautinis mūsų inteligentijos susipratimas dar nėra taip didelis, kad komunizmas, vien kaip antitautinis veiksnys, būtų nepriimtinas. Nemažesnis indiferentizmas tautiniams interesams, jei ne apatiškumas, jaučiamas ir mūsų liaudyje. Jai dar vis tiek, kas ją valdys: lietuviai ar kas kitas, svarbu, kad būtų gera gyventi. Mūsų mokykla per 18 metų taip pat ne ką tuo reikalu

yra padariusi, nes jos mokytojų didelis daugumas taip pat buvo indiferentiški tautiniam momentui (jei ne iš principo, tai bent dėl gilesnio tautinių interesų pažinimo stokos). Tuo būdu komunizmas, kaip mūsų tautos, mūsų tautinės kultūros, tautinių interesų priešas, mūsų visuomenei dar nėra suvokiamas.

Nematant didesnio tautinio atsparumo iš mūsų pačių visuomenės — tiek inteligentiškosios, tiek ir liaudiškosios — pusės, darosi daug labiau pavojingi kad ir negausingų, vis dėlto gana atsparių mūsų tautinių mažumų nusistatymai. Mažuma, kuri labiausiai domisi, apskritai, visur komunizmu, yra žydai. Kaip tvirtinama, žydai sudarą 52% Lietuvos komunistų. Čia kalbama apie formaliai priklausančius komunistinėms organizacijoms žydus. Simpatikų ir rėmėjų, neabejotina, taip pat yra nemaža. Kodėl žydai remia Lietuvoje komunizmą? Yra daug priežasčių: psichologinių, pasaulėžiūrinių, materialinių, politinių. Žydai yra internacionalinis elementas. Komunizmas jiems imponuoja kaip internacionalinė pajėga. Jie neturi tėvynės, tad priimdami komunizmą, jie tuo pačiu neišsižada savo tautiškumo ir tautinių interesų. Tiesa, komunizmas juos galėtų atgrasyti savo ateizmu. Tačiau šituo atžvilgiu daugumui žydų, ypač žydų inteligentijai, komunizmas ne tik nebaisus, bet dargi visai artimas. Juk ne paslaptis, kad žyduose šiandien reiškiasi didelis religinis pakrikimas.

Vadinas, komunizmas ir šituo atžvilgiu žydams daugiau priimtinas, negu atmestinas. Nenuostabu tad, kad visi tie žydai, kurie yra metę savo religiją arba bent tapę liberalais, jau yra visai priartėję prie komunizmo. Galėtų dar juos stumti nuo komunizmo materialiniai išskaičiavimai. Juk jei pas mus yra kapitalistų, tai juos daugiausia tik žydai atstovauja. Komunizmas, kovodamas su kapitalizmu Lietuvoje, pirmon eilėn, rodos, turėtų paliesti pačius žydus. Tačiau ir šis motyvas, pasirodo, nekliudo žydams būti komunistams. Antai, vienų iš turtingiausių Kauno žydų, Chodoso ir Ginsburgo, vaikai yra komunistai. Kuo išaiškinti šitą net kapitalistų žydų simpatiją komunizmui? Gal jie tiki, kad komunizmas iš dėkingumo už uolų jo visame pasaulyje skleidimą padarys žydų kapitalistams išimtį ir su jais nesuves sąskaitų. (SSSR-o gyvenimas taip manyti iš dalies duoda pagrindo). O gal jie tikisi savo turtus, kurie, tiesą sakant, mažiausia tėra investuoti į nejudomas vertybes, lengviau nuslėpti ar į kitus kraštus pervesti. Žydų susidomėjimą komunizmu kai kas bando aiškinti ir politiniais motyvais. Jų manymu, žydai norį valdyti pasaulį. Įvairiuose kraštuose savo kapitalu ir savo didžiaisiais spaudos koncernais jie valdą viešąją opiniją. Jie bandę ir bandą stipriau pasireikšti net moksle (Z. Freudas, W. Šternas, Einšteinas, Marksas ir kt.). Politiškai valdyti pasaulį geriausios progos kaip

tiktai duodąs komunizmas: jo valdytuose ir valdomuose kraštuose žydai paprastai užimą atsakingas vietas. Be to, komunizmas, mažiausiai respektuodamas žmonių tautinius skirtumus, neskiriąs žydų nuo kitų piliečių nei teisiškai, nei faktiškai, kai tuo tarpu kitų valstybių daugumas tai daro. Dar daugiau, komunizmas ypatingai proteguoja žydus[1]. Žydų proletariato apsisprendimą už komupizmą, gal būt, nulemia ir pinigai, kurių savo ištikimiesiems, o ypač atsakingesnes vietas užimantiems draugams, Kominternas nesigaili[2]. Sunkiai versdamiesi, kai kurie jų eina tarnauti tiems, kurie gerai moka. Gali būti ir kitų priežasčių: žydai juk biznieriai. Visi žino, ir tai yra įprasta, kad žydai biznio tikslais daug važinėja.

[1] Štai to žydų protegavimo pavyzdys mūsų komunistų spaudoje: „Jei kas nuodugniai skaitė «Socialdemokratą» už paskutiniuosius metus", rašo «Balsas» (1932 m. 3 nr. 50 p.), „tas turėjo pastebėti, kad «Socialdemokrate» vis daugiau antisemitizmo: ypač jo daug buvo sąryšyje su rinkimais į ligonių kasas. Pačių gi rinkimų metu stačiai žydų pogromą kurstė. Dėl Lietuvos socialdemokratų partijos antisemitizmo vis plačiau Kauno darbininkai kalba. Gi socialfašistų »Kova« nuduoda nekaltą avinėlį ir rašo: «Komunistai rengiasi spekuliuoti tariamu socialdemokratų antisemitizmu ...» O tuo tarpu per rinkimus į ligonių kasų tarybas varė biaurią antisemitinę kompaniją, kurstė savo šalininkus prieš komunistus žydus, jų »Socialdemokrate« nemaža buvo antisemitizmo raštų".

[2] Pav., tik komunistų instruktoriai per mėnesį gauna apie 400 litų.

Dėl tų priežasčių žydai labiau tinka būti komunistų propagandininkais, negu kiti žmonės. Žydams geriau dar ir tuo atžvilgiu, kad jie turi daugiau pažinčių, moka įvairių svetimų kalbų, turi daugiau įvairių galimybių savo veiksmų įtartinumą paslėpti.

Štai kodėl mūsų žydiškoji mažuma yra pakrypusi į komunizmo pusę. Jei imtume kitas mažumas, tai po žydų bene daugiausia simpatijų komunizmui rodo rusai. Būdami susirišę su dabartine Sovietų Rusija ta pačia kalba, jie (ypač jų liaudis) darosi labiau prieinami komunistų agitatoriams—tiek vietiniams, tiek ir SSSR-o (per radio), o būdami didele dalimi atitrūkę nuo savo dvasios vadų, jie ir pasaulėžiūriniu atžvilgiu tampa nebetolimi savo tautiečiams sovietams. Turi tam tikrą pasisekimą komunizmas ir mūsų lenkų mažumoje, ypač paliai demarkliniją. Tačiau šitą religiniu atžvilgiu atsparesnę mažumą komunistai panaudoja daugiau remdami jų antilietuviškas pastangas, pav., inspiruodami jų nepasitenkinimą, organizuodami įvairius tos mažumos tautinius interesus liečiančius kolektyvinius reikalavimus ir p. Panašiai komunizmas randa pritarimo ir vokiškoje mažumoje, ypač Klaipėdos krašte, kiek jis padeda vesti antilietuvišką akciją ir apskritai kiek jis silpnina lietuvių valstybės pamatus. Apskritai, Klaipėdos krašte komunizmas reiškiasi stipriai. Be kitų veiksnių, čia turi įtakos ypač didelis pramonės išaugimas, uostas.

Taigi tautiniu atžvilgiu mūsų pozicijos nėra taip jau stiprios, kad komunizmo pastangos būtų nepavojingos. Vienos didžiausių mūsų mažumų pasinešimas komunizmo link, o kitų jam pritarimas (bent kiek liečia tautiniai jų interesai) ir mūsų pačių nepakankamas tautinis susipratimas ir sąmoningumas sudaro patogią bazę plėstis mūsų krašte komunizmo raugui.

c. Pavojus iš valstybinio nesusipratimo ir kitų specifinių politinių sąlygų

Politinių mūsų krašto sąlygų atsparumas prieš komunizmą, palyginti, labai reliatyvus. Iš paviršiaus žiūrint, atrodo, kad komunizmui plėstis dabar nėra jokių galimybių. Jau dabartinio režimo pradžioje komunizmas buvo visai priblokštas. Demokratinį režimą pakeitus autoritetiniu, rodos, buvo užkirstas kelias komunistų agentams spekuliuoti politinėmis laisvėmis ir jas panaudoti anksčiau aktyviai besireiškusių masių laimėjimui. Po ekonominių sąlygų pablogėjimo jam vėl ėmus stipriau reikštis, buvo pavartotos griežtos priemonės, ir jis vėl, atrodo, negali taip reikštis, kaip reiškiasi kitur ar kaip, esant kitokiam režimui, rodos, galėtų reikštis ir pas mus. Partijų likvidavimas atrodė užkirsiąs kelią komunizmui sudaryti su kairiaisiais bendrą frontą, o aktualėją socialinio draudimo klausimai, viešieji darbai, rūpinimasis kultūriniais darbininkų reikalais turės

nukreipti darbininkų dėmesį nuo komunizmo, kuris tik žada, bet nieko realiai neduoda. „Trečio Fronto" ir kitų jam artimų laikraščių uždarymas, rūpestis jaunaisiais literatais, gimnazijų ir kitų mokyklų didesnė centralizacija ir priežiūra, padedanti apsidirbti su komunizmui artimais žmonėmis, studentų komunistinės dr-jos uždarymas ir eilė kitų žygių, atrodė, taip pat turėsią patikrinti saugumą iš komunizmo pusės. Žodžiu, dabartinės politinės sąlygos, neleidžiančios viešai pasireikšti jokiam komunistiniam veikimui ir visu griežtumu likviduojančios slaptas jo pastangas, atrodė garantuosiančios mums visu šimtu procentų apsaugą nuo komunizmo.

Neneigiant šitų visų pastangų reikšmės komunizmo pavojui sumažinti, vis dėlto reikia pripažinti, jog tos pačios pastangos ir apskritai visos dabartinės aplinkybės tą pavojų tam tikru atžvilgiu ir didina.

Visų pirma politinių sąlygų pasikeitimas dabartine kryptimi sulaikė jau pasireiškusį politinį masių aktyvumą ir pradėjusį reikštis politinį jų sąmoningumą, kuris būtinai reikalingas masių atsparumui prieš negeistiną komunizmo akciją. Čia reikia sutikti su *V. Gustainiu,* kuris „*masių politinį pasyvumą ir jų politinį tamsumą*" laiko „dideliu komunizmo talkininku". „Žinokime,—sako jis,—kad valstybės ar tautos kolektyvo gyvenime *politinės* stygos yra jautriausios. Kada tos stygos nėra išbandytos, kada jos nėra

politinio kamertono pagalba nustatytos, tada netikėtai jas užgavus galima išgirsti ir visai netikėtų, nelauktų efektų. Jei kuriame nors krašte politinis piliečių auklėjimas yra apleistas, jei jame *politinio* švietimo visai nėra, tai nelegalus, slapta varomas komunizmo skiepijimo darbas randa sau dar palankesnę dirvą. Visi žinome, kodėl įsigalėjo ir įsistiprino komunizmas Rusijoje. Svarbiausia to priežastis buvo ne tik pralaimėtas karas, ne tik caro biurokratijos ištižimas ir jo „ochronkos" per didelis išsiplėtimas. Už visa tai dar svarbesnė priežastis buvo bendras Rusijos gyventojų politinis analfabetizmas bei tamsumas. O tai buvo todėl, kad neišmintinga carų vyriausybė nepasitikėjo savo tauta, savo piliečiais, nedavė jiems politiškai auklėtis, tuo auklėjimu net nesirūpino, nes visa, kas buvo galvojama apie politiką, buvo laikoma įtartinu, nepadoriu, priešvalstybiniu darbu. Už tą politinį neišauklėjimą, už politinį savo gyventojų tamsumą Rusijoje skaudžiai užmokėjo visi to buvusieji kaltininkai, kai atėjo atsiskaitymo valanda. (Taigi) politiškai pasyvi masė, atėjus mėginimo valandai, lengvai gali tapti auka mažutės saujelės žmonių, kurie žino, ko nori" *(V. Gustainis,* Frontu prieš komunizmą, „Vairas" 1936 m. 12 nr. 378 ir 377 p.).

Taigi masių politinis pasyvumas arba, dar tiksliau sakant, jų valstybinis nesusipratimas padaro jas politinio komunistų žaidimo objektu. Šitą žaidimą mūsų komunistai, berods, jau yra

pradėję. Jie ir jiems artimi dabartinį režimą laiko fašistiniu režimu. Kadangi po VII kongreso visas savo pajėgas Kominternas yra nukreipęs prieš fašizmą, tai ir pas mus prieš dabartinį režimą, kai kieno manymu, jis veikia daug labiau, negu šiaip jis galėtų veikti. Nors kiekvienas nekomunistiškas režimas komunizmui nepriimtinas, vis dėlto fašizmas dėl visai suprantamų priežasčių jam labiausiai nepriimtinas. Kovodamas prieš fašistinį režimą, komunizmas tikisi greičiau apeiti mūsų žmonių tautinius, socialinius ekonominius ir net pasaulėžiūrinius nusistatymus, dėl kurių mūsų žmonių daugumui komunizmas būtų visai nepriimtinas. Nukreipdamas žmonių dėmesį nuo savo antitautiškumo, antireligiškumo ir kitokios savo socialinės doktrinos ir pabrėždamas tiktai antifašistinį savo momentą, komunizmas, kai kieno manymu, kaip tiktai labiausiai ir gali pas mus rasti pritarimo. Čia tatai ir glūdinti naujosios komunizmo taktikos svarbiausia jėga, o tuo pačiu ir jos pavojingumas mums. Puldamas fašizmą ir visai nutylėdamas kitus esminius savo tikslus, komunizmas atsistojąs ant tokios bazės, kur galįs tikėtis daug didesnio pasisekimo. Kitokių politinių nusistatymų žmonėms ir tiems, kurie ypatingai skaudžiai yra paliesti ekonominės krizės ir mano, kad dėl šios krizės kaltas tas pats fašizmas (taip manyti kartais nereikia nė realaus pagrindo), komunizmas, reikia manyti, nebeatrodys taip baisus.

Radęs bendrą kalbą su žmonėmis šiuo klausimu komunizmas rasiąs būdų sudaryti su jais ir bendrą frontą. Šita galimybė ypatingai padidėjusi po to, kai buvo uždarytos partijos. Dalis kairiųjų partijų narių tuo būdu automatiškai patekusi komunistų partijos vadų dispozicijon. Ypatingai tai tenka pasakyti apie socialdemokratus. Nelygus darbo ir laisvės paskirstymas, kai kieno manymu, dar labiau didina malkontentų skaičių ir bendro fronto piršlių pastangas dar labiau palengvina. Ypatingai šita simpatija liaudies frontui pastebima mūsų studentijoje. Štai vieno varpininko atsišaukimas į draugus: „Net dabar, kada uždaryta liaudininkų ir jaunimo sąjunga, kada mes vieni likome atstovauti šią idėjinę srovę, dar daugelis mūsų nenori suprasti, kad fronto sudarymas yra mūsų gyvybinis reikalas. Jei fašistams pasisektų panaikinti universiteto autonomiją, su mumis gali atsitikti tas pats, kas ir su L. Jaunimo sąjunga, išleidus naują draugijų įstatymą. Užtenka mums savo posėdžiuose ir susirinkimuose svarstyti vien radio įsigijimo, baliaus ir panaš. klausimus. Tai drąsiai galime palikti tautiškoms studentų korporacijoms. Imkimės rimto darbo. Laikas suprasti gresiantį mums bei universitetui fašizmo pavojų. Turim stoti bendron kovon su visa dorąja studentija prieš reakciją universitete" („Kova", revoliucinės inteligentijos žurnalas, 1936 m. 2 nr. 11 p.).

Uždarius moksleivių ideologines organizaci-

jas gimnazijose ir ypač kai kuriose specialaus paruošimo mokyklose (technikos, kultūrtechnikų), kaip kai kas mano, komunizmas ypatingai gerai įsitvirtinęs. Privačių katalikų gimnazijų suvalstybinimas, viso katalikiško auklėjimo suredukavimas į dvi savaitines tikybos pamokas, kunigo vaidmens suvedimas į religijos dėstymo funkcijų atlikimą turėjęs taip pat susilpninti mūsų mokinių atsparumą komunizmo įtakai pasaulėžiūriniu atžvilgiu. Daugelio mokytojų apatiškumas religijai taip pat nestiprinąs mokinių ideologinio nusistatymo prieš komunizmą.

Tautininkiškumo ir tautiškumo sutapatybinimas taip pat nemaža pakenkęs: prieštautinis komunizmo nusistatymas nekritiškoms mūsų masėms tapęs tik prieštautininkišku nusistatymu. Šita tad aplinkybė labai palengvinanti komunizmui sudaryti bendrą frontą net su šiaip tautiškai besiorientuojančiomis grupėmis.

d. Pavojus iš pasaulėžiūrinių religinių pozicijų susilpnėjimo

Komunizmo pavojaus realumas ar nerealumas didele dalimi pareina ir nuo religinių pasaulėžiūriniu mūsų krašto sąlygų vienokios ar kitokios pozicijos. Kodėl? Religinis krašto smukimas reikštų ir jo atsparumo sumažėjimą ateistiniam komunizmui. Jei religinis momentas mus didele dalimi išlaikė nepaliestus rusifikacijos,

kuri ėjo su pravoslavija, tai juo labiau ateistinis komunizmas mums būtų nebaisus, jei mes būtume stipriai religinga tauta.

Ką mes galime pasakyti dėl savo religinių pozicijų? Tam tikro pobūdžio religingumas pas mus iš vienos pusės didėja: bažnyčios gausiau lankomos, religinė spauda plačiai paplitus, netrūksta religinių organizacijų. Tačiau iš antros pusės vyksta ir tam tikras nureligėjimas. Valstybės ir Bažnyčios kovoj ypatingai buvo pažeistas Bažnyčios autoritetas. Jį dar labiau mažina nors ir silpnai organizuota, vis dėlto pakankamai stipri mūsų laisvamanių veikla (per org-ją, spaudą). Ją paremia mūsų kairioji ir bulvarinė spauda. Ypatingai silpnina religinį atsparumą indiferentizmas, kuriuo yra užsikrėtusi nemaža mūsų spaudos ir organizacijų dalis. Tuo būdu šitokios spaudos skaitytojų masės ir tų organizacijų dalyviai, daugiausia jaunimas, yra auklėjami areligine kryptimi. Kai kurių šių laikraščių ir organizacijų vadovybėje esančių žmonių (pav., Skautų Sąjungoj, „Jaunojoj Kartoj") neigiamas nusistatymas religijos atžvilgiu laiks nuo laiko taip pat prasikiša. Mūsų mokyklose netrūksta nepalankių religijai mokytojų, kurie vaikams girdint nevengia religijos adresu paleisti špilkų. Ypač intensyviai griaunama religinė pasaulėžiūra mūsų universitete, bent kai kuriuose fakultetuose ir kai kurių dėstytojų. Antireliginės tendencijos netrūksta net literatūroje.

Be šių išorinių veiksnių, silpninančių religinę mūsų tautos poziciją, be abejo, yra dar ir vidujinių.

Visa šita silpnoji religinės mūsų situacijos pusė yra kartu stiprioji komunizmo situacijos pusė. Ir reikia pasakyti, kad šiuo atžvilgiu komunizmas pas mus laimi bene daugiausia pozicijų. Laisvamanybė, kurios įtaka pas mus nėra visai menka, yra geriausia komunizmo bendradarbė[1].

e. Pavojus iš profesinio neorganizuotumo

Komunizmas, siekdamas proletariato revoliucijos realizavimo, ypatingą dėmesį yra nukreipęs į mūsų proletariatą: darbininkus ir valstiečius. Sąlygos, kurios palengvina jam darbą šioje srityje, be kitko, yra tiek darbininkų, tiek ir valstiečių (smulkiųjų ūkininkų) profesinis nesusipratimas ir neorganizuotumas. Būdami neorganizuoti darbininkai yra sviedinys komunistų rankose. Visų pirma, būdami išnaudojami darbdavių, darbininkai savaime jaučia savo bejėgiškumą ir dėl to lengvai šliejasi prie tų, kurie turi organizuotą jėgą, būtent prie komunistų, ir viliasi, kad jų padedami, jei ne dabartyje, tai bent ateityje galės apginti savo profesinius reikalus. Be to, kai išnaudojimai būna pasiekę aukštą

[1] Plačiau tuo klausimu skaityk J. Daulius, Laisvamanybė Lietuvoje, Kaunas 1935.

laipsnį ir kai darbininkų kantrybė būna išsemta, jie duodasi komunistų agitatorių išvedami į gats ves, visai nebežiūrėdami, kokios iš to galės būti pasėkos. Tai ryškiai parodė, kad ir darb. Karnausko laidotuvių įvykiai. Visai kas kita būtų, jei darbininkai būtų gerai organizuoti profesiniais, pasaulėžiūriniais, tautiniais pagrindais. Organizacija, visų pirma, galėtų sėkmingiau ginti darbininkų teises prieš darbdavius ir apsaugotų juos nuo šių pastarųjų išnaudojimo. Be to, ji išugdytų darbininkijoje tam tikrą kritiškumą, tautinį susipratimą ir aiškų pasaulėžiūrinį nusis statymą. Šitokia darbininkija, aišku, nebebūtų žaislas komunistų rankose. Ji nesiduotų išves dama iš fabriko ar į gatves tik dėl to, kad patenkintų siaurus politinius komunistų tikslus. Ji pati, savo organizacijos vadų padedama, spręstų konfliktus, o streikų ir demonstracijų imtųsi tik po to, kai kitos išeities nebebūtų ir kai streikuojantiems darbininkams būtų patikrintas tiek streiko metu, tiek po streiko reikiamas pragyvenimas.

Panašiai yra ir su valstiečiais. Palaidose jų masėse, kaip ir palaidoje baloje, aišku, geriau yra komunistams drumsti ir žvejoti. Kad tai jie jau daro, iš dalies jau įrodė Užnemunės įvykiai. Palaidose dargi krizės varginamų valstiečių masėse komunistai sugebėjo apsimesti jų profesinių interesų gynėjais ir tuo būdu bent iš dalies ir nes tiesiogiai panaudoti juos savo politiniams tikslams.

6. Išvados

Iš to, kas iki šiol pasakyta apie komunizmo pavojų Lietuvai, galima padaryti šias išvadas:

1. Nėra jokios racijos manyti, kad Kominternas, kuris siekia įvykdyti revoliuciją visuose kraštuose, Lietuvą išskirtų iš kitų kraštų tarpo, padarydamas jai išimtį. Taip manyti neduoda pagrindo nei draugingi mūsų santykiai su SSSR-u, kaip komunistine valstybe ir svarbiausiu Kominterno aktoriumi. Taip pat nėra jokios racijos manyti, kad politinė komunizmo agresija mūsų kraštui grėstų mažiau, negu kitiems kraštams.

Atskiriems kraštams, taigi, ir mūsų kraštui, komunizmo pavojaus padidėjimas pareina nuo tarptautinio komunizmo pavojaus padidėjimo, o šis pastarasis — nuo tarptautinio komunizmo pajėgumo padidėjimo. Sprendžiant iš kai kurių reiškinių, tarptautinį komunizmo pajėgumą pastaruoju laiku galima laikyti padidėjusį (bent nėra jokios pagrįstos racijos manyti priešingai). Jei taip, tai komunizmo pavojus kaip visiems kraštams, taip ir mums yra pasidaręs didesnis.

2. Sprendžiant apie komunizmo pavojų ir jo padidėjimą, nebūtinai šito pavojaus svorio centru reikia laikyti politinį komunizmo pajėgumą. Komunizmas, kaip politinė pajėga, išaugo iš idėjų (marksizmo — leninizmo), jų padedamas subrendo ir jų pagalba gali savo jėgą išlaikyti. Dėl

to komunistinę ideologiją reikia laikyti politinio komunizmo pajėgumo ir apskritai komunizmo pagrindu, o jeigu taip, tai ir komunizmo pavojaus pagrindas ne tiek politinė jo pajėga, kiek jo ideologija. Vadinas, idėjinis tautų paruošimas komunizmui turėtų būti laikomas nemažiau pavojingu, kaip ir politinių komunizmo pozicijų sustiprinimas. Kadangi naujoji taktika ypatingai gerai padeda paruošti mases komunizmui idėjiniu atžvilgiu, tai ir pavojus, iš jos kyląs, yra didesnis.

3. Specialų komunizmo pavojų mūsų kraštui sudaro pas mus veikiančios slaptos komunistų organizacijos. Nors daugumo jų pagrindinis uždavinys vykdyti politinius Kominterno uždavinius, tačiau politinė jų jėga, be mažo jos padidėjimo pastaruoju laiku, šiaipjau, bent kol kas, atrodo, nėra žymi. Žymiai didesnį (bent komunizmo pribrandinimo atžvilgiu) pavojų sudaro komunizmo idėjų propaganda, kurią sąmoningai ir nesąmoningai varo tam tikra mūsų perijodinė viešoji spauda, grožinė literatūra ir tam tikri jų atstovai, o taip pat pas mus viešai įgabenama oficiozinė sovietų spauda, filmos, Maskvoje veikiąs galingiausias pasaulyje Kominterno radio siųstuvas ir iš dalies geri politiniai mūsų santykiai su SSSR-u.

4. Komunizmo pavojų pas mus dar labiau didina ekonominių sąlygų pasunkėjimas, per menkas mūsų visuomenės tautinis ir valstybinis

susipratimas, kai kurių mūsų tautinių mažumų per didelis pasinešimas internacionalizmo kryptimi, specifinės gyvenamojo momento politinės sąlygos, tam tikri minusai ideologinio religinio mūsų žmonių įsitikinimo srityje ir mūsų proletariato profesinio susipratimo ir organizuotumo stoka.

IV. KOVA SU KOMUNIZMU LIETUVOJE

1. Bendrosios pastabos

Kol komunizmas dar tik tiesia rankas į mūsų tautą, mes turim laiko ir galimybės veikti. O veikti reikia. Mūsų sąlygos pačios, kaip jau matėme, veikia daugiau komunizmui, negu mums naudinga kryptimi. Pasikliauti tad jomis reikštų laukti išdavimo.

Kovai su komunizmu gali tikti įvairūs būdai: tiesioginiai ir netiesioginiai, pozityvūs ir negatyvūs, individualūs ir kolektyvūs, bendri ir specialūs. Norint, kad mūsų tauta sėkmingai kovotų su komunizmu, svarbu žinoti, kurie iš šitų būdų yra tinkamiausi. O žinoti reikia dėl to, kad ne vistiek pat, kaip kovosi su komunizmu. Juk daug kas ir daug kur kovoja su komunizmu, o vis dėlto jo jėga nuo to dažnai nė kiek nemažėja. Šitos kovos nesėkmingumo priežastis, mūsų manymu, ir būna ta, kad srovės ir kraštai, kovoją su komunizmu, ne visuomet pasirenka tinkamus būdus. Savaime supran-

tama, kad kova negali būti sėkminga ten, kur kovojama tik su kai kuriomis komunizmo pasireiškimo formomis, nepaliečiant paties komunizmo esmės (doktrinos, pagrindų), arba kovojama tik tiesioginiu ar negatyviu būdu (policinėmis priemonėmis), visai nesirūpinant netiesiogine ir pozityvia kova (su sąlygomis, kurios sudaro bazę komunizmui plisti, stengiantis jas pašalinti), arba kovojama padrikai, ignoruojant organizuotumą, plačiosios visuomenės įtraukimą į šitą kovą ir pasidalinimą specialiomis sritimis.

Kad kova su komunizmu būtų sėkminga, mūsų manymu, reikia visų pirma, kad ji liestų pačius komunizmo *pagrindus* ir galimai visuose jo pagrindiniuose bruožuose. Toliau — kad ji būtų *visuotinė ir organizuota* ir, pagaliau, kad ji būtų pritaikyta specifinėms mūsų krašto sąlygoms ir vedama *netiesioginiu* (negatyviu ir pozityviu) ir *tiesioginiu* (taip pat negatyviu ir pozityviu) būdu.

2. Vispusiška idėjinė kova

Kadangi komunizmo jėga, kaip anksčiau buvo pastebėta, glūdi ne jo pasireiškimo formose (jo politiniame sąjūdyje), bet jo pagrinduose — idėjose, tai ir kova su juo pirmiausia turėtų būti kova su jo idėjomis.

Tačiau kova su komunizmo idėjomis gali būti nelygi, o tuo pačiu ir nevienodai sėkminga. Juk ne paslaptis, kad šiandien daug kas veda idėjinę

kovą su komunizmu, o tačiau visiems aišku, kad ši kova juo toliau, juo labiau darosi nesėkminga. Kodėl? Šitai kovai trūko ir tebetrūksta *vispusiškumo.* Tiek nacionalizmas, tiek kapitalizmas, tiek kitos antikomunistinės srovės iš dešinės ir tiek socializmas, tiek trockizmas iš kairės buvo ir tebėra tik vienpusiški kovotojai su komunizmu. Antai, kapitalizmas, kuris laikomas labai stipriu komunizmo priešu ir kuris jau nuo seniau veda atkaklią kovą su šiuo pastaruoju, vis dėlto pasirodė bejėgis jį įveikti. Tiesa, kai kuriuose punktuose komunizmui jis labai daug yra pakenkęs ir tebekenkia, tačiau nestinga ir tokių punktų, kuriuose jis stovi ant tos pačios bazės su komunizmu (materializmas, ateizmas) ir dėl to šiam pastarajam tik pasitarnauja. Perdėto nacionalizmo kova taip pat dažnai negali būti sėkminga, nes jis kovoja su komunizmu tik dėl tarptautinių jo pretenzijų ir tik tiek, kiek jis (komunizmas) paliečia tautinius, valstybinius interesus. Šiaipjau perdėtas nacionalizmas tiek ideologinių pagrindų (materializmas[1]), tiek santvarkos (totalizmas), tiek ir priemonių (jėga, prievarta) atžvilgiais dažnai beveik nesiskiria nuo komunizmo ir dėl to

[1] Čia reikia pastebėti, kad ne kiekvieno perdėto nacionalizmo pagrindus sudaro materializmas. Materializmas yra daugiau rasistinio nacionalizmo pagrindas. O kiti nacionalistiniai sąjūdžiai remiasi daugiau panteizmu — tautos dievinimu.

vietoj naikinti jo šaknis, genėja tik jo šakas ir lapus. Atskiros religinės srovės, kovodamos su komunizmu daugiau dėl jo ateistiškumo, dažnai nepaliečia kitų svarbių momentų, kaip socialinio ir politinio, ir dėl to ši kova taip pat negali būti laikoma vispusiška.

Komunizmo priešų iš kairės su juo vedamos kovos sėkmingumas dar labiau mažėja. Socializmas, pripažindamas tautinius, demokratinius pradus ir evoliucinius, o ne revoliucinius socialinių reformų metodus, kovoja su komunizmu tik dėl jo tarptautinių, totalistinių-diktatūrinių pretenzijų ir dėl anarchistinių-revoliucinių priemonių. Šiaipjau visuose kituose punktuose jis nuo komunizmo nesiskiria, ir dėl to iš esmės jis jokios idėjinės kovos su šiuo pastaruoju vesti negali. Dar sunkiau šita kova gali sektis trockizmui, kuris nuo stalinistiškojo komunizmo faktinai skiriasi tik tuo, kad yra dar radikalesnis komunizmo doktrinos vykdytojas.

Taigi, nė vieno čia įvardytų kovotojų su komunizmu kova negali būti laikoma vispusiška. Būdami vienpusiški, šitie antikomunistiniai sąjūdžiai niekad nėra buvę ir dabar nėra tikę visai atsispirti komunizmui. Priešingai, jų vienpusiškumai tik dar labiau paakina komunizmo vadus griebtis naujų sėkmingesnių kovos su idėjiniais priešais priemonių ir taktikos. Ar ne paradoksas, kad komunizmas, pats būdamas diktatūros reprezentantas, palenkia sau į bendrą frontą

demokratiškąjį socializmą, grasindamas šiam pastarajam nacionalizmo diktatūra. Dar daugiau, būdamas militaristinis, komunizmas pasinaudojo perdėto nacionalizmo militarizmu, kad sutelktų apie save daugumą tų, kurie trokšta taikos ir bijosi karo. Ieškodamas preteksto vienus savo priešus palenkti sau prieš kitus, komunizmas gudriai ėmė mėtyti pėdas ir madoje esančiais šūkiais klaidinti juos pačius. Be jau minėtų, jis sugalvojo naujų paradoksų: tiems, kurie ypatingai mėgo laisvę, jis paleido šūkį „už laisvę!"; tiems, kurie dievina kultūrą, jis sušuko: „ginti kultūrą nuo fašizmo!"; tiems, kurie buvo ištroškę keršto, jis šaukė: „už revoliuciją!"

Pasinaudodamas šitais paradoksais, komunizmas nemaža savo buvusiųjų priešų nuginklavo. Plačiosioms masėms, kurioms netaip svarbu visi tikrieji tikslai ir tikrieji komunizmo pagrindai, kaip tiktai ir pakanka tų skambių, modernių, nors ir labai paradoksiškų šūkių.

Iš antros pusės įvairių komunizmo idėjinių priešų dažnai pigūs gasdinimai komunizmo baubu, jo darbų sutirštintomis spalvomis aprašymas, nesirūpinant sugriauti masių akyse jo tikruosius pagrindus ir demaskuoti jo šūkius, šioms pastarosioms pasidarė dažnai neįtikimas. Šitokią kovą komunizmo veikėjams buvo nesunku apšaukti demagogija. *Kovodami* ne *su visomis objektyvinėmis komunizmo klaidomis, o tik su kai kuriomis, ir kovodami nepsichologiškai, minėti*

komunizmo priešai, be abejo, nepasiekė ir negalėjo pasiekti reikiamų rezultatų.

Kokia turėtų būti idėjinė kova su komunizmu, norint, kad ji būtų visai sėkmingai? Jau anksčiau mes esame pastebėję, kad ji turi būti *vispusiška.* Bet ką reiškia vispusiška kova? — Tai kova, kuri apimtų visas pagrindines komunizmo klaidas, būtent: *racionalistinį materializmą,* kuris, būdamas nesuderinamas su mokslu, be to, dar griauna visas aukštesniąsias vertybes; *antipersonalizmą,* kuris komunizme reiškiasi visišku asmens subagatelizavimu, jo pavertimu beasmenine, sumechaninta būtybe, paprastu kolektyvo arba partijos, geriau sakant, partijos vadų įrankiu; *ekonominių dalykų primatą,* kuriuo visos gyvenimo vertybės — dorovinės, kultūrinės, dvasinės — suvedamos tik į ekonomines funkcijas ir tuo būdu griaunama dvasinė kultūra; *žemiškąjį mesianizmą,* kuris siekia realizuoti pašaulyje žemiškąjį rojų vienos klasės įsigalėjimu ir, būtent, revoliucijos pagalba; *tautiškumo paneigimą* — laikymą jo buržuaziniu prietaru, kriminaline idėja, gimdančia karus; *valstybės totalizmą,* kuriuo valstybei pavergiamas asmuo, šeima ir kitos visuomeninės institucijos bei visos gyvenimo sritys; *technikos dievinimą,* kuris užmuša dvasinį žmogaus pradą ir stato į pavojų krikščioniškąją Vakarų kultūrą; *brutalius kovos metodus,* kurie nesiderina su paprastu žmoniškumu.

Norint, kad kova su komunizmu būtų sėkminga, reikia kovoti su visomis šitomis jo klaidomis. Bent vieno iš šių momentų išskyrimas suardytų kovos vispusiškumą ir dėl to jei ne anksčiau, tai vėliau komunizmas rastų būdų pro šią spragą įsiveržti į tautos mases ir įsitvirtinti krašte.

3. Visuotinė ir organizuota kova

Negalima kovos su komunizmu palikti vienai vyriausybei ar šiaip kuriai grupei. Kovos su komunizmu pareiga *visuotinė,* t. y. visų, visur ir visuomet. Šitos pareigos visuotinumas išplaukia iš paties komunizmo, kaip netiesos (pagrįsto netiesa) ir blogio (vykdančio blogį), ir iš to pavojaus, kuris iš jo pusės visiems, visur ir visuomet daugiau ar mažiau vienodai gresia.

Jau iš to, kas buvo pasakyta apie komunizmo klaidas ir jo vartojamas priemones bei metodus, matyti, kad komunizmas remiasi netiesa ir vykdo blogį. *Kiekvienas žmogus, būdamas įpareigotas kovoti su netiesa ir blogiu, tuo pačiu turi kovoti ir su tomis klaidomis ir blogybėmis, kurios reiškiasi komunizme ir kurias komunizmas vykdo.* Komunizmas reikalingas visuotinio pasipriešinimo dar ir dėl to, kad jo skelbiama netiesa ir vykdomas blogis paliečia visus žmones ir visas vertybes.

Pabrėždami, kad kova su komunizmu turi

būti visuotinė, mes kartu pasisakome prieš tai, *kad šita kova galėtų būti monopolizuota vienos kurios grupės ar ideologijos rankose.* Mūsų manymu, nėra jokių specialiai pašauktų kovotojų su komunizmu nei tarptautinėj, nei tautinėj plotmėj. Ypatingai tokiais pašauktais kovotojais negali savęs laikyti perdėtas nacionalizmas ir kapitalizmas. Būdami savo esme labai artimi komunizmui, jie, nežiūrint akcidentinio (tautinio ar kapitalistinio) jų skirtumo, galutinėj sąskaitoj yra tiek pat pavojingi visiems sluoksniams ir visoms vertybėms (neišskiriant nė tautinių), kiek ir komunizmas. Monopolizavimas tad šitų sąjūdžių rankose kovos su komunizmu reikštų ne tik pragaištingą pačios kovos susmukdymą, bet ir pavojaus žmonijai, jos kultūrai ir atskiroms tautoms padidinimą. Perdėto nacionalizmo ar kapitalizmo kovos su komunizmu laimėjimas būtų ne kultūros, aukštesnių vertybių, teisės ir tvarkos įsigalėjimas, bet įsiviešpatavimas to paties chaoso, kurį yra atnešęs ir neša komunizmas. Tačiau mes netikime, kad perdėtas nacionalizmas, kad ir kažin kokius frontus sutelkęs, laimėtų pats vienas kovą prieš komunizmą. Pats vadovaudamasis netiesa ir vykdydamas smurtą, jis jokiu būdu nepanaikins blogio ir netiesos, kurią neša komunizmas. Priešingai, dvi blogybės jau savaime padvigubins blogį, o šių dviejų blogybių kova turės jį dar daugiau, negu dvigubai padidinti.

Pasisakydami prieš perdėto nacionalizmo pabrėžiamą kovos su komunizmu monopolį, mes kartu *pasisakome ir prieš tokius antikomunistinius frontus, kokių šiandien nori nacionalizmas.* Perdėtas nacionalizmas ir kapitalizmas, būdami netinkami tai pozicijai, kurioje jie šiandien bando atsistoti kovai su komunizmu, ir, būtent, dėl to, kad jie patys neišvengia tų klaidų, kurios reiškiasi komunizme, juo labiau yra netinkami būti bet kokio antikomunistinio fronto priešakyje. Kad nacionalizmas ir kapitalizmas galėtų būti tinkami šitos kovos vadai, jiems reikia tapti nuosaikiems ir išsižadėti tų pagrindų (materializmo ir kitų), su kuriais jiems reikia kovoti komunizme.

Nė viena grupė ar ideologija, neturėdama išimtinos (didesnės) misijos kovoje su komunizmu, lygiai taip pat *neturi teisės šalintis iš šitos kovos fronto ar mažinti joje savo vaidmenį.* Toks žygis būtų lygiai negarbingas ir neleistinas, kaip ir dezertiravimas iš fronto ar slapstymasis nuo karinės prievolės atlikimo.

Kiekvienas, turėdamas atlikti savo kovos su komunizmu pareigą, praktiškai ją turėtų vykdyti *savo srityje,* tai yra toje pozicijoje, kurioje jis yra. Taip, pav., valstybininkai, stiprindami piliečių susipratimą, darydami reikiamų valstybinių reformų, mokytojai mokykloje, gydytojai ligoninėse ir apskritai turėdami reikalų su pacientais, žurnalistai spaudoje, tei-

sininkai, rūpindamiesi atskirų individų, šeimų ir bendruomenių teisių apsauga, visuomenės vadai budėdami, kad neįsibrautų, kur nereikia, komunistų veikėjai, ir stiprindami visuomeninį, profesinį savo organizacijų narių susipratimą, valdininkai, sąžiningai eidami savo pareigas ir pozityviai savo žinybos ribose prisidėdami prie krašto apsaugos nuo komunistinių idėjų ir jų reprezentantų akcijos, kunigai, gerai atlikdami savo bažnytines ir visuomenines pareigas, įspėdami žmones, akademikai, nušviesdami komunizmo doktrinos pagrindus.

Jei kiekvienas atliktų savo kovos su komunizmu pareigą toje pozicijoje, kurioje jis yra, jau būtų labai daug padaryta. Tačiau tai dar nebūtų viskas. Kova su komunizmu negali būti tik individuali kova. Komunizmas nėra palaidos idėjos ir palaidas sąjūdis. Kadangi jis veikia stipriai organizuotai, tai ir mums tenka nemažiau vertinti tiek organizuotumą apskritai, tiek ir pačios kovos su komunizmu organizuotumą. Organizuotumas apskritai yra jėga jau vien dėl to, kad jis pašalina palaidą balą, kurioje komunizmui lengviau drumsti ir žvejoti. *Tauta, būdama gerai suorganizuota į įvairius kultūrinius, profesinius, ideologinius, konfesinius vienetus, jau tuo pačiu gali būti pakankamai atspari komunistiniam gaivalui.* Šitaip suprantamas organizuotumas galėtų būti bazė ir tiesioginei organizuotai kovai su komunizmu. Kiekviena kultu-

rinė, ideologinė, profesinė, konfesinė organizacija turėtų numatyti kolektyvinius būdus ir priemones kovai su komunizmo idėjomis ir jų pasireiškimo formomis mūsų tautoje. Tačiau kad atskirų organizacinių vienetų vedama kova būtų visai sėkminga, reikėtų, kad šitie vienetai veiktų kontakte ir savo kovos būdus ir priemones koordinuotų. Tai būtų galima padaryti laiks nuo laiko šaukiant kovojančių su komunizmu vienetų vadovybių pasitarimus.

4. Netiesioginė kova

Kova su komunizmo pagrindais, jo idėjomis, nors ir būtų vispusiška, visų žmonių ir organizuotai vedama, vis dėlto būtų bendra kova. Kadangi komunizmas yra ne tik doktrina, bet ir sąjūdis, besistengiąs savo idėjas skiepyti masių sąmonėje realiomis formomis ir jas pritaikyti mūsų sąlygoms, tai reikalinga dar *specialesnė kova,* būtent — tokia, kuri didžiai atsižvelgtų į tuos galimumus, kuriuos komunizmo sąjūdis turi mūsų krašte dėl specifinių mūsų krašto sąlygų.

Visų pirma mums tenka kalbėti apie netiesioginius kovos su komunizmu būdus. Šita kova ypatingai yra reikalinga dėl to, kad komunizmas, negalėdamas dabar pas mus veikti viešai ir tiesiogiai, daugiausia stengiasi prasiveržti netiesioginiu būdu, ypač naudodamasis tam tikromis

specifinėmis mūsų krašto sąlygomis. Šita netiesioginė komunizmo veikla pas mus taip gudriai yra vedama, kad ne tik liaudis, mokslus einančioji mūsų jaunuomenė, bet net nemaža dalis kritiškosios mūsų visuomenės atstovų (inteligentų) lengvai pasiduoda komunistų sugestijoms, o kai kada net tampa aklais jų įrankiais. Netiesiogine savo veikla komunizmas yra daug daugiau paveikęs ir tebeveikia mūsų tautos sąmonę, negu jis galėjo ir galėtų padaryti veikdamas tiesiogiai ir atvirai.

Štai kodėl ir mums pirmiausia reikia veikti prieš komunizmą netiesioginiu būdu. Šita netiesioginė veikla turėtų eiti dviem kryptim: negatyvia ir pozityvia.

a. Negatyvi kova

Negatyvi kova turėtų būti vystoma galimai visose srityse: tiek socialinėje ekonominėje, tiek tautinėje, tiek politinėje, tiek ideologinėje, tiek profesinėje.

1. Socialinėje bei ekonominėje srityje ji turėtų reikštis kaip *kova su skurdu ir jo priežastimis.* Kova su skurdu nėra tas pats, kas kova su nedarbu, kaip darbo stoka. Apie šitą pastarąją kovą, būtent kovą su nedarbu, mums dar teks kalbėti kiek vėliau. Kova, apie kurią mes čia kalbame, yra kova su skurdu, kuris kyla ne iš darbo stokos, bet iš tinginystės ir girtavimo. Kol

mūsų tauta nenusikratys nelaimingų istorinių sąlygų įtakoje atsiradusio palinkimo į tinginystę ir nežmonišką girtavimą, tol pas mus visuomet bus daug vargo, skurdo, nepasitenkinimo, o su juo kartu reikšis ir tendencija į komunizmą. Kova su palinkimu į komunizmą tuose mūsų visuomenės sluoksniuose, kurie nori rojaus be darbo ir nepatenkinti dabartiniais uždarbiais dėl to, kad jų neužtenka nuolatiniam girtavimui, nėra įmanoma nei viešųjų darbų organizavimu, nei socialiniu draudimu, nei kitomis panašiomis priemonėmis. Šalia šitų priemonių kovai su nedarbu ir sunkia darbščiosios ir blaiviosios darbininkijos būkle, būtinai dar turėtų būti vedama speciali ir nuolatinė, intensyvi, planinga ir gerai organizuota kova su apsileidimu, nerangumu, tinginiavimu ir girtaisiais darbininkijos ir visos mūsų visuomenės papročiais. Šita kova turėtų būti siejama su pozityviu darbštumo, kruopštumo ir blaivumo auklėjimu, kuriuo turėtų rūpintis ir šeima, ir mokykla, ir Bažnyčia, ir įvairios organizacijos, spauda, radio, taip pat ir pati valstybė. Kova su šitomis skurdo priežastimis, mūsų manymu, ir yra viena pagrindinių netiesioginės ir negatyvios kovos priemonių su komunizmo įsigalėjimu mūsų tautoje.

2. Tautinėje srityje turėtų būti vedama *kova su tautiniu nesusipratimu, sveikos tautinės savigarbos žalojimu, perdėtu svetimų kalbų vartojimu ir demonstravimu viešose vietose, svetimos*

kultūros vienpusišku kolportavimu, svetimos spaudos per didele infliacija. Kodėl? Ką šitie dalykai turi bendra su kova prieš komunizmą? Kiekvienas nevertinimas ar per menkas vertinimas savos kalbos, kultūros ir jos atstovų, jų statymas žemiau už svetimą, pav., rusiškąją kalbą, kultūrą ir jos atstovus yra aiškus migdymas mūsų pačių tautinės sąmonės, silpninimas ypač mūsų liaudies ir darbininkijos tautinio atsparumo. Kiekvienas gi mūsų tautinio atsparumo mažinimas yra aiškus pasitarnavimas antitautiniam komunizmui: internacionalinės komunizmo idėjos tuomet pasidaro mums nebebaisios, ir mes atsiduriame ant bazės, kurioj tolimesnis komunizmo reiškimasis mūsų krašte darosi nebesunkus.

Kova su tautiniu nesusipratimu ir perdėtu pasvirimu svetimųjų kalbų ir kultūrų pusėn neturi būti suprasta kaip kova, vedama valstybinėmis priemonėmis ir šovinistiniais motyvais. Šita kova turi išaugti iš pačios mūsų visuomenės, jos vadų, jaunuomenės auklėtojų, spaudos darbininkų, ir vedama kultūringu, džentelmenišku būdu, neužpuldinėjant atskirų asmenų ir nepažeidžiant jų savigarbos. Šita kultūringa, bet intensyvi ir visuotinė — *visų* sąmoningų lietuvių, *visur* (gatvėj, traukiny, autobuse, spaudoj, kine, krautuvėj, universitete ir t.t.) ir *visuomet* vedama — tautinio susipratimo kova gali ilgiems laikams patikrinti mūsų tautai apsaugą nuo bet kokių antitautinių gaivalų įsigalėjimo.

3. Politinėje srityje turėtų būti *kovojama su valstybiniu mūsų piliečių nesusipratimu.* Kodėl? Pilietis, kurs nesijaučia esąs valstybės narys ir kurs nejaučia atsakomybės už krašto likimą ir jo gerovę, yra pirmas kandidatas į komunistų eiles. Į komunizmą jis juk nežiūrės, kaip į valstybės išdavimą. Kol mūsų krašte bus toks piliečių sąmoningumas, kokį dažniausiai matome šiandien, tol mums bus pavojus būti savųjų piliečių išduotiems.

Būtų per platu kalbėti apie tai, kaip šita kova, būtent — kova su valstybiniu nesusipratimu, turėtų būti vedama. Be abejo, daugiausia tuo turėtų susirūpinti pati valstybė. Ji turėtų sudaryti savo piliečiams tokias sąlygas, kuriose jie geriausiai galėtų išmokti jausti pilietinę atsakomybę ir įprasti sielotis pačios savo valstybės rūpesčiais. Tačiau nemažiau šitoje srityje galėtų padaryti ir privatinės institucijos (mokyklos, organizacijos, spauda), daugiau teoriškai gilindamos valstybinį tautiečių susipratimą. Bet visa tai yra jau pozityvios kovos sritis, ir dėl to apie tai plačiau čia netenka kalbėti.

4. Ideologinėje plotmėje reiktų *kovoti su materialistinės pasaulėžiūros pasireiškimu mūsų tautoje.* Kadangi komunizmas yra ne kas kita, kaip materialistinės (dialektinio ir istorinio materializmo) filosofijos padaras, tai šitos filosofijos įsigalėjimas mūsų krašte neša ir paties komunizmo įsigalėjimą. Kiek gabių žmo-

nių per neilgą, palyginti, mūsų nepriklausomo gyvenimo laikotarpį yra nuėję į komunistų eiles tik dėl to, kad jie, dar mokyklos suole bebūdami, pateko į materialistinės pasaulėžiūros sūkurį! Visa eilė tokių jaunų ir gabių žmonių, daug žadėjusių mūsų tėvynei, šiandien arba už komunistinį veikimą atsidūrė kalėjime arba, dar laisvi būdami, varo griaunamąjį darbą. Visą energiją, kurią jie būtų galėję atiduoti kuriamajam tėvynės darbui, dabar jie išlieja raudonojo komunizmo skiepijimui mūsų masėse. Iš tikro, materialistinė pasaulėžiūra, kaip yra pasakęs vienas mūsų profesorius, yra mūsų tautos duobkasys: ji neabejotinai žudo mūsų jaunąsias jėgas ir griauna mūsų tautos pamatus. Dėl to visi, kam rūpi apsaugoti visiems laikams mūsų tautą nuo jos genijaus dispresijos internacionaliniam gaivalui, turėtų pirmiausia stoti į kovą su materialistine pasaulėžiūra ir įvairiomis jos pasireiškimo formomis (pirmon eilėn, žinoma, su laisvamanybe).

Suprantama, šita kova nebus taip lengva. Mūsų tautoje juk nestinga net labai atsakingose vietose (universitete, mokyklose ir kitur) esančių žmonių, kurie yra išaugę to paties rusiškojo materializmo, iš kurio kilo ir komunizmas, įtakoje. Jie, laikydami save nuoširdžiais lietuviais, labai dažnai su tuo pačiu nuoširdumu skiepija jaunosiose mūsų kartose ir materialistinę pasaulėžiūrą, visai, gal būt, nejausdami tuo griauną savo tėvynės pagrindus. Su tokiais *in bona fide*

esančiais komunizmo talkininkais tenka elgtis labai atsargiai. Tačiau kadangi jų įtaka tiek jaunimui, tiek ir pačiai tautai yra labai apverktina, tai tiek paties jaunimo atstovai, tiek tėvai, tiek ir vyriausybė turėtų rasti būdų šitų žmonių uolų materialistinės pasaulėžiūros propagavimą apvaldyti. Nemažiau šitoje srityje galėtų padaryti ir mūsų jaunoji mokslininkų karta, ypač toji jos dalis, kuri turėjo laimės studijuoti Vakarų Europos universitetuose ir persiorientuoti kita, ne materialistinės pasaulėžiūros kryptimi. Jie turėtų jausti šventą pareigą drąsiai skelbti tą tiesą, kurią jie yra patyrę, kad dialektinis materializmas šiandien atgyvenęs, nebesuderinamas su naujaisiais mokslo duomenimis, ir tuo būdu užkirsti kelią tai nelaimingai 19-to šimtmečio srovei, kuri pas mus kai kurių dar vis laikoma paskutiniuoju mokslo žodžiu.

5. Kadangi komunizmas veržiasi daugiausia į darbo žmonių klasę ir naudojasi per menku šios klasės profesiniu susipratimu ir organizuotumu, tai *kova su darbininkų profesiniu nesusipratimu ir neorganizuotumu* yra kartu netiesioginė ir negatyvi kova su komunizmo įsigalėjimu darbininkų klasėje. Nors pas mus šiuo atžvilgiu jau yra šis tas daroma, tačiau to anaiptol negali pilnai pakakti. Darbo Rūmai, kuriems pavesta rūpintis darbininkų profesiniais reikalais, faktinai yra tik darbininkijos reikalams skirta institucija, bet ne organizacija. Šitos institucijos vaidmuo,

nors ir būtų labai svarbus, vis dėlto negali atstoti to vaidmens, kuris tenka profesinei organizacijai. Visų pirma Darbo Rūmai negali apimti darbininku periferijų, kuriose kaip tiktai veikia komunistų veikėjai. Darbo Rūmų klubai ar ruošiamos tam tikros paskaitos, kursai, koncertai, vakarai, nors ir turi savo reikšmę, tačiau negali vykdyti plataus darbininkijos auklėjimo darbo. Toliau, Darbo Rūmai, būdami ne ideologinė, bet grynai profesinė institucija, negali pilnai ir sėkmingai paruošti darbininkiją kovai su ideologine komunizmo įtaka ir šiai kovai tinkamai vadovauti.

Taigi, Darbo Rūmai, kad ir turi savo reikšmę, vis dėlto negali pilnai kovoti nei su profesiniu ir ideologiniu darbininkijos nesusipratimu, nei su jos neorganizuotumu. Tam reikalui, be Darbo Rūmų, dar reikalingos organizacijos, kurios rūpintųsi ne tik profesiniais reikalais, bet ir profesinio, ideologinio ir tautinio nesusipratimo šalinimu arba, pozityviai kalbant, profesiniu, ideologiniu ir tautiniu darbininkijos paruošimu. Šitokios organizacijos turėtų naudotis ypatingu valstybės ir visuomenės palankumu ir parama.

Kalbant apie valstiečių profesinio nesusipratimo ir neorganizuotumo šalinimą, kaip apie netiesioginę ir negatyvią priemonę kovai su pasireiškiančia juose komunizmo įtaka, galima būtų pasakyti beveik tą patį. Aišku, kad šio vaidmens negali pilnai atlikti nei Žemės Ūkio Rūmai,

nei bendroji valstiečiams skirta profesinė spauda. Komunistų klaidinimai, tariamas jų rūpestis valstiečių reikalais, jų siūloma pagalba šiųjų interesams ginti tik tada neturės pagrindo, kai valstiečiai bus gerai organizuoti į profesines, ideologines, tautines organizacijas, kai jie patys jaus galį rūpintis savo profesiniais reikalais.

b. Pozityvi kova

Pozityvi kova turėtų reikštis tose pačiose srityse:

1. Socialinėje bei ekonominėje srityje reiktų *gerinti visų mūsų valstiečių, o ypatingai darbu ninku būklę.* Visos šitos srities pastangos — ūkio kultūros kėlimas, amatų plėtimas, naujų pramonės įmonių steigimas, gerų rinkų mūsų produktams suradimas, racionali kolonizacija ir planingas išeivybės tvarkymas mūsų tautos prieauglio aprūpinimo tikslu, gerai organizuojami viešieji darbai, racionalus uždarbių paskirstymas — pozityviai prisideda prie nedarbo ir skurdo, o tuo pačiu ir nepasitenkinimo, kuriuo prekiauja komunizmas, pašalinimo ... Kiekvienas, kuris šitas pastangas skatina, remia ar daro, tuo pačiu pozityviai, nors ir netiesiogiai, kovoja su komunizmu mūsų krašte. Tačiau šitos pastangos neturėtų būti slepiamos nuo mūsų liaudies akių. Mūsų liaudis ir darbininkai turi matyti ir jausti, kad visos šitos pastangos yra daromos ne kieno

nors pasipelnymo, bet visos tautos gerovės padidinimo tikslu.

Keliant liaudies gerovę, nereiktų užmiršti ir mūsų inteligentijos, ypatingai tos dalies, kuri neturi darbo. Kad inteligentai bedarbiai nebūtų priversti griebtis neleistinų ir su tautos ir valstybės interesais nesuderinamų uždarbių, reikia juos aprūpinti deramu jiems darbu. Šito darbo bent daliai jų valstybė galėtų rasti, sulygindama tarnaujančių žmonių pajamas su jų pragyvenimo reikalavimais ir tiksliau pravesdama darbo padalinimą. Savaime aišku, visuomet bus nepasitenkinimo tuo, kad vienas žmogus turi net kelis gerai apmokamus uždarbius arba vienos šeimos net keli nariai turi tarnybas, kai tuo tarpu yra šeimų ir paskirų asmenų, kurie jokios tarnybos ir jokio uždarbio negali gauti.

2. Tautiniu atžvilgiu pozityviai *stiprinti tautinį mūsų pačių susipratimą, tautinę savigarbą, kelti tautinę kultūrą ir meną, palaikyti tautinius papročius, sudominti mūsų kalba ir kultūra mūsų tautines mažumas.* Šitas darbas neabejotinai bus labai vertinga apsauga nuo komunizmo, nes vispusiškas tautinis susipratimas yra siena, per kurią komunizmui sunku perkopti. Norėdamas tokioje tautoje įsigalėti, komunizmas turi arba apsimesti esąs taip pat tautiškas ir dėl to siūdintis ant raudonosios vėliavos dar tautinę vėliavą (pav., Prancūzijoj) arba išsižadėti bent dalies savo tarptautinių pretenzijų. Tuo būdu komuniz-

mui yra daug sunkiau apeiti tautiškai susipratus sius, savo kultūrą mylinčius žmones, negu tuos, kurių niekas jau neberiša arba labai mažai kas beriša su savo tauta, kalba ir kultūra.

Tautinių mūsų mažumų atžvilgiu mes turime laikytis žinomo dėsnio: pripažinti teises jų kalbai, kultūrai ir interesams, tačiau reikalauti, kad jos respektuotų ir gerbtų ir mūsų kalbą, kultūrą ir visus kitus tautinius mūsų interesus. Šis tam dėsniui realizuoti reikia tam tikro meno. Šito meno galima būtų pasimokyti iš prancūzų, anglų ir kai kurių kitų vakariečių. Susidūrę su kitokią kalbą vartojančiu ir kitos kultūros žmogum, jie brangių šiajam dalykų neneigia, tačiau jie visuomet iškiša pirmon eilėn savo kalbą, pabrėžia savo kultūrą ir stengiasi pravesti reikalą savo tautai naudinga kryptimi. Jie puikiai supranta, kad kitataučiui sunku vartoti jų kalbą, tačiau jie bevelija klausytis šiurkštaus jo tarimo, kartais juokingų klaidų, negu prisitaikyti prie jam žinomesnės ir lengvesnės kalbos. Šitą diplomatišką gestą jie atlieka su tokiu rimtumu ir tokiu nuoširdumu, kad prastai kalbąs kitatautis nesijaučia save jų akyse pažeminęs. Po tokio pasikalbėjimo kitatautis ne tik nepergyvena nes noro kitą kartą vartoti jų kalbą, bet dar drąsiau ir noriau ją vartoja ir ima ją net pamėgti.

Šitoks elgesys su kitataučiais mums iki šiol buvo berods svetimas. Jei tik mes bent kiek vapaliojame jų vartojama kalba, bematant prie jų

prisitaikydavome, nors jie gal būtų galėję geriau prisitaikyti prie mūsų, kitaip tariant, būtų geriau galėję kalbėti lietuviškai, negu mes rusiškai, lenkiškai ar vokiškai. Dar rečiau pastebėsi lietuvį, rimtai ir atidžiai beklausantį sunkiai lietuviškai kalbančio kitataučio, jį pagiriantį, padrąsinantį, pasidžiaugiantį jo daroma pažanga. Šito kultūringo elgesio su kitokios tautinės orientacijos žmonėmis mums dar tenka mokytis. Tačiau šituo keliu einant, mūsų manymu, būtų galima pasiekti gerų rezultatų.

3. Politiniu atžvilgiu ugdyti *piliečių valstybinį susipratimą.* Pilietis turi būti sąmoningas: jis turi jaustis esąs pilnateisis valstybinio organizmo narys, turi jausti atsakomybę už savo pareigas valstybės atžvilgiu, bet taip pat turi jaustis turįs iš savo valstybės tam tikrų teisių ir privilegijų, kurių jam nėra teikę nei pavergėjai rusai, nei okupantai vokiečiai. Jam turi būti ne vistiek, kas valdys kraštą: savi tautiečiai ar atėjūnai.

Šito valstybinio susipratimo ugdymui labai daug gali padaryti pati valstybė, jos valdininkai, jos institucijos. Sudarymas sąlygų plačiosioms piliečių masėms dalyvauti valstybiniuose veiksmuose, pareikšti savo valią vienu ar kitu reikalu, mandagus ir bešališkas (neatsižvelgiąs į tai, ar kas geriau apsirėdęs, lankstesnio liežuvio, ar ne) valdininkų elgesys su visais piliečiais, valstybės institucijų geras funkcionavimas ir valstybinių pareigų rūpestingas atlikimas — visa

tai labai daug prisidės prie valstybinio plačiųjų mūsų masių sąmoninimo. Priešingai, pasyvus piliečių laikymasis valstybinių funkcijų atžvilgiu, šiurkštus valdininkų elgesys ir blogas jų valstybinio susipratimo pavyzdys (aferos, kyšiai) žudyte žudo mūsų piliečių valstybinį susipratimą ir ruošia dirvą komunizmui.

Organizuotoji mūsų visuomenė, ypač jaunimas, savo lavinimosi programoje neturėtų vengti teorinių politinių temų svarstymo. Politinis valstybinis sąmoningumas, anaiptol, neturėtų būti laikomas politikavimu, suprantamu aktyvaus dalyvavimo politikoje prasme. Šitoks „politikavimas", rodos, yra dėstomas net mūsų mokyklose, kaip visuomenės mokslų objektas. Šitokių teorinių politinio valstybinio gyvenimo svarstymų pasėkoje atsirastų bent teorinis valstybinis susipratimas, kuris neleistų komunizmui veržtis į mūsų tautą valstybiniu politiniu frontu (pav., kaip liaudies frontas).

4. Ideologinėje plotmėje *gilinti krikščioniškąją pasaulėžiūrą.* Kodėl? — Krikščioniškoji pasaulėžiūra neabejotinai yra stipriausias ideologinis veiksnys kovoje su materialistiniu komunizmu. Stipri krikščioniškosios pasaulėžiūros pozicija mūsų tautoje yra reikalinga dar ir dėl to, kad tautinis ir valstybinis susipratimas vienas pats dar negarantuoja pilno imuniteto nuo komunizmo invazijos. Susilpnėjusios krikščioniškosios pasaulėžiūros vietoje būtinai turės įsigalėti

materialistinė pasaulėžiūra, kurios santykis su komunizmu iš jau padarytų pastabų mums yra aiškus. Krikščioniškosios pasaulėžiūros pasireiškimas tiek šeimoj, tiek mokykloj,, tiek organizacijoj, tiek valstybėj yra būtinas, jei norima, kad ta pati šeima, mokykla, organizacija, valstybė nevirstų — pačios prieš savo norą — komunizmo talkininkėmis Lietuvoje. Juk ne paslaptis, kad net valstybės tarnautojų tarpe nemaža yra tokių, — kaip tiktai iš materialistinės pasaulėžiūros atstovų tarpo, — kurie visa savo esybe stoja už liaudies frontus ir gyvai sielojasi jų laimėjimais ir nepasisekimais. Mūsų lietuviškose šeimose ir mokyklose tokio nusistatymo žmonių taip pat juk nestinga. Taigi, krikščioniškosios pasaulėžiūros susilpnėjimas mūsų krašte neabejotinai sustiprintų komunizmo bazę.

5. Profesiniu atžvilgiu *remti ir plėsti tautiškai krikščioniškas darbininkų organizacijas.* Kodėl? Komunizmas labiausiai veržiasi į darbininkų mases. Jis apsimetinėja esąs vienintelis sąjūdis, besisielojąs darbo klase. Į darbininkus jis eina per jų pačių atstovus —" tų pačių įmonių, darbo vietų darbininkus. Atsispirti šitam komunizmo veržimuisi į darbininkus geriausiai galėtų tie, kurie patys yra iš tos pačios klasės, kurią apsimeta atstovaująs ir jos interesus ginąs komunizmas. Dirbdami tose pačiose vietose (fabrikuose, dirbtuvėse), kuriose maišosi ir komunistų agitatoriai, ir gerai pažindami savo klasės

žmonių reikalus, jie geriausiai galėtų paraližuoti komunistų agitatorių pastangas ir veikti pozityviai savo draugų sąmonę.

Tačiau kad šita lietuviška krikščioniška darbininkija galėtų sėkmingai veikti prieš komunizmą, reikia dviejų sąlygų: 1) ji turi būti gerai organizuota ir 2) nesusirišusi su kuria nors politine partija ar režimu. Kad ji turi būti gerai organizuota, tai savaime aišku. Prieš organizuotą komunizmą ir lietuviškiausia ir krikščioniškiausia darbininkija bus bejėgė, jeigu bus neorganizuota. Tačiau ir geriausiai organizuotos darbininkijos veikimas gali būti nesėkmingas tuo atveju, jeigu ji neišvengs ryšių su kuria nors komunizmo ypatingai nemėgiama politine partija. Kitų kraštų (Latvijos, iš dalies ir Vokietijos ir kitų) patirtis rodo, kad komunistams labai nesunku išmušti ginklą iš rankų toms darbininkų organizacijoms, kurios yra iš esmės susirišusios su esamuoju režimu. Kovodamas prieš šį pastarąjį, komunizmas lengvai prisega šioms organizacijoms fašistinės organizacijos titulą ir tuo paraližuoja jų įtaką į plačiąsias darbininkų mases. Priešingai, belgų ir prancūzų krikščionių darbininkų jaunimo (Jeunesse Ouvrière Chrétienne) sąjūdžio, grynai ideologiniais bei socialiniais pagrindais grindžiamo ir absoliučiai nieko bendro su jokiu politiniu sąjūdžiu neturinčio, kova su komunizmu yra taip sėkminga, kad ko-

munistai, nebeišlaikydami puolimų, pereina į gynimosi poziciją.

Kadangi pastaruoju laiku komunizmas ėmė veržtis ir į ūkininkus ir mokslus einančią jaunuomenę, tai ir čia viena geriausių priemonių jam atsispirti galėtų būti sėkmingai vadovaujamos ideologinės tautiškai krikščioniškos organizacijos.

5. Tiesioginė kova

Nors netiesioginė kova su komunizmu yra labai svarbi ir būtina, tačiau ji nėra visai pakankama. Tai rodo ir tų tautų pavyzdys, kur socialinės sąlygos yra gana geros, tautinis ir valstybinis susipratimas didis, pasaulėžiūrinis ir konfesinis gyvenimas gražiai išsivystęs. Nežiūrint šitų vispusiškai nepalankių komunizmui plisti sąlygų, jis vis dėlto ir ten plinta. Svarbiausia šito reiškinio priežastis yra, žinoma, ta, kad tuose kraštuose komunizmas naudojasi laisve ir prekiauja žmonių nežinojimu. Iš vienos pusės girdėdami gražius komunistų pažadus, iš antros pusės nežinodami, kas yra savo esmėje komunizmas ir koks rojus laukia jį realizavus, jie ir eina į jų eiles ir kovoja dėl pasaulinės revoliucijos įgyvendinimo. Dėl to kovojant tiesiog su komunizmu, svarbu du dalykai: 1) suvaržyti laisvą jo idėjų propagandą ir apskritai jo veikimo laisvę ir 2) išsklaidyti jo doktrinos nepažinimą ir jos

įgyvendinimo padarinių neįvertinimą. Pirmasis dalykas liečia negatyvią kovą su komunizmu, antrasis pozityvią.

a. Negatyvi kova

Negatyvūs kovos su komunizmu būdai gali būti įvairūs: vieni daugiau prieinami valstybei, kiti platesnei visuomenei.

1. Valstybė, atsižvelgdama į tai, koks komunizmas yra ir kokias priemones jis vartoja savo idėjų platinimui, turėtų ir toliau, kaip iki šiol yra dariusi, *drausti mūsų krašte viešąjį komunistų veikimą.* Kokia vyriausybė ir koks režimas bebūtų, komunistiniam veikimui neturėtų būti duodama laisvė, lygiai kaip neduodama laisvė tiems, kurie siekia mūsų tautos pamatų griovimo.

Nors ir draudžiamas, komunistinis veikimas, aišku, visuomet reikšis slaptai ir stengsis rasti būdų išeiti viešumon. Negalėdamas atvirai išeiti į viešumą, jis dangstysis įvairiais nekaltais vardais ir tikslais ir toliau varys griaunamąjį darbą. Dėl to vyriausybė turi *sekti slaptą jų veikimą ir rūpestingai budėti, kad jis kuria* nors *forma* (spaudoj, pasilinksminimuose, organizacijose) *neprasiveržtų viešai.*

Kadangi įvairios kelionės į SSSR-ą, iš sovietų atvykstantieji įvairūs debiutantai, jų įvairios parodos ir filmos turi tikslą propaguoti komunis-

tiškąją kultūrą, sudaryti jos simpatikų kadrus ir pravesti nors atsargią, tačiau stipriai jaučiamą (ypač filmose) ideologinę propagandą, tai griežtai *kontroliuoti ir net suvaržyti šitą netiesioginę komunizmo idėjų invaziją ir šitam reikalui panaudojimą mūsų žmonių ir mūsų institucijų*[1].

Šitą komunistinės kultūros propagandą netiesiogiai varo „rusų liaudies meno" krautuvės, rusiškųjų knygų parduotuvės, komunistinė spauda (Izvestijos, Pravda ir kt.), kurių veikimas taip pat turėtų būti *bent stebimas ir kontroliuojamas.*

2. Visuomenė pati turėtų griežtai reaguoti prieš komunistų agitatorių ar jo talkininkų vedamą komunizmo bei jo idėjų propagandą.

Visuomenės vadai ir atsakingi jaunuomenės auklėtojai turėtų *įspėti jų žinioje ir globoje esančius asmenis, kad atsargiai laikytųsi neaiškių, ypač slaptų organizacijų ir jų žmonių atžvilgiu.* Ypač jauniems žmonėms turėtų būti primenama ta tragedija, kuri ištinka patenkančius į komunizmo sūkurį: jie tampa nelaimingi tėvynės iš-

[1] Pradžią susižavėjimui SSSRsu ir jo kultūra pas mus duoda sovfilmos, kurių gausiai pristatoma. Toliau šitą misiją atlieka įvairios kelionės į SSSR«ą. Nepaslaptis, kad mūsų menininkai ir žurnalistai, pavežioti po SSSR-ą, grįžta persiėmę jo tariamaisiais laimėjimais ir tuo pačiu tampa sovietinės kultūros ir jos santvarkos propagatoriais, o kartu ir komunizmo talkininkais Lietuvoje. Vyriausybei turėtų būti ne vistiek, kuo žavisi ir kokius dievus ima garbinti jos jaunieji intelektualai ir menininkai.

davikai ir sugriauna savo ateitį bei asmeninę laimę, nes arba patenka į kalėjimą, praranda sveikatą ir netenka piliečio teisių arba, norėdami pasišalinti iš komunistų eilių, patenka į šiųjų neapykantą, būna jų persekiojami, o kai kada net ir nužudomi[1].

Susipratusi visuomenė turėtų reaguoti prieš kiekvieną komunistinės kultūros propagavimą ir jai rodomą iš tam tikros mūsų visuomenės dalies pritarimą. Juk negalima nepastebėti tam tikros mūsų Kauno ir kitų miestų publikos rodomo entuziazmo sovfilmų demonstravimo metu, ypač tose vietose, kur komunizmo idėjos išlenda kaip yla iš maišo. Ar šitokie faktai nėra spiovimas susipratusiai lietuviškajai visuomenei į veidą? Ar ta sovietofilų minia neturėtų iš mūsų pusės pajusti, kad ji sėdi Kauno ar kito kurio Lietuvos miesto salėje, o ne Maskvoje, ir kad reikšdama savo pritarimą komunistinėms idėjoms, ji užgauna mūsų, lietuvių, tautinius jausmus! Kodėl mūsų visuomenė negalėtų priversti filmų nuomotojus ir salių savininkus nemaitinti jos daugiau sovietiškomis agitfilmomis ir paieškoti tinkamų filmų iš Vakarų Europos kraštų? Jei visuomenė šituo atžvilgiu neparodys reikiamo lankstumo, ji liks nejautrus organizmas, kurį vie-

[1] Pav., Vytautas Aleksa, Meeras Amaleris ir kt. Kęsinosi nužudyti dėl atsisakymo nuo komunizmo Norgilą, Lapienių ir k.

ną gražią dieną turės apnikti tai, ko ji purtosi tiktai pamąsčiusi. Tai sakydami, mes norime pabrėžti skaudų mūsų viešosios opinijos sumenkėjimą. Neturėdama viešosios opinijos, visuos menė nebėra verta būti vadinama visuomenės vardu, nes ji yra aklas įrankis tam, kas tik panori ja žaisti.

Skaudžiausia yra tai, kad tie, kurie turėtų viešąją opiniją kurti, patys yra tapę svetimos kultūros propagandos įrankiu. Argi neįstabu matyti pas mus egzistuojant SSSRso Kultūrai Pažinti Draugiją, kurią sudaro mūsų kai kurie mokslo žmonės?! Jau pats tokios draugijos egzistavimo faktas yra kurioziškas. Mes dar neturime nė vienos Vakarų Europos kraštų kultūrai, kuri yra sena ir garbinga, tirti draugijos, tuo tarpu sovietų kultūrai, kuri yra paneigusi pačius kultūros pradus — individą (jį pavertusi aklu įrankiu — mašina), mokslo, meno, religijos laisvę, — mes jau įsikūrėme. Viena didžioji statyba, kurią sovietų vyrai jėga vykdo, rodos, negalėjo būti pakankama racija kurti specialią SSSRso kultūrai tirti draugiją, nes ir tokios kultūros atžvilgiu daug aukščiau stovi Jungtinės Amerikos Vaistybės ir kiti kraštai. Atrodo, lyg čia būtų ne SSSRso kultūros tyrimo reikalas, bet kultūrbolševizmo propaganda. Prieš šitokią mūsų inteligentų dezorientaciją mūsų visuomenė, ypač jaunoji pokarinė jos karta, turėtų ką nors daryti.

b. Pozityvi kova

Pozityvi tiesioginė kova su komunizmu turėtų eiti dviem kryptim: *sąmoninimo* tos visuomenės dalies, kuriai komunizmas gresia ar gali grėsti, tikslu ją apsaugoti nuo komunizmo ir *veikimo* į tuos asmenis, kurie yra patekę į komunizmo glėbį, tikslu juos iš ten išgelbėti.

1. Sąmoninimas. Visiems yra aišku, kad mūsų plačiąją visuomenę reikia supažindinti su komunizmu, jo doktrina, jo santvarka, įvairiomis jo pasireiškimo formomis įvairiuose kraštuose ir įvairiomis jo vartojamomis priemonėmis. Pažintas komunizmas nebus tas magnetas, kuris savo paslaptingumu daug ką traukia. Komunizmo realybė yra taip nuoga, kad ją pažinęs vargiai benorės joje atsidurti.

Kalbant apie komunizmą, svarbiausia parodyti jo idėjų nelogiškumą, jo pažadų nerealumą ir jo šūkių dviveidiškumą. Tam reikalui galėtų daug patarnauti atitinkama literatūra.

Visų pirma būtų svarbu mūsų kalba išleisti keletą svarbių ir išsamių *veikalų* apie komunizmą mūsų inteligentijai ir mokslus einančiam jaunimui ir *populiarių brošiūrų* liaudžiai ir darbininkams. Iš inteligentams skirtų svetimomis kalbomis veikalų, kuriuos būtų galima išversti į mūsų kalbą, galima nurodyti šiuos:

1°. *Nicolas Berdiaeff,* Problème du Communisme. Paris, Desclée de Brouwer, 1933.

2°. *Waldemar Gurian,* Der Bolschewismus, Einführung in Geschichte und Lehre. Freiburg i. Br., Herder, 1931.

3°. *W. Gurian,* Bolschewismus als Weltgefahr, Luzern, Vita Nova, 1935.

4°. *J. Nötges,* Katolicismus und Kommunismus. [2]1932.

5°. *Marc Scherer,* Communistes et Catholiques. Tournai (Belgique), Ed. du Cerf, 1936.

6°. *Theodor von Sosnovsky,* Die rote Dreifaltigkeit: Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit. Strassburg, Verlangsanstalt Benziger, 1931.

7°. *P. Delaye,* Pour connaître le Communisme. Paris, Spes, 1936.

8°. *Hubert Bourgin,* Socialisme, Anarchisme, Communisme. Paris, F. N. C., 1936.

9°. *A. Ancel,* Dogme et morale Communistes. Paris, Fed. Nat. Cath., 1937.

10°. *P. Villain,* Le mythe du communisme. Paris, Spes, 1936.

11°. *François Mauriac ir kt.,* Le Communisme et les Chrétiens, Paris, Pion, 1937.

Be šitos komunizmą nušviečiančios mokslinės ir populiarios literatūros, turėtų dar būti parūpinta mūsų mokykloms (gimnazijoms) ir liaudžiai populiarių knygelių.

Antikomunistinis sąmoninimas turėtų būti vykdomas ir mūsų *perijodinėje spaudoje.* Filosofai, sociologai, ekonomistai, publicistai turėtų kiekvienas iš savo požiūrio imtis nagrinėti ko-

munizmą, jo santykius su įvairiomis kitomis doktrinomis (filosofinėmis, socialinėmis, politinėmis), nušviesti jo pasireiškimą tikrovėje ir t. p.

Mūsų lietuviškos krikščioniškos organizacijos turėtų savo susirinkimuose ir suvažiavimuose dažniau kalbėti apie komunizmą ir paruošti specialią komunizmo studijoms programą. Pavyzdys šiuo atžvilgiu galėtų būti prancūzų Katalikų Jaunimo Sąjunga, kuri 1936—1937 veikimo metams yra numačiusi savo nariams korespondencijos būdu duoti „Komunizmo ir Katalikybės" kursą, kuriame bus liečiami šie klausimai:

1°. Marksizmas: jo istorija ir organizacija,

2°. Komunizmas ir kapitalizmas,

3°. Komunizmas ir revoliucija,

4°. Komunistinė mistika ir krikščioniškoji mistika,

5°. Komunizmas ir asmuo,

6°. Komunizmas ir sindikalizmas[1].

Mūsų literatai ir dramaturgai turėtų sukurti novelių ir dramų, vaizduojančių tragediją jaunų žmonių, patenkančių į komunistų eiles. Dėkingos medžiagos šiuo atžvilgiu duoda 1919 metų mūsų kovos su bolševikais ties Daugailiais ir Daugpiliu. Anų laikų kova gali būti simbolis dabartinės kovos, kurią mums tenka vesti su

[1] Šitą kursą galima išrašyti šiuo adresu: E. S. C 14, rue d'Assas, Paris (VI e).

klastingai beslenkančiu į mūsų tarpą raudonuoju slibinu.

Mūsų visuomenės sąmoninimui ir antikomunistinės propagandos vedimo reikalui galima būtų nurodyti ir daugiau įvairių būdų. Mūsų perijodinėje spaudoje šituo reikalu taip pat netrūksta įvairių pasiūlymų. Tačiau įsidėmėtina viena, kad šitoje antikomunistinio sąmoninimo akcijoje turi pasireikšti deramas nuosaikumas, objektyvumas, tiesos meilė ir artimo gerbimas. Mes negalime sekti nei pačių komunistų, nei su jais kovojančių, pav., vokiečių nacionalsocialistų ar kai kurių prancūzų nacionalistų, metodais. Krikščioniškoji etika mums neleidžia vartoti kovojant su komunizmu nei melo, nei insinuacijų, nei smurto.

2. *Veikimas* į pačius komunistus:

Mes neturėtume vengti siųsti į komunistų eiles žmonių, tiek tautiniu, tiek ideologiniu pašaulėžiūriniu atžvilgiu stipriai užgrūdintų, kurie, veikdami jų eilėse, suartėtų su paskirais asmenimis, pakreiptų jų orientaciją ir padėtų jiems grįžti savo tautai ir savo pasaulėžiūrai. Šitą pačių komunistų vartojamą būdą vartoja jugoslavų katalikų studentai. Kaip jų patirtis rodo, šis būdas yra labai sėkmingas pakeisti jų (komunistų) griežtam, pav., kad ir katalikų atžvilgiu, nusistatymui. Ilgesnį laiką veikdami su komunistais jų kuopelėse, jie visiškai pakeičia jų senąjį veidą ir tuo būdu komunistų grįžimą padaro lengvai galimą. Suprantama, šis būdas yra labai rizikin-

gas: vietoj laimėti komunistus, galima netekti ten pasiųstų žmonių. Dėl to jo imtis reiktų tik labai organizuotai, siųsti žmones tik labai išbandytus tiek pasaulėžiūriniu, tiek kitais doktrinos ir praktikos atžvilgiais, tvirtus, amžiumi subrendusius, siųsti į atskiras kuopeles ne po vieną ir pasiuntus nenutraukti nuolatinio su jais kontakto.

Galima bandyti veikti ir kitu būdu, būtent neįeinant į jų organizacijas, bet *palaikant ryšius su paskirais jų asmenimis* šalia jų organizacijos *ir veikiant į juos tiek žodžiu, tiek raštu.* Šituo būdu veikiant, taip pat galima jeigu ne visai laimėti, tai bent priartinti prie savęs ir prie tų idealų, kuriems atstovaujama.

Nepaslaptis, kad komunistų tarpe yra nemaža tokių, kurie jaučiasi nusivylę komunizmu. Neturėdami galimybės patys grįžti prie pirmykščių įsitikinimų ir nesitikėdami rasti paramos pas anksčiau buvusius draugus, jie dažnai taip ir palieka kyboti tarp dangaus ir žemės: tarp komunizmo ir krikščioniškųjų tautinių idealų. Jie yra iš tų nelaimingųjų žmonių, kurie būna viskuo nusivylę, kankinami baimės ir nevilties. Jie laukia širdies, kuri juos suprastų, rankų, kurios juos išgelbėtų iš tos nepakenčiamos vidinės kančios. Palaikymas ryšių su tokiais žmonėmis, lankymasis pas juos ir jų globojimas gali padėti pamažu jiems atgauti pusiausvyrą ir drąsą, ir jie

vėl gali grįžti prie savo pirmiau pamėgtų Dievo ir tėvynės idealų.

Ypatingai mūsų visuomenės rūpesčio objektu turėtų būti ir tie nelaimingieji, kurie už komunistinį veikimą patenka į kalėjimą. Kalėjimas, be abejonės, jiems turėtų būti ta riba, nuo kurios jie turėtų grįžti iš komunizmo. Tačiau, kaip matėme, dažnai būna priešingai. Kalėjime jie ne tik neapsisprendžia priešinga komunizmui kryptimi, bet dar labiau pasineša komunistine kryptimi. Ne vienas net komunizmui svetimas asmuo kalėjime esamosios sistemos dėka tampa komunistas. Dėl to, norint komunistus kalinius laimėti, pirmiausia reiktų pakeisti dabartinę mūsų kalėjimų sistemą olandų vartojama celių sistema. Būdamas visą laiką vienas ir komunistų agitatorių nesugestijonuojamas, kalinys pats lengvai galėtų apsimąstyti arba, atitinkamos literatūros padedamas, apsispręsti reikiama kryptimi.

Be antikomunistinio veikimo pačiame kalėjime, dar turėtų atsirasti tam tikra globa už kalėjimo sienų tų kalinių, kurie, išeidami iš kalėjimo, bus metę komunizmą. Neturėdami globos, jie visuomet jausis nesaugiai iš anksčiau buvusių draugų pusės. Be to, ir pati visuomenė į juos keistai žiūrės, ir dėl to jie gali kęsti alkį ir tam tikrą visuomenės izoliaciją.

6. Išvados

Dėl kovos su komunizmu Lietuvoje galima padaryti šias išvadas:

1. Pagrindinė kova su komunizmu yra *idėjinė kova,* kitaip tariant, kova su komunizmo idėjomis — jo doktrina. Idėjinė kova turi būti *vispusiška,* vadinas, ji turi apimti visas komunizmo klaidas.

2. Kova su komunizmu yra *visų* tiesą mylinčių ir gėrio siekiančių *lietuvių ir Lietuvos piliečių* pareiga. Dėl to šitos kovos negali monopolizuoti jokia grupė, ideologija ar vyriausybė.

Kova su komunizmu turi būti vedama *individualiai* kiekvieno asmens savo profesijos ir darbo srityje, *organizuotai* pagal kultūrinius, profesinius, ideologinius, konfesinius vienetus ir *koordinuotai* — visų organizuotų vienetų atstovams bendrai susirenkant aptarti savo antikomunistinės veiklos derinimo reikalų.

3. Kovoti su komunizmu reikia *netiesiogiai,* t. y. su tomis socialinėmis, ekonominėmis, tautinėmis, politinėmis, ideologinėmis ir profesinėmis blogybėmis, kurios sudaro bazę komunizmui plisti mūsų tautoje. Netiesioginė kova turi būti *negatyvi* ir *pozityvi,* t. y. reikia šalinti minėtas blogybes ir visose srityse daug ką gerinti.

4. Šalia netiesioginės kovos dar reikia ir *tiesiogiai* kovoti su komunizmo pasireiškimu mūsų krašte. Ši kova turi būti *negatyvi,* veda-

ma valstybinėmis' ir visuomeninėmis priemonėmis su tiesioginėmis politinio ir ideologinio komunizmo įsigalėjimo pastangomis, ir *pozityvi,* pasireiškianti sąmoninimu tos visuomenės dalies, kuriai komunizmas gresia, ir atkovojimu tos visuomenės dalies, kuri komunizmu jau yra užsikrėtusi.

TURINYS

Įžanga: KOMUNIZMO EKSPANSIJA IR LIETUVA 5

I. KOMUNIZMO TIKSLAI IR TAKTIKA LIETUVOJE

1. BENDROSIOS PASTABOS 11
   a. Tarptautiniai komunizmo tikslai ir uždaviniai ir jų vykdymo organizacija . 11
   b. Komunizmo taktikos specifikacija pagal kontinentus ir atskirus kraštus . . 14

2. NEPRIKLAUSOMYBĖS ATGAVIMO IŠVAKARĖSE IR TUOJ PO ATGAVIMO 16
   a. Pastangos sukliudyti nepriklausomybės atgavimą 16
   b. Pastangos okupuoti Lietuvą, atgavusią nepriklausomybę 19

3. PRIEŠUS NUGALĖJUS IR VIDUJE SUSITVARKIUS 21
   a. Pastangos laimėti plačiąsias mases . . 21
   b. Pastangos nuversti esamąją vyriausybę 24

4. TREČIOJO SEIMO VALDYMO LAIKAIS 26
   a. Sąlygų palengvėjimas ir taktiniai sunkumai 26
   b. Pasiruošimas komunistiniam sukilimui ir jo nepasisekimo priežastys . . . 29

Psl.

5. PO 1926 M. GRUODŽIO 17 D. . . 34
a. Naujoji taktika ir jos nesėkmingumas . 35
b. Ekonominė krizė įneša pagyvėjimą į komunistinį veikimą . . . 37

6. NUO 1935 M. RUDENS . . . 38
a. Kodėl padarytas pastarasis taktikos pakeitimas 40
b. Naujoji taktika Kominterno išskaičiavimų šviesoje 42
c. Naujoji taktika SSSRjo išskaičiavimų šviesoje 45
d. Liaudies ir bendrieji frontai ir pastangos juos sudaryti Lietuvoje . . . 48
1°. *Pastangos sudaryti liaudies frontą* . 49
2°. *Pastangos sudaryti bendrąjį frontą* 54

7. IŠVADOS 60

II. KOMUNISTŲ ORGANIZACIJOS IR JŲ VEIKIMAS LIETUVOJE

1. BENDROSIOS PASTABOS 62
2. LIETUVOS KOMUNISTŲ PARTIJA (LKP) 64
a. Partijos vadovybė 66
b. Instruktorių institucija 71
c. Kuopelių veikimas — partijos veikimo pagrindas 74
d. Narių lavinimas ir vadų ruošimas . . 78
e. Partijos spauda 80
f. Partijos apimtis 81

3. LIETUVOS KOMUNISTINIO JAUNIMO SĄJUNGA (LKJS) . . . 83
a. Organizacinė santvarka ir priklausomybė nuo LKP 83

Psl.

b. Pastangos atsipalaiduoti nuo LKP . 85
c. Naujai pertvarkytas LKJS-gos veikimas 88
d. Persiorientavimas pagal naująją taktiką 90
e. Naujosios taktikos taikymas praktiniame veikime 94

4. LIETUVOS RAUDONOJI PAGALBA (LRP) 98
a. Pradžia ir ryšiai su LKP-ja 98
b. Pastangos pagyvinti LRPsbos veikimą . 100
c. Persiorientavimas pagal naująją taktiką . 103
d. Įvairių kampanijų ruošimas . . . 106
e. Praktinis LRP-bos veikimas . . . 109
f. LRP biudžetas ir jo sudarymas 110

5. PROFESINĖS SĄJUNGOS 112
a. Pradžia ir tolimesnis pusiau viešas veikimas 112
b. Slaptas prof. s-gų veikimas po 1932 m. 115
C. Naujosios taktikos taikymas . . . 117
d. Streikų ir demonstracijų organizavimas — svarbiausias prof.s-gų uždavinys 119

6. ANTIRELIGINĖS AKCIJOS ORGANIZACIJA 122
a. Antireliginės kovos pagrindas . . . 123
b. Antireliginės komunistų akcijos skirtumas nuo buržuazinės laisvamanybės akcijos 124
c. Persiorientavimas pagal naująją taktiką 127

7. KULTŪRBOLŠEVISTINĖS AKCIJOS ORGANIZACIJA 128
a. Inteligentų vaidmuo antifašistinėje akcijoje 128
b. Kultūrbolševistinė spauda 130

Psl.

c. Draugija SSSR Tautų Kultūrai Pažinti ir jos vaidmuo 132

8. PACIFISTINĖ IR ANTIMILITARINĖ AKCIJA 136
a. Pacifistinės ir antimilitarinės akcijos tikroji prasmė 136
b. Pacifistinė ir antimilitarinė akcija mūsų visuomenėje ir kariuomenėje . . 138

9. ORGANIZUOTA VEIKLA KALINIŲ TARPE 143
a. Bendros žinios 143
b. Komkolektyvo vadovybė 144
c. Komkolektyvo vadovavimo sistemos pakeitimas 146
d. Naujosios sistemos atsiradimo priežastys 148
e. Komkolektyvo veikimas 150
f. Svarbesnieji komkolektyvo tikslai ir priemonės 152

10. VAIKŲ IR MOKINIŲ ORGANIZAVIMAS 154
a. Komunistų susirūpinimas Lietuvos vaikais 154
b. Darbo su vaikais ir mokiniais pobūdis . 156

LIETUVOS KOMUNISTŲ ORG.JŲ IR JŲ RYŠIŲ SU SSSR-u SCHEMA . . . 158
11. IŠVADOS 159

III. KOMUNIZMO PAVOJAUS LIETUVAI REALUMAS

1. BENDROSIOS PASTABOS 161
2. IŠORINIS POLITINIS PAVOJUS . . 163

Psl.

a. Politinių komunizmo pretenzijų visuotinumas 163
b. Politinio komunizmo pajėgumo padidėjimas 165

3. IŠORINIS IDEALOGINIS PAVOJUS . 171
a. Komunistinės idėjos — komunizmo pavojaus pagrindas 171
b. Klaidingosios idėjos, kuriomis komunizmas remiasi 173
1°. *Racionalistinis materializmas* . . 173
2°. *Antipersonalizmas* . . . 173
3°. *Ekonominių dalykų primatas* . . 174
4°. *Žemiškasis mesijanizmas* . . . 174
5°. *Tautiškumo paneigimas* . . . 175
6°. *Valstybės totalizmas* 177
7°. *Technikos dievinimas* . . ' . . 178
8°. *Brutalūs jėgos metodai* . . . 178
c. Idėjinio komunizmo sąjūdžio pavojaus visuotinumas 179

4. IŠVIDINIS IDĖJINIS PAVOJUS . . 185
a. Pavojus iš kultūrbolševistinės mūsų spaudos ir literatūros 186
b. Pavojus iš sovietų spaudos, filmų ir radio 189

5. IŠVIDINIS NETIESIOGINIS (IŠ SĄLYGŲ PUSĖS) PAVOJUS 193
a. Pavojus iš ekonominių sąlygų pasunkėjimo 193
b. Pavojus iš nepakankamo tautinio susipratimo 196
C. Pavojus iš valstybinio nesusipratimo ir kitų specialių politinių sąlygų . . . 202
d. Pavojus iš pasaulėžiūrinių religinių po-

Psl.

zicijų susilpnėjimo 207
e. Pavojus iš profesinio neorganizuotumo 209
6. IŠVADOS 211

IV. KOVA SU KOMUNIZMU LIETUVOJE

1. BENDROSIOS PASTABOS 214
2. VISPUSIŠKA IDĖJINĖ KOVA . . . 215
3. VISUOTINĖ IR ORGANIZUOTA KOVA 220
4. NETIESIOGINĖ KOVA 224
a. Negatyvi kova 225
1°. *Kova su skurdu ir jo priežastimis* 225
2°. *Kova su tautiniu nesusipratimu* . 226
3°. *Kova su valstybiniu nesusipratimu* 22S
4°. *Kova su materialistine pasaulėžiūra* 228
5°. *Kova su profesiniu nesusipratimu ir neorganizuotumu* 230
b. Pozityvi kova 232
1°. *Valstiečių ir darbininkų būklės gerinimas* 232
2°. *Tautinio susipratimo stiprinimas* . 233
3°. *Piliečių valstybinio susipratimo ugdymas* 235
4°. *Krikščioniškosios pasaulėžiūros gilinimas* 236
5°. *Tautiškai krikščioniškų profesinių orgijų palaikymas ir stiprinimas* . 237

5. TIESIOGINĖ KOVA 239
a. Negatyvi kova 240
1°. *Valstybės kova su politinėmis ir idėjinėmis komunizmo pastangomis* 240
2°. *Visuomenės kova su komunistinių pastangų pasireiškimu mūsų viešajame gyvenime* . . . 241

Psl.

b. Pozityvi kova 244
1°. *Sąmoninimas tų, kuriems komunizmas gresia* 244
2°. *Gelbėjimas tų, kurie į komunizmo glėbį yra patekę* . . . 247
6. IŠVADOS 250